זה השער ליי׳ צדיקים יבואו בו

Abravanel, Isaac.
She'elot.

שאלות

להחכם כה״ר שאול הכהן זלה״ה:

שאל מאת החכם הכולל שר
וגדול בישראל הפילוסוף
האלהי אדון יצחק
אברבנאל
זלה״ה

פירו׳ קצת פרקים מספר מורה הנבוכים
פירוש כלם ומתקבל וקצת ענינים
פילוסופיים מספר הכוונות ומאגרת
אפשרות הדבקות מבוארים באר
היטב ביאור נפלא ודברים אחרים
מתוקים מדבש ונופת צופים נדפסו
על ידי המעלה ונגיד כה״ר
חיים ן׳ ברוך יצו׳

בבית הדפוס של זואן דיגארא עם
אותיות הבומבירגי אדר ראשון
השל״ד
פה ויניציאה

שאלות החכם השלם כה״ר שאול הכהן ז״ל להחכם המעולה ובדורו מופלא כה״ר יצחק אברבניאל ז״לה״ה:

אבי אבי רכב המעלות התמוניות
בנויות ברמה ׳ הרוכב בשמי
קדם התהלות הגדולו׳ אשר ראו עיני רעיונך
במעלות המחשביות הראויות לה לנפשה
התמימה ׳ מבית מלכות החכמה האינושית
חפשית על פי מדותיה היתה שומה ׃ באומץ
הלב וכל מעשה תוקפו וגבורתו ׳ נדיב
נדיבות יעץ ברוח נדיבתו ׳ יחדיו יהיו תמים
על ראשו ראש מור דרור לחפשי מרות על
אלוהות מעיל מלכות הכבא הוכן והוכיחה
הכנת הרכבתו על מכונתו ׳ עם גודל הנפש
על דבר אמת וענותו ׳ ישר דרך זך וישר
פעלו ׳ הוהב טהור לב צדיק צדקות אהב
צדק יקראהו לרגלו ׳ חותם תכנית מכלל
יופי נסכת מראש מקדמי ארץ ׳ בעל תכונות
חשובות בפעולות טובות נשגבות כמח צדיק
גודר פרץ ׳ קודם קדימה מפורסמת זמנית
בכל מדה יקרה אתה חותם תבנית ׳ קודם
במעלה עליונה כמסילה העולה בית אל שר
וגדול בישראל ׳ טרם היחם מבני יהודה יצא
חוטר מגזע ישי ומשרשיו רבה ופרה ׃ צור
תעודה חתום תורה ׳ קודם בסבה ׃ ליוצא
ולבא ׃ תשפות שלום לראש עם בראש גולים ׃
פלא יועץ להחיות ברוח ענתך לב נדכאים
ורוח שפלים ׳ דלים המה אך נואלים ׳ מזרע
היהודים האמללים ׳ רועי רוח עצה וגבורה
ורודפי קדים ׳ נואשים המה מטוב הגאולה
והתמורה בסוד הגלות המר והנמהר׳ לענייס
מרודים הביא בית אופל וצלמות ׳ בנה עליתו
ויקף ראש ותלאה מדחי אל דחי נעים ונדים ׳
והיו למשטח חרמים ומנודים ׳ ימינך אדוני
תשעדם סעד הלב והנשמה ، כי היית להם
לעמוד ברזל וחומה ׳ והיה צדק בדק הדת
אזור מתניך ׳ והאמונה אזור חלציך ׳ עזר

מעיר חומה ודלתיים לחזק את ידי הנחשלים
אחריך כאים אמונים ׳ כושל יקימון מליך מלי׳
תגביר לנד עלאה ، ממך יתד התקועה לדעת
מה יעשה ישראל ממך יראו נסרון המעשים
וכן יעשו משפטי האלהים ותורותיו שתים זו
שמענו ׳ קודם בסדר אדר היקר ראתה עין
בחינתך וכח בך לעמוד בהיכלי מלך ושרים
בחצריהם ובטירותם ׳ שומע לשוכות הגויים
ספוריהם ודעת נחות בפתם ׳ גדלת מאד
בטכסיסי נמוסי המלכים מלידה ומבטן
ומהריון ׳ נרעיון שרורך הנפלא לא יכולה ׳
מלא רוח חכמה מדינית לכונן בית והון
עתק ׃ ידיך החרוצות לא אסורות
לעשות בזהב לחשוב מחשבות הונך מחשבות
חרוץ לעשות חיל במשפט ובצדקה עשית
לך שם כשם הגדולים המה האיתנים מוסדי
ארץ ׳ קודם בטבע נחל נובע מקור
חכמה עיונית הוכן והוכיחה על מכונתה ׳
יצירת הרכבתך האהית זכה וברה ׳ להעביר
קול בכל מחנה העברים קול גדול בלשון
למודים דובר טוב לעמו בכל מלאכה ולמוד
תבונה במאמר טבעי ובאלהי ׳ אלהי שלח
מלאכיה הוא האלהים הרועה אותך רועה
ישרא׳ רועי לא יחסר המזג במסוכת אבן שכלך
היקרה מהגות לבך הגיון פנימי וחיכון לרצון
לפאן קדשי׳כל תבונ׳עיונית וחכמה מחקרית
טבעית גם באצילות והמשכה בכל מעשה
בראשית כמנאה בו בעצמות והיה מה שהוא
נע ונד בארץ ושמי׳לדעת חכמ׳ רמה בתנועת
חמה מתנועתו ומגיע ראשון להבין אמרי
אדם וחוה ברמותו וצלמו ונחש עפר לחמו
ומשם להשכיל להטיב כרות שכלך הנקי להבין
משל ומליצות הנבואה ׳ שכלך הגבוה חזה
הבינו וראה ׳ כל מראה ׳ עוד תשוב תראה

א א ו ו אל

אלרואי · להעלות במרכבת המשנה תשית לבך בלב אלהים שופטים משפטי צדק לבא אל המנוחה ואל הנחלה מבורכת בראמונה ליקרת נוטלה ואם במדרגת התלמידה נוטעת באחרונה · גם מירחת ה׳ הריחות בקטרת סמי הבחינה דקה · את המורה לצדקה · כי כשבעתי אשר חכמים יגידו שמעתי ולא כחדתי אומרי׳ שלמים וכן רבים כי כל האנשי׳ הרואים את כבודו והעומדים בסודו וקדר למודו מתוך המה חכמים מחוכמים לו סרו מהר דקדוקיך אלה עבמת בהם מוכי השבת פרקיו הלא כעלמה השגתם מעיני כל חכמי לב אשר חזו בו ברורותינו אלה ההולכים בדרכיו וחוקיו לחט לחט בו לכו קו לקו ואתה בחנת בנת לרעי כוונותיו ולהטיב פרקיו כל סתום לא עממוך תתן לראסף ראשי הברושי׳ לדעת חכמה ומוסר השכל הקדמת הפילוסוף להרים את רגלו ואותותיו במכיאות האל השלם ויתר מעלותיו לקתור הכעות המדבר בנעקה ובדיאותיו ולבנות פנות כאמנות לחבר את אהל שם ועבר השכל והדת שני המאורות יהיו בידך לאחדים בלתי מתחלקים אלה שני הנרות שניהם כאחד דולקי׳ מימינך כר אש דת נתנה בסיני · ומשמאל מקרבת חכמת אדם ודעת קדושים תאיר פניו לפני אדוני שניהם מלאים סלת הידיעות המכליאו׳ כתובים על לוח חכם לב יקח מצות משני עבריו יתלכדו הראשיות עם השרשי׳ והעקרים ולא יתפרדו כלם נקבצו באו אליך השר יורש עבר ליסד עליהם אמונת בית ישר׳ גם האיש משה עניו המעלם מנבכי ים המבוכות הציב גבולות האמונה בימי בחורותיו המה שלשה עשר עקרי הדת ויסודותיו כונת בהם שלש חכמות רמות לא יערכם גבים וראמות וכל מלחמות אדוני משה שמת לראש פנה מראש אמנה תמור השורר להביא לחים האלהים חכם ערוך מכביא · שמעתי מלחמות ה׳ אשר כלחם אבי :

אבי

אבי יבחן שלמותך מתרי שלמות מיוחד וכולל הלל בן שחר פאר הדור ופלאו · ממזרח שמש ועד מבואו : והייתי כאחד האדם העומדים בסוד חבת אהבת כפסך השלמה והיית לי בגודל חסדך כאב את בן ירכה פועל ידי ומעשה אכבעותי אשר לקחתי מיד האמורי מעט דבש מזמרת הארץ מעט צרי · להביא תשורה לאדוני כי אמרתי בלבי גאוני שמועה טובה שמענו מאת אדוני פעמים שלש מפי מגידי אמת חכמים רשומים עיודתי לפניה׳ לשרתם ולעבור עבודתם אשר מכללם היה איש חכם בארץ עוץ מאוהבי תשועתך מבני ארבך ומארץ מולדתך הלא זה האיש אשר קורא לו בשם החכם השלם כמה״ר דוד ן׳ יחייא תכב״ה דבר טוב על אדוני ספר לי גודל שבחיו ואת יקר תפארת גדולתו וזה בהיותי משתעשע בחברת שלמותו כשבע שני׳ נבכתה עלי הגזרה אמת לנור ולנוע בעיר ואם בישראל היא העיר רבה יושבת בארץ עוץ שמה גליתי למקום תורה וחכמה ראיתי לקחתי מוסרי · ועתה כבואי אל ארצי ואל מקומי ותקח אזני שמץ דבר להיות אדוני בכבוד תונה מעל מחנה פני השדה המעטיר׳ ירוס ונשא הודה זיוה והדרה · וכי היה מיכך כאות לארכות · ורמה ונשבה תהלתך היקרה בין נגידים על כן אמרתי אעלה עוד שנית הפעם על במותי רום תפארת אדם נזר גלותינו להוכיח ממשנר תקותי ושקי הכמרץ להתקשר במערכות ערכות אהבתך הנפלאה בעיני אחרי קדמתי בכסף חשקי ימי בחורותי להשתחוות לאדוני זה לי עשר שנים בהיותך גבירי קרוב לכו פותר בקורפו אחר כתלנו בחבר׳ מרידי ראשי עם היה בתוכם המחוכם החכם רבי אליעזר אל טנסי ידידי הטוב אשר פגשתיו אחרי זאת עין בעין באר כו״ד היושבת בארץ עו״ץ מכאתיו שמה רופא מומחה במבא מלך ושרים אף הוא כאיש נבון וחכם משתבח בזכרון מעלותיך הנשאות. והרמות מגיד

תעצומות

תעצומות ולתתך עליון על כל חכמי הדורות לשוני עט סופר מהיר אמרתי מאת ה' היתה זאת התשוקה החזקה עלי להכניעני מאד ועד הלום והעירני להתקרב אליך תחכמוני ראש השלישים ולערוך עבודה שבלב ואדעך בשם למצוא חן בעיניך ואהי כמלקט שבלי אומר ודברים בין העומרים אשר בשדה הנאות והספורים ואקחה פת לחם אבירים דרך מוכר די לי אני והילדים אשר בגיני הצעירים לא לאדירים עם או עם שרים זהב הלשון להם:

ועתה תפול נא תחנתי לפניך יושב תהלות בשבת תחכמוני ולא יכלימוני אדוני בהוד הגיוני ואוכו שרה את אלהים שופטים בארץ מלאה כל שלמות גדלת בין החכמי' בין רבנן דאיקרי מלכי קדם ועם שרים זהב המליצות המרכבות ולשונות נגינות להם ואדוני בראשם תבחר דרכם תשב ראש דברך אמת וכחנו מה כדבר ואילים כגבר לגבר חכם ישכיל פינו מתנו עשר ידות אך בזאת נחמתי על דברתי כי לא הלכתי בה בגדולות לעלות במסילות העולות בקנה בשם המלות ברות ונכות מלאות וטובות בשמן משחת הנעימות סלת חלות בלולות יען וביען אין גם את באלו הגלילות מבין עם תלמיד עושה גדולות דובר מישרים עונה אמרים ברים כספירים במליצי שרי ספרד המה הסופרים וכל לשון תקום אתנו כקטון כגדול מן הלשון הפונה נגבה יבש כחרש כחו בשיחו ונבו כבזה ורזה נתעפר תחת אמרתו וקולו שפל ותפל מבלי מלח ברית ההספקה ומיני הצחות בללו יופים אחינו האנדלוסיים ביופי לשונם כי יעלה לשמים שיח הגיונם ירקיעו עמם לשחקים והדברים עתיקי' מתוקים מדבש ונופת צופי' אבל אשמים אנחנו גדלנו בלעגי שפה טבענו ביון מצולת נפלת תהלת טיט היון הרה עמל שפתיתות הנפשיי וילוד און לא כנו עבדיך זה למקטנם ועד גדולם בכלי יקר שפתי דעת שפה ברורה ושפה אחת לכלם אי לזאת גבר

חכם שומע לי עמך הכליזה כי באתי במגלת ספר כתו' עלי בדברי שלום ואמת ראשון לכל ביתי תקומי וארצי לגורל כספי וזהבי והנני כורע ומשתחוה בברכים כורעות מחוה דעי בשפתים נעות לברך את אדוני ברכת אובד תבאתה לראש צדיק יסוד עולם ומברכתך יבורך גבר דובר אמריו מתברך בארץ בברכ' הוריו כי תשיתהו ברכות מן הברכ' העליונה ערות אבני נאמנה ויהי נא פי שנים ברוח מליצתך אלי מאמרי פי כי רב ועכוס כספי מהשגתי ידיעתי ובינת ברעשי וזאת תשוקתי היא אשר תרום לי המדרגה בעלותי ההרה להתקשר במערכות כי כסיל מאיתתי עם יועץ ואכם חרשים הכרתי והפלתי ראש השלישים תבונת לקח טוב לשמוע בלמודים בחכמת הטבעים תמים דעים יודע דעת עליון ודעת קדושים והיה אמונת עתך חסן ישועות חכמה ודעת הלכות בשם מערכות משמח אלהים ואנשים במועצות המליצות והמה פתיחות חיות רבות ממללות דעת שפתיך ברור מללו: ואם אך אנכי מערכך אזוב היוצא בקיר עיר קטנה השולח אמרתו אל הארז אשר בלבנון העומד לנס עמים עודנו היום בראש ממלכה ובית מקדש מלך כאחד השרים: שר וגדול אל ישוב דך נכלם החזק נא בו בל ימוט עולם כי ידוע ידע עבדך הדובר באזניך אשר בכל חכמי אומתנו אין ערוך אליך ואף כי עצמת מתנו מאד וכחנו מה נאמר לפניך וכי נוסיף להביט אל היכל הודך והדרך: הביטה במכוני בעיני עיוני כי ילד אני מסכן דל ומך וידעתי כי זאת עמך קראת ושנית ושלשת מדד מאד ללון בעמקה של הלכה ובחכמת הגמר' עתים קבעת ופלפלת ידעתי אדוני ידעתי כי לך ישולם כל שלמות אומתי משבעה מטיבי טעם חקרת ראית וטעמת ולך עשר ידות האמורות בדרושים ושורות התורה והנבואה וחכמינו הישישים ובחתם ידות הקדימו,ת לקחת מתנות בפיות

נאמנות

באמנות להגיד לבני האדם גבורותיך ואנכי
הדל באלפי לתכלית בחירתי קטנו אמרי אמת
הגדרתי היום במלולי וקוצר שכלי בקולי אדוני
המלך · אכן תיקר נא נפשי הנוספת בעיניך
עין רואה בנפש יודעת מאד לעמוד ולשרת
לפניך שר צבא חכמי אומתנו ולעבוד עבודתך
כעבוד אלהים מאהבה רבה אהבתני וחבה
יתרה נודעת לי אם ברכתני ונתת לי יד ושם
טוב מבנים ומבנות אל נולדו לאדוני בנוק
הפתים תנה ידך הטהורה לי אני עבדך ובנך
אני בנפש חפצה להעלותני המרכבה ברוח
נדיבה תסמכני לרכוב בעזרך שמי הנלחתי
לתשוקתי: חושה לעזרתי ברכני גם אני אבי :
אבי דבר גדול דבר הקטון יהיה לאלף
ברכות יעטה מור עליו כמעיל שלום
עוטה אור והשפעה בכל ידיעה בשלמה וכי
יפיק רצון טוב מאדניו אתנם לאמ׳ אני אמלוך
כי יבא דברך האלהי בין עיניו אל פתח פיך
מפיך מרגליות בחכמה בתבונה ובדעת
סתרים חדרים ימלא האל ביתי אורה כהדין
אספרא דנפיש נהורא ואכול נא את המגלה
ידי עצבוה ויעשוה במורא ידי הזריזות ישרוה
וימין הבחינה טפחה מנחה לאדוני שלוחה ·
הברכה אחת היא לך אבי תוספת טובה כי
תמשני ממים רבים עמוקים מי תהום רבה
לשאו׳ מים בששון ממימי הישוע׳ אתה מי המורה
לצדקה זכה וזכה משה עמו · כי לא איש
כמוני אבא עד תכונתו לחזות בנועמו לבקר
בהיכל סדורי פרקיו לחשוף צפונו ותעלומות
כל סתום עמו גם לא אוכל לשוט לבדי במי
כוונותיו במשליו וחידותיו וקשור דבריו
ומליצותיו ביותר ראשי עם כי ירא אנכי פן
תשבר כדי על מבועם אך אמנה ידעתי אבי
ידעתי אשר אם מצאתי חן בעיני׳ להודיעני
נא את דרכיך בקשר פרקיו וית׳ פרטי דבריו
הלא בשפרתך או באוצרו׳ זכיר׳ כשמתן הייתי
בחור מעט בטוב טעם ודעת חכמה ומוסר
השכל משל ומליצ׳ בחזקת היד בודקת ומקבה
אל

אל קנה כאשר אדון המחקר יענה כי היו
נכונים שעפי הכנתי לשלשת ימים כהכנים
הכנסים לקחת עיון אמתי מופתי משמחת
אלהים ואנשים יאסף כי הייתי באוכלי שלחנך
מלא דשן אתיאל ואוכל בשרה שמנה עם רזה
אף דבריך משוא פנים אל פני׳ ידעתי כי רב
חילי · ותקטן זאת בעיניך אין משם צדקה
ותרפא כי אזכרה עת מצוא דודי לי לאב ואני
לו לבן ח״ל בן ישמח אב רעיוני שמחים אלי
גיל זכרך הטוב שיכשפוהו הכל כי אמרתי
בלבי הן תאבתי לראו׳ עזך וכבודך ואעבדך
שבע שנים ועליהם עוד שלש שנים כשני שכר
שכיר מאהב׳ קדמונית משותרת אין על עפר
משלה ולא ידע אנוש המוני ומדיני ערכה ואד׳
אין כמוני היום בגלילות הללו יכסוף להבין
בדבר והייתי עד מאהר להודיע ולפרסם
לקרוא לעוברי דרך יקר תפארת גדולתך ולא
אקוה כשני׳ פעלי הלא ידעתי את אדוני בשם
כמלאך האלהים יחקור זאת והוא על נדיבות
יקום אבי ושלם גמולי ואצלת מן הרוח אשר
עליך רוח עצה וגבור׳ ומשלתי ברעיוני לעיני
ככל אשר תאוה הנשמה ההולכת לפני
האזינ׳ זאת אוהב חכמה אוהב טהור לב טהור
עינים מראות ברוע הסברו׳ הנוטות מני דרך
אמונה ראה ראינו כי היה ה׳ עמך גבור החיל
במלחמת של תורה ויד השלמות הכולל חלקת
לך בקו ונאמ׳ תהי נא ברית שלומי׳ בינותינו
להורותינו איזה הדרך ישכון אור יקרות לנו
כי מי כמוך מורה מי יבא אחרי המלך כמוך
חוקר ומשיך מהמלוא העליון הרוחני חכם
רבני תורני בפרוע לך הסודות האלהיות
במשלי הנבואה בשו׳ מכתובים שכל ובינה ·
מי מנה חקירותיך ועיוניך ורוח חכמ׳ כחכמ׳
אלהי׳ אספת בחפניך בזאת התור׳ שם לפנינו
משה בחירו ברס עקר שרשוהי בפי׳ המשנה
לראש פנה כי תמו׳ מקרוב נגד מוריו מרא״ש
אמנ״ה ללכוד קרית ספר קרית חנה דוד
החכמה וכר מבו ותורה כאמנ׳ הנר המערבי ·
הרב

הרב הגדול איש האלהים הקורטובי · דמו לכבות כרות מערכות יסודיו חסדאי ואלבו · ואתה אדוננו כאיש אמת וחכם עדיף מנביא הרימות דגלו להשמיע במרום קולו להראות העמים והשרים את יופיו וטובו כי טעמת דבשו שתית יינו עם חלבו מנהה כביר ידך הגדולה כי לא יחסר כל בו · גם העלית נרו בבקר בבקר להאיר על עבר פנת יקרת מוסד יקרו לך האדון משפט הבכורה בחבורי באורי הנביאים ובמאמרים יקרים מכל אשר גבלו ראשונים בנחלת בית מדרשך לאם אבירים אשכלתנו נחלת אב"ת ובצדק כל אמרי פיך לרשת משכנו ההלכה תשועת עולמים צדק הסברות לבשת וילבשך בצד"ק עולמ"ים לבך יהגה חכמה שלמה והגות לבך תבונות בשמח גיא חזיון אתה תחזה מכל העם מבין עם תלמיד מחז"ה סדי' ברע'עליו' · וביתי בחורותיך היית ברוך מבני' תשית לבך להשיב עטרה ליושנה לראשי אבילים חכמים ונבונים במאמרך עטרת פז עטר"ת זקני"ם מרכבותיך ישועה במשטים חדשים להשמיע קול האמת בנחנה במר"כבת המשנ"ה אלה זולתם עשית והחרשתי מזכור אותם כי לא ראו עיני מכל ספיריך ספרי ספי' גזרת' מלבד זב"ח פס"ח ור"אש אמ"נה עם נח"לת אב"ות שמו אותותם אותות חכובות בעט ברזל בחרט אכום בעיר רבתי עם האמנם יתר המלאכה היא לאדוני כי לא תתפשטו אליכו כמראה עיני' אף לא להשמעת אזנים ועתה שמע נא החכם הכולל להשפיע שמותם ושם דרך יראנו בישע אלהים אמתתם לחזו' בנועם יקרתם ולבקר בהיכל השגת באהבתם כפי הידיעה נשגבה תמיד וכנ פתוח תפתח ידך הנדיבה להודיענו דרך זו נלך בה תיעץ עלינו עיניך להגים ענותך הנקי' בפגום ענותו הנו פשט במור"ה בשליטות אולי יענרני זמני לבלתי ראות פניך כפני אמה אל נא השלם יענרכה רחק הדרך כי רב המקום בינותינו מעשות שאלתי

שאלתי זאת ובקשתי לגלות את אזני מכל דרושיך ועיוניך חדשת ברוח אלהים קדישים בך ידיעה וסבר חדשה בארץ אז רוחי בקרבי הגדלת השמחה לי אני עבדך בן אמתך הן קנית אותי כהן לעולם משרת מבחוריך לאור ולמנוח חפנך מכל אשר תשאלך כפסך היקר' ויש לא ידי לעשותו ייטר בעיני אדוני עין רוא' עין שמש צדקה ומרפא לעכס מעכתי לתת רפואו' תעלה לחלי ומרוה כפשי היא התנוק' החזקה וארוכתה מהרה תצמיח היא הגשת מה שאיפשר בחקה ועמך גבור חיל בפועל ושלמות' · ומי יודע אם לעת כזאת ייטר בעיני האלהים מניע כל טוב ושם בלב האדון רוח עצה טוב' תנחך ללכת לארץ חפץ ארץ הכבי עבור דרך ארכי עם אניות אבה וראיתי פניך כראות פני אלהים לשמוע מפיך פנים אלפני' בלמודים החמודים אשר אתך הביתה בתי הנפש והלחשים וחדושים אספת חכמת אדם יבין דרכו מכל היהודים ועתה אם נא מצא עבדך חן בעיניך הודיעני נא את דרכיך דרכי נועם האם חפוץ תחפוץ זבח צדק ההנהגות והכבודות הזמניות לשבת עוד בין אבילי הארץ ושועיה או כי תעבור במי' רועה ישראל ללכת משכנו' הרועים כי זקנת ושבת השוב מכנא העבודה המעשית לעבוד עבוד' שבלב בעתים נכבדים עת דודים במקום ספיר זך מקבל ההשפעה לקבל עליך משם רועה אבן ישראל עול מלכות השמים והארץ' ואת עפרה תחונן לנשק כפי גבוליה להעלות משם על גפי מרומי יקרת קריה נאמנה כאשר יאות לאדוני לשמור ולעשות ואנכי עבדך הדובר מרוב חפני ועוכם חשקי בהתחלנך האמונה יענני זאת אמרתי אזכירה דודי כא ואדמון דגול מרבבה להשכיל להוציא'מלבו כל טובה ברחבה תזל כטל אמרתו בהמנחה נזכירה וסדור כטל חרמון ואנכי ילד מסכן רך ונעיר כמזכיר ומעיר לא כמזהיר אמרתי אעלה אל אבי׃

אחת שאלתי מאת אדוני לתת לי בנפשי עוז
מהלכים בשאלותי אלה נבוכותי בהם
ימים רבים מעודי עודה עלה בסולם הידיעות
מיום דעתי עד היום הזה לא סרתי מרועה
אחריהן יגעתי בעצמי למצוא דברי חפץ מפי
סופרים וספרים ולא מצאתי מנוחה שלימה
בארץ הנשמה הלזו אין איש מתחזק עמי
בעיוני יפיק רצון בתשובותיהן · ע"כ אמרתי
בלבי אלכה לי אל הגדולים יושבי על מדין
אלחם במנעליהם אשתחוה להדום רגליהם :
ואחשבה לדעת זאת ולא ראיתי לי איש אמונים
מאסף לכל מחנות הידיעות כמוך השר נשיא
אלהים אתה בארצות אביא מלך וכהן :
ואם אמת היה הדבר לא יפנו עיני רעיוני
התנשאותך אליהן כי שפל כאזוב קול מדרגתן
ומראיהן · כוה ישועות אמריך הנעימים לאחר
מקטני תלמידי אדוני להשיב אמרים אמת
חפצת בטוחות ונאמר עם לבבך תודיע וכו'
וייטב בעיניך עיני כל ישראל הואל נא להיות
המוציא לאור תעלומות שאלותי הבן יקיר אחי
וראש הו' הנשא וגבה מאד נעלה החכם הכולל
ר' יהודה יצו אם המצא ימצא שמה הוא יהיה
לי למשיב נפש בשאלותי ולכלכל את שבתי כי
שמעתי אומרים יהודה יעלה בתחלה על כל
חקירה עיונית בשכלה העולה בית נתיבות
חכמות הפילוסוף ושרשיו ככתבם וכלשונם
ופרט' גדולת המבאר אמריו עיוניו ודרשותיו ·
ואחר הדברים האלה ימשוך לו דרך נפלאה
המסולאה מפי ההשכלה יביע חידות מני קדם
להבין משל ומליצה ביד כל אדם אלהי תורני
היתה עליו יד המשכתם ערוכה בכל ושמורה
בנפשו החכמה על פי הנביאים היתה שמה ·
ידעתי כי כל יוכל כאיתיאל ואוכל ולא יבצר
ממנו מזימה כללו של דבר רק אתכם ידעתי
בשם מאורי אור בשמים כסיל וכימה אור
הלבנה ואור החמה ומכל משפחות האדמה
חכמים מחוכמים ונבוני מדע ומשכילים בכל
חכמה ואין זולתכם גואל לגאול את גאולתי
לתת

לתת לי נפשי בשאלתי בתשובתכם הרמה ·
ואתה קדוש אתה עתה ברוך ה' יקום אבי יצא
תחכמוני · ויהודה רד עם אל בן חכם ישכיל
פילכי ועיני שני טורי רמונים טורי אבן יקרה
ספיר גזרתם ויהלום · והשיבו אתהן בשלום :
השאלה הא' במורה לצדקה בהקדמה
מאמרו והנה כנ"א פרקים
וכו' עד אמרו במקום הנמשל · יראה בתחלת
העיון היות זה המאמר כולל שמה עניינים
יעדנו הרב ז"ל עשותו אותם בספרו הנכבד ·
ואני בעניי לא ירדתי לסוף דעת דבריו איה
מקום תחנותם ומה הנרצה בכל ענין ועניין
מהם וידעתי היום והשבותי אל לבבי כי אין
זולתך גואל טוב קרוב ממך בדורנו זה בדברי
הרב להבין אמרי בינתם ועתה השיבה לי
ששון ישעך ורוח נדיבתך אל תמנע ממני
טובתם כי עבדך ובנך אני ברוב חסדך
וישעך אזכירה דודיך אני מנגינתם :
השאלה השנית בפר' ג' מן החלק הראשון
ז"ל אחרי דברו בתבנית : כל
זה תואר ולזה לא יפילו העברים וכו' והוקשה
לי הנמצא לחז"ל בפרק קמא דכתובות בנוסח
הברכות בצלם דמות תבניתו · ואולי יאמר
האומר כי לשון משנה לחוד ולשון מקרא לחוד
ועליו כיון הרב ז"ל · או יאמר האומר היות
הכנוי שב לאדם לא לבורא יתבר' והנה הדבר
בלתי מתישב עם כל זה · ואני ידעתי גואלי
חי ויכול להשמיע באזננו טעם מספיק ברוח
נכון יחדש בקרבנו ·
השאלה הג' בפרק ט' מזה החלק · ולא
נברא מנבראיו עד שיהיה ית'
וכו' עד אמרו בלא ספק · יודיעני נא החכם
השלם היאך יתחייב זה אם הנחנו היות זה
הנשא דבר חוץ מעצמו או נברא מנבראיו
ומה הן ההקדמות שיולד מהן זה הבטול
המביא אל הכפירה שאמר הרב ז"ל · ומה
היא אותה הכפירה · כי כך נאמין כל חכמי
זרע ישראל ובראשם הרב הגדול רבוני שהשם
היה

היה לבדו עד שלא נברא העולם בלעדי השני'
כסאו ושעלה במחשב' לבוראו הו' עם כסאו :
כל זה ירחיב לי האדון ברוב חסדו לשמכני
ורוח תבונתו יענני:

השאלה הד' בסוף מאמרו בכל"ה הקדמות
אמר ותורף דברי ארסטו האומר
לא יניע עצמו בקשתי את שאהבה נפשי יומי
ולילי וחדשי אנה פנה דודי דור החכמ' לרשמו
ולא מצאתי מקומו לדעת משם טוב טעמו :
ועתה המאיר לארץ האירה פניך על עבדך
ובאור הקפתך נראה אור יקרות ואין ערכו
או את בנך יחידך שלא בא להורו לפנינו דרכו :

השאלה החמישית בחלק
ב' פר' טו' אמ' הרב וכבר ידעת
תורף דבריו וגו' · גם את זה
לעומת זה בקשתי בכל ספרי
הטבע והאלהו' ולא מ' מהמפרשי'
שמה באור להודיענו אי זה
מקומו · ואקוה שמך וזכרך תאות נפש
חושקת תשובתך הרמתה בכח המאמר הזה
ותעצומו כי זה ימים רבים שאלתי שרים רבי'
ונכבדים ובכללם איש רשום גבוה מכל העם
ומעלה משכמו אשר קורא לו בשם רבי משה
ן' חביב וישב לי דבר רחוק מנקודת האמת
מסביב ויאמר אלי כי ראהו בפירוש תמסטיוס
לשמי' הרחיק עדו וכשה שמי' הודו לא האמנתי
אליו מאז ומה גם עתה בראותי הפי' ואין שם
הדברים האלה · ואף גם זאת לו הזכירו עדיין
השאלה במקומה עומדת אלא אם רצה בשם
הפלוסוף לתמסטיוס וגם זה הבל ורעות רוח
ועתה כי הסתיר הרב ז"ל פני חכמתו ממנו
בזה הלשון המפורסם אצלו לתלמידו זה ילדו
בן ימינו אמרתי בלבי לכם השרידי' עלות הרי
מרומו ויגיע עד קצה ירכתי צפונו · גם
בפי' אבונצר לזה המשל איחלה לאור דרככם
הטוב לשמוע חכמתכם ובינתכם בכוונת
הרב בו כנפש האב וכנפש הבן לי המה מי
הישועה לרוות צמאוני למה שאחכם הנרבוני
באוריו בכמו אלו הדברים המה רמוני · לא
יתנני השב רוחי :

הגה"ה הרב ש"ט ן' שט כפי' למורה אשר שלשין זה ש"א לארסטו' בספר הכנות :

השאלה הששית בספר הכוונות ל
לאבוחמד בחלק ההגיוניות את'
ומשפט הקודם והנמשך וכו' אשר הרצון בו
כאשר גלוי ונודע בשערים אף כי לשרידים
יחידי סגולו' כמעלתכם היות הקודם והנמשך
בהקש התנאי מתחלק חבורו לפי התחברות
הסכמתם אל שלשה תמונות כאשר הענין
בחבור המשאי לפי התחלפו' הסכמת משפטיו ·
ואני בחלשת עיוני וקוצר שכלי מאז הבינותי
בספרים לא פתחה אזני לדעת מוסר השכל
הגיוני אי זה מהם יסכים חבור התמונה
הראשונה ואי זה מהם הב' וכן הג' והאם היה
מאמ' אבוחמד זה צודק בכל תנאי אם לא וזאת
שסבר ידמה היותו בלתי צודק בכלם · כי אם
כן היה מהשקר מאמ' החוקר במלאכ' ההגיון
היות סוגי ההקש המתחייב ממנו דבר אחר
ג' סוגי' והם המשאי והתנאי והמורכב משניהם
והוא החלופי וזה שאם היה שכל תנאי ישוב
לבאור משאי אין הנה כי אם שנים אמנם לו
היה צודק בקצתם ובקצתם לא האם הטיב
הנרבוני במשל שעשה לזה אם לא כי יראה
בעיני היות המשל ההוא מהחלק שלא יתכן
להשיב אל המשאי ואם כן הדבר נעלם גם כן
מזה החכם דבר בזה ולא אדע דרך עמדי
לגזור אומ' פוסק האמת בלתי מבוכה מה עד
יבא דברך אלינו ונדעה אותו לכן אוחילה לאל
יד חקירתך החזקה לברר וללבן האב והבן
ילכו אל הסבר' עד מקו' שיד חקירתם השלמה
בודקת תתירו לעינינו את הקשרים והסבוכי'
שהמה בערכי ספקות עצומות ושאלות חזקו'
והיו בעיני שלמותכם שפה אחת ודברים
אחדים לסתור ולבנות תשובות קלות אל נא
תזניחוני או לעד תזניחוני על דבר כבוד
שמך לא למעני כי מיד כל מפרש זולתך השלם
דרוש לא אדרשנו · גם להעדר העוזרים באיי
העורים האלה איי הים אמר לבבי כי אין

עמדי דבר דבור על אופניו אעלה אל אבי:

השאלה הז' באופן ה' פרק ב' בדברו במיני המופתים כי הם ב' אמ' אבל אחד השני עלולים וכו' עד אמרו עלולי עלה אחת: הנה אדוני הכריעני זה המאמ' הסתום והחתום חותם כי מכל המפרשים ראיתים ולא יכולתי להבין מה הו' המין הזה מהמופתי' הנותנים האמנה מה ברור המושכל בטבע ומה קשה זה הדבור עם הקודם לו במלת אבל והנה ראיתי נוסחא אחרת גורסת במקו' כבר יורה לא יורה וזו השקיטה קצת משאון גלי מבוכתי ועכ"ז לא ידעתי מה זה לאבואמ"ר ומאין יבואו לו כמו אלה התוספו' כי בכל ספר המופת אין בדבר הזה ואדוני חכם כמלאך הגואל אותי משחת המבוכות תוציא ממסגר אסיר תקותך ידוע תדע כאלה וכאלה בזכירה וחקירה אחת כושל יקימון מליך כי תעמוד לקץ ימין הבחינות לגודלך ידוע תדע פני האנך בכל קצוי ארץ ויום רחוקים כל רז לא אנס לך וחכמה כחכמת אלהים לא תעקבם כי ישמע קולך:

השאלה הח' בחלק האלהיות מג"ן בדברו ברצון זכר שם החכם המפרש הנרבוני חדתו ומשליו בחכמ' כדברי ן' עזרא סתומים וחתומים בתורה דבריו וזה מאמרו בעניין בבהמה וכו' עד אמרו כי היא הדעת האמתית: הנה כשמעו ממנו מעיינות חכמתו וקשר דבריו שמעתי ולא אבין ובפרט באמרו כי הוא הדעת האמתית כראה כי סתר דעתו במה שפי' בתורה פר' לא"ב כי שם הוא הדעת האמתית לא הבל בחשך בא ובחשך הנפשר דמו ועכמו יכוסה אמנם שם הו' הנשאר והקיי' כצדיק יסוד עולם ויבואוני חסדך אך הפעם אם מצא עבדך חן בעיניך וגדל חסדך עמדי תמשוך לויתן חן הדבור הסתום הזה להשכי' הדעות בשבט סופר שבט מישור שבט מלכות עיונך ומשפעת הקפת שכלך שלא אורך ואמתך לכל מראה עיני שכהן המה יבהתונני:

השאלה הט' בחלק הטבעיות מ"ג עיון ג' אמר החכם המפרש בסוף דבריו והנביא אמר בעת השיגו הכפרד וכו' עד אמרו כי לו השלמות: גם בזאת החידה לא שת לבי לי דרך אמונה וציור וכאשר שכלתי הקודמת שכלתי גם זאת שכלות העדרי ואי' מלה בלשוני להגיד לאדוני קוצר שכלי ועיוני מעמוד על פרטי המאמר הזה ומה כוונתו בשלמות כי הן אדוני יודע מה בחשוכא ידע מה אתי בבית נפשי בשאלתי טרם אענה ידעת מבוכתי כלה והשיבני דבר דבור על אופניו כאשר בפיך ובלבבך לעשותו הנסתרו' לנו ולבנינו ולאחוזת מריענו אשר נגלנו הלא המה נגלות לאדוננו גלוי כולל אמתי מסני' לאמת לחשוף לנו יערות סודות החידות החמודות להיותן קשובות בתשובות חשובות באזננו: וגם כי הסתרים האלה מדבר גדול דבר הנביא והמה כבשונו של עולם ראויים היותם תחת לבוש מלכות השגתך ידעתי אבי ידעתי כי פתוח תפתח ידך הנדיבה לתת את שאלתי ולעשות את בקשתי כי ליושבים לפני הידיעות ראשונה במלכות הדת השכל וידוע כלכל לא יוכל והיה סחרם ואתננם לא יעצר ולא יבצר ממך המשיג כל מושג מתת לאחר מבניך תלמידים הנוכים לחם אבירים מימיך נאמנים חלילה לך מקנאת המורים ביורשים בני הנביאים: חלילה לך השופט צדק למנוע ממני טוב אמתי ברצותך השלם הרופא לשבורי לב עוגם תשוקתי כל ראש לחלי ובידך רפואות תעלה מזור השגת האמת הנכסף ומתוק לנפשי מרפא לעצם שכל ושב ורפא לי:

השאלה העשירית באגרת אכשרו' הדבקות פ' ה' במאמר שם ן' רש"ד ואנו רואים הנזרות ירדו וכו' עד אמרו הנזרה האחרונה באומר: את החכם הנרבוני כי ירצה הנזרת הגשמית אשר היא המרחקים המשולחים הבלתי מוגבלי' בעצמם והיא הנזר' האחרונה אשר היא בלתי הווה ולא נפסדת: ואנכי

הנעיר

הצעיר ילד משכן הבינותי היותו אות' כן כנגד הר"מבם ז"ל בחלק א' פ' ס"ע כאם' כתב שמה גם כן ויבין הנרבוני שהרב ז"ל לא כן ידמה ואני כבוכותי ונדמתי עד מאד בזה הדרוש זה לי עשרים שנה ואני אז כבן י"ז שנה רועה בגני ההשגות ללקוט בשושני הידיעה המופתית מדי יום ביומו והייתי נבוך האם המרחקים הבלתי מוגבלים הם עצם ובכלל הגשם שהיא סוג עליון בעצם אם לא כי ראיתי פנים שונים אחת הנה אל המחייב ואחת הנה אל השולל :

וכאשר ינקתי מים טהורי' על ידי אדוני החכם כמה"ר אליהו דלמדיגו זצ"ל איש נבון וחכם שלם בחקירה עיונית מאנשי מקומי היה בישיבות הגוי' שמה בפדואה ופלורינציא מלמד ברחש האומות המפורסם שמה אכל חכמיהם עוטר כבוד השגתו בסדרו מופתי ורוב בניו תלמידיו מאצילי הארץ בשובו אל ביתו למדתי לפני יקרת חכמתו פירושו היקר במאמר עצם הגלגל ויודני ויאמר לי היות המרחקים ההם אשר בכח מקרה דבק או סגולה מדובקת להיולי הראשון לא צורה עצמית • זה קבלתי מפיו אף על פי שלא אמר כן בבאור ההוא עם היות באר וגלה שמה ענינים דקים ועיונים חזקים בחכמת הטבע והאלהות לא זכרו בפי' להיותו אכלו בידוע בעצמו לו ולרומיס אליו המוכנים היטב ואחרי שנתים ימים לוקח אדוני מעל ראשי זה לו כשלש עשרה שנה ונשאר אני לבדי באר מולדתי אין איש מתחזק אתי ולא סרתי מחקור בזה הדרוש הנפלא עד היום לראותי חלופי הדעות וכולם נשענים במאמרי החכם בר"ה רא"ש המדברי' בזה הדרוש במקומות מחולפים • והחכם הנרבוני מליצתו נרה בהתנכם בזה בכל המקומות שדבר במורה והכוונות וחי בן יקטן ואגרת הדבקות ותושע לי זרועי בהפרדי ממקומי ולכתי בארץ עוץ זה לי עשר שני' שמה כאלכתי והתבודדתי כשני חדשים בכרמי עין גדי בורח מפני חמת המציק פה יקוש תדבר הוות שמה קבלתי דברים טובים בחכמת הנפש במאות השכל ואופן הדבקות לו עם הפועל בדרך נשגב מתחלף למה שבארו החכם אבן רש"ד באגרת הדבקות אשר חשבו רבים ונכבדים מחוקרי אומתנו היות שם האמת שאין אחריו מאומה ואני בארתי כי האמת השלם יורה דרכו בנ' לנפש באור לו" שמה הנית דעתו האחרונה וכללתי עם אלה הדרושים גם זה הדרוש ופסקתי כפי מה שלמדתי מני מורי החכם הנזכר זכרונו לברכה וזה מטענות וראיות חזקות כתבתים בספר קראתיו ספר התכלי' חברתיו לעצמי וליודעים חן המאמר המופתי מן הילדים אשר בגילי להיות לי למזכרת האמתיות האלה הנכספת מאד ידיעתם לכל מבקש העיון בדרך שלם מופתי ירא"נו בישע אהים וכלל הספר ההוא מההשגות והתפיסות הקורות בא"ו הדרושי' ובזולתם לחכם המפרש הרב הנרבו"ני מאשר נעלם ממנו האמת אשר נגלת אלינו מדברי החכם בר"ה והיא לא ירע ואשם עם היותו תמיד נמשך אחרי המבאר מאהבו וזה לחשיבות הכרת מעלתו מזולתו בחוקרי זרע היהודים מנגבי דבריו ומליצים עליו ומלעיבים אותו סוף דבר כפי העיון הנובר לי אז בדברי הפילוסופים והמבאר הוכחתי כאמנה היות הצורה האחרונה שרמז עליה הרב ושהזכיר פה החכם בר"ה ודבר בה הפלוסוף בשביעי למה ש"ה בפירוש הארוך היא העצמית הטבעית והי' המקובלת ראשונה לכל הצורות הטבעיו' היותר מיוחדות ממנה בהיולי הראשון באמצעות המרחקים ההם המשולחים • וזאת ואם תקרא צורה גשמית אינה צורה עצמית ולא הגשם הלקוח ממנה הגשם העצמי שיחלק אל כמות ובלתי כמות והצורה ההיא שאמרו עליה היותה בלתי הווה ובלתי נפסדת היא התחלה האחת משתי ההתחלות אשר בעצם רצוני הצוריית כמו שהיה ההיולי עם מרחקיו הבלתי מוגבלי' יחד ההתחלה האחרת החמרית והעצם המורכב

מכלל מתיהן הוא העצם הפלוסי אשר מאלה והוא באמת הנפש העצמי אמנם הנפש שבכמה הוא כשיעויין הרוחק המשולח לבדו מבלתי נושאו וזה כפי התפשטו אל ג׳ כרדיו׳ האמנם לראותי עתה סברות מתחלפו׳ לחכמי ספרד וזה בשאלות מה שאל החכם המחודד ר׳ עלי חביליו נ״ע את החכם המפורסם גדול בדורו רבי ש״ט נ״ע והיה החכם המשיב מקיים בתשובותיו היות המרחקים צורה עצמית עם היות החכם השואל הוא המוכיח בטענותיו לצד המתחייב היות מה שיורה עליו שם העצם מתחלף למה שיורה עליו שם הכמה בראיות נכונות היות דעת בר״ כאשר אמרתי ועם כל זה דחה אותו המשיב בקנה רצוץ של פרסוס: עוד שבתי וראה לחכם שלם ר׳ אברהם ביבג׳ מאמר קצר בכה בו ב׳ הקדמות אחשוב הוא כמשיב לרבי עלי שם כראה מדבריו היותו סובה כסברת החכם בר״ שם טוב וכמסכים עם החכם הנרבוני אמרתי לכל אלה הסעיפי׳ אשר אנכי פוסח עליהם להיותי רך ויחיד באי נקי ממשא ומתן עם חבר או מורה כדק ישוב בהם החטוף מורגל והנכון להב מבואר לכה לי אל הגדולי׳ לקחת מפיהו תורה אחת בדברי ריבות בשערי ואכה השר וגדול ליהודים תגזר אומר לזה הדרוש וידעתי היום מה עמך גבור החיל מהטענו׳ עליו והשבות ע׳ לגבי הסכמתך השלמה ולא אפסח עוד על סעיפים נרפים ודחופים סעיף עיטה וטעם קבלתי ועיוני עם הסכמת החכם המפולפל עוקר הרים עמדי עם היותו הוא כמראה פנים לא כמקיים במוחלט וכעיף שלשת הרועים רועה אבן ישראל, ביר חזקתם הנודעת בשערים כי אחרי דברך השלם לא ישנו עוד מורשי לבבי אכן השאלה מאת האדון להודיעני דבר חדש מאש׳ תמצא כקן יד חקירתך וביתר הפרטים רמזתים לאדוני מפני הקיצור כי יראתי פן אהיה על האדון למשא יאריך נא אדוני ביד שלמותו הטובה עליו בכל אשר תגזר אומר ודברים אחרים בשפה אחת באר היטב:

השאלה הי״א שמה באגרת האפשרות בפ׳ ו׳ אמר החכם בר״ דבר ז״ל והוא השכל אם סבת מציאותו בנו הטבע והבחירה ופי׳ בו החכם הנרבוני מה שפי׳ ואני לחלשת עיוני לא שלותי ולא שקטתי עליו להיותו זר בעיני כונתו נכריה פרישתו ויהי בהיו׳ עבריך בעיר רבה מספר עם החכם המפואר ר׳ דוד ן׳ ייחיא נ״ע על אודות האגרת הזאת אמר אלי כבוד תפארתו כי יש אתו פי׳ נאה מזה הפי׳ להחכם הכולל רבי יוסף ן׳ ש״ט נ״ע וארא אותו כי טוב הו׳ בהרחבת לשונו ורובו ככלו מאמרי׳ אכן בזה המקום אחרי המפרש הראשון נמשך והאמין ומאז ועד עתה אם התשוקה נשארה בלבי ואני תמיד איחלה לאור הודעתך ועיני מיחלות כמטר לפרוש אליכו הכוכה האמתית בשתים תיבות אלו הטבע והבחירה כי עיני שלמותך הרואות כאורי שני המפרשים האלה כמו זר נחשבו ולא יכחד כזאת וכזאת מן המלך:

השאלה הי״ב אחלי לפני אדוני החכם השלם להודיעני דעתו בהצלחה האחרונ׳ לאדם האם אחת בעינה אות שזכר הפילוסוף בעשירי למדו׳ עם אשר יעדה בג׳ לנפש ורמזה בי״ב למה שאחר הטבע באור לז׳ או הן שתים פרודות ואם כן אי זו משתיהן היא האחרונה במוחלט והיותר שלמה: כל אלה ירחיב לי האדון את גבול שכלי כי ידעתיך בשם טוב ומטיב לכל כוסף דורש ומבקש ובכל דרוש עיוני מדובר בך כסברות במראה ההוכחה הברורה ולא בחידות: אלה שתים עשרה שאלות שאול שאל האיש המדבר אמריו באזני אדוני הנה אלי אבני זכרון לבני מחשבותי אשר עלו עתה על זכרוני הכיכותי לי בעניי מכל עיוני לדרוש ולתור לי מנות שלמה מאדוני הן הנה היו אבני תהו וחשך ברוח אלהים מרחפת עלי והמה אבנים שלמות אבני בהו לפום מתלל רברבן ימלל גבורות תשובות

אז

או מי ירה אבן פנתה יביע אכו קול תהלתך ·
ועתה אבי רכב ישראל גולת גולת אריאל הואל
נא וקחם נא אלי ועיני עיונך שימה עליהם
להשיב אתהן בשלום ובמישור להשיב אמרים
אמת לשולחיך לעות את יעף הנמא למימי
השגתך אולי אבנה גם אנכי ממנה ויען ירע
עברך אשר בלהג הרבה להעמיד חזון שאותי
הרבתי ויקבלו נחות שלמותך קנת כעד
אמרתי אכפרה פני האדון במנח׳ היא שלוחה
ההולכת לפני לאדוני מאמר קצר קראתיו עיר
אלהים כי נכבדות מדובר בו במנואות עיר
יקרים כבדל פניני ראשון כל היות מוחש

ורוחני ומאמר קצר גם כן קראתיו יכולת ה׳
יקר׳ בו האדון בעין אהבתו וחמלתו והיה דבר
אדוני בזה למנוחה :

נאם הצעיר הדל באלפי בכל ממלכות אבי ׳
חושק לראותו לעבדו שכם אחד על אחי כבנו
העובר אותו הקטן שאול הכהן בן לאדוני
אבי החכם בר״ משה כהן אשר מגזע אשכנז
ירד לגלות ירושלם אשר בספרד ויושב היום
במורד אי קנדי״אה ה׳ לאדר שני משנת שור״ה
אדוני שורה אלי :

תשובות להרב החכם השלם כה״ר יצחק אברבניאל זצ״ל :

ראיתי והנה מנורה ברה כחמה
מגלת ספר כתוב עלי
בשפה ברורה דרכיה דרכי נועם דברי׳ טובים
דברים נחומים הקוטפי׳ מלו״א עלי שי״ח רומה
ימטי לשמיא עכפיה ספיר ואכביה שגיא כי
שלשה המה נפלאו ממני בה · לשון מדברת
גדולו׳ כסף נבחר לשון נדיק מה מתוק מדבש
מליכה נאה ותורת חסד על לשונה דברי
הנביאי׳ פה אחר ולשון חכמים דבר דבור על
אופניו ימהר לדבר נחות: לשון בל יכון בארץ
אשכנז הכור אשר ממנו תוכב׳ ולא בפי רבניה
אם שלמים וכן רבים המה תחת לשונם עמל
ואון ולעג לשון ואין בינה · לא כן נתן לך ה׳
לשון למודי׳ דבש וחלב תחת לשונך לפניו תכרע
כל לשון ואני אנה אני בא כי כבד פה וכבד
לשון אנכי כי מה׳ מענה לשון וגם ההרגל על
כל דבר שלשון ואנכי לא נסיתי ללכת באלה
כי בלעגי שפה ובלשון אחרת בהיותי על
אדמתי דברתי בלשוני ולא בקשתי לי כי אם
מחלק׳ לשון נכריה ולשון תהפוכות מעם לועז
בכוס ענור כן אצפצף אף כי היום שזקנתי
ושבתי ויפחו כל בנות העיר ותתעלפנה
בתולות
בתולות המליצה והמה מתכשיטי הבחורים
אשר רוח ה׳ דבר בם ואנכה אוכל להשיב
שלחי דבר בלשון רכה ונכחות והדבר אין בי
ולשוני מודבק מלקוחי וכל לשון תקום אתך
למשפט תרשיעי : והמכתב מכתב אלהים
מעשה ידי אומן אותותיך יזהירו כזוהר
הרקיע ומעשה אצבעותיך ככוכבים לעולם
ועד דברי חפץ וכתוב יושר על ספרך כלם
יכתבו מזה ומזה הם כתובים האותיות שאלוני
מספרך אשר כתבת ספיר גזרתם כמעשה
לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר · ואם
אותו״תיכו לא ראיכו הלוחו׳ מעשה אלהים המה
וספר התור׳ אשר נתן ליהודי׳ ככתבם וכלשונם
בימים הראשונים היו טובים מאלה הן עתה
הראנו ה׳ את כבודו ואת גדלו פתשגן כתב
הדת הלא בספרך איה סופר איה שוקל אשר
יעשה כמעשיך ויראו יושבי קצות מאותו״תיך
לא כן אנכי עמדי נער הייתי גם זקנתי ואני
כות׳ על הספר בדיו אכן עטי עט שקט סופרים
ומעשה ידי הלא מגלה עפה וכתובת קעקע
הגירו האותיות לאחורי מי יתן בספר ויוחקו ׳
ומה גם עתה שבאתי בימים וידי כבדו מזוקן
אחור

ואור עיני גם הם אין אתי והסופר אשר היה
לפני פה וינציאה חלף הלך לו לארץ הצבי ומה
אוכל עשוהו ואין איש מתחזק עמי שכתוב ידו
לה' וזה לך האות תשובתי זאת הלא הי' כתובה
בכתב אשכנזי שלא הורגלתי בו : והשלישית
פליאה דעת ממני מי הביאך עד הלום בחכמ'
בתבונה ובדעת בכל מלאכה כי תרכב על
ההגיונות אמרתי ימים ידברו ובחרותו תלמד
ידיו לקרב לשמוע בלמודים וכי חשבת חכמה
וטוב בטבעיות דברתי אל לבי היושב על חוג
הארץ גדולים חקרי לב אשר אתו על הארץ
יריקו ועל שרשי מחצב אנושותו אין חקר
לתבונתו : אבל בחכמת אלהות שמים
ידברו ורוב שנים לא חכמו ישכילו זאת ולא
תמצא בבחורים כמו שאמר הפילוסוף מי
הגיד לך תעלומיה : על כן אמרתי בדור הזה
עולם הפוך ראיתי זקניכם חלומות יחלומון
ואין אנוש בלתי דברים בטלים ובחוריכם
חזיונות יראו ומחזה שדי יחזו כי הנה בחור
מעט נחמד להשכיל כמוך היום דרש דרש מה
למעלה ומה למטה וכל רז לא אנס לך ואני
בער ולא אדע ויהיו בעיני ענייני החכמה
כדברי הספר החתום אוחילה לאלהי ישעי כן
ירבה וכן יפרוץ ישפוך על ראשך טובה רוח חן
ותחנונים רוח חכמה ובינה כחכמת מלאך
אלהים ויהי נא פי שנים ברוחך את החכמה
ואת התבונה יושיבך בשבת תחכמוני יגדיל
תורתך ויאדיר וחפץ ה' בידך יצלח : שמעתי
את תפלתך להבין אמרי בינה בחכמת רבינו
המור' להכנס לפרדסו לבא עד תכונתו לגלות
עמוקות מני חשך ומטמוני מסתרים אשר
בספרו בגבורים אשר מעולם המעמיקים
להסתיר עצה : נכספה וגם כלתה נפשך
החשובה לחברות הרב להביאנו אל היכל קדשו
צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומובאיו ערות
יסוד עד צואר כי נכסוף נכספת לאכול לשבעה
על שלחנו בשר שגיא ועולות מחים ומוח
עצמותיו ישוקה כאריה יכסוף לטרוף ותפלתך
זכה

זכה בי באמת חכמת' חכמת לך בתשוקה
הזאת ועיניך לנכח יביטו בכוסף החכמה
הזאת כי היא חכמתכם ובינתכם שם יצו ה'
את הברכה לשון נח ודרושי' תורניים מתוקים
מדבש ונפת צופים ודברי חכמות מתיחסות :
את חטאי אני מזכיר היום בימי חבלי ובחורותי
רדפתי אחרי עיוני החכמות טבעיות ואלהיות
ואחרי אשר באו ימי הרעה וזקנתי מהיות לאיש
דברתי אל לבי למה תתחכם בספרי היונים
ובילדי נכרים יותר למה תשומם ויחדתי
לעצמי עיון ספר המורה ופרושי כתבי הקדש
כי ממנו יצאו כל דרושי חכמת התור' וספיקות
הרבה בענייניה וחכמת רבינו בהתירם :
לא שאאמין אני כל מה שכתב הרב בהחלט
כי את הטוב נקבל ואת הרע לא נקבל אבל
שדברי הרב יעוררו הלבבות לבקש הטוב
והישר וישמע חכם ויוסיף לקח : עלינו לשבח
לרב המורה צדק על אשר הקים סוכת התורה
הנופלת בשלשה דרושים בפרט שהם פנותיה
ויסודותיה והוא תלא ידו לה' בעד תורתו תורת
אלהינו כנגד הפילוסופים בחדוש העולם
ובידיעת האל ובהשגחתו כי עמד בפרץ
למלטם מיד צר ומיד עריצים : אמנם בשאר
הדרושי' אין ספק שיש דברים יערער התורני
עליהם והמפרש דבו י הרב לכף זכות ישא
ברכה מאת ה' וצדקה מאלהי ישעו : ואתה
חכם לבב ואמיץ כח למה תריעי רע הנה
בענייני החכמה וגם בפרדס הרב ידעתי כי
כל תוכל ולא יבצר ממך מזימה ואם חשקת
ונכספת לדעת כוונת הרב המורה ומתריו יש
לכ"ף מוצא אם תבקשנה ככס"ף כל דבר לא
יכחד ממך לב יקנה נפש קנין כספו בחכמתו
ותבונתו אשריו וטוב לו מה לי ולך איש האלהים
מה תבקש עוד בספר הזה ואת' עלית למרום
ירדת מפניך הרים נזולו ואתה באתה להוסיף
לך כהנה וכהנה עוד האל תת עינך בו לילה
ויום השב פרקיו זה על זה והיו עיניך רואות
את מורך בדקדוק גדול וחקרת ודרשת היטב
כי

כי נבעת התור״ה בעמק ויתר תהיה לך על
אזניך לבלתי שמוע בדברי הנבוכי והנמשכי׳
אחריו בפירוש דברי הרב כי המה לא דקדקו
לשונו כראוי והביאו בידיהם אמונות זרות
ודעות נכריות אלהים רע״ם ונאמנים מדוה
מכרים הרעים ולמען התלות עצמם באילן
גדול ייחסום לרב ויבחרו להם לשון ערומים
מליצות ופסוקים לירות במו אופל חציהם
כמתלהלה היורה זקים חצים ומות וישארו
האמונות ההמה מיוחסות לרב אשר לא צוה
ולא עלו על לבו · אשרי מי שבא בכאן ותלמודו
בידו יחפשו עולות מתכו חפש מחופש וישפטו
שפוט את המור״ה לצדקה ואפי׳ בפירוש רחוק
כמו שצוה ותהי משכורתם שלמה: מי יתנך
כאח לי והיית קרוב אלי והיה אם חפצת לדעת
דרכי בהבנת הספר העמוק הזה שהם זולת
דרכי שאר המפרשים אנהגך ואביאך בחדרי
חדרים אשקך מיין הרקח אודיע דברי אותך
כתב את בן ירכה ובאמת השכלת עשה מדוע
לא הלכת אלי אחרי היותי כאן והיינו אני
ואתה שנינו אנחנו בשם ה׳ מעייני׳ בספר הזה
אשר אמרת מראשו ועד סופו כאשר עם לבבי
ויכתבו מלי בביאור נגלה ומתיישב ולא יכנף
עוד מור״יך כי נפקד איש מרעהו ותדע ותשכיל
עם זה אמיתת הדרושים התורניים כל כסף
הקדשים: ומי האיש אשר בבחרותו לא ישים
לדרך פעמיו וילך למרחקי ארץ שנתים ימים
או שלש כשני שכיר לעשות סחורה להרויח
במתוכו ומשוקיהם כסף ואתה למה תהיה
כאיש נדהם וכגבור לא יוכל להושיע והנה
החכמה המפוארה הזאת טוב סחרה מזהב
ומפז: הן אמת שזה לא ימים רבים אמרתי
בלבבי לפרש הספר הזה מפני קוצר המפרשי׳
בו אכן ילידי יום אלה יולדו להרפא כל
מחשבותי ולא יכלתי עשוהו לבדי גם פרושי
הפסוק אשר עשיתי ושאר החיבורים לא
יתכוני השב רוחי: ועתה לתת את בקשתך
אם מעט ואם הרבה בנה בניתי בית זבול לך
מאמר

מאמר קצר בביאור סדר המורה ואופן חבורו
חלקיו ודרושיו וקשור פרקיו זה עם זה יען
וביען את זה בפרט שאלת עתה מאתי אולי
ישר בעיניך כיין הטוב ההולך מקאנדר״ייא
למיצרים ואם היה לי כאן סופר מהיר הייתי
גם כן שולח אליך פרקים מפורדים שעשיתי
לבקשת החברים כאשר שאלוני על דרך
ההזדמן:

שאלה אחת קטנה שאלת ממני להודיעך
זכרון הספרים אשר חברתי עד
הנה ובשתי וגם נכלמתי בנשאי את שמותם
על שפתי כי מעט היו וכל המלאכה נמבזה
ונמס היא כפי קוצר המשיג עם היותה מלאכת
השם כפי תעלת הנושא אבל לעשות רצונך
אדוני חפצתי ולכן אעשה ככל אשר צויתני:
ראשון לציון וקודם במעלה הלא היא פי׳ התור׳
והיא מלאכה מרובה יקרה היא מפנינים ויש
בו י״ב ידות נייר כל מעייני וידיעותי בו:
פי׳ ספר יהושע ופי׳ ספר שופטים ופירוש ספר
שמואל וכולם בקובץ אחד והוא בכמו ה׳ ידות
נייר: פי׳ ספר מלכים בקובץ אחד יפה אף
נעים בעניניו וגדלו בכמו האחר פירוש ספר
ישעיה ופירוש ירמיהו בקובץ אחד והוא בכמו
שש ידות פירוש יחזקא׳ ותרי עשר בקובץ אחד
והוא בכמו ששה ידות אלה הם הפירושים:
ומהחבורים ספר מעייני הישועה שהוא בפי׳
דניאל ואין ערך ליופיו בעיני וספר משמיע
ישועה בפירוש מוכרח על דרך הפשט לכל
הנבואות שבאו בכל כתבי הקדש שלא נוכל
לפרשם לא על בית שני ולא בדרך רוחני
אלא על הגאולה העתידה: וספר
ישועות משיחו בפירוש כל המאמרים שבאו
בגמרא ובמדרשות שבאו על המשיח ועל
הגאולה והם זרים בפשוטם ויוכחו מן ההיקש:
ושלשת החבורים האלה יש בהם כשמנה ידות
נייר וקראתי שם הקובץ כלו מגדול ישועות:
חבור עטרת זקנים קטן: ג׳ החבורים שעשו
ברפוס בקוסטנטינ״א הנם אתכם והם ראש
אמנה

אמנה זבח פסח נחלת אבות · שמים חדשים
שעשיתי להכריח דעת חדוש העולם מפאת
הגשמים השמימיים וכוכביהם וגם באורתי ר"פ
י"ט א"ב מהמורה שהוא גדול העיון מאד ·
ספר מפעלות אלהים בחדוש העולם ותשובה
נצחת על כל הטענות שעשו ארסטו' ותלמידיו
אחריו על קדמותו וגם באורתי ענייני' יקרים
עד מאד בספר המורה שלא טעמו מהם
המפרשים · וספר צדק עולמים שהתחלתי
לחבר בהיותי בנפולים וכאשר באו הצרפתים
בראשונה ושללו את ביתי נאבדו ספרי והספר
ההוא שהיה קונטרסים נשבר או נשבה ולא
ראיתיו עד הנה ועתה שבתי לעשותו באופן
יותר רחב וכולל בג' מאמרים ועשיתי המאמר
הראשון ממנו בצדק העולם הזה ומשפטיו
ודין ר"ה ויה"כ והמאמר השני שיהיה בצדק עולם
הנשמות וג"ע וגיהנם וכן המאמר הג' שיהיה
בצדק עולם התחיה ויום הדין לא עשיתי עד
הנה מפני טרדתי בפירוש התורה וגם התחלתי
לעשות מאמר קראתיו להקת הנביאים והוא
בענייני הנבואה סוגיה ומיני' ובנבואות מרע"ה
כפי מה שתגזרהו התורה והקבלה המיוסרת
ועם הרב המור' נתוכחתי הרבה בזה הדרוש ·
וידעת היום שבהיותי בספרד התחלתי לחבר
בנבואה ספר מחזה שדי ובצרות הגרוש יצא
מאתי ולא ראיתיו עוד על כן אמרתי לעשות
במקומו להקת הנביאים כי נראה לי שכל
מפרשי המורה לא ידעו דרכיו ולא ירדו
לכוונותיו באחד מכל פרקי הנבואה · ויהיה
בעיני החבור הזה נר אלהים להאיר לבעלי
התורה ואוהבי החכמה באומתינו אבל שני
אלה החבורים לא השלמתי עדין אם יספיק ה'
בידי אשלימם ואם לאו כטוב בעיניו יעשה
ואתה תדע חכם חרשי' שהפירושים והחבורי'
האלה כלם עשיתי אחר שיצאתי מארץ מולדתי
כי הנה קודם לזה כל הימים שהייתי בחצרות
המלכים וטירותיהם עסוק בעבודתם לא היה
לי פנאי לעיין ולא ידעתי ספר וכליתי בהבל
ימי

ימי ושנותי בבהלה לעשות עושר וכבוד אתי
וכן אבד העושר ההוא בענין רע וגלה כבוד
מישראל ואחרי היותי נע ונד בארץ ממלכה
אל עם אחר וחסרתי הממון אז דרשתי מעל
ספר ה' כדברי האומר חסורי מחסרא והכי
קתני : ואחרי הדברים והאמת האלה הנה
אנכי בא אליך בעב עיוני להשיב אמרים על
שאלותיך הפרטיות אבר שאלת ממני אחת
מפה ואחת מפה ובמקום שאמרו להאריך
אי אתה רשאי לקצר :

השאלה הראשונה בהקדמת המורה
באמרו והנה נביא פרקי' וכו'
עד אמרו במקום המשל : ואמרת יראה
בתחלת העיון היות זה המאמ' כולל ו' עניינים
יעדנו הרב ז"ל עשותו אותם בספרו היקר ואני
בעניי לא ירדתי לסוף דעת דבריו איה מקום
תחנותם ומה הנרצה בכל ענין וענין מהם
על פי כוונתם : אמרתי אין ספק שהנרבוני
ושאר המפרשי' מתו מימיו לא פרשו בזה דבר
כמו שהיה ראוי ואני אמרתי אכפרה כמו ר"ל
תשובתי בקצור כמו שהיתה שאלתך אני
אסיבך מלין שהרב לא יעד כאן על ששה
עניינים כמו שדברת אלא על ד' עניינים לבד
ואמר בדרך כלל והנה נביא פרקים בזה
המאמר שלא יהיה בהם זכרון שם משתתף
ופרט זה באמרו אבל יהיה פרק הכונה לזולתו
וזהו ענין א' או יהיה הפרק ההוא מעורר על
ענין מענייני שם משתתף איני רוצה לגלות
זכרון השם ההוא במקום ההוא · וזהו העניין
הב' או יהיה הפרק מפרש משל מהמשלים או
מעיר על עניין אחד שהוא משל וזהו עניין ג'
כי הנה אף על פי שעשה בו מינים במלת או
אחד הוא הענין בלי ספק או יהיה הפרק כולל
עניינים זרים שמאמינים בהם הפך האמת
מפני מתוק שמות או מפני שאת המשל במקו'
הנמשל או שאת הנמשל במקום המשל וזהו
העניין הד' הרי לך כאן ד' עניינים לא ששה ·
ולכן אמר בכלל ענין מה או שאת יהיה הפרק
כי

כי מאותם הארבעה ענייני' אין הפרקי' ההם לא עוד: ואמנם אנה מקום תחנותם אות' אני שפ"א ופ"ב ופ"ג ופ"ד ופ"ה ופ"ו מא"א היו כלם מהענין הראשון כי אותם הששה פרקי' שכתב הרב אחרי פרק שלשים וא"א בשתוף אבל הם כלם לדעתי הנעה לזולתם : והענין השני תמצאהו בפרק י"ז א"א המתחיל לא תחשוב שהחכמה האלהית לבד וכו' וכבר הרגישו המפרשי' שיהיה זה הפר' מעורר על ענין אחר משתוף כור אשר זכר בפר' הקודם : והענין הג' הוא אצלי כמו פ' מ"ו מ"ז א"א גם כן המתחיל וכבר זכרנו בקצת פרקי זה המאמר : והענין הד' הו' אצלי כמו פ' מ"ט מזה הא"א ג"כ המתחיל המלאכים גם כן אינם בעלי גשמים : והיה די בזה לתשובת שאלתך אבל על דבר שמיך את אשר שמת עיניך בלשון זה ראוי שיתעורר אדם בו כאיש אשר יעור משנתו כי הנה ראוי להעיר ראשונה איך לא יעד הרב כי אם על ארבעת ענינים האלה בכל פרקי ספרו שאין בהם שתופים והנה יש כמה פרקים אחרים באי' בהם שתופים ואינם כפי אחד מהענייני' האלה כאלו תאמר פרקי התוארים כלם ופרק הקדמו' המדברים וראיותיהם שהביאו לבאר מציאות הש' ואחדותו ושלילת גשמותו וחדוש העולם שהם כלם פרקי' בא"א ואין בהם שתוף שמות וגם אינם משמשים לצורך השתופים והמשלים אבל הם לבאר דרושים אחרים ·
וכן ברוב הקדמות הפילוסופים ומופתיהם ופרקי חדוש העולם וקדמותו ופרקי הנבואה · וככה כל פרקי החלק ג' אין בהם שתוף שמות ואינם מכלל ד' הענינים שזכר כאן הרב :
ויש לומר ולהעיר עוד אחריו שאת הפרקים שכתב הרב אחר פ' שלשים א"א הנעה לזולתם לאי זה דבר הם הנעה · כי הנה הנרבוני ושאר המפרשים כתבו שהיה פל"א המתחיל דע כי יש לשכל האנושי השגו' בכחו וכו' הנעה לתעמו' הר' מיני שכתו' עליו והגבלת את העם ואינו נכון כי למה יביא הרב בין שתוף אף ובין

ובין שתוף פנים הנעה לתעמ' הר סיני בזולת מקומו ואם כה יאמרו בפל"א מה יאמרו לשאר הפרקים שאחריו עד פרק ל"ז שאין בהם גם כן שתוף שמות ולמה הובאו שמה וגם יש להעיר בענין השני שאם היה פרק י"ז כמו שבארתי שרמז הרב במה שצור יאמר גם כן אל החומר ול"ו הצורה תשאר השאלה ולמה לא רצה הרב לבארו שמה ומה תועלת בהעלמתו באותו מקום וכמו שאזכור אחרי זה · וכן ראוי לשאול בפרק מ"ו ובפרק מט"ו שזכרתי למה הובאו שמה מבלי שתוף שמות ומפני זה ראוי להאריך בביאור מה ששאלת עליו ולא יהיה עליך למשא ואומר שלא כיון הרב באלה הד' ענינים שזכר מפרקיו משפט כולל לכל פרקי ספרו אבל בעבור שזכר ביאור השמות משותפים והמשואלים יעד הרב שכבר יביא רוצה לומר בתוך פרקי השתופים אשר בא"א הזה פרקים מבלי שתוף שם והתנצל הרב מעשותו זה לפי טעם היות שאין באותם הפרקים שתופי שמות הנה הם יהיו פעמים הנעה לשתופי השמות שיהיה עתיד לבאר והוצרכו הפרקי' ההם להקדימם בדרך הקדמ' והנעה באותם המקומו' ופעמי' לא יבואו דרך הנעה לעתיד אלא בדרך תשלום למה שעבר ר"ל להתרת ספק אפש' שיקרה בשתוף שם שכבר זכר ויהיה א"כ הפרק ההוא משלים אותו שתוף ומתיר ממנו הספק וכן בשאר הענינים אשר זכר הנה א"כ אין המפתח הזה כולל לכל פרקי הספר כי אם לחלק הא' ממנו וגם לא לכולו כי אם לפרקי השותפים שהם עד פ' חמשי' שהוא פ' האמונה שעם היכרך התנצלות הרב למה הכניס בתוך פרקי השתוף פרקי' אחרי' שאין בהם שתופי' ותותרה בזה ההערה הזה אשר הערותי · ואמנם לשכית אומ' כי ששת פרקים שבאו אחרי פ"ל הם כלם הנעה לשתוף פנים · כי תמצא שבפר' ל' הנזכ' הביא שתוף אכל ובאר שיאמר על ההשגה השכלית והלימוד והביא לזה אכל בני דבש כי טוב ונופת' רבה להביא

אחריו שתוף פנים כדי לבאר שיאמ' שם פנים על מהות הדבר ושלכן נאמר לא תוכל לראות פני לפי שהשגת מהות הבורא יתבר' נמנעת ושגם כפי דעת אנקלוס השגת השכלים הנבדלים נמנעת מהאדם כמו שאמר ופני לא יראו ולפי שיקשה לדעת הרב איך הזהיר ית' למשה שלא ישתדל בהשגתו בהיות ההשגה שלמות האדם ועליה צוה שלמה אכל בני דבש כי טוב הוצרך הרב להציע ולהקדים לשתוף פנים שש הפרקים האלה לבאר שיש הנה השגות מותרות וטובות ועליהן צוה שלמה גם כן אכול דבש הרבות לא טוב ואמר דבש מצאת אכול דייך פן תשבענו והקאתו וזה ענין פלא שיש גבול לשכל האנושי כי לא כל האכילה היא טובה ומשובחת ולא כל האכילה ראויה להרחיק אבל יש ממנה אכילה טובה כשהיא כפי גבול השכל ויש ממנה רעה כשהי' חוץ מגבולו : ובפ' ל"ב באר ההיזק שימשך לאדם מהעברת הגבול השכלי בהשגה ושעל זה נאמ' אכל דבש הרבות לא טוב ודבש מצאת וכו' ובפרק ל"ג באר מה היא ההשגה שהיא חוץ מהגבול השכלי ואמר שהוא כשלא ידע האדם ההקדמות הראויות להקדים אליה ואמ' שלכן היה ההתחלה בחכמת האלהות מזקת מאד רוצה לומר בהיותה בלא הקדמות והשיב עוד בפרק ל"ד לבאר הסבות המונעות הלמוד באלהיות שאחת מהן היא חסרון ההקדמות והאחרת היא עומק המושג והאחרות קוצר המשיג וההכנות הטבעיות לצרכי אשה ובנים שהין כלם בחינות שבעבורם יהיו אותם ההשגות חוץ מגבול השכל · ולפי שלא יחשוב אדם שהרחקת ההגשמ' להיותו דרוש מחכמת האלהות אין ראוי שיתחיל בו הלמוד והוא חוץ מגבול השכל לכן הביא הרב פ' ל"ה לבאר שאין בכלל ההשגה המנועה משכל האדם הרחקת הגשמות ממנו יתברך ובאר עוד בפ' ל"ו כמה הפליגה התורה בהרחקת עבודת אלילים ושלא נזכר בפסוק חרון אף אלא על עבודת

אלילים ושאמונת הגשמות בו יתברך יותר רע מן העבודת אלילים ולכן ראוי שילמדו ויחנכו את הנערים בהרחקתו · ואחרי הצעת כל הפרקים האלה שבאו לזה הצורך הביא הרב פר' ל"ז בשתוף פנים לבאר שיש בכלל ההשגות האלהיות השגה שהיא מצד עצמה נמנעת לאדם : הנה בארתי באי זה אופן היו ו' הפרקים האלה הצעה לשתוף פנים וזהו הענין הראשון שזכר הרב בזה הלשון אשר שאלת והותרה בזה ההערה השנית : והענין השני שזכר הרב באמרו או שיהיה הפרק ההוא מעורר על ענין מענייני שם משתתף אינו רוצה לגלות זכרון הענין ההו' במקום ההוא והמפרשי' כולם הסכימו וכן הוא האמת שאמר זה על פרק י"ז אף שאחרי שביאר הרב בפרק י"ו שתוף שם צור ושנאמ' על ההתחלה הפועלת ונקרא הש"י צור הביא אחריו פרק י"ז להודיע שגם כן יאמר צור על החומר ויאמר גם כן על הצורה ושהעלימו הרב באותו פרק י"ז להיות מנהג קדמוני הפילוסופים להסתיר הדברים בהתחלות ולדבר בהם בחידות : ועם היות שכבוד תורתך לא שאל ממנו דבר מהפרק ההו' ואני לא נקראתי לפרש כאן ספר המורה יען וביען שאלת דבר בענייננו אעיר לך גם כן בזה ספיקות כדי שתבין אמתת הפרקי' ההם ולא תכשל בדברי המפרשים שלא ירדו לכונת הרב המה לא ידעו דרכיו : הספק הא' בפרק י"ו שבאר הרב שתוף שם צור ואמר שהוא שם ההר ושהוא שם המקור אשר יחצבו ממנה אבני המקורים וכו' כי הנה שלשת השתופים האלה א' הם כי ההר והאבן הקשה ומקור האבנים א' הוא וכן יראה מהפסוקים שהביא הרב עליהם ולמה אם כן עשאם ג' שתופים : הספק השני באמרו ואחר כך הושאל מזה הענין האחרון זה השם לשורש כל דבר והתחלתו כי אם המקור הוא אבן הקשה אין לנו כאן ענין ג' ואין כאן אם כן שיקרא הצור ההתחלה הפועלת ולנו אם כן להשאיל שם צור

צור לפועל יתברך: הספק הג׳ למה לא אמר הרב שיאמר שם צור עליו יתברך מפני היותו צורת העולם כמו שהביא פ׳סט ח״א והשאיל לו שם צור מההתחלה החומרית שלא יפול בו יתברך: הספק הד׳ למה אמר הרב אחרי שהביא ראייתו מהביטו אל צור חוצבתם על כן לכו בדרכיו ותאמינו בתורתו כי טבע וכו׳ והדברים האלה דרך דרש הם ומה צורך להם לענין הראיה שהביא: הספק הה׳ אם היה כוונתו בפרק י״ז הנזכר לבאר שיאמר שם צור על האות וכן על הצור׳ אם לא שאמרו בהעלם למה זה לא זכר אותו שם בפר׳ ההוא להודיענו בכך מדרכי ההעלם שיאמר צור על החומר ועל הצורה כמנהג הפילוסופים שעם היותם מדברים בחידות היו רומזים למה שירצו אבל הרב לא באר כאן השתוף הזה לא בגלוי ולא בהסתר ואם הוא לא זכרו מאין להם למפרשי׳ שכיון הרב אליו: הספק הו׳ אף שנודה לרב שראוי להעלים התחלת הדברים הטבעיים בבאור האלהיים ראוי להקשות עליו ובת יתרו מי התירה לך כי אם לא רצית לבאר שיאמר שם צור על החומר ועל הצורה שהם התחלות טבעיות איך באת שיאמ׳ צור על הפועל ית׳ שהוא דרוש אלהי מגיע אליו יתברך דיו לבא מן הדין להיות כנדון ודיו לדברים הטבעיים להיות כאלהיים בענין ההעלמה ואם לא העלים הרב שתוף צור אל הפועל שהוא דרוש אלהי למה העלימו מהחומר והצורה שהם טבעיים: הספק הז׳ למה הביא הרב בזה הפרק י״ז מה הם התחלות ההווים והנפסדים ושההעדר סבה במקרה כי הנה לא היה זה מדרושו שמה הלא שהיו הפילוסופים מדברים בהתחלות בהעלם וחידות לא זולת זה: הספק הח׳ למה לא זכר הרב שמה ארבעה סבות הדברי׳ כולם חומר וצור׳ פועל ותכלית ולמה השמיט כאן הפועל והתכלית שהם סבות עצמיו׳ וזכר ההעדר שהי׳ סבה במקר׳: הספק הט׳ באמרו ואם הם אשר אין הפסד עליהם

עליהם וכו׳ כי זה הלשון היה ראוי לאמרו למעלה סמוך למה שזכר ממנהג אפלטון כי הוא דבר מתייחס אליו לא למה שזכר אחרי כן ממספר ההתחלות וטבען: הספק העשירי באמרו בסוף הדברים כל שכן שראוי לנו אנחנו בעלי הדת שלא נבאר שיקש׳ על ההמון וכו׳ כי אם אמר הרב זה על שתוף צור מה הוא המכשול שיש להמון אם יאמרו אליהם שצור יאמר על החומר ועל הצורה האם מפני שיאמ׳ צור על השם יתבר׳ הנה כה משפט כל השמו׳ המשתתפים שכפי ההנחה הראשונה יאמרו על הגשם האמרי ובדרך שתוף או הסכלה יאמרו עליו יתברך ומה לו להמון אם יקרא בלשונותינו החומר צור או לא וכל שכן הצורה שאם נקראת צור הוא שמה האמתי: והנה אני מפרש שני פרקים אלו כדי לבאר כוונת הרב בענין השני הנזכר הנה הרב המורה מפני שבסוף פר׳ שב תע יצב הביא פסוק ונצבת על הצור ובאר אותו עליו יתברך לכן הביא אחרין פר׳ צור לבאר באי זה אופן נאמר בו יתברך שם צור ושיאמר גם כן על הדברי׳ אחרים שיזכור ואמר שהיה צור שם משותף כי עם היותו שם נאמ׳ תמיד על האבן הנה הבחין בו הרב ג׳ בחינות האחד מצד היותו מוכן וכאני לקבל צורה אחרת והביא מזה והכית בצור כי אותו ההר רוצה לומר האבן הגדולה שיקרא הר היה בדרך גם מוכן להתהוות ממנו מים ומזה הצד היא דומ׳ לחומר הראשון המוכן תמיד לקבל הצורה ויהיה ענין הכתו׳ שכוה האל יתברך למשה שיכה ויפסיד אותו אבן ויתהוה ממנו מים ולכן לא הביא הרב פסוק הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב והביא פסוק והכית בצור לרמוז על מה שאמרתי שנאמ׳ שם הצור על החומר הראשון: ובחינה שנית באבן מתנגדת לזאת היא היות האבן ההיא קשה וקיימת בצורתה ובלתי נפסדת ממנה והנה יקרא זה לאבן לא מפאת החומר כי הוא תמיד מוכן להויה והפסד אלא

מפאת הצורה שהיא הנותנת מציאות וקיום לדבר ולכן אמר הרב בבחינה הזאת והיא גם אבן קשה כמו צור החלמיש שרמז בזה לקיום הצורה והביא מזה גם כן חרבות צורי' שהיו אבנים מחודדים וקשים כברזל למול בהם והבחינה הג' בצור אינה מפאת הכנתה להשתנות בחמרה ולא מפני קיומה בצורתה אבל כפי ההמשך והתילד ממנה דברי' דומים לה בצורתה ומהותה בדרך המקור והפועל המוליד הדומה לו והביא על זה הביטו אל צור חצבתם שאמר אחריו הביטו אל אברהם אביכם הנה אם כן השתוף האחד בצור הוא נאמר בבחינת החומר האבניי וב' על הצורה האבניית וג' על המקור בהולדת הזולת ·

והיו שלשת השתופים האלה בשם צור לא מפאת היותו שם נאמר על האבן בלבד אלא כפי הבחינות האלה על החומר ועל הצורה ועל הפועל ומזה הוליד הרב שאם נאמר צור על התחלת האבנים והמקור אשר ממנו חוצבו יאמר בדרך השאלה לשרש כל דבר והתחלתו לא בלבד על ההתחלה החומריית כי אם על כל התחלה שתהיה ולכן הושאל שם צור על הבורא יתברך לפי שהוא התחלת לכל הדברי' ופועל אותם והותרו עם זה שני הספקות הראשונות שהרב זכר שתופים בשם צור כפי שלשת הבחינות שזכרתי· ושהיתה ההתחלה כפי הבחינה השלישית והנה הרב הוצרך להכריח מן הפסוקים השאלתו רוצה לומר שיאמר צור על התחלת הדבר אף על פי שלא יהיה מקור אבנים והביא ראיה על זה ממה שאמר הנביא ישעיהו הביטו אל צור חוצבתם שבאר מיד שהיה אברהם אביכם הביטו אל אברהם אביכם ולפי שלא יאמר אומר שהיו שתי הכמות האחד הביטו אל צור חוצבתם שנאמר זה על עפר האדמה ממנו נוצר אדם הא' והשני הביטו אל אברהם אביכם לא שתהיה ההבטה האחת פירוש להבטה השנית לכן הוצרך הרב להכריח מסגנון הפרשה בדברי הנביא שאברהם הוא היה הצור אשר זכר בראשונה כי שם נאמר שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה' הביטו אל צור חצבתם וגומ' הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם וגו' כי נחם ה' ציון וגו' יאמר שהרוצים לרדוף הצדק מבקשי ה' ותורתו ראוי שיביטו בצור אשר ממנו חוצבו להדמות אליו ובאר מה הוא הצור באמרו הביטו אל אברהם אביכם ויערם שאם יביטו אליו יקרה להם כמו שקרא לו כי אחד קראתיו רוצה לומ' עקר היה ובלתי מוליד בטבע האחד המספרי שלא יתרבה ועם כל זה אני ברכתי אותו והרביתיו מאד וכן אעשה לכם בהיותכם רודפי צדק מבקשי ה' כי עם היותכם בגלות שנים ג' גרגרים בראש אמיר ינחם ה' ציון וינחם כל חרבותיה ויברכם וירבם הנה אם כן המשך הפסוקים מורה ומכריח פירוש הרב ואמתתו ולכן אמר הרב על כן לכו בדרכיו כאמרו ואם לא היה פירוש הכתוב כמו שאמרתי לא היה מתחייב טענת הנביא הנה התבאר מזה שנקרא הבורא ית' צור להיותו התחלה וסבה פועלת ובאמרו התחלה רמז הרב שהוא צורת העולם והתחלה צוריית לכל הדברי' ובאמרו עוד וסבה פועלת רצה שהוא יתברך פועל העולם ומחדשו והוא גם כן מתמידו ושומר אותו שכל זה נכלל בסבה הפועלת ולפי שכיוון הרב לשני דברים יחד רוצה לומ' שהאל יתברך הוא צורת העולם ושהוא פועל העולם לכן הביא על זה פסוקים רבים מהם מורים על הצורה ומהם מורים על הפועל כי הנה הצור תמים פעלו פירושו הפועל וכן צור ילדך תשי וגם כי צורם מכרם שכל אלה אפשר לפרשם על הפועל :

אבל ואין צור כאלהינו באמת נאמר על היותו יתברך צורת העולם וזהו שאמר אין קדוש כה' כי אין בלתך רוצה לומר נבדל מהחומריות· ואין צורה פשוטה כאלהינו וכן צור עולמים עניינו צורת העולמים כלם ומעמידם :

הנה התבאר שהרב בשתופיו בשם צור בפ' י"ו העיד

העיר ורמז שיאמר צור על החומר ועל הצורה ועל הפועל: והותר בזה הספק הג' כי לא השמיט הרב שתוף הצורה וכן הותר הספק הד' מכוון מה שאמר הרב על כן לכו בדרכיו וכו' וכן הותר הספק הה' שהרב הביא בדרך רמז והעלמה כל השתופים האלה בשם צור שיאמר על הצורה ועל החומר ועל הפועל אבל הרמז וההעלם הזה לא היה בפרק י"ז כמו שחשבו המפרשים אלא בפרק י' באותם הבחינות כמו שבארתי: ההמשך למה זכר שם שתופי החומר והצורה בדרך העלם בבחינת האבנים ולמה לא זכרם בבאור כמו שזכר בשתוף הפועל שהוא הספק הששי הנה להתכלל מזה הביא הרב פרק י"ז באמרו שהחכמים הקדמונים היה מנהגם לדבר בהתחלות הטבעיות בדרך הסתר והעלם ולא בבאור וגלוי ושהוא נמשך למנהגם ואמנם למה לא העלים גם כן שתוף הפועל הביא הרב על זה טענות ראשונה כי אפלטון לא עשה העלם כי אם בחמר וצורה שהיה קורא הצורה זכר והחומר נקבה ובפועל לא היה מעלים דבר ולכן הרב העלים השתופי' בחמר וצור' ולא בפועל עוד עשה על זה טענה אחרת והיא שהתחלת הדברים ההווים ונפסדים הם שלשה החומר והצורה וההעדר כמו שהתבאר בראשון מהשמע ושההעדר הו' סבה במקרה ולא נספרו אם כן התחלות וסבות עצמיות כפי הטבע אלא החומר והצורה בלבד ולכן היה אפלטון מעלים בהם הדברי' ונמשך הרב אחריו כי ההעדר לא היה צריך להעלם כי מבואר נגלה הוא שהצורה ההווה היא נעדרת מהמתהווה שאם היתה נמצאת עמו לא היה בכאן הויה ויצא מזה שלא נשאר דבר עצמי ראוי להעלם אלא החומר והצור' ואמנם הפועל והתכלית למה לא זכרם הרב כאן בזכרון התחלות שהוא הספק הז' היה לפי שאין דרשתם מחכמת הטבע כי אם מחכמת האלהות ודברי הרב פה הם מההתחלות הטבעיות

הטבעיות גם שהפועל והתכלית אינם חלקי הדבר המתהווה ולכן לא כתב' שהם התחלת הדברים ההווים ונפסדים עם היותם סבותיו לפי שאינם חלקיו ואחרי שבאר הרב מנהג אפלטון בהעלם שם החומר וצורה והכריחו מדרך הסברא בהיותו כפי מספר ההתחלות העצמיות החליט הרב משפטיו ואמר ואם הם רוצה לומר הפילוסופים אשר אין הספר עליהם בביאור הענינים היו מעלימי' ומשנים השמות מההתחלות הטבעיות האלה כל שכן שראוי לנו בעלי הדת שלא נבאר ונגלה דבר שיקשה על ההמון להבינו שאז ידמה להם אמתת הענין בחילוף מה שהיא כונתינו וכן הו' הענין בכאן כי באמרנו שהו' ית' הוא פועל את העולם אין היזק נמשך מזה בדעת ההמון ובעבור אמ' בביאור שיאמ' צור עליו ית' ואמנם באמרנו שיקר' צור להיותו ית' צור' העולם אולי יבין ממנו ההמוני שבהיותו צורה יהיה מחובר לחומר כדין שאר הצורות עם נושאיהם ויהיה הצור' כח בגשם חלילה: וכן אמרנו בבאור שנ' צור על האות הראשו' ושזה כרמז באמרו והכי' בצור אולי יחשוב הסכל ההמוני שהיה יציאת המי' מאותו צור בטבע ושהאות הראשו' שהיה באבן ההיא השפיע בטבע צור האבן ונשתנה לקבל צורת המי' וימעט כח הנס ההו ובעבור זה גלה הרב שתוף צור על הפועל והעלימו בחומר ובצורה הנה הותר במה שפירשתי הספק העשירי מהיות ההפסד שהיה אפשר שימשך לההמון מהביאור הנז' ואמ' הרב בסוף הפרק ודע זה ג"כ והמפרשים כתבו שרצ' בזה שיאמר צור על ג' ההתחלות החומר והצורה וההעדר גם כן ולא ישר בעיני כי איני רואה בדברי הרב בשתוף צור דבר ירמוז על ההעדר והוא גם כן איננה התחלה בעצם ולא חלק מהמתהווה אבל כיוון הרב בזה להעיר המעיין שהביא בשתוף הזה בשם צור לפרט הצור שנ' בפרט' בסלע שהוא החומר הא' ולכן כתב' הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב והכי' בצור

וגם

וגם כן לפרש הכור שנזכר בפרשת כי תשא
ונכבת על הכיור שנאמר עליו יתברך ואמנם
אמרו והיה בעבור כבודי ושמתיך בנקרת
הצור והו׳ נאמר על החומר כלומר שבהפליגו
לעבור חקו להסתכל בכבוד הא׳ל ישימהו רוכ׳
לות׳ ימשכהו לנקרת הכור שהם מקרי החומר
המונעים ההשגה ׃ הנה התבארו הפרקים
האלה שניהם על בוריים ואמתתם ושהיה הפרק
משלים הפרק הקודם בשתוף צור והוא הענין
השני שזכר הרב בלשון אשר שאלת וכאשר
תשער דרכי בפירוש שני הפרקים האלה
ותעיין בדברי המפרשים תדע ותשכיל מה
לתבן את הבר ׃ וענין השלישי שזכר הרב
בלשון הזה הוא שיהיה הפ׳ מפ׳ משל מהמשלים
או מעורר על ענין אחר שהוא משל וכבר
אמרתי שהיה זה כמו פרק מ״ו ח״א האמנם למה
בא שם הפרק ההוא ומה הוא המשל שהוא
מפרש או הענין שהוא מעיר שהוא משל שראוי
לבארו וכן למה התחיל הרב דבריו בזה הפרק
בו וכבר בארנו בקצת פרקי זה המאמר וכו׳
הנה הוא כמו שאומ׳ הנה הרב הביא כל שתופי
השמות עד פרק מ״ה משתוף שמע וכת׳ בסוף
הפרק ההוא והנה יבואך באלה ההשאלות
והדמיונות מה שירוה צמאך וכו׳ ואמר זה לפי
שהוא כבר השלים שמה רוב השתופים ׃ שראה
להביא במאמר הזה והיה למספק שיקש׳ עליו
למה לא זכר ולא באר שתופי שמות האחרים
שלא זכר בהיותם מיוחסים אליו יתברך והם
מורים על הגשמות כל כך כמו האחרים אשר
זכר והנה השמות שלא זכר הם כמו יד אזן
אצבע כף פה זרוע ימין שפתים קול לשון אף
נופפות מעיים ריח שלא זכר הרב השמות
האלה ולא עשה בהם שותפים כאשר עשה
ברגל ועין ולב ושאר השמות שזכר שתופיהם
האם כאמ׳ שהשמות אשר זכר ובאר שתופיהם
הם כאמרו על דרך משל והשאלה והשמו׳ שלא
זכר הם כולם בפשוטם ולא נאמרו בו יתברך
על צד המשל וההשאלה הנה מפני זה אמ׳ הרב
שלא

שלא יתמה עליו כי הנה יבואו פרקים שירינו
כמאונו והם הפרקים שיזכור אחר זה לבאר
איך יאמרו עליו יתברך אותם השמות שלא
באר שתופיהם ובעבור זה התחיל פרק מ״ו
והתחיל וכבר בארנו לרמוז לאותו מאמ׳ בסוף
הפרק הקודם ובאר שם שכל כלי גשמי שנמצ׳
בספרי הנבואה הוא אם כלי תנועה מקומית
להורות על החיים אם יהיה כלי ההרגשה
להורו׳ על ההשגה או יהיה כלי המשוש להורות
על הפעולה או יהיה כלי הדבור להורות על
השפעת הנבואה ואם כן כשייוחסו לו יתברך
הכלים הגשמיים הם כלם על דרך ההמשל
וההשאלה להורות על שלמות הפעולות ההם
כי כאשר רצה הפסוק לבאר שהאל יתברך
הוא חי יתואר לו התנועה מקומית וכן הכלים
המיוחסים אליה כרגלים ׃ וכאשר רצה לבאר
שהוא יודע ומשיג מיחס לו הראות והשמע
והריח וכליהם שהם האזן והעין והאף וכאשר
רצה לבאר שהוא משפיע בנביאיו מיחס לו
הדבור והקול וכליו שהם הפה והריח וכליהם
והלשון והשפתי׳ הנה אם כן הושאלו לו הכלים
ההם להיישיר על השלמיות שהם כלם. בו הרי
לך שבפרק הזה באר הרב שכל שמות הכלים
הגשמיים שהוא לא באר שתופיהם הם כלם
משל בו יתברך ומפני שאמר הרב בזה כולל
לכל הכלים והחושים הוקשה לו כיון שמשפט
החושים כלם אחד הוא בערכו יתברך למה
בספרי הקדש יוחסו לו ג׳ מהם כראות והשמע
והריח ולא יחסו לו שני החושים האחרים שהם
הטעם והמשוש לכן הביא הרב אחרי זה פרק
מ״ז להתיר הספק הזה ולפי שגם כן יקר׳ ספק
במה שפירש אנקלוס בענין השמע ולא נשמר
מהראות אלא בקצת ענינים לכן הביא אחר
זה פרק מ״ח לתת סבה בו הרי לך מבואר
שבאו הפרקי׳ האלה לפרש אותם השמות שלא
נזכרו שתופיהם בספר הזה שהם כלם משל
והשאלה בו יתברך וזהו הענין הג׳ שזכר הרב
בזה הלשון אשר שאלת ׃ והעניין הד׳ שזכר
הוא

אחר שיהיה הפר' כולל עניינים זרים שמאמיני'
בהם הפך האמת מפני שתוף שמות או מפני
שאת המשל במקום הנמשל או שאת הנמשל
במקום המשל וכבר אמרתי שמזה המין היה
פר' מ"ט המתחיל המלאכים גם כן אינם בעלי
גשמים · ועניין הפרק ההו' כי מפני שלמעלה
באר הרב בשתוף כנף שיאמר בהשאלה עליו
יתברך והיה שמצינו זכרון כנפים במלאכים
האם ה'א בדרך משל והשאלה כמו שהו' נאמר
בבורא יתברך או הם כפשוטם שהמלאכים
בעלי כנפים כנשרים הנה לזה הביא זה הפר'
לבאר איך יאמרו הכנפים על המלאכים ואיך
יאמרו על הגלגלים שהוא מפני מהירות
תנועותיהם כמו שאמר ודע כי כל מתנועע
תנועה ממהרת יתואר בעופפות להורות על
מהירות התנועה ותמצא שזכר בפרק ההוא
דברים זרים שמאמינים בהם בני אדם הפך
האמת אם שיהיו המלאכי' בעלי גשמים ולהם
כנפי' ככנפי החסידה מפני שתוף שם כנפים
שיבינו אותם כפשוטם ויחשבום שהוא כמשל
והרב יבאר כאן שאין הדבר כן כי כמו שהאל
יתברך אינו גשם כן המלאכים והם השכלים
הנבדלים אינם בעלי גשמים והכנפים שזכר
הכתוב בהם הם משל להורות על מהירות
הראותם לנביאים והיה שם כנפים בהם אם
כן משל לא כמשל גם זכר שהיו מאמיני' שקצת
המלאכי' הם בצורת נשים וקצתם הם בצורת
מראות בעצמם ומציאותם מפני שתוף שמות
ממראות זכריה הנביא והרב מבאר שאינו כן
אבל שהי' כל זה במראה הנבואה ולא במציאו'
ושיאמרו בדרך משל כדי להישיר השכל אל
מציאותם ושלא נתייחסו להם כנפים אלא לתת
הבדל בין מציאותם למציאות הבורא יתברך
כאלו היה הוא במדרגת האדם והמלאכים
במדרגת הבעלי חיים המעופפים וכן יחשבו
אנשים שיחס הכתוב העופפות לאל יתברך
ממה שאמר וירכב על כרוב ויעף ושאלת ויעף
חוזר לה' והוא משל בחקו והרב מבאר שאין
הדבר

הדבר כן ושאי' מלת ויעף חוזרת לה' אלא לכרוב
שהוא הגלגל למהירות תנועתו והיה אם כן
ויעוף כמשל מורה על מהירות תנועת הגלגל
ואינו משל נאמר על ה' וכן יחשבו אנשים שפני
שור פני אריה פני נשר הם צורת המלאכים
ושהם משל והרב יבאר שאינו כן כי יש לו פי'
והוא שכלם היו פני אדם אלא שהיו נוטים
לצורת הבעלי חיים ההם כמו שיאמר בפרק
א' ח"ג וגם שזה היה תואר לחיות שהם הגרמי'
השמימיים לא למלאכי' הרי שבאר הרב בפרק
הזה דברים זרים שהיו מאמינים בני אדם
הפך האמת ושהי' זה מפני שתוף שמות ומפני
שאת המשל במקום הנמשל ככנפים או מפני
שאת הנמשל במקום המשל כמו שפירשתי על
וירכב על כרוב ויעוף ועל פני חיות שאינם
משל יאמר עליו יתברך ועל המלאכי' אבל הוא
כמשל נאמר על הגלגלים למהירות תנועתם
וזהו עניין הרביעי שזכר הרב בזה הלשון :
ובזה די לתשובת שאלתך הראשונה :

השאלה השנית בפרק ג' ח"א מהמורה
אמרת אמר הרב ז"ל אחרי
דברו בתבנית כל זה תואר ולזה לא יפילו
העברים וכו והוקשה לי הנוסחא הנמצאת
לחז"ל בפ' קמא דכתובות בכלם דמות תבניתו
ואולי יאמר האומר כי לשון משנה לחוד ולשון
מקרא לחוד ועליו כיון הרב ז"ל או יאמר אומר
היות הכנוי שב אל האדם לא לבורא יתברך
והנה הדבר בא בלתי מתיישב עם כל זה
בלבי היטב ע"כ : אמרתי ברוך ה' יהב
חכמת' לחכימין אשר מלא את לבבך רוח
חכמה ומי החכם שבכל הקדמת ספר המורה
שם בה עשרה מקומות מהעיון דק העניינים
דרושים לכל חפציהם לא הוקשה בעיניך כי
אם הלשון ההוא אשר שאלת בהיותו היותר
נקל שבהם ובפרק הראשון בשתוף כלם לא
שאלת דבר אף כי בפרק ב' שהוא בעיני כל
בעל כנף עמוק עמוק מי ימצאנו · ונהירו
וסוכלתנו והכמתא יתירה אשתכח ביה איך
עברת

עברת עליו מעברה ובאת להקשות בפרק ג' מדמות תבניתו שאמרו בגמרא ומשם דלגת לפשט וידעתי כי שאל בדרך הוא פה הקש' מאד אמרתי כהיראן לך שבילי דמור' ותבא לנסותי בחדות בשאלות קלות אך אני לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי ואשיב על השאלות באשר הוא שם ואומר בענין השאלה הזאת השנית · שאין ראוי שנפרש כפשט הגמרא שאמרו בצלם דמות תבניתו שחוזר לשם יתב' כיון שאין לו דמות ולא תבנית והו' הפך פרשי הרב כלם והכתוב אומר ויברא אלהים את האדם בצלמו ולא אמר בדמותו גם שהצלם זכר באות ב' בצלמנו והדמו' זכר בכ"ף באמרו כדמותנו ולכן פירש הרב בצלמו על שכל האדם שהוא בצלם אלהים ולא פירש כן בדמותנו וכפי זה יפרש הרב הכתו' כן שאחרי שבבריאת הצמחים אמר הכתו' תדשא הארץ ובבריאת הבעלי חיים הבלתי מדברים אמר תוצא הארץ כשרצה לברוא את האדם משני טבעי' טבע שכלי ומושפע מן העליונים וטבע גשמיי מתומ' הארץ אמר נעשה אדם בצלמנו בדמותנו רוצה לומר אני והארץ הנזכר ועשה אדם מורכב מחלק חומרי ומחלק שכלי והיה גם כן בצלם אלהים בבחינת נפשו ובדמות הארציים בבחינת גופו ולכן אמר ויבר' אלהים את האדם בצלמו כי אליו ייוחס הצלם אך הדמות מתייחסת לארץ כי הוא ממקרי הגוף גם אין ראוי לחשוב שיהי' דעת הרב שאמרם במטבע הברכה בצלם דמות תבניתו שחוזר כולו אל האדם כי מה הוא החדוש שברא את האדם בצורתו והנה הסוס והחמור ושאר הנבראים כלם כן נבראו בצורתם ועוד שלא יתיישב על זה מה שאמר עוד בברכה והתקין לו ממנו בנין עדי עד אבל אמתת הענין כן הוא לדעתי אתה תראה שאנקלוס תרגם הצלם הנזכר בכתוב תמיד מוכרת ולא סמוך אליו יתברך כי הוא תרגם בצלם אלהים ברא אותו בצלמא אדני עבד יתיה וכן תרגם כי בצלם

אלהים עשה את האדם בצלמא אדני עבד ית אנשא ולזה רמז הרב רבי אברהם ן' עזרא ז"ל בשזכר הדעת הנזכר אמנם מה הוא הצלם הנזכ' אבל אנקלוס מי יתן ואדע וחלילה שיהיה דעתו שהיה הצלם אלהים נבדל מהאל יתברך מנבראיו כמו שחשב החכם הנזכר אבל היה הצלם שדבר הוא הציור האלהי שבו ברא את עולמו מבלי כלי גשמי חלילה כי כבר התבאר כי מציאות הדבר בציור הפועל קוד' בהכרח למציאות הפעולה ההיא בפועל והצלם הזה בלי ספק הוא עולם הספירות שזכרו חכמי האמת שהם ציורי' אלהיים שבהם נברא העולם ולכן אמרו שהספירות אינם נבראות אלא נאצלות ושכלם מתאחדות בו יתבר' כי הם ציור חסידותו ורצונו במה שברא וזה היה באמת דעת הצורו' הנבדלות הכוללו' שהניח אפלטון ולא כמו שהבין ממנו ארסטו ונוכל לומר שמה שאמרו בגמרא בצלם דמות תבניתו היה להמשכם אחר דעת אנקלוס כי הוא תלמידו של רבי יהושע ושל רבי אליעזר הגדול ויהיה דמות תבניתו חוזר לצלם ולציור שבו עשה הקב"ה את האדם ואין בזה אם כן סתירה למה שכתב הרב · ובפירוש הפרשה כתבתי אני על דרך הפשט שצלם ודמות שיהם א' והם שמות נרדפים מורים שניהם על ענין א' והער על זה שכאן נאמר ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו ובמקום אחר נאמר בדמות אלהים עשה אותו ואפשר שיהיה כדמותנו פירוש לצלמנו לבאר שמה שאמר בו יתברך שם צלם באמרו בצלמנו הוא על דרך העברה וענינו שיהיה האדם בצד מה בשכלו והשגתו דומה לו יתב' לא שיפול בבורא יתבר' באמת שם והיה מכלל ההדמות שכמו שהעלה הראשונה יתברך היא תכלית המציאות כולו כן האדם הוא תכלית ההוויות השפלות החמריות כלם ולפי שאין דבר ידמה בשווי אליו יתברך אמר כדמותנו בכ"ף הדמיון ולא זכם אמרו ויברא אלהים את האדם

האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו פרשתי
בו שבא הכתוב להודיע שעם היות שהקדוש
ברוך הוא זכר ונקבה ברא אותם הנה לא
בראו שניהם האדם ואשתו במדרגה אחת
מהשלמות ולא נאמר על שניהם בשוה ויברא
אלהים את האדם בצלמו כי הנה עם היותם
ממין אחד לא היו שניהם בענין הצלם האלהי
שלם ולזה באר ואמר בצלם אלהים ברא אותו
זכר ונקבה ברא אותם רוצה לומר שהאדם
לבדו נברא בצלם אלהים כי הוא היה הכוונה
הראשונה והתכלית העצמי בבריאת השפלים
אף על פי שלענין השארות המין זכר ונקבה
ברא אותם ואין הזכרות והנקבות מצד צלם
אלהים אלא מצד ההולדה בדומה ובזה השתתפו
עם שאר הבעלי חיים לא בצלם אלהים וכמו
שהארכתי בזה במקומו הנה התבאר שדברי
הרב נכונים הם: ויש עוד לאלוה מלין לפרש
הכתובים באופנים אחרים ואלו ואלו דברי
אלהים חיים: וזאת היא תשובת שאלתך
השנית: ותמה אני איך לא הקשית בפרק
הזה דברים אחרים ראוי להתעורר עליהם:

השאלה הג' היא גם כן בפרק ט'א" מספר
המור' באמרו ולא נברא מנבראיו
עד שיהיה יתברך וכו' עד אמרו בלא ספק
אמרת יודיעני נא היאך יתחייב זה אם הנחנו
היות זה הכסא דבר חוץ מעצמו או נברא
מנבראיו ומה הן ההקדמות שיולד מהם זה
הבטול המביא אל הכפירה שאמר הרב ז"ל
ומה היא אותה הכפירה · כי כך נאמין כל
חכמי זרע ישראל ובראשם הרב הגדול רבינו
שהשם היה לבדו עד לא נברא העולם בלעדי
השמים כסאו ומשעלה במחשבה לבוראו הוא
עם כסאו כל זה ירחיב לי עד כאן: אמרתי
הנה להשיב על שאלתך די במה שפרשו
המפרשים שההרחבה שהרחיב הלשון במאמ'
כי יד על כס יה היא לפי שנראה מזה הכתוב
שנשבע הקדו' ברוך הו' בכסאו ללחום בעמלק
לדור ודור והוא זר כי לא תהיה השבועה אלא
במה שלמעלה ממנו או לפחות בעצמו ואיך יהיה
הקדוש ברוך הוא נשבע בשמים שהם ת
מנבראיו וכבר אמרו רבותינו זכרונם לברכה
שהנשבע בשמים ובארץ אינו כלום ולכן אמר
הרב שלא היתה השבועה בכסא שהוא השמי'
אבל היה נשבע בעצמו כי כסאו הוא שם נאות'
על גדולתו ועצמותו ונשבע ה' בגדולתו ומעלתו
לא בדבר חוץ ממנו ומצא הרב סיוע לזה
מדברי חכמינו ז"ל שאמרו במסכת חולין שהם
יה מלא חדא והוא כאלו אמר מעלת יה או
גדולתו · ואמנם אמרו כי אשא אל שמים ידי
ואמרתי חי אנכי לעולם יסבור הרב שאינו
לשון שבועה אבל הוא כמו שפירש רש"י ותרגם
אנקלוס ארי אתקנית בשמיא בית שכינתי
ואינו לשון שבועה שהיה נשבע בשמים וזהו
שאמר הרב אבל מה שהרחיב בו לשון במאמר
כי יד על כס יה עניינו שמה שנזכר שם היה
תואר עצמותו וגדולתו של הקדו' ברוך הוא לא
תואר השמים ולא נאמר על המקדש ואמר
שהגדולה והעצמות ההו' בו יתברך אין צריך
שידמו שהו' דבר חוץ מעצמו ולא שיה' העצמות
והגדולה ההיא נברא מנבראיו חוץ מעצמו
יתברך כמו מאמר השמים או הארץ עד שנא'
שיהיה הקדוש ברוך הוא נמצא מבלי אותו
כס קודם הבריאה ונמצא עמו אחר הבריאה
כי אחר שהנחנו שכס יה הוא גדולתו ועצמותו
אי איפשר שיהיה נברא מנבראיו וזו כפירה
בלי ספק ר"ל שיהיה ה' ית' בורא לעצמו ויהיה
הוא הבורא והנברא יחד וכפירה זו נמשך בלי
ספק אחר שהנחנו שגדולתו ועצמותו הוא
דבר חוץ מעצמותו ונברא מנבראיו וכבר פי'
הכתוב ואמר אתה ה' לעולם תשב כסאך לדור
ודור רוצה לומר שזה הפסוק מגלה ומפרש
שהכסא המיוחד לו ית' הו' עצמותו כי לכן אמר
אתה ה' לעולם תשב וכפל המאמר במלות
שונות ואמר במקום ה' כסאך ובמקום לעולם
תשב אמר לדור ודור: הנה זה תשובה למה
ששאלת: ואמנם יש להעמיק עוד בזה

לדעת מי הככים את הרב בזה הדוחק לפרש כם יה על גדולת השם ועצמותו והי׳ לו לפרשו על השמים ולומר שלא היה זה לשון שבועה אבל שהו׳ כמו כי אשא אל שמים ידי דמשכינתיה על כורסי יקרא כמו שתרגם אנקלוס ולא יהיה בזה שבועה ולא הרחבת לשון ממה שהורגל בשם כסא כי כן הוא דעת הגרבוני שתמיד יאמר כסא על השמים ותמהתי ממך איך לא שאלת על דברי הגרבוני ואחרתו שכתב בסוף זה הפרק ה״ב לאמת דור דור עם המשתף לו יתברך רוצה לומר לאמת דבר נוסף ואם הוא תואר עם שהוא קל ורואני כי הוא יתברך אחד פשוט ולולי זה לא יהיה מחוייב המציאות ׃

וזה הפרק אחד מהפרקים שכוון לבאר שם משותף לא זכרו ואני זכרתיו ׃ עכ״ל עיין כא בחדרתו ותראה מה בפיו ׃ ונשוב לענין הפרק כי הנה יקשה עוד שהרב עצמו בפרק כ״ו ח״ב הביא זה הפסוק אתה ה׳ לעולם תשב כסאך לדור ודור ופי׳ על השמים בנצחיותם וכאן פי׳ הכסא ההוא על גדולת השם ועצמותו והם מאמרי׳ סותרים זה את זה והאפודי תרץ בזה שיהיה זה כפי הסבה השביעית מסבות הסתירה וכאן היה להסתיר רבה בזה שיהיה דעת הרב שהכסא לא נאמר כ״א על השמים ושהם היו נצחיים כמו שנזכר שם ושהיו בלתי נבראי׳ ושהרב במקו׳ הזה חלק כבוד לפרסום והסתיר אמתת הדבר ואמ׳ שהו׳ תואר עצמותו ושאין כן דעתו ׃ הן אשר דברתי לך שהאנשי׳ האלה לבבם למרע ורוצים ליחס אל הרב התורה המומים מהאמונות הנפסדות שהיו בלבותם ובעבור זה ראיתי לבאר לך במקום הזה אותו פרק כ״ו ח״ב המתחיל ראיתי לרבי אליעזר הגדול שהוא יסוד הלשון אשר שאלת ואל תאמר בלבבך שהוא דבר חצוני לשאלה כי הוא פרק יקר ומעולה מאד ומעדו בו רגלי המפרשי׳ כלם ׃ ואולם בעבור זאת העמדתיך עליו פה בעבו׳ הראותך את כח הרב באמונת שורש הדרוש ובריאת הכסא השמימיי ובעבור הראותך

הראותך את כחו בהבנת והצדקת דברי הרבנ׳ ואומר שהרב המורה הוצרך לפרש כי יד על כס יה על גדולת ה׳ ועצמותו מפני שהיה צורך אליו בפירוש דברי רבי אליעזר שאמר שמים מהיכן נבראו מאור לבושו של הקדוש ברוך הוא לקח ופירש כשמלה וכו׳ הארץ מאי זה מקום נבראת משלג שתחת כסא הכבוד וכו׳ ותמה הרב מה היה מאמין החכם הזה כי אם האמין שהיה מן השקר שיתהוה דבר מלא דבר ולזה בקש לשמים וארץ מהיכן נבראו ואי זה דבר הגיע מזה המענה כי יתחייב לו ואור לבושו מהיכן נבר׳ ושלג שתחת כסא הכבוד מהיכן נברא וכסא הכבוד עצמו מהיכן נברא ואי זה דבר הגיע מזה המענה ואם ירצה באור לבושו דבר בלתי נברא יהיה זה רחוק מאוד וגם מורה בקדמות העולם לא שהוא לפי דעת אפלטון ׃ אמנם היות כסא הכבוד מן הנבראים החכמים כתבו בזה אבל בפנים זרים אמרו שהוא נברא קודם העולם יתברך עד אלא שאף על פי כן הועילנו בו תועלת גדולה וכו׳ בלתי חומר הארץ ׃

ע״כ דברי הרב ׃ ומפרשי ספרו כלם פה אחד נמנו וגמרו שכסא הכבוד שזכר הרב בזה הפרק הם השמים שנקראו כסא כמו שאמר השמי׳ כסאי ועם זה אמרו שדברי הפ׳ מבוארי׳ הם ואינו הדבר כן אבלי כי רואה אני בדברי הרב כפי פירושם קושיות חזקות ׃ ראשונה איך יאמר הרב שאולי חשב רבי אליעזר שהיה כסא הכבוד בלתי נברא כי הנה הוא אמר בתחלת דבריו אלו שמים מאי זה מקום נבראו ואם כבר עשה מונח שנבראו השמים איך יוכל לחשוב שכסא הכבוד שהוא השמים הוא בלתי נברא ׃ ושנית איך יאמר הרב שבריאת כסא הכבוד לא נזכרה בכתובים ושהחכמים אמרו שהוא מהנבראים אבל על פנים זרים שאמרו שנברא קודם העולם כי הנה אם היה כסא הכבוד הוא השמים כבר נזכרה בריאתו בכתובים בלי זרות באמרו בראשית ברא אלהים

אלהים את השמים : שלישית באמרו המנס הנכחות בו הנה כתוב אתה ה׳ לעולם תשב כסאך לדור ודור ואיך יפרש הרב הכתוב הזה על השמים בהיות שבפרק ט׳ א״א פירשו על גדולת השם ועצמותו כמו שזכרתי למעלה : הרביעית למה זכר הרב כאן ענין הנכחות והנה אין דרושינו אלא בבריאה לא בנכחיות: חמישית באמרו ואם היה רבי אליעזר מאמין קדמו׳ הכסא יהיה אם כן תואר לשם לא לגוף נברא ומי הגיד זה לרב ואולי שהיה מאמין ר׳ אליעזר קדמות השמים שהוא הכסא כפי הנראה מדבריו וכנראה שהבין ממנו הנרבוני ושאר המפרשים ואם לא היה כן מהו הבלבול והזרות שמצא הרב בזה המאמר · גם שאולי יהיה הכסא הכבוד תואר למלאכים הרוחניים לא לאלוה יתברך ולא יתחייב עוד ספיקו אם יתהווה הדבר מהתואר : ששית באמרו ואיך אפשר שיתהווה הדבר מתואר ויותר כפלא מאמרו אור לבושו כי הנה עשה הרב בזה שתי קושיות וכפי הנראה אינם אלא אחת כי מאמר אור לבושו הוא עצמו התואר ואין בו פלא אחר כי אם איך יתהווה מהתואר : שביעית באמרו והמנס זכרתיו לך שלא תטעה בזה ואיך הצילנו הרב מהטעות במה שזכר במאמר הזה כיון שלא פירש בו דבר אדרבא שהיה יותר טוב לשתוק ממנו ויאמר לא אזכרהו ולא אדבר עוד בשמו כדי שלא לבלבל המאמינים : שמינית מה הו׳ התועלת הגדולה שהועיל לנו רבי אליעזר באמרו שחומר השמי׳ בלתי חומר הארץ כי אם היו קדומים מה יוסיף ומה יתן שיהיה החומר הקדום אחד בעליונים ובתחתונים או יהיו שנים חומרים נבדלים : אלו הם הספיקות שראיתי בדברי הרב בזה הפרק · ולא ידעתי מי עור עיני המפרשים שלא הרגישו בהם דבר ויותר קשה מזה שחשבו שהביא הרב הפרק הזה להודיע שאף בין גדולי חכמי ישראל היה ספק רב אם היה העולם קדמון או מחודש · והנני מודיעך בכל

זה הנה הרב הביא מאמר רבי אליעזר כדי שלא תטעה לחשוב שהיה דעתו כדעת אפלטון בחדוש העולם מחומר קדמון והוכיח מכח דבריו שהשמים והארץ היו מחודשי׳ ולא מדבר לא כמו שחשב אפלטון ולכן אמר שאין ראוי לחשוב שהיה דעת רבי אליעזר שלא נתהוה דבר מלא דבר ושלכן בקש חומר שנתהוו ממנו השמים וכן הארץ כי אם היתה זאת כוונתו בשאלה לא הייתה תשובתו מספקת כי ישאר עליו המענה באור לבושו ובג׳ לב ובכסא הכבוד אשר עליו שאל מאי זה דבר נבראו כמו ששאל בשמים ובארץ ואם נאמר שהיה דעתו שאור לבושו וכסא הכבוד והוא הדין לשלג אשר תחתיו היו בלתי נבראים ולכן לא שאל עליהם מהיכן נבראו יקשה משני כדרין הא׳ שיהיו שם קדומים רבים האל ית׳ ואור לבושו וכסא הכבוד שהו׳ דבר זולת האור בהכרח כיון שקרא האחד בשם כסא והאחר בשם אור והיה האחד חומר העליונים רוצה לומר אור לבושו והא׳ חומר התחתונים שהוא השלג שתחת הכסא ולא היה אם כן לעולם הא׳ התחלה אחת אלא התחלות רבות והוא מגונה מאד ואל זה כיוון הרב באמרו יהיה זה רחוק מאד כי ארחקתו היא זאת אשר זכרתי׃ והצד השני מהקושי הוא שיהיה לפי זה רבי אליעזר מודה בקדמות העולם כיון שיודה בקדמו׳ אור הלבוש וכסא הכבוד והשלג אשר תחתיו והיה זה בלתי אפשר לחשוב על רבי אליעזר לפי שהוא אמר בפרק זה עצמו שמיך לזה המאמ׳ עד שלא נברא העולם היה הקב״ה ושמו בלבד ועלה במחשבתו לברוא את העולם ואם כן איך יהיו דבריו סותרים זה את זה · גם שרבי אליעזר עצמו כתב ז׳ דברים נבראו עד שלא נברא העולם ואלו הן תורה וגיהנם וג״ע וכסא הכבוד ובית המקדש ותשובה ושמו של משיח וכו׳ וכיון שרבי אליעזר עצמו אומר שכסא הכבוד הוא מן הנבראים אי איפשר אם כן לומר שהיה הוא מודה בקדמותו ולזה הצד

שמני מהקושי כיון הרב באמרו אמנם היות
כסא הכבוד מן הנבראי׳ החכמים כתבו בזה
וכו׳ רמז לרבי אליעז׳ עצמו ולחכמים שזכרוהו
בגמ׳ ובב״ר ומזה תדע שקרות דברי המפרשים
שאמרו שקרא כאן הרב כסא הכבוד לשמים
והו׳ שקר מבוא׳ אבל יהיה לדעתי כסא הכבוד
שם נאמר על השכלים הנבדלים שהם גם כן
מהנבראים והראייה המוכרחת על זה רוצה
לומר שכסא הכבוד איננו השמי׳ הוא מה שכתב
הרב בפרק ל״ז שאחר זה שאמר שם שלא אמר
נביא מעולם ולא חכם שכסא הכבוד יפסד
ואם היה כסא הכבוד הוא השמים הרי כתוב
מלא הוא לפנים הארץ יסדת ומעשה ידיך
שמים המה יאבדו ואתה תעמוד וכו׳ הנה אם
כן בהכרח ראוי לפרש שלא אמר הרב כסא
הכבוד על השמים אלא על השכלים הנבדלים
שלא אמר אדם שיפסדו : ואין להקשות ממה
שאמרו שנברא כסא הכבוד קודם שנברא
העולם כי אין הקדימ׳ ההיא זמנית אלא קדימת
מעלה וטבעו יורה על זה שאר הדברי׳ שזכרו
שם ולהיות כוונת הרב כן אמר אמנם כתובי
הספרי׳ לא זכרו בו בריאה לפי שבספור מעש׳
בראשית לא נזכרה בפירוש בריאת המלאכי׳ :
ומה טוב אמרו בלתי מאמר דוד ה׳ בשמים
הכין כסאו והוא המוכיח והמעיר באמת שלא
קרא הרב כאן כסא הכבוד לשמים כי הנה
הכתוב אומר בשמי׳ הכין כסאו מכלל שהכסא
הוא זולת השמים והשמים זולת הכסא ויאמר
שה׳ בשמים שהם הגרמים השמימיים הכין
כסאו שהם השכלים הנבדלים לשיהיו מניעים
אותם : והאפשר לפרש הכסא על גדולת האל
ית׳ ועצמותו שבתנועת השמים יודע ויתפרסם
גדולתו ועצמותו כמו שאמר השמים מספרים
כבוד אל וזהו שאמר הרב והוא מאמר ישבול
הפירוש מאחר שאין הפירוש בלבד בזולת הכין
כמו שחשב הנרבוני כי אם בזולת כסאו שאפש׳
פירושו על הנבדלים המניעים ואפש׳ שפירושו
על גדולתו ועצמותו יתברך ועם זה תשיב
לשתי

לשתי קושיות הראשונות שלא קרא הרב כסא
הכבוד לשמים ולא כיון אליו ולא עלה על לבו
כי אם למלאכים הרוחניים : וידעת עם זה
טעם היות שהשמים יקראו בכתוב פעמים
בשם כסא הנה לא קראם הכתוב ולא חכמינו
ז״ל בשם כסא הכבוד בשום מקו׳ כי הוא תמיד
שם נאמר על האל יתברך גדולתו ועצמותו
ואם על מחנה שכונתו המלאכים הרוחניים :
וכן כתב רבי אליעזר ד׳ מחנות המלאכים
הסובבים את כסא הכבוד : ומסכים לזה
נראה בפרק כ״ח ח״א בסתום שם רגל שכתב
הרב שלא תרגם אנקלוס ותחת רגליו ותחות
כורסי יקריה אלא להרחיק ההגשמה וז״ל שם
שהוא לא אמר ותחות כורסיה שאם היה מיחס
לו הכסא על העניי׳ המובן תחלה היה מתחייב
היותו נסמך אל גשם ויתחייב הגשמות ויחס
הכסא ליקרא כלומר לשכינה אשר הוא אור
נברא וכן אמר בתרגום כי יד על כס יה
דשכינתיה על כרסי יקריה עד כאן : ואין
דרך לפרש דברי הרב אלא שאמר שהיה
לאנקלוס לומ׳ ותחות כורסייה כעובדא דאבן
טבא לפי שתחת הגלגל הנקרא כסא שקראו
כורסייה היה החומ׳ הראשון שהמשיל בלבנת
הספיר ואמר הרב שכיון ששם כורסייה או
כסא בלבד נאמר על השמים לא היה לאנקלוס
לומר כורסי יקריה כי השמים לא יקראו כסא
הכבוד כי אם כסא לבד אבל תרגמו כן
להרחיק ההגשמה אשר הוא היותו יתברך
מניע הגלגל העליון מבלי אמצעי ולכן יחס
הכסא ליקרא שהוא השכינה רוצה לומר אור
נברא ולא אמר הרב באותו מקום שכינה ואור
נברא על הכסא שהוא הגלגל אלא על הנבדלים
המניעים אותו והביא ראיה ממה שתרגם כי
יד על כס יה דשכינתיה על כורסי יקריה כי
שם אמ׳ גם כן שכינתיה על הנבדלי׳ המניעים
וקרא הגלגל כורסי יקריה מפני שהו׳ מתנועע
מהם וכבר באארתי אני במאמר שמים חדשים
ענין השכינה והיקרא שבא בדברי אנקלוס
ובדברי

ובדברי הרב נ״ב והוא דרוש וכבר אחד וסיוג׳ מזה כולו שלא יאמר בשום אופן על השמים כסא הכבו׳ כי אם כסא בלבד אבל כסא הכבו׳ יאמרו אותו החכמי׳ אם על המלאכי׳ הרוחניי׳ שהכבוד הוא מעונם להיותם מובדלים ונחוי׳ או על עצמותו ית׳ שאינו דבר יוצא מעצמו ולא נברא מנבראיו ועל זה הדרך אז״ל גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמ׳ שובה ישר׳ עד ה׳ אלהיך · ואמ׳ הרב עוד אמנם הנכחו׳ בו הנה כתוב אתה ה׳ לעולם תשב כסאך לדור ודור ולא אמר הרב זה על השמים כי אם על כסא הכבו׳ יהיה מה שיהיה אם מחנה הנבדלי׳ או גדולת השם ועצמותו ולכן אין מתיר מכאן לאותו פט״ע א״א והותרה בזה הקושיא השלישית והנה הביא הרב בזה הספר׳ ענין הנכחיו׳ בכסא הכבוד כדי להוכיח שלא היה דעת ר׳ אליעזר כדעת אפלטון כי הוא הכיח שהיו השמי׳ הווים ונפסדים וכמו שכתב הרב בפ״כח שלפני זה בספרו דעת אפלטון ואיך יהיה דעתו כדעת התורה והוא מאמין הפסד בעליונים והתורה האמינה בהם הנצחיות והותרה בזה הקושיא הד׳: ולפי שהיה אפשר לפרש כסא הכבוד אם על גדולת השם ועצמותו ואם על השכלים הנבדלים ואם על השמי׳ מהצד שנקראו כסא בלבד ואם על בית המקדש שנקר׳ כסא הכבו׳ מפני השכינה שהיתה בו לכן אמר הרב שיתחייב שנאמר שאם היה ר׳ אליעזר מאמין קדמות כסא הכבוד שיהיה בהכרח תאר לשם יתברך בורא הכל לא לשום נברא אפילו מהנבדלים וכ״ש שלא יהיה גוף נברא בשמים כי כיון שאין בנמצא כי אם ד׳ מדרגות שהם העולם השפל והעולם השמימיי ועולם השכלי׳ והסבה הראשונה ית׳ והיה שם הכסא נאמר בכל אחד מהם וידענו שעם היות שנקרא המקדש כסא הכבוד הנה הוא נברא בכלל הארץ שאמ׳ ר׳ אליעז׳ הארץ מאי זה מקו׳ נברא׳ וכל העולם השמימיי שנקרא כסא הוא מודה שהיה נברא כמו שאמר שמים מהיכן נבראו

וכל

וכל השכלים הנבדלים גם הם נבראים כמו שאמרו החכמי׳ לא כמאמר א״כ כמנב׳ שיאמרו עליו כסא הכבוד ויהיה בלתי נברא אלא הסבה הראשונ׳ ית׳ ולכן אמ׳ הרב שאם יאמין ר׳ אליעז׳ קדמות הכסא יהיה בהכרח תואר לה׳ בלי ספק ולא הכריע הרב זה בתו׳ לבושו ולא בשלג לפי שחשב שאור לבושו הוא תואר לה׳ כמו שאמ׳ ה׳ מלך גאות לבש והשלג כיון שאמ׳ שהיה תחת כסא הכבוד הנה א״כ כסא הכבוד קודם אליו והשלג מאוחר ממנו והוא א״כ נברא:

הנה התבאר הזה שבצדק ומשפט ומשרים אמר הרב שאם יהיה ר׳ אליעזר מאמין קדמו׳ הכסא יהיה תואר לשם ואמר שגם יפרש כסא הכבו׳ על תואר ה׳ עדיין ישאר ספק איך אפשר שיתהוה מתאר כי התאר איך יהיה חומר למתהוה ואמר שיהיה יותר נפלא ויותר נעלם מאמרו ואור לבושו כי האו׳ הוא מקרה בלבוש והלבוש זולת המלובש ואכוני לו ואיך יאות זה המשל לתאר ה׳ שאינו יוצא מעצמו ומזה הצד אמר הרב שמאמר ר׳ אליעזר יבלבל כל בעל דת היוצא אמונתו מאחר ר״ל שהאפיקורוס והבלתי מאמין בחדוש לא יבלבלהו המאמר הזה אבל יקחהו ראיה על הפסד דעתו אמנם היודע אמונתו וימיג ומצייר אותם כלומר המאמין שהעולם נברא לא מדבר אלא אחר ההעדר המוחלט ברצון הבורא שהוא עצמותו יבלבלהו מאמר המאמ׳ ההוא שיתהוה העולם מתאר האל והתאר הוא חומר שממנו נתהוה הנה הותר בזה הקושיא החמישית וששית· ואמר הרב שלא התבאר לו בזה המאמר פי׳ מספיק אבל שהביאו כאן כדי שלא יטעה בו המעיין ורצה בזה שלא יטעה בחשבו שהיה רבי אליעזר מאמין בקדמות השמים כמו שחשב ממנו הנרבוני כי הנה כבר ביאר הרב שאי אפשר לחשוב כן על דברי רבי אליעזר אלא שהיה כסא הכבוד שאמר תאר לשם ית׳ והותרה בזה הקושיא השביעית: ואמנם התועלת שמצא הרב

בדברי

בדברי ר' אליעזר הוא הפך דעת אפלטון שהי' אומר שהיה חומר א' לעליונים ולתחתונים ור' אליעזר אומר שהחומרים מחולפים וא"כ אינם מסכימים בדעת אחת והותרה בזה הקושיא השמינית: הנה בארתי הספק הזה והוכחתי שלא הביאו הרב להוכיח דברי' על רבי אליעזר באמונת חדוש העולם חלילה אלא להשריש פנת החדוש ולבאר שהיה מלא דבר אחר ההעדר הגמו' ולהרחיק דעת השלם ר' אליעזר מדעת אפלטון בדבר הזה והותרו כפי מה שבארתי כל הספקות אשר הערותי עליו:
והארכתי בו כדי להציל את הרב הקדוש מפי אריות החושבים עליו מחשבת און והרב לא כן ידמה כי אם לקיים פנת החדוש המוחלט כפי התורה בלי ספק: האמנם מה היתה כוונת האלהי ר' אליעזר במאמר הזה שלא מצא בו הרב פי' מספיק כבר בארתי אותו בספר מפעלות אלהים אשר חברתי מ"ג פ"ג ושם בארתי שכל הבלבול הזה קרה לרב בזה המאמר מפני שחשב שהיה שואל ר' אליעזר על הסבה החומרית שממנה נתהוו השמים ולכן הוקשה לו איך יתהווה הדבר המוגשם מתאר ואין הדבר כן כי הוא לא שאל על הסבה החמרית ולכן לא אמר שמים מאי זה דבר נבראו אלא מאי זה מקום נבראו ואתה לא תתפלא בדברי הרב פ"ח ח"א בשתוף שם מקום שיאמר על החומר אבל היה שואל על הפועל הקרוב בבריאה וכמו שבארתי שם בארוכה ואינה מזה המקום: ויצא לנו מכל זה שהרב הוכרך ב"פט ח"א לפרש כי יד על כס יה על גדולת ה' ועצמותו מפני שהיה צורך לפי' הזה ושיאמר כסא הכבוד על גדולתו ועצמותו כדי לפרש מאמר רבי אליעזר זה שהוא תל שתלוי עליו אמתת אמונת חדוש העולם ולכן קשרתי שני הפרקים האלה פ"ט ח"א עם פרק כ"ו ח"ב וזה ענין כוונתו השב פרקיו זה על זה: וזה מה שראיתי בהתר שאלתך השלישית:

השאלה הד' והשאלה החמישית שתיהן בספר

המורה בחלק ב' ממנו והשאלה הד' י' הנזכרת היא במה שכתב הרב בסוף מאמרו בכ"ה הקדמות וז"ל ותורף דברי ארסטו החומר לא יניע את עצמו והשאלה ה' היא במה שכתב פרק ט"ו מאותו חלק ב' וז"ל וכבר ידעת תורף דבריו והנה זה אשר אין לנו בהם טענה וכו' אמרת שבקשת ולא מצאת באי זה מקום יאמר ארסטו אחד משני המאמרים האלה: אמרתי כראוי הוא הרב להאמין בדברו כי בלי ספק כיון שהוא מעיד שכן דברי ארסטו אין ספק שהוא כן ולא יאמר הרב כן אלולי ראה אותו שמה · ואנחנו אין אצלנו בארכות האלה מספרי ארסטו בלשונו עם פי' ן' רשד על המלה אלא בספר המופת באנתן ובספר השמע ובמאמר השלישי מספר הנפש ובמאמר י' מספר מה שאחר הטבע ולכן אפשר שהמאמר הראשון יהיה בדברי ארסטו ואנכי לא ידעתי אבל נראה לי שאין ראוי לספק על זה לפי מה שארסטו יבאר בשמי' והעולם בדברו ביסודו' וכן בספר הויה והפסד ובמקומות אחרים שפעל יבא מצד הצור' והתפעלו' מצד החומ' וא"כ הוא מבואר שהחומר לא יניע עצמו כי הצורה יניע אותו וא"כ מאמ' זה אף שלא נראהו בלשון ארסטו הנה הוא יוצ' משרשיו ואין ראוי מפני זה לערער עליו: אבל השאלה החמישית אשר שאלת בלשון האחר ראוי לחקור עליו לפי שהוא זר שיאמ' אותו ארסטו כפי דעתו בקדימו' העולם ולשון ההוא שהביא הרב תמצאהו כתוב בספר הנכוח ומה דברים אשר אין לנו בהם טענה או הם גדולים אצלנו מאמרינו בהם כמאמרינו אם העולם קדמון או לא וזהו תורף לשונו שם ונדקו בזה דברי הרב:

השאלה הו' בספר הכוונות לאבוחמד בחלק ההגיוני' באמרו ומשפט הקודם והנמשך אמרת שהקודם והנמשך בהקש התנאי חבורו לפי התחלפות הסכמת אל הג' תמונות כאשר העניין בחלוק חבור ההקש המשאי לפי התחלפות הסכמות

משפטיו

משפטיו וכו׳: אמרתי שרצה החכם בזה
שהתנאי המתדבק אפשר להשיבו להקדמות
משאייות והמושל בזה כאשר נאמר אם השמש
עלה היום נמצא שזה תנאי מתדבק. ותוכל
להשיבו לתבני׳ הראשון כשתאמ׳ השמש עולה
וכאש׳ השמש עולה היום נמצא א״כ עתה היום
נמצ׳ והיא התמונה הראשונ׳ מההקשה משאיי
ותוכל להשיבו לתבנית השני כשתאמר עתה
השמש עולה ואין בחצי הלילה השמש עולה
אם כן אין עתה חצו׳ הלילה: וכן תוכל להשיבו
לתבנית הג׳ ושתאמר עתה השמש עולה עתה
היום נמצא אם כן קצת ממה שהשמש עולה
היום נמצא וזה מבואר אמנ׳ הנרבוני בפירושו
לא עשה משלו כי אם להשיב התנאי המתדבק
לתבנית הראשון מהמשאיי לפי שהוא העקר
והראשון באמות מההקשי׳ גם שאר ההקשי׳
כלם ישובו אליו ולכן נקרא תבנית ראשון כמו
שנזכר בספר ההקש ולכן לא חשש הנרבוני
להביא משל כי אם עליו בלבד וזה מבואר:

השאלה הז׳ באופן ה׳ פ״ב בדברו במיני
המופתים כי הם שנים. אמר
אבל אודות השני עלולים וגו׳ עד אמרו עלולי
עלה אחת: אמרת אהה אדוני הנרע הכריעני
זה המאמר החתום חותם נר מכל המפרשים
ראיתים ולא יכולתי להבין מה הוא המין הזה
מהמופתים הנותנים האמתה מה בדרוש
המושכל בטבע ומה קשה זה הדבו׳ עם הקודם
לו במלת אבל והנה ראיתי נוסח׳ אחרת גורס׳
במקום נבר יורה לא יורה וזו השקיטה קצת
מגלי שאון מבוכתי ועכ״ז לא ידעתי מה זה
לאבות מ״ר ומאין יבואו לו כמו אלה התוספות
כי בכל ספר המופת אין בדבר הזה עכ״ל:
אמרתי שכאשר ביאר איך תורה עלה על
העלול הוראת סבה ומציאות ואיך יורה העלול
על העילה הוראת מציאות בלבד לא הוראת
סבה רצה להודיע שכבר יורה על העלול לא
העלה בלבד אלא ג״כ עלול אחר כי כאשר יהיו
שם שני עלולים מחוייבים עילה אחת שכל א׳
מהם

מהם יורה על מציאות חברו. והמשל בזה אם
תאמר זה החי הוא מדבר והראיה שהו׳ צוחק
ונצב הקומה כי הנה היותו מדבר הוא עלה
לשני העלולים האלה ר״ל היותו שוחק והיותו
נצב הקומה שהם עלולי׳ באמת מאותה הסב׳
וכל א׳ מהעלולי׳ ההם יור׳ ג״כ על חברו כי הנה
תאמ׳ ואם הוא צוחק הנה הוא נצב הקומ׳ ואם
הוא נצב הקומ׳ הנה הוא צוחק. וארסטו מביא
על זה משל מהיולדת שאתה תאמ׳ זאת האשה
ילדה א״כ יש לה ולד ויש לה חלב בשדי׳ שכיה׳
דברים מחוייבים ועלולים מהלידה ומורים
עליה וכל א׳ מהעלולים ההם מורה על חבירו
כי אם יש לה ולד יש לה חלב בשדי׳ ואם יש לה
חלב בשדים יש לה ולד והוא מבואר:

השאלה הח׳ בחלק האלהיות מ״ג בדברו
ברנון זכר שם החכם המפרש
הנרבוני עם חידתו ומשליו בחכמה בדברי
החכם ן׳ עזרא ז״ל סתומים וחתומים בתורת ה׳
תמימ׳ וזה מאמרו ענין כבהמה וכו׳ עד אמרו
כי הוא הדעת האמתית. הנה נסתמו ממנו
מעיינו׳ חכמתו וקצר דבריו שמעתי ולא אבין
ובפרט באמרו כי הוא הדעת האמתית נראה
כי סוד דעתו במה שפי׳ במורה פ״ל כי שת הוא
הדעת האמתית לא הבל שנחשך בא ובחשך
ההפסד דמו ועצמו יכוסה ואנוש שת הוא
הנשאר והקיים כצדיק יסוד עולם ע״כ: אמרתי
מה לי פה לעצבים המעט הלאות אנשים את
שכלם בהשגת הדרושים הקשים בעצמם כי
תלאו אות׳ לאוד אדות הנרבוני אשר הוא כיון
להעלים ואם הוא לא רצה שיובנו דבריו מה
לי ולהם אף כי מתאנה ולא בא בגבור׳ פסוקי׳
ומליצות אלא בדברים שנכתה כלימה פניו
מאשר בשם ישראל יכנה לבאר אותם בגלוי
והוא מכה אשה זונה היה לו אכלה ומחת פיה
ואמרה לא פעלתי און על כן בכל מקום
מליצותיו ופסוקיו דבר אל בני ישראל ואמרת
אליהם דעו נא וראו כי רעה מה מבקש ולכן
אמרתי לא אזכרהו ולא אדבר בשמו: אכן
למלאת

לשאלת שאלתך ובקשתך אגידה מה שנראה
לי בכוונתו · כאשר שהאצבע הראשון הגדול
ביד נקרא בוהן מפני שהוא מקיף ומחזיק
ומקיי׳ כל האצבעו׳ ביד וכאלו ענין השם הזה
הו בו הן ר״ל שבאותו אצבע הם קשורי׳ ונאחזי׳
כל שאר האצבעות · אמר שכן הוא שם
בהמה שעניינו בה מה ר״ל שבה מהות וצורתה
מתערב׳ בחומר׳ ולכן תפסד בהפסדו וכמשך
מזה לשבח לשונכו הקדוש שהדרושי׳ העמוקים
מורים על אמתתם שמות הדברים כי הנה
הדרוש הזה הרמוז בשם בהמה ר״ל שמהותה
וצורתה בה נפסדת בהפסדה יסופק עליו
שלמה המלך ע״ה באמרו ומי יודע רוח בני
האד׳ העולה היא למעלה ורוח הבהמ׳ היורדת
היא למטה ופי׳ הנרבוני שלא היה מסופק
שלמה בצורה השכלית אם היא עולה למעלה
ורוח הבהמ׳ היורדת למטה או נפסדת בצורת
הבהמה אבל היה הספק אצלו בילדי בני אדם
שלא נשתלמו במושכלות כלל אם הפסידו
נשמתם כנפש הבהמה או אם נשארו כנפש
האדם החכם והשלם ושלכן אמר כי מי יודע
רוח בני האדם ולא אמ׳ רוח האדם כלו׳ הילדי׳
וחיזק פירושו באמרו כי הכרוב הוא הצעיר
לימים מבני אדם והם דברי הרב המור׳ בפ״א
ח״ג שאמר שם שזכר יחזקאל במראה השנית
פני אדם ופני אריה ופני שור ופני נשר שזכר
במראה הראשונה אבל שזכר במקום פני שור
פני כרוב לפי שכרוב הוא הצעיר לימים
מבני אדם ולכן הבדל בפנים שהאחד הוא
פני האדם הגדול השלם והשור היה פני
הכרוב שהוא הילד הקטן ונגלה בזה שהכרוב
הצעיר לימים מבני אדם כענין השארו׳ הנפש
ומעלתו הוא כתבנית שור אוכל עשב כי פני
האד׳ המשכיל מרוחק מפני הבהמ׳ והביא על
זה הענין קין והבל לפי שהרב המורה בפ״ל׳
ח״ב בסופו כתב וממה שצריך שתדעהו גם כן
ונתעורר עליו אופני החכמ׳ בקריא׳ בני אדם
קין והבל והיות קין הוא ההורג להבל בשדה
ונשיהם

ונשיהם יחדיו אבדו אע״פ שהאריך לרוצח ולא
התקיים העולם אלא לשת · ע״כ: והנרבוני
בצדקתו החזיק שהיה העולם קדמון ולא היה
שם אדם הראשון במינו ושהיה הספו׳ הזה כולו
מליצה לטבע מציאו׳ בני אדם בעה״ז שקצתם
נוטים אל קנייני הדברי׳ החומריים מהמלאכות
וכנגדם קרא קין מלשון קניין וקצתם נוטי׳ אל
השכל המעשיי וההנהגה החשובה אשר יורה
עליה שם הרועה ולפי שגם זה הבל ורעו׳ רוח
בקשת השררות והכבודות נקרא כנגד זה
השני הבל וכל א׳ מהם הביא מנחה כי כל א׳
מהם יש בו קצת שייכות לשכל ולא שעה אל
קין ואל מנחתו כי כולו חומרי ארציי ואל הבל
ומנחתו שעה כי הוא דרך ההצלחה האמתית
כי שלמות המדות דרך לשלמות ואם שניהם
התייחסו אל חוה וקין הרג להבל כי המדת
הקנייניים יפסיד המדות המשובחות והיה
בשדה כי הכבוד והמעלות יצטרך האד׳ עליה׳
בקבוץ המדיני אבל בהיותם שם תאבד כל
מדה טוב׳ כי האיש בלתי מדיני לא יתוא׳ בצדק
ולא ברשע ושני אלו הכחות אבדו ומי שרודף
אחריהם אחר השררה והכבוד יאבד ראשונה
הכבוד והשררה שהם דמיוניות וקנין הממון
באחרונה אבל שניהם יאבדו כי אינם
התכלית האחרון ולא נתקיים המציאות אלא
לשת שהוא השכל העיוני ושלמותו במושכלות
וכמו שכתב כל זה הנרבוני בפירושו לפרק
ההוא וזכרו בחירות בזה המקו להוכיח שאין
ההשארו׳ וההצלחה כי אם בקניין המושכלות·
ושאר החיים החומריים של קין וההבלים
של הבל המה יאבדו כבהמה וככרוב הצעיר
לימי׳ מבני אדם · ואמר כאן הנרבוני על הבל
כי הוא הדעת האמתית בערבו אל קין אבל
כבר זכר ששניהם אבדו ואין בזה סתירה כי
לענין המדיניות הבל הוא הדעת האמתית
ולא קין אמנם לענין הצלחת הנפש האחרונה
שהיא לאחר המות שניהם אבדים ולא נתקיים
המציאות אלא לשת ועוד אבאר זה בהתיר
השאלת

השאלה הי"ב: זו היא כוונת החסיד הזה בפסוקיו ושתריו ר"ל להכחיש מעשה בראשית וחדוש העולם ובריאתו ולעשות צורות בספורו ולהורות אגב גררה שלמות לשון הקדש שהדרושים האמתיים נרמזו בשמות:

השאלה הט' בחלק הטבעיות מג' עיון ג'

את החכם המפרש בסוף דבריו והנביא אמר בעת השיגו הנפרד וכו' עד אמרו כי אלו השלמות: אמרת גם בזאת החידה לא שת לבי לי דרך אמונה וציור וגומר אמרתי כבר אמרו חז"ל אין תשוקתו של יצה"ר אלא לקין וחבריו וגם אני כמוהם אדברה אין תשוקתו של הכרבוני בפסוקיו ומליצותיו אלא על הרב המורה וחביריו: אתה תראה שהרב בפ' שביעי ח"ב כתב שאף על פי שהיתה מראת יחזקאל נבואיית כמו שאמר ותהי עלי יד ה' אין ראוי לחשוב שכל הדברים היו בה נגזרות אמתיות ומוחלטות כי אין הדבר כן אבל כמו שהחכם בחקירתו כבר יגזור שהוא אמת מוחלט בלי ספק והוא אשר יבא עליו המופת ועל דבר אחר יגזור על הספק ובאומר כן היא הנבואה: וכבר זכר הרב שכל מה שדבר ארסטו מתחת הגלגל ולמטה הוא כלו אמת אין ספק בו ואמנם מה שאמר מגלגל הירח ולמעלה הם כלם דמויים: וכן הנביאים היו גוזרים דברים בהחלט מבלי ספק ויחזקאל מפני זה כשדבר באופנים ומה שהורכב מהם לא אמר לשון דמות אלא גזרה מוחלטת להיותו כולו מדע בלי ספק אבל כאשר דבר בחיו' וברקיע ובכסא ובמה שלמעלה מהכסא אמר בו לשון דמות כלומר נראה לי שהוא כן לפי שהיה הדבר ההוא מסופק אצלו כי הנה אמר ד' חיות בעבור שהיה חלוקת הגלגלים המסבבים מסופקת אם היו ד' כמו שאמר או ז' ואמר גם כן ודמות על ראשי החיה רקיע לפי שהחכמים קצתם הניחו הגלגל התשיעי החלק מבלי ככב שהוא המתנועע הראשון וקצתם כחשו מציאותו ואמרו שהגלגל הח' מהכוכבים הקיימים הוא היה היומי: וכן אמר דמות כסא להיות הגלגל העשירי דבר מסופק מאד וכן אמר מראה על הכסא דמות כמראה אדם לפי שמהקדמונים קצתם קיימו וקבלו שהסבה הראשונה יתברך הוא המניע הראשון לגלגל היומי וקצתם אמרו שאין מניע אותו אלא העלול הראשון ולכן אמר הנביא מראה דמות כמראה אדם עליו מלמעלה וכמו שהביא הרב בפרק ההוא ופי' הכרבוני כן ואתה חכם לבב ראה גם ראה היוצא לכרבוני מכל זה וגם לרב והוא שהיתה נבואת והשגת יחזקאל שאלה מחקרית ולכן באו שמה דברים שהם בחלוף המציאות כמו שזכרו מהנחת הככבי לכת ומקולות הגלגלי' ושבאו גם כן בהשגתו דברים מסופקים כמו שקרה לארסטו בחקירתו כי היה כל זה כפי שנזכר מהשגת כל נביא וחכמתו ועיונו ומפני כן הביא הרב סמוך לזה פירוש כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה' ופירשו בו שהיה ענין הנבואה כענין הקשת כי כמו שהיה הקשת מתחדש מלהט השמש כפי הכנת הענין המקבל אותו כן היתה הנבואה וגזירותיה כפי הכנת הנביא וחכמתו ואשר אמר הרב והבינהו דקדק עליו הכרבוני שלא היה דמות כראה לו בנבואה אלא שהנביא דימה זה לבבו אל נבואה ולכן אחר שלעג על דברי חכמים ממה שאמרו בקשת כמשך ואמר והנביא בעת השיגו הנפרד אמר דמות כמראה אדם וכו' רוצה לומר והראיה שהיתה הנבואה הזאת בדרך חקירה ועיון ולכן היה מספק בדברים שספקו הפילוסופים עצמם שהנבואה נסתפק אם היה המניע הראשון הסבה הראשונה יתברך אם לא ולכן אמר במניע ומתנועע ההם לשון דמות להורות על הספק כי שניהם רוצים לומר הכסא שהוא המתנועע הראשון ממי יתנועע והאדם שהוא המניע

מניהם היו בענין אחד מהספק הזה וכבר באר זה במה שהביא הרב מערכות שרס ונשא שוכן עליו והוא בפרק שתוף רכב שאמר שוכן עליו בהיותו נבדל ממנו והוא מניעו אבל שאינו כורה בגוף ולזה לא אמר שוכן בו אלא שוכן עליו ואמר אבלו רוצה לומר אבל ערבות ובעבור שבר יאמין זה כי הוא יחשוב שהמניע הראשון הוא הסבה הראשונה ית״ ושהו׳ צורת הגלגל ומניעו לכן כת׳ הנרבוני כאן וזהו כמו שאמר בר״ מאדשי׳ על דברי ב״ם ר״ל שזה שאמרו היה דעת המפרשים ספרי ב״ם האחרונים חדשים מקרוב באו שהם חרשו הדע׳ הזה שהמניע הראשון הי׳ העלול הראשון לא הסבה הראשונה באמרם שזה היה דעת ארסטו ואמר וכתנו סבה למה לא יהיה הסבה הראשונה מניע הראשון באמרם שהכנעות לא תהיה לו הגדולה והגבורה והתפארת אלא בנאי מאשר הגלגל גשם ואין ראוי שהנבדל הראשון יתב׳ יניעהו כשאר השכלים המניעים ואמ׳ הנרבוני כי זאת הסבה היא בלתי רצויה ורמז בזה למה שכתב הרב המורה בפרק כ׳ ח״ב שלא יתכן שיהיה השכל מניע לגלגל עליון הוא המחוייב המציאות שכבר השתתף עם השכלים האחרים בענין אחד והוא הנעת הגשמים ונבדל האחד מן האחר בענין והיה כל א׳ מן העשרה בעל שני ענינים אם כן ואי איפשר מבלתי סבה ראשונה לכל זהו מאמר ארסטו ודעתו וראיותיו על אלו הענינים מבוארים כפי שכלם בספר הכמשכים אחריו פ׳כ׳ וכתב הנרבוני בפירוש שמה שאין הראיה הזאת מחוייב׳ כי לא ישתתף הראשון עם שאר השכלים בהנעה כי הוא כל רצונו וזולתו חלק הכרחי וכו׳ וכתב עוד ואמנם מה שהביא הרב אל כל אלה הדמיונות שאמרתי לך הוא העיון בספרי ב״ם וחשב שהוא דרך ארסטו ואינו ע״כ: זה יגלה לך מה שאמר כאן הנרבוני מחדשים על דברי ב״ם האומרים שהיה ארסטו מזה הדעת וכתנו סבה במה שנמנא אבלו בלתי רצויה :

רצויה : עוד אמר וכבר אמר הרב בפרק ע״ב והמופת יאמת זה אחרי מקבל זה וכו׳ רצה בזה למה שכתב הרב המורה באותו פרק ע״ב בסוף הפרק שאמר שהמופת יאמת זה רוצה לומר שהוא יתעלה נבדל מהגלגל וכד אחר מקבל וסותר זה כי המופת יעמוד על הפרדו והבדלו ית׳ מן העולם והנקותו ממנו ושאינו כח מעורב בו אלא נבדל ממנו תכלית ההבדל במציאות ובמהות ועם כל זה מצד המופת יעמוד על מציאות מעשה הנהגתו והשגחתו ועל זה אמר הנרבוני פה וכד אחר מקביל זה ואם כן אנחנו בין שני מקבילים · ולפי שהרב המורה אמר בפר׳ ההוא בדברו על זה ישתבח מי שנלאו בהבינו אמר כאן הנרבוני ובכל השבחים אשר עשה רבינו משה ע״ה ישבו סוד וכבר ראיתי אל הרב ר׳ שם טוב ז״ל שבפירוש המורה בפרק ז׳ ח״ג זכר הלשון הזה ולא הבינו שחשב שהשבחים שעשה רבינו משה ז״ל היו על ארסטו ואין הדבר כן אבל אמרו כנגד אותו לשון שאמר רבינו משה ישתבח מי שנלאו בבחינותו והסוד הו׳ שהנרבוני יחשוב שהרב לא האמין היותו יתבר׳ נבדל מן הגלגל בהחלט אבל דבק בו תרא׳ זה מדברי הנרבוני עצמו בפירושו לאותו פ׳ ע״ב באמרו ואי איפשר לי מבלי שאגלה לך סודו ואמר כי מאמר הרב הו׳ רמז על שההתחלה הראשונה נמצאת בכל דבר והו׳ מדעת המדברים וכאלו לקח זה מהם וכו׳ וכן מעט׳ ההנהגה וההשגחה שהניח הרב שמה איננה באופן שימלול האמצעיים וזהו סוד שאמר הנרבוני שים בשבח הרב :

ואמנם אמרו עוד כאן ולמה נמצא השבח ההוא ואינו אלא שבח רבה בזה שאין ספק שנמצא השבח ההוא בו יתברך כי הוא השלם בהחלט ומהולל בתושבחות אבל אין צריך לשבח על הדעות המקבילות שזכר הרב שם וכן פירש הנרבוני שמה וזה לשונו אמר משה ישתבח מי שנלאו בעיונותו אמת שנלאנו כי לא נשיגהו באופן שהוא ישיג עצמו אמנם מצד המופתים אין

נכונת

נבוא כי אין בהם סתיר׳ וכו׳ עוד אמר והתהלה
אכלי כנגד בר״ כי לו השלמות: ר״ל שראוי להלל
ולשבח לבו״ר שכתב שהשכל הוא צורת הגלגל
ושהמניע הראשון הוא המחוייב המציאות
ושמעשה ההנהגה הוא ע״י האמצעיים והוא
כנגד בר״ אשר לו השלמות: זהו הנראה לי
בכוונת דבריו בפרקים אשר זכרתי ודברי
הנרבוני בפי׳ עליה׳ יעידון ויגידון שהאמת כמו
שבארתי: אף אמנם בענין הדרוש הזה ראיתי
להגיד לך דבר אחד לא יערכנו זהב וזכוכית
והוא שאנחנו נראה סתירה רבה בדברי הרב
המורה בדרוש הזה רוצה לומר אם המחוייב
המציאות הוא המניע הראשון אם לא שהוא
במקומו׳ רבים מורה שמניע ראשון הו׳ הסבה
הראשונה כמו שיראה מדבריו בפ׳ טו׳ בשתוף
נכב או יכב שפי׳ והנה ה׳ נכב עליו קיים עומד
עליו ובפרק ע׳ בשתוף רכב על רוכב שמים
בעזרך ולרוכב בערבות פי׳ הרב שהו׳ הגלגל
העליון המקיף בכל שהסבה הראשונה יתברך
מניעו וז״ל בן האלוה יתברך שמו הוא מניע
הגלגל העליון אשר בתנועתו • יתנועע כל
מתנועע וכו׳ וזה הדעת שנזר בדברי הרב:
ואמנם בפרק ז׳ח״ב הנז׳ כתב הרב בחלוף זה
ולא יתכן שיהיה השכל המניע לגלגל העליון
הוא המחוייב המציאות וכו׳ והוא סתירה
מבוארת • והמפרשים חשבו שהיתה הסתירה
הזאת מהסבה השביעית: אבל דעתי בהתר
הספק הזה הוא שהרב דעתו כפי מה שגלה
בפרקי׳ שהמניע הראשון הו׳ המחוייב המציאו׳
ושדעתו בזה הוא דעת התור׳ באמת • ואמנם
מה שכתב בסוף פרק ד׳ח״ב לא היה מדעתו
אלא ספור דעת ב״ם ומפרשי ספריו ומפני זה
אמ׳ הרב שמה זהו מאמר ארסטו וראיותיו על
אלו הענינים מבוארים כפי שכלם בספרי
המתשכים אחריו וגומ׳ רמז בזה לב״ר ותלמידיו
ולפי שלא היה כן דעת הרב אמר מבוארים
כפי שכלם ר״ל ולא כפי שכל הרב ובסוף הפרק
ההוא אמ׳ הנני מבאר לך מה שבתורתנו ממה
שמסכים

שמסכים לאלו הרעות ומה שהוא כנגדם הנה
אכ״ן אין סתירה בדברי הרב כי הדעת האחד
הוא דעת התורה והוא דעתו באמת והדעת
האחר הוא מב״ר ותלמידיו: והנה הארכתי
בזה אף על פי שאינו מצורך תשובת שאלתך
להיות עקר דבור הנרבוני בדבר הזה: ואני
כבר נשאתי על הסתירה הזאת שבדברי הרב
ואנשי לבב יאמרו לי שההתר אשר נתתי בה
נכון וקיים:

השאלה העשירית באגרת אפשרו׳ הדבקות
כמה שאמ׳ ב״ם ואנחנו ראינו הצורו׳
ירדו וכו׳ עד אמרו הצורה האחרונה בחומר:
ואמ׳ החכם הנרבוני כי ירצה הצורה הגשמית
אשר היא המרחקי׳ המשולשי׳ הבלתי מוגבלים
בעצמם והיא הצורה האחרונ׳ אשר היא בלתי
הווה ולא נפסדת ושאלתך ובקשתך לדעת מה
היא הצורה הגשמית כי ראית שהיו עולים מן
הארץ חכמי הדור מערכה מול מערכה הללו
קיימו וקבלו דעת בר״ והנרבוני שנמשך
אחריו והללו מקשים עלי קושיו׳ חזקו׳ ונכספת
לדעת דעתי ומחשבתי בזה: אמרתי מה לך
פה ומי לך פה באגרת אפשרות הדבקות כי
חצבת לך פה דרוש הצורה הגשמית • ואם
מפני שפירש שם הנרבוני הצורה האחרונה
על הצורה הגשמית הנה אין מפני זה מקום
הדרוש באגרת ההיא כי אם בדברי אבוחמ״ד
בתחלת אלהיות באמתת הגשם או בקצור
בר״ למה שאחר הטבע שם ביתו ומקומו הראוי
לא באפשרות הדבקות אף כי אין אתי פה
וינ״ציאה האגרת ההיא כי עם כל שאר ספרי
אשר השאיר הברד ונמלטו מיד שוללים שלחתי
אל שאלוניקי בחשבי ללכת שמה מפני שובר
המלחמה ועל כן מאותן שברי לוחות דברים
שנשארו בזכרוני מעתות העיון הביא לפניך
מנחה והשגתיו לפניך ואתה תבחר ולא אני כי אי
זה הדרך ישכון אור: הנה לא נמצא לארסטו
מאמר בצורה הגשמית ולא באר מה ענינה
והוא דבר מתמיה מאד אבל מפרשי ספריו

הרבו בעניינה הדעות ומה שהסכימו בה כלם הוא שהגשמו' בדבר אינו החומר הראשון שאם היה הגשמות הו' עצם ההיולי יהיה בכאן היולי בפועל ויהיו כל הצורות חלות עליו מקרים שכן הו' טבע כל עצם שבהיותו בפועל ינשאו עליו כל המקרים כלם גם שהגשמות הוא שם לצורה לא לחומר ועוד שהגשם הוא סוג ויכנסו תחתיו מינים וכבר התבאר במה ש"ה שאין ההיולי סוג אם כן אין הגשמו' ההיולי ועוד שארסטו יבאר שההיולי אינו בלתי מתחלק בפועל כי גם בכח לא יתחלק לפי שאין לו מרחקים ולא חלקים כלל ולכן לא יתחלק בפועל ולא באמצעות הצורות שיחולו בו וכיון שאין החלוק להיולי מצד עצמו אם כן אין ההיולי עצם הגשמות אבל יתחבר אלין צורה באמצעותה יקבל הוא החלוקה וכמו שכלם הסכימו שאין הגשמות עצם ההיולי כן כמו כן גמרו שאין הגשמות אחת מהצורות העצמיות המתחדשות במורכב לפי שכמו שהחומר הראשון אינו מתחלק מפאת עצמו כן הצורות העצמיות אינם מתחלקות מפאת עצמן אבל יהיה החלוק בגשמות שהו' ממוצע בין ההיולי הראשון והצורות העצמיות:

הנה אם כן לדעתם כלם הצורה הגשמית היא הראשונה שתחול בהיולי הראשון ימשכו אליה המרחקים בכח לא המרחקים המוגבלים בפועל כי הם נמשכי' אחרי הצורות העצמיות כי בהתחדשו צורת האויר במים יתרחבו המרחקים ויתוספו על מרחקי המים ובהפך כשיתהוו המים מן האויר שיחסרו מהמרחקים שהיו באויר· זהו מה שקיימו וקבלו בדרוש הזה האמנם מה היא הצורה הגשמית היא ראיתי למפרשים דעות חלוקות כי הנה כת אחת מהם חשבו כי הצורה הגשמית היא הדבקות ושהמרחקים הם מקרים בו ושמזה היה הבו" א"ל חגאג' יוסף יחייא הישראלי המערבי ונמשך אחריו אבותאר ומפני זה גדר הגשם שהוא שאפשר שינוחו בו שלשה שלוחים שלוחי' נחתכים על זויות נצבות· וכבר הקשה על הדעת הזה שכבר ימצא הגשם מודבק ואחר כך יתפרד ובהסתלק דבקותו והנה המקבל בעצם ואמת ישאר עם המקובל וא"א שהדבקו' יקבל הפרוד כי לא יהיו דבק ונפרד יחד אם כן אין הדבקות עצם הגשמות כיון שכבר יסולק הדבקות וישאר הגשם קיים ויתחייב שיהיה כאן דבר יקבל הדבקו' ויקבל הפרוד והוא הגשמות: ועוד הקשו אחרים שאם היו המרחקים כלם מוגבלים ובלתי מוגבלי' מקרים בדברי הדעת הזה איך יהיה הדבקות צורה עצמית שהוא הגשמית כי הנה הדבוק נמצא במרחקים וא"א לציירו אלא בהם ועוד כי דרך המקרה הוא שידומה הוייתו ובטולו מבלי הויית נושאו או בטולה ואי אפש' שידומה הויית המרחקי' והפסדם מבלי הויית או פרוד הדבקות שהוא הגשם וכן בהפך שא"א שידומה הויית דבקות הגשם והפסדו מבלי הויית המרחקים והפסדם וימשך מזה שהמרחקים הם עצם הדבקות ולא מקרה קרה בו כאשר אמרו: וכת שנית חשבו שאין הצורה הגשמית המרחקים השלשה לא המוגבלים ולא הבלתי מוגבלים שענין כלם אחד הוא והם כלם מקרים ולא עצם ואינה גם כן הדבקות אבל היא צורה עצמית תחול בהיולי קודם שיחולו בו המרחקי' ושהם ימרו ויתוספו ויחסרו לא הצורה הראשונה שהיא כי היא נכחית ושאינה מצורות היסודות ולא מהמורכבים מהם ומזה הדעת הוא היה בן סינ"א וגם אבובכיר בן אלטופיל מזה הדעת היה אלא שהוסיף בעניינה שהצורה הגשמית היתה הווה ונפסדת· והנה בר" כת' שיתחייבו לדעת בן סינא גנויות מהם שיתחייב לו שיהיה החומר הראשון נמצא בפועל מבלי מרחקים כיון שכבר היה לו קודם המרחקים הצורה הגשמית שיתן לו מציאות אינם הצורה האחר אלה ראשונה בהיולי ראשון ולא יהא מקבלו הקטון והגדול והכל והחלק ויהיה נכחו' בלתי מתחלקות

מתחלקו׳ בהתחלק נושאם ולא יהיה להם הפך מתחלק להם בנושא וכמו שזכר כל זה בר״ במאמרו בעצם הגלגל׳ ומהם שהדבר עומד בעצמו אינו צריך ל׳ נושא וחומר שיעמדנו והם היה הגשמות צורה עצמית היה נמצא עומד בעצמו ולא יהיה לנו הכרח להניח חומר ראשון שיהיה נושא הגשמו׳ וכב׳ יתבא׳ שאין הגשמות עומד בעצמו לפי שמלשה המרחקים יעמידם החומר והוא ענין הגשמות וגם מפאת ההויה וההפסד יתחייב שנניח נושא חומרי הוא בכח לצורו׳ וכת הב׳ היא כדעת בר״ ועניינו כי כאשר מצא הצורות העצמיו׳ יתחלקו ויתחלק נושאם והיה החלוק במה שהו׳ בעל כמות ידע שהדבר הראשון בזה הנושא הוא במרחקים הג׳ שיקראו גשם וכאשר מצא המרחקים הג״ה ישותפו בהם כל הצורות ותתייחד צורה צורה וכמות מוגבל מהם ידע שלא היו המרחקים בפועל המוגבלים אם לא אחר הגעת הצורות העצמיות כמו שהוא הענין בשאר המקרים הנמצאים בפועל וכאשר מצא המרחקים הבלתי מוגבלים משותפים לכל הצורות ידע שלא יופשט מהם החומר הראשון כי אם שאם מהם היה נמצא גשם מבלי גשם ומרחק מבלי מרחק והיתה הצור׳ הגשמית מתהפכת ובאר בעקב והמרה על העצם הזה בעניין הצורות הגשמיו׳ הנה א״כ היתה הצור׳ הגשמית לדעת בר״ היא המרחקים הבלתי מוגבלי׳ שלא יפשיטם החומ׳ הראשון אבל יפשיט הגבלתם ותכליתם והם המרחקים המוגבלים אשר יתוספו ויחסרו אבל לא שיומרו ואמנ׳ המרחקי׳ הבלתי מוגבלים שהם בכח מה הם לפי דעת בר׳ אם הם צורה עצמית כיון שבה יהי׳ הגשם גשם או אם היא צורה מקרית הטבע לראות ופי צדיק יהגה משפט רבך ז״ל שאמר שהיא מקרה דבק או סגולה בהיולי הראשון כי המרחקי׳ מוגבלים או בלתי מוגבלים ישוערו בחלק מהם והם בהכרח ממאמ׳ הכמה אינם עצמים ׃ ואני לא ראיתי שאלת ר׳ שלי׳ אבילי״ג

ולא תשובות הר״ שם טוב אשר השיבו ותורת אני איך עלה על לבו של הר״ שם טוב שיחשו׳ בר״ שהשעורים והכמיות יהיו ממאמ׳ העצם ואתה לא הודעתני אם היה זה מדרך סברתו בעצם הדרוש או מדברי בר״ ואנא הם ׃ ואני אודיעך כי בימי בחרותי בסור אלוה על עיוני לקחתי זה מדברי בר״ שכתב מפורש במאמרו בעצם הגלגל ז״ל שמה ואמנם המרחקים המוחלטים אשר נאמר מהם בגשם המוחלט הנה לא יפשיט החומ׳ הראשון כמו שלא יפשיט שאר המקרים המשותפים לכל הגשמים המתהפכים כמו הספירות שישותפו בו האש והאויר הנך רואה שיקרא בר״ למרחקי׳ הבלתי מוגבלים מקרה כשא׳ המקרי׳ ובספירו׳ האויר והאש ׃ זהו אמתת דעת בר״ ועם היו׳ כל הבאי׳ אחריו תפשו דרכו והנרבוני העידהו עטרית לראשו יראה לי שסבר ישיגוה בטולים וספקו׳ יותר ממה שהשיגו לשאר הדעות שזכרתי וכל ימי שעמדתי על הדרו׳ הזה לא יכולתי להלמו בזה הטענות ׃ ראשונה שהמרחקים הבלתי מוגבלים אינם נמצאים רק בשכל כי לא ימצא במציאות שלא יהא מוגבל ודברים שבלב אינם דברים כי כמו שהאיש הבלתי מוגבל אינו צורה זולתיית לאיש׳ המוגבל אשר באישי המין כן היה הדבר במרחקי׳ הבלתי מוגבלי׳ שאינם דבר לא עצמי ולא מקרי אלא המרחקי׳ המוגבלים ואם כן אין לנו כאן צורה גשמית שתחול בחומ׳ ראשון ושלא יפשט ממנו כי כלם הם מרחקים מוגבלים ואין שם דבר אחר חוץ לנפש ואלו אם היה אבלו הצור׳ הגשמית כשאר הצורות הנבדלות הכוללות שהניח אפלטון וארסטו יכחיש ענינו׳ וכמו שכב׳ באר ארסטו בעצמים שהפרטים יותר ראויים בשם העצם מהכללי׳ ושלכן נקראו הפרטי׳ עצמי׳ ראשונים והמינים עצמי׳ שניים וכן הוא הענין במקרים שהפרטים מהם יש להם יותר מציאו׳ ופעליות ממה שיש לכוללי׳ מהם ואיך א״כ יהיו המרחקי׳ הבלתי מוגבלים שהם הכוללים עצם וצורה

גשמית והפרטים מהם יהיו מקרים גמורים ואם נאמר שהמרחקים הבלתי מוגבלים הם מקרה דבק וסגולה בהיולי ושהם הצורה הגשמית לא דבק ולא בלתי דבק ואפש׳ שכבר נאמר על דרך העברה צורה מקרית הנה לא יקראו המקרי׳ בשם צורה בהחלט מבלי באור שהיא מקרה איך יהיה דבר אחד עצם ומקרה יחד והגשמות הוא צורה והצורה כמו שנזכר בספר הנפש ובספר השמע היא יותר ראויה בשם העצם מן החומ׳ ואיך א״כ יקראו המקרי׳ צורה גשמית בשם מוחלט: ושלישית בראשון מהשמע התבאר שהתחלות ההויה הם ג׳ החומר והצורה וההעדר ושהשתים מהם ר״ל החומר והצורה הם עצמיות׳ וההעדר הוא הוא סבה במקרה: והצורה שזכר שמה א״א שנאמר שרצה בה הצורה הגשמית כי לא יפשיט׳ ההיולי והיא נצחית בו ישאר א״כ שאמר צורה על העצמית המתחדש׳ בהויה ואם היה בכאן צורה גשמית זולתה היו התחלות ההויה ד׳ ר״ל החומר והגשמות והצורה מתחדשת וההעדר וימשך מזה שהמרחקים הבלתי מוגבלים אינם הצורה הגשמית: ורביעית שארסטו אמר שהגשם הוא סוג הסוגים אשר במאמ׳ העצם ואם היה הגשמו׳ הוא המרחקים הבלתי מוגבלים והיה מקרה דבק בהיולי או סגולה בו יתחייב שיהיה מקרה סוג הסוגי׳ ממאמר העצם וכבר השתדלו חכמי המאוחרי״ן להציל את בר״ מהספק הזה באמרם שהגשם אשר הוא סוג הסוגים הוא עצם ואינו נלקח מהצור׳ הגשמית והגשם אשר הוא נלקח מהג׳ מרחקים הוא ממאמר הכמה אבל זה לא יתכן כי בר״ לא עשה החלוק הזה ולא עלה על לבו שיאמר גשם כי אם מהצורה הגשמית שהיא מרחקים הבלתי מוגבלים וכן כתב בז׳ ממה ש״ה שהגשם הוא סוג העליון ואינו מורה על החומר אבל על הצורה הגשמית הכוללת: החמישית שהנחת ג׳ מרחקים בלתי מוגבלים הוא דבר סותר את עצמו כי הרוחב אינו: אלא

גבול

גבול העומק והשטח הוא גבול הגוף וגם האורך הוא גבול לרוחב והקו לשטח ומפני זה יאמר ארסטו בחמישי ממה ש״ה שהגודל שהו׳ שלשת המרחקי׳ יחד הוא כמה אם הוא משוער בחלק ממנו ר״ל מוגבל ואחר כן אמר האורך הב״ת הוא קו והרוחב הב״ת הוא השטח וכן בעומק הנה הניח הגבלת המרחקים מעצמו׳ הכמה וימשך מזה שא״א שיהיו הג׳ מרחקים מקרה אלא אם כן יהיו מוגבלים והוא בהפך כונת בר״: הנה אלו ראיתי ספקות ובטולים כנגד הדעות האלה ולא זכרתים לאהבת הקצור ואחרי ראותי הדעו׳ ההם דקות ושדופות קדים והנה כלם פגרים מתים חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל דעת אחרת אותו ראיתי צדיק לפני בדרוש הזה והוא שהצור׳ הגשמית בכל גשם היא הצור׳ העצמית אשר לו כי הנה צורת היסוד היא אשר תחול ראשונה בהיולי הראשון ועצמת אותו והיא בהתחברה עמו תתן לו ממשות ועובי במציאות פעליו ואליה׳ ימשכו המרחקים המוגבלים כפי צורת היסוד ההוא וזהו הגשמית והמרחקים הנמשכי׳ אחרי הצורה ההיא הם מקרים נמשכים ממנה כפי טבעה כי כאשר תחול צורת האש בחומר הראשון יעשה בו ממשות ועובי מה בספוגיו׳ רב ויטריד מרחקים גדולים מכל צד וכאשר תחול צורת הארץ בחומר ההוא יעשה אותו מקשיי ויטריד מקום יותר קטון ומרחקי׳ יותר מעטים וקטנים הנה א״כ ההיולי הראשון מצד עצמו הוא נכוני לקבל צורת היסודות ובקבלו אותה יקבל הדבקות החלוקה והפרוד וכל שאר המרחקי׳ הנמשכים אחרי הצורו׳ העצמיו׳ ההם וכמו שההיולי נכוני לקבל הספוגיות והמקשיות הקלות או הכבדות ושאר המקרי׳ המתחייבים עם צורות היסודות כאשר יחולו בו ולא יצא הנכונות ההוא לפועל ומציאות אלא בהתחבר אליו הצורה העצמית המחייב׳ אות׳ כן הוא בטבעו נכוני לקבל החלוק׳ והמרחקים בהתחבר אליו הצורה היסודית ההיא ולא

יתחייב

יתחייב מזה שתהיינה פעולות עצמיות שוכנות לצורה עצמית אחת ר"ל פועל היסוד והגשמו' לפי שתיהן אחת כי הצורה האישיית שחלה בהיולי עשתה הגשמו' האישיי ההו' והמרחקים הם מקרים נמשכים מהצורה ההיא: ולא יקשה אצלך שנוי השמות שתקרא הצורה ההיא צור' יסודית ותקרא גם כן צורה גשמית כי הנה שנוי השמות בדבר אחד כבר יהיה בבחינות שונות וצורת האש נקראת צורה אשיית כפי פעולתה המיוחדת שתעשה במה שהיא אש ונקראת צורה גשמית כפי פעולתה הכוללת שתעשה במה שהיא אש ונקרא' החומ' הראשון והוא העובי והגשמות ולכן נקראת כל צורה מצורות היסודות בכלל הצורה הגשמית הלא תראה שכן נקראת צורת האש צורה אשיית ונקראת גם כן צורה עצמית כפי הבחינות: וכבר יור' על אמתת הדעת הזה דברי' עשרה: הא' הנה לא נמצא לארסטו שידבר בצורה הגשמית כלל בהיותה הצורה הראשונ' שתחול בהיולי ראשון ואם היתה היא צורה אחרת קודמת לצורות היסוד היאך לא ידבר ממנה גדול החוקרים אינו זה אלא שהיה דעתו שהצורה הגשמית היא עצמה צורת היסודות אשר כבר דבר ממנה: הב' כי הנה בכל צורה מהצורות מצאנו ראינו פועל מיוחד נמשך ממנה כאלו תאמ' מצורת האש החום המוחלט או הקלות למעלה וכן באשר אמנם בצורה הגשמית לא מצאנו פעולה עצמית ונמשכת ממנה כי המרחקים המוגבלים הם נמשכים אחרי הצורות העצמיות היסודיות לא מהצור' הגשמית והוא המורה שאין שם צורה עצמית זולת צורת היסודות: והג' שאם היה הכח על החלוקה מטבע ההיולי הראשון והיה הפועל בה מהצורה העצמית והיתה הצור' הגשמית אמצעית ביניה' כאשר אמרו המפרשי' יתחייב שימצא אמצעי בין הכח ובין הפועל והו' שקרי והד' שכפי זה הדעת יהיה הגשם סוג כולל ויכנסו תחתיו היסודות ומורכביהם כדברי

ארסטו

ארסטו: אבל בהיות הגשמו' המרחקי' הכוללי' המקרים אי אפש' שיהיו הם סוג הסוגים: הה' שהחלוק' לגשם כפי הדע' הזה לא תהי' להיולי מצד עצמו ולא לצורה העצמית מצד עצמ' אלא למחובר משניהם יחד ר"ל ההיולי וצורת היסוד שתחול בו כי בהתחברם יתחדש הגשמות: הששי שכפי זה הדעת ימשכו המרחקים אחרי הצורות העצמיות בהמשך המקרה אחרי העצם ולא נאמר שימשכו הצורות אחרי המקרים כדברי בר': הז' שכפי זה הדעת לא יתחייב שיהיה זה ההיולי קודם שיקבל הצור' היסודי נמצא בפעל בצורה הגשמית מבלי מרחקים מוגבלים מה שהוא בלתי אפשר אבל המרחקים הם מקרים ימשכו אחרי הצורות העצמיות בהמשך השחוק אחרי הדבור והמרחקים הבלתי מוגבלים אינם לא עצם ולא מקרה כי אין להם מציאות חוץ לנפש: והח' שעל כן לא נמנה הצור' הגשמי' בהתחלות ההויה לפי שאינה דבר זולת הצורה החונה המגעת: והט' שעל כן נקראת הגשמית צורה אחרונה לפי שהיא הצורה היסודית המגעת בחומר הראשון ואם היה הגשמות צורה חלה על ההיולי ואחריה תחול בו הצורה היסודית לא היתה הגשמית אחרונה כי הנה היסודית אחרונה אליה: והעשירית שלהיות הדבר כן כתב הרב המורה בפ' י"ט ח"ב שגשם יאמר על השמימיי והשפל בשתוף השם ואם היה ענין הגשם הוא המרחקים הג' אורך ורוחב ועומק מוגבלים או בלתי מוגבלים לא היה הגשמות נאמר עליהם בשתוף כי אם בהסכמה: הלא כתבתי לך עשרת הדברים המורי' על אמתת הדעת הזה אשר הגדתי לך פה ואולי שהיה זה דעת אבובכ"ר ן' אל טופי"ל שכתב שהיתה הצורה הגשמית צורה עצמית ושהיתה הווה ונפסדת כי זה טבע הצורות היסודיות שיחולו בחומ' הראשון ולא היה כוונתו שיהיה הגשמו' צורה אחרת זולתה כמו שהבינו ממנו: זהו דעתי ומחשבתי בענין הצורה הגשמית:

ואתה

ואתה תדע שבני דון יהודה אברבנאל לא
היה בארץ הזאת זה שנתיים ימים כי היה
בנאפולים עם הקאפיטאניין גר״נדו ועם מלך
ספרד שבא שמה ועתה שהלכו שניהם המלך
והשר כבא לארצו׳ ספרד בא בני פה אל ביתי
וקראוהו בדרך קדחות חדית ובא חולה וחלוש
מאד ועם כל חלשתו למלאת רצונך דברתי
עמו בדרוש הזה כי הוא בלי ספק מבחר
הפילוסופים שבאיטאליה בדור הזה ויורני
ואמר לי שהיה דעת בר״ יותר רב הספיקות
והבטולים מכל שאר הדעות׳ ודעתו הוא
שהחומר הראשון הוא הגשמות ועשה על זה
טענות ומביא ראיות מדברי ארסטו בחמשי
מאה ש״ה ומאשר לא לבי הלך בענתו לא זכרתי
פה כי אם דעתי וכל דרך איש ישר בעיניו
ותוכן לבות ה׳: זהו מה שראיתי להשיב
בשאלתך זאת שמענה ואתה דע לך:

השאלה הי״א באפשרות הדבקות במה
שאמ׳ בר״ והוא השכל אשר סבת
מציאותו בין הטבע והבחירה וכו׳: אמרתי
הלא הודעתיך שאין אתי בארץ הזאת האגרת
ועל כן לא אוכל לפרש המאמר ההוא כי איני
רואה לא לשון הספר ולא פי׳ הנרבוני ואלו היה
תוספות או פסקים הייתי שואלו בהלוא׳ לאחד
מבני הארץ אבל בשכל אין כאן לא אפשרות
ולא דבקות ואולי היה דבר החכם על פעל
ההשכלה והעיון ועליו אמר שסבת מציאותו
בנו הם שני דברי׳ הטבע ר״ל ההכנה הטבעית
וזיכוך השכל ושלמותו והבחירה ר״ל השתדלות
המעיין ושקידתו בחקירה והעיון להשכיל׳
אבל זה שאני אומר ומפרש הוא כאשר ימשש
העור באפילה ועמך הסליחה:

השאלה הי״ב אמרת אחלי וכו׳ להודיעני
דעתו בהצלחה האחרונ׳ לאדם
האם היא אחת בעינה אותה שזכר הפילוסוף
בעשירי למדות עם אשר יעד בג׳ לנפש ורמזה
גם כן בי״ב ממה שאחר הטבע באור לא׳ או
הן שתים פרודות ואם כן אי זו משתיהן היא
האחרונה

האחרונה במוחלט והיותר שלימה: אמרתי
שההצלחה האחרונה והיא אשר תקרא הטוב
העליון והיום האמתי והתכלית האחרון אחת
היא ולא שתים וממנה דבר הפילוסוף בראשון
מספר המדות שאמר שראוי לאדם שישתדל
בידיעת והכרת הטוב העליון שהוא התכלית
האחרון המיוחד לאדם לפי שהידיעה בו
תועילה מאד בקיום האדם ואורחו כי בהיות
התכלית נודע יסודרו הפעולות המביאות אלו
והוא כמו שיקרה למורים בחצים שכאשר
יעמידו להם המטרה לחץ לכוין אליה יפגעו
אותה יותר בנקל ולא יחטיאה ואמר שם גם
כן שהכל מודים במציאות הטוב העליון ושהוא
ההצלחה אבל יתחלפו במהותו כי קצת׳ חשבו
שהוא התענוג הגשמי וקצתם חשבו שהוא
העושר וקצתם חשבו שהוא האדנות והכבוד
ועשה ארסטו טענות להוכיח שאין התענוג
הגשמי הוא הטוב העליון וכן שאינו העושר
ולא הכבוד אבל שטוב האדם והצלחתו הוא
בפעולות המיוחדות מאשר הוא אדם והוא
בכחו המתעורר שממנו עיוני וממנו מעשי
ולכן נאמר בגדר ההצלחה שהוא פועל הנפש
המדברת כפי המעלה׳ ובעשירי מאותו ספר
באר שההצלחה אינה במעלות המדות כי אם
בעיון והשכלה יען ימצאו בו סגולות ההצלחה
כלם ר״ל שהיא בנושא היותר נכבד שהו׳ השכל
ושהיא יותר מתמדת מכל שאר פעולות הנפש
ושבעיון ימצא התענוג היותר פלא שאפשר
ושהוא נאהב מצד עצמו ולא מפני דבר אחר
ושבעיון יתדמה האד׳ לאלוה הנבדל ולמלאכי׳
הרוחניים שאין פעולתם מדות מעשיו׳ כי אם
העיון המשובח׳ ואמר שם שהאדם יבחן
בג׳ בחינות האחת בהצטרפו אל מה שלמטה
ממנו שהם הבהמות ומזאת הבחינה יחיה
החיים הבהמיים וימצאו בו הפחיתיות
והב׳ בבחינת עצמו ואנושותו ומזאת הבחינה
יחיה חיים אנושיים ויפעל פעולת המעלה׳
והג׳ בחינת למה שלמעלה ממנו ובבחינתה
יחיה

יחיית חיים אלהיים יעיין וישכיל המושכלות וכאלה מאמרים רבים תמצא שם ממנו על זה היסוד רוצה לומר לבאר שההצלחה תמצא בעיון וההשכלה אבל כל הביאור ההוא שמה הוא בדרך כלל שהטוב העליון באדם הוא העיון וההשגה כי הנה לא באר שמה מה הוא העיון וההשגה אשר בו יצליח האדם ואם הוא בעיון הדברים הטבעיים או בהשגת הגרמים השמימיים או בידיעת הנבדלים והשגתם לפי שהביאור הכולל ההוא אשר עשה שמה היה נאות למדיני ומועיל בהנהגת המדינה אבל הלמוד הפרטי לא הי׳ מתייחס לחכמ׳ המדות ׃ אמנם בספר הנפש כאשר באר מהות השכל האנושי ופעל הנבדל כי יעד ארסטו לחקור אם היה אפשר שהשכל האנושי ישיג השכל הנבדל ותתדבק בו השגתו בהיו׳ השכל בגוף ולא נמצא ממנו אותו המאמר אשר יעד אולי שלקוטי החקירה ההיא עזבה וחדל ממנה או שעשה ונשבר או נשבה אין רואה ובא רעהו וחקרו בר״ בא‍גרת אפשרות הדבקות וחקר אם אפש׳ שיגיע מדרג׳ השכל ההיולני להדבק עם הנבדל ולהשיגו כי הוא תכלית ההצלחה הנה התבאר שההצלחה אחת היא מה שבאר בספר המדות ומה שיעד בספר הנפש ובמה שה״ ושאין הבדל בין ב׳ הבאורים אלא שבספר המדות באר באור כללי שההצלחה היא בעיון והשכלה אבל בספר הנפש ובא‍גרת האפשרות יעד ובאר לעשות בדבר פרטי במושכל פרטי שהוא השכל הנבדל אם אפשר שיגיע אליו השכל ההיולני ׃ וזו תשובת שאלתך זו ׃ גם חשבתי להשיב על שאלתיך באופן אחר והוא שכבר חשב הרב ורלב״ג בסוף המאמר הראשון מספר המלחמות אשר לו שהתשוק׳ הנמצאת בנו על העיון והכונתינו על המושכלות היא ראיה על השארות הנפש אחר המות שאם לא היה כן היתה התשוקה לבטלה כיון שאין בחכמה תועלת אחר זולת בחיים הגופיים האלו ׃ ובאמת אין הדבר כן

כי

כי הנה לא יתחייב מכל מה שדבר ארסטו בשכל האנושי וטובו והצלחתו שהנפש ישאר אחר המות וזה שהו׳ באר שהיושר השלם הוא העיון מפני שהוא פעל מיוחד לאדם במה שהו׳ אדם ותכליתו האמתי ותכלית כל דבר הוא בפעל המיוח׳ לו וכמו שהמשור׳ הצלחתו וטובו הוא בשיר שהוא הפועל המיוחד לו במה שהוא משורר ולא יתחייב מזה היותו נצחי או נפסד כן טוב האדם באשר הוא אדם הוא בפועל המיוחד לשכלו שהוא העיון בין שיהיה נצחי או נפסד כי לא יעשב במהות ההצלחה דבר הנצחיות או כליון והנה הכבוד הוא יותר נבחר מכל הדברים הגשמיים ועם כל זה אינו נשאר ונצחי כי אם נפסד כן נאמר שהעיון עם היותו היותר נכבד וחשוב מהדברים ושהוא ההצלחה בהחלט ודומה אל פועל האל הנכבד ומלאכיו שלא יתחייב שיהיה ענייננו נצחי ונשאר אחר המו׳ לפי שלא תבחן ההצלח׳ מצד ההשארות אלא מצד טבע עצמותה ׃

ומה שכתב ארסטו שהאדם המעיין ידמה לאל ולשכלים הנבדלים אין הדמוי ההוא בנצחיות אלא באיכות הפעולה שהי׳ העיון הנה התבאר שלא יתחייב מהיות העיון תכלית כל הדברים שישאר נצחי אחר המות ולא גם כן שאם אין לשכל רושם בקנין והגעת הפעולות והקנייני באלה החיים הגשמיי׳ שתהיה תשוקת החכמה לבטלה אבל הענין בהפך שתהיינה החיים האלה בעבור ההצלחה ולא ההצלחה בעבור החיים ׃ ולפי זה נוכל לומר עוד שבספ׳ המדות דבר ארסטו בהצלח׳ במה שהיא הטוב העליון לאדם המדיני והנכחות אשר לו מהפעולו׳ אשר לו בחיים הגופניים האלה אבל לא שער שמה דבר בבחינת ההשארות והנצחיות כי היה הטוב ההוא נבחר מפאת עצמו יותר מכל פעולות האדם בחיין אמנם מה שיעד לחקור בספר הנפש היה בהצלחה ההיא אם אפשר שיתדבק השכל האנושי בשכל הפועל הנבדל וישיגהו באופן שיתאחד עמו ויהיה מפני זה

קיים ונכחי ונשאר אחר המות הנה א״כ שמני המקומות האלה דרוש דרש מההצלחה המוני׳ היא אבל בבחינות שונות כי בספר המדות דבר במה שהיא הנבחרת מהפעולו׳ האנושיות באלה החיים הגשמיים · ובספר הנפש יעד לדרוש בענין נצחיותה ואין ספק אלא׳ שמצא ארסטו רב ממנו הדרך ולא מצא מענה להוכיח השארות הנפש מצד התפלספותו ועיונו ולכן חדל מהדרוש ההוא ואנחנו עם אהי אברהם נאמר שהשארות ונצחיות הנפש נקנה באמצעות העיון והמעשים אבל שאין הם כי אם בעדת ה׳ ואינם מעשים ופעולות כפי השכל את המצוות אש׳ צוה ה׳ ושבהשכלה והמעשים האלה נמצא ההצלחה האחרונה ותשאר עמה הנפש לנצח נצחים ועל זה אמר אדונינו משה ע״ה בסוף שירת האזינו שימו לבבכם לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים על האדמה רוצה לומר כי בו נקנה החיים האמתיים הנקראים חיים בהחלט שהם חיי הנפש וגם בעולם הגשמות הזה בשמירת התורה יאריכו ימים על האדמה שהוא בחיים ׃ אלה הם מועדי ודרכי מחשבותי בתשובת שאלותיך הי״ב למספר בני ישראל ׃ ואתה חכם כמלאך אלהים תבחין בבחינת שכלך ודעתך הרחבה הים בלשוני עולה ומה שגיתי תתקנהו תשים העקוב למישור וכל המלאכה נמבזה ונמס אותה תחרים כי אתה תבחר ולא אני דרך ישר לפני איש ׃ תפקדני אל הישים החכם הכולל אביך קניך כי ידעתי כי איש חכם הוא וכל יקר ראתה עינו ׃ ומה אוסיף עוד לדבר כי אם להודיעך שאני הנה בריתי אתך ברית עולם בל יסע לנצח וכל חבליו בל ינתקו כל עוד נשמתי בי וכל המקום אשר אזכיר את שמי ברך אברכך ברכות שמים מעל ברכות תהום רובצת תחת כאוס הגבר ראה עני הנרוש ונרות השמורות עלו על צוארי הכשילו כחי זה שמי לעלם יצחק בן לאדוני אבי אדון יהודה אברבנאל ׃

מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לשלוח לי ספר התכליות אשר עשית כי ראיתי החבור אשר שלחת אלי וייטר בעיני מאד ובתוך רבים אהללהו ובבא אחיו ורעהו תשימה עיני עליו ואברכהו ׃

תמו ונשלמו הי״ב תשובות
שבח לאל בורא
עולם ׃

מאמר קצר בביאור סוד המורה ואופן חבורו חלקיו ודרושיו וקשור פרקיו זה עם זה כאשר יעדתי למעלה ׃

הנה רבינו המורה חלק ספרו לג׳ חלקים ובח״א שם ע״ה פרקים ובח״ב שם מ״ח פרקים ובח״ג ד״ן פרקים והיו כלם קפ״ז וסימנם ג״ן ער״ן ואמנם דרושיהם הם רבים אבל בכלל אומר שבחלק הראשון חקר ראשונה מהשמות המשותפים והמושאלים ודברים המתייחסים אליהם והיה זה בפרקים מ״ט הראשונים ממנו ומשם עד פ״ע שהם כ״א פרקים דבר בתוארים שיוחסו לבורא ומשם עד עד סוף החלק שהם ו׳ פרקים דבר מהחכמות הרבות שהיו באמתינו ושהנמצא בכללו כאיש אחד ומהקדמות המדברים ומופתיהם על הבקשות הד׳ היקרות שהם מציאות השם יתברך ואחדותו ושאינו גשם וחדוש העולם ובזה תתם החלק ראשון ׃ החלק השני הביא בתחלתו זכרון ההקדמות הפילוסופיות ואחריהם בפרק ראשון דרכי המופתים שעשו הפילוסופים בבאור שלש השאלות היקרות הראשונות

הראשונות ממציאות האל ואחדותו ושלילת גשמותו והמופת שבחר הרב לעשות עליהם ומשם עד פי"ב שהם עשרה פרקים זכר הרב ענינים מפורדים מהמלאכי' והגלגלים מזה שיסכימו עליו דעות הפילוסופים עם מאמרי התורה והנביאים וכתבו מפרשי ספרו שבאו הפרקים ההמה דרך הצעה למעשה מרכבה ומשם עד פרק ל"ב שהם י"ט פרקים חקר הרב בדרוש חדוש העולם והתוכח עם כת ארסטו המקיימים קדמותו ובאר מעשה בראשית ומשם עד סוף החלק ההוא שהם י"ז פרקים דבר הרב מהנבואה ואמנם החלק השלישי מתחלתו עד סוף פרק ז' דבר הרב ממעשה המרכבה ומתחלת פרק ח' עד פרק י"ו שהם ח' פרקים הביא ענינים מפורדים שההפסד והרע הוא מצד החומר ושהחומר מחיצה גדולה מהשגת השכל הנפרד ושהמדברים לא ידמו הערך את ההעדר הגמור ושהרעות הגדולות הנופלות בין בני אדם נמשכות לסכלותם ושהרבה פעמים יעלה על לב ההמון שהרעות בעולם יותר מן הטובות ואם ראוי לבקש תכלית למציאות הזה בכללו אם לא ושלא יטעה עצמו אדם בהגדיל נפשו כשידע שעורי הגלגלים ושלנמצא טבע קיים ומשם עד פרק כ"ה שהם תשעה פרקים דבר בדרושי הידיעה וההשגחה והנסיון ומשם ואילך עד פרק נ' שהם כ"ה פרקים דבר מטעמי המצות ומשם עד סוף הספר דבר גם כן בענייני' מפורדים אם מספורי התורה שהיו כלם לצורך ותועלת ואם מעבודת האדם משיג האמתיות ואם באזהרת איך יתדבק לבוראו ואם בפירוש ג' שמות שהם חסד ומשפט וצדקה ואתם ספרו בפרק החכמה : וכבר יפלו על זה שאלות או קושיו' וא' האחד למה זה עשה הרב המאמר הזה נחלק לג' חלקים ולמה לא יהיו שנים לבד או ד' או יותר · או היה יותר טוב מבלי חלוק חלקים כי כן קרא הרב עצמו תמיד מאמר להורות על אחדותו והקשר חלקיו ודרושיו זה עם זה : השני מי הביא הרב לייחס הדרושים שאלה שזכרתי בחלקים שייחדם שם ולמה לא יהיו התוארים מדרושי החלק השני או הח"ג וכן בשמות המשותפים וכן חדוש העולם והנבואה למה לא יהיו מח"א או מח"ג וככה בשאר הדרושים שבחלק ג' : הג' למה זה הביא הרב דרוש התוארים קודם ביאור מציאות השם ואחדותו ושלילת גשמותו כי הנה סדר הלמוד היה שיבאר ראשונה שהו' יתב' נמצא אחד ובלתי גשם ואחר כך יבאר ענין תואריו · וכן עשה אבוחמד בספרו : הד' מה ראה הרב לדרוש ולחקור בד' שאלות היקרות ההם יחד ולא צרף שאלה אחרת לא מן הנבואה ולא מן ההשגחה והידיעה ולא משאר הדרושים האלהיים ומהו היחס שיש לד' השאלות האלה זו עם זו שבעבורו נתקשרו כלם : הה' מה ראה הרב לדבר בד' השאלות היקרות ההם בדלוגים כי הוא הביא בסוף החלק הראשון הקדמות המדברי' ומופתיהם עליהם · ובתחלת ח"ב הביא הקדמות ארסטו ומופתיו על ג' מהם והיה ראוי שיתחבר הכל אם בח"א אם בח"ב : הו' למה הביא הרב אחר זה אותם העשרה פרקים מדרושי המלאכים והגלגלים המיוחסי' למעשה מרכבה בתחלת החלק הב' ויותר ראוי היה שיזכרם בח"ג שייחד לדרוש המרכבה ואם עשאו להעלים למה זה הניחם במקום שהם בו ולא במקום אחר : הז' למה זה הביא הרב דרוש הנבואה בכלל בח"ב ודרוש נבואת יחזקאל בפרט בח"ג כי הנה בהיות הפרט מטבע הכולל היה מן הראוי שיהיו שניהם במקום אחד ר"ל הנבואה בכלל ונבואת יחזקאל בפרט אם שניהם יחד בחלק שני או שניהם יחד בחלק ג' : הח' למה זה הביא הרב המורה דרוש הידיעה וההשגח' בח"ג ודרוש הנבואה קודם לזה בח"ב כי הנה כפי סדר הלמוד הראשונה ראוי שנדע שהאל יתב' ידע ענייני בני אדם ופרטיהם ושמשגיח בהם ואחר כך נדע שינבא אותם כי הנבואה

לקחים מכתבי הקדש וצרף אליהם דרכי המדברים שהיו גם כן אנשי הדתות ונמשכים אחר התור' וכאלו אין מחלוקת עמהם באמתת הדרוש אלא באופני הראיות שעשו עליו ועל זה אמר הרב בפרק ע"א המתחיל דע כי החכמות הרבות: וז"ל ואם תהיה ממי שיספיק לו במה שאמרו המדברים אני אוהב זה וכו כי הנה אמר זה להיות משותפי' עמנו באמתת הדרו' הזה : אם כן הביא הקדמותיה' ודרכיה' בח"א לפי שהוא החלק שייחד להתוכח עם התורניים : והסבה השנית היא מפני שהח"א ההוא ייחדו הרב להביא בו דעות מי שקדמוהו ולבטלם וכמו שעשה בדרוש השמות והתארי' עשה גם כן במופתי שלשת השאלות היקרות שהביאם שם לטעון עליהם ולבטלם : האמנם בח"ב הביא דעות הפלוסופים והקדמותיהם על אותם השאלות שלשה לפי שדרך הפילוסוף היה בהפך דרך המדברים יען המדברים ביארו מציאות הא' מפאת החדוש העולם ולכן עשו ראשונה מופתיהם על חדוש העולם ומשם הכריחו מציאו' מחדש ואמנ' הפלוסופים ביארו מציאות הא' מפאת התנועה השמימיית ולכן היה אחת מהקדמותיהם היות התנועה והזמן קדמון ובהיות דרכי המדברי' בתכלית ההרחקה מדרכי הפילוסופים שמש בחלקים מתחלפים ויש לי עוד בזה סבה אחרת והיא שלמה שהפלוסוף השתמש במופתיו מאותה הקדמה שהניחו מקדמו' העולם והית' כוונת הרב להשיב על אותה הקדמה ולבטלה בחלק שני לכן הוצרך להניח באותו חלק הקדמות הפלוסופים ומופתיהם מה שכללו כדי להשיב עליו מיד ולהתוכח עם הפלוסוף בעניינה תראה זה מדברי הרב כמו שכת' בסוף החלק הא' וז"ל ואחר שהשלמנו תכלית דבריה' נתחיל בזכרון הקדמות הפלוסופים וזכרון מופתיהם על מציאו' הא' ואחדותו והמנע היותו גשם עם מה שנקבל מהם מקדמות העולם ואע"פ שלא נאמינהו ואחר כך נראך דרכנו אנחנו במה

שהישירתנו

שהישירתנו אליו אמתת העיון מהגלת' המופת על אלו הג' שאלו' ולהכנס מיד עם הפלוסופי' במה שאמרוהו מקדמו' העולם ויהיה זה בח"ב עכ"ל : הנה בארתי בזה למה יוחד הח"א באותם הדרושי' שזכ' הרב בו ואמנם הח"ב הנה בו כמו שאמרתי בתחלתו הקדמות הפלוסופי' ובפ"א הביא מופתיה' בהנחת' שהיה העולם קדמון ׃ ובפרק ג' הביא הרב מופת לפי דעתו כולל והחלט על ג' הבקשות ההם מבלי התבוננות אם היה העולם קדמון או מחודש ׃ והנה הביא אחר זה העשרה פרקי' שזכרתי מענייני המלאכים והגלגלי' לא בלבד להכינם לדרוש המרכבה כמו שחשבו המפרשים אלא מפני שנצטרך הרב אליהם אם לענייני הגלגלים ר"ל הנחותיה' לענין חדוש העולם כמו שתראה בפרק י"ט ח"ב ששם הכרית הרב דעתו בחדוש התנועות הנראים השמימיים ועניניהם וכן בפרק כ"ד שזכר בו מענייני התכונה : ואם דרוש המלאכים לפי שיצטרך אליו אם לעניין חדוש העולם בפרק כ"ב שמתחיל גזר' מוסכמת עליה מארסטו ׃ וכן הצטרך למה שבאר בה מענייני המלאכים לדרוש הנבואה וגדרה בא שם ביא' שהיא שפע שופע מהשית' באמצעות השכל הפועל וגם כן למה שזכר בפרק מ"ב שכל ראיית מלאך הוא במראה הנבואה וגם כן השתמש ממה שביאר באלה הפרקים משתוף שם מלאך למה שביא' באותו פרק מ"ב שהגר המצרית לא היתה נביאה ולא מנוח ואשתו : הנה אם כן מה שהביא הרב באותם העשרה פרקים נצטרך אליו לדרוש החדוש ולדרוש הנבואה מלבד מה שיועילהו לעניין המרכבה שהוא על הכונה השנית וכב' העיר על זה באותו פרק כ' ח"ב וז"ל והנה טוב אבלי שאשלים דעות הפלוסופים ואשלים ואבאר מופתיהם במציאות השכלים הנבדלי' ואבאר השתוותו ליסוד תורתנו הקדושה' ר"ל מציאות המלאכים ועניני הגלגלים ואשלים זה הענין ואשוב אחר זה למה שיעדתיו מהביא ראיות

על

על חדוש העולם כי החזקו׳ שבראיות עליו לא יתאמתו ולא יתבארו אלא אחר ידיעו׳ מציאות השכלים הנבדלים וכו׳ הנה אם כן בח״ב ביאר הרב בדרך העיון ג׳ השאלות היקרות מציאו׳ האל ואחדותו ושלילת גשמותו: וגם כן העקר הד׳ שהוא ית׳ קדמון וכל מה שזולתו מחודש ובאר זה בביטול הכת המנגדת ובעשותו טענות מכריחות על החדוש והעקרו עם מה שכתוב בתורה ודברי חכמי׳ מעשה בראשית וחתם דבריו בתת העילה בחזוק מצות השב׳ שהוא השית׳ לזכרון ולפרסום אמונת החדוש ובזה כשלם הדרוש ההוא ובאר הרבע׳ העקרי׳ ההם הכללי׳ בעצמו ית׳ והסמיך אחריו הדרוש בנבואה ושם ביאר ענין הנבואה בכלל ודעו׳ הפלוסופים והתורניים בה וגדרה ומדרגותיה וכן ביאר בפרק ט״ל מאותו חלק שלמות משה רבי׳ ע״ה בנבואה עד שאמר שלא יאמר שם נביא עליו ועל שאר הנביאים אלא בשתוף השם: וכן באותו הפרק ביאר עקר התורה שהיא אלהית שלמה תכלית השלימות ושהיא נצחית לא תתחלף באחרת והנה סמך הרב דרוש הנבואה לדרוש חדוש העולם לסבות אם מפני שמצא הרב דעות בני אדם בנבואה כדעותיהם בקדמות העולם וחדושו וכמו שזכר בתחלת פ׳ ל״א שמתחיל דעות בני אדם בנבואה וכו׳ שמפני ההדמו׳ ההוא סמך אותם הדרושים זה לזה ואם מפני שחדוש העולם והנבואה ונבואת משה ושהתורה אלהית ונצחיותה הם ה׳ שרשים ועקרי׳ כללי׳ בפעולות האלהיות מהזמן שעבר׳ וגם כיון לסבה ג׳ בסמיכות דרוש הנבואה לדרוש החדוש והוא שהנבואה האמת אמונת החדוש וכבר העיר על זה הרב בפרק ט״ו וז״ל ואם לא יתבאר אצלך במופת חדוש העולם אבל תקח אותו מהנביאים בקבלה אין היזק בזה ולא תאמר איך תאמת אם העולם קדמון או מחודש עד שתשמע דברינו בנבואה בזה המאמר ע״כ ורצה הרב בזה להעיר מה שכתב בפרק ח׳

ח״ב

ח״ב וז״ל ודע שהנביאים אמתיים יגיעו להם השגות עיוניי׳ בלא ספק לא יוכל האדם בעיון לבד להשיג הסבות אשר יתחייב מהם הידוע ההוא וכו׳: ואמנם החלק הג׳ ייחדו הרב לבאר בו העקרים והאמונות הכללים בפעולותיו ית׳ המתמידות וכמנהגו׳ תמיד ולכן התחיל בדרו׳ מעשה מרכבה לא מצד שהיא נבואה אלא מפני שהתבאר הנהגתו ית׳ בהשגח׳ כוללת העולם התחתון באמצעות הגלגלים כי בתנועתם יניעו היסודות ויערבום וירכיבום זה בזה ויחדשו מיני המורכבים וכמו שאמר כי רוח החיה באופנים כי החיות לדעת הרב הם הגרמים השמימיים והאופנים הם היסודות ושהגלגלים יתנועעו מהמניעים הנבדלים ושהסבה הראשונה משפעת בהם כח הנעתם שכל זה הוציא הרב מדרוש המרכבה בז׳ פרקים מאותו חלק ולפי שהיה דעתו לסמוך לזה דרוש הידיעה ודרוש ההשגחה האלהית בפרטים שהיא מתן שכר לעובדים ועונש לרשעים והיה שהרבה מהראשונים כחשו בזה מפאת רוע הסדור שראו ברעות הצדיקים וטובות הרשעים הוצרך הרב להקדי׳ לדרושי הידיעה וההשגחה אותם הח׳ פרקים שבאו אחרי המרכבה כי הנה בפרק ח׳ מח״ג זכר הרב שההפסד ישיג למורכבי׳ מצד החומר לא מצד הצורה ובפרק ט׳ ביאר שהחומר מחיצ׳ גדולה ומסך מונע מהשגת השכל הנפרד ובפ״י ביאר שרעות האדם הם כלם מצד החומר שלו והם מדברים טבעיים ואין ראוי שיתלונן מהם כי הם מהכרח החומר ומטבע ההעדר המחובר בו ובפר׳ י״א באר שיש גם כן רעות בבני אדם והם הנופלות מקצתם לקצתם לפי הכוונות והתאוות והדעות ושהם גם כן נמשכות אחר ההעדר מפני שהם כלם מחוייבי׳ לסכלו׳ שהוא העדר החכמה ואין גם כן להתלונן מזה כי היא מפאת האדם ואולת אדם תסלף דרכו: ובפרק י״ב ביאר שגם אותם הרעות שהם מפאת החומר והסכלות הם על המעט לא על

הרוב

הרוב כמו שחשבו אנשים וביאר עם זה הרעו׳ שיקרו לאדם לבקשת המותרות כי ההכרחי מספיק מאד ולפי שהיו בני אדם מתלוננים מהטבע במה שיקרם רעות אף שהיו מצד החומר לחשבם שהיה העולם כולו נברא בשבילם ושהאדם תכלית המציאות בכללו הוצרך הרב לבטל הדעת הזה ובעבורו הביא פי״ג שהתחיל הרבה נבוכו השלמים בבקשת תכלית זה המציאות שביאר בו שאין לבקש תכלית אל קללות העולם אבל שכל דבר מהעליונים והתחתונים הוא לתכלית עצמו וכדי להורות שלא היה כללות העולם וכל שכן העליונים בעבור התחתונים הוצרך להביא פ׳ י״ב שהתחיל ממה שצריך גם כן שיתבונן בו האדם עד שידע מעלת נפשו ולא יטעה בעצמו מה שהתבאר משעורי הגלגלי׳ והכוכבי׳ שבאר בו גודלם וענינם הנפלא והוא המוכית שלא היו בעבו׳ האדם הקטון והצעיר בענינו ושבאפס ותהו נחשבו בערכם ׃ וכדי לבאר טעות בני אדם בהתלוננם מהרעו׳ הנמשכות מפאת החומר הביא פ׳ ט״ו המתחיל לנמנע טבע קיים לבאר בו שאי אפשר שיהיה בעל בשר ועצמות שלא יקבל הפסד וכאב ומשיגי החומר כי יהיה זה קבוץ בין שני הפכים שהוא נמנע לכל הדעות ולכן יחוייב שיקרו לצדיק רעות רבות מפאת חומרו מבלתי שיתואר האל יתברך בעול כלל ולא יאמר עליו שהוא בלתי משגיח ׃ ואחרי הצעת כל הדברים האלה התחיל בפרק י״ז לדבר בידיע׳ האלהית והמשיך הדרוש בידיעה ובהשגחה ובבטול מה שספקו הפלוסופים על העקרים האלה ולפי שספר איוב נבנה על דרוש ההשגח׳ הביא עם זה ענינו ודעותיו כדי לקיים אמתת העקרים שהש״י יודע פרטי בני אדם ומשגיח בהם ובעבור היות סותר לזה הענין הנסיון הביא אחר זה פרק כ״ד בענין הנסיון ובסוף אותו פרק השלים אותם הדרושים מהידיעה וההשגחה ׃ ואחר כך בפרק כ״ה התחיל

התחיל לדבר בטעמי המצות והוכיח ראשונה שיש להם תכלית וזכר כללים נאותים ומועילים בענינים והקדמות מדרכי הע״ז הקדומות והמשיך אחריהם טעמי המצות כלם וכל זה עד סוף פרק מ״ט והיה זה הדרוש מיוחד לח״ג להיות המצות באומה חלק מההנהגה האלהית התמידית בה נמשכות מהידיעה וההשגה העליונה בה ויען נמצאו בתור׳ דעות ואמונות ומצות מעשיות וספורים אחרים שאין בהם לא אמונות ולא מצות מעשיות והיה שכבר נתן הרב טעם ובאור למצות המעשיות ונשאר עליו לתת טעם לספורי הפשטים להודיע שאינם מותר ודבר בטל אחרי שכבר באו בתורה האלהית כמו ספור ואחות לוטן תמנע ודומיהם לכן הביא פ׳ חמשים לבאר בו שגם אותם הספורים באו לתועלת ואינם ללא צורך ׃ הנה אם כן התבאר שבחלק הא׳ באר הרב עם מה שבאר בהתחלת הב״ח שלשת העקרים הראשונים הנתלים בעצמותו יתבר׳ שהם מציאותו ואחדותו ושאינו גשם ובחלק הב׳ באר האמונות התלוין בפעולותיו שעברו שהם היותו יתבר׳ לבדו קדמון וכל מה שזולתו מחודש ומציאות הנבואה במיוחדי׳ מבני אדם ומעלת נבואת משה על כל הנביאי׳ ושתורתנו היא אלהית ונצחית ׃ ובחלק הג׳ הביא העקרים הנתלים בפעולותיו יתבר׳ המתמידו׳ שהם ידיעתו והשגחתו בכלל ובפרט בשכר ועונש אבל עקרי ביאת המשיח ותחיית המתי׳ לא הביאם הרב שמה שהם נתלים בפעולותיו יתברך העתידו׳ לשתי סבות האחת לפי שהם מכלל השכר והעונש ונכללים בעקר ההשגחה והתבארו בבאורה והשני מפני ששתי העקרי׳ ההם הם כלם כפי הקבלה ולא יכול הרב לבארם על פי העיון כאשר עשה לשאר העקרים ולכן בארם באגרות אשר עשה עליהם ולא הביאם בספר הזה כשאר העקרי׳ שהם כפי העיון והחקירה והנה נשאר מכל הי״ג עקרים עיקר א׳ שלא נזכר והוא שראוי לעבדו

לעבדו יתברך והניחו הרב עד כה להיותו
תכלית העקרים כלם שבעבורם ראוי שיעבוד
האדם לבוראו ולזה הביא העקר הזה בפרק
כ"ח בזה החלק הג' שם באר עבודת משיג
האמתות ושהעבודה האלהית יתברך היותר
נבחרת היא השכלתו והשכלת מעשיו כפי
מה שראוי ובפרק כ"ב המשיך גם כן הדרוש
ההוא בתת ציור לאדם איך יעבד לבוראו
ויתדבק בו ולפי שלא יחשוב האדם ששלמות
המדות בלבד יספיק לעבודתו הביא פרק
כ"ב שבאר בו שלש שמות חסד משפט וצדקה
ופרק כ"ד שבאור בו על כמה פנים יאמר
שם החכמה כדי לבאר משם פסוק אל יתהלל
חכם בחכמתו ונומר׳ כי אם בזאת יתהלל
המתהלל השכל וידוע אותי שהוא תכלית
העבודה והדבקות בו יתברך: הנה יתבאר
מזה קשור חלקי הספר הנכבד הזה וסדר
חלקיו פרקיו ודרושיו איש על מקומו׳ ואחרי
הודיע אליהם אותך את כל זאת תשיב
בנקלה לכל הקושיות והשאלות אשר הערותי
בתחלת זאת ההקדמה לפי מה שאומר:
לא' כה תאמר לו שנחלק הספר הזה לג' חלקים
כדי שבחלק הא' יסיר הספקות שיפלו בשאלות
היקרות מפאת השמות ומפאת התארים וגם
מפאת ההקדמות והמופתים הבלתי אמתיים
שעשו המדברים׳ והיה החלק הב' בבאור
העקרים התלויים בעצמו יתברך והתלויים
בפעולות האלהיות שנעשו בזמן שעבר שכלם
ביאר בח"ב׳ והיה החלק הג' בביאור העקרים
התלויים בפעולות האלהיות המתמידות
ובעקר שראוי לעבדו שזכרנו שזכרו בסוף
דבריו להיותו במדרגת התכלית לכל:
לשני תאמר שהביא הרב הדרושים מיוחדים
כפי החלקים כי כמו שבחלק הא' הביא דרוש
השמות המשותפים והמושאלים הנאמרים בו
יתבר' ואחר זה דרוש התוארים להסיר הספק
הנופל מהשמות והתארים בעקר האחדות
ובשלילות

ובשלילת הגשמו' וכן דרכי המדברי' בביאור
השאלות להיותם דרכים משובשים׳ כן פה
בח"ב הביא דרכי הפילוסופים והקדמותיהם
והמופת שעשה הרב בביאור מציאות האל
ואחדותו ושאינו גשם והמשיך אחריהם המאמ'
בעקר הד' שהו' יתברך קדמון וכל מה שזולתו
מחודש ואחריו הביא דרוש הנבואה בכלל
ונבואת משה רבינו בפרט ותורה מן השמים
וכאמיתתה שהם כלם שמות העקרים שביאר
הרב על פי העיון והתורה האלהית בחלקיהם
ומדרגותיהם וכל זה בח"ב׳ ואמנם בחלק
ג' באר עקרי הפעולות האלהיות המתמידות׳
והם ההשגחה הכוללת בעולם השפל על ידי
הגרמים השמימיים בדרוש המרכבה ואם
הידיעה בפרטי בני אדם וההשגח' בפרטיהם
בנתינת השכר והעונש כפי המעשים והסרת
תלונת צדיק ורע לו רשע וטוב לו ופירש דעת
איוב וחביריו בענין ההשגחה והנסיון ואחרי
טעמי המצות שזה כולו מדרוש ההשגחה
האלהית: ושלא זכר ביאת המשיח ותחיית
המתים להיותם כללים בעקר ההשגחה והם
ממיני השכר וגם שהעקרים ההם לא יתבארו
בדרך העיון כי אם בדרך הקבלה׳ וכלל
באמתות חלק גם כן העקר התכליתי שראוי
לעבדו וכמו שביארתי: לג' תאמר שהנה
הביא הרב דרוש התארים בח"א לפי שלא בא
שמה לבאר שיואמנו לאל תארים חיוביים אלא
להסיר הספק שיורו על הגשמות ועל הרבוי
ועל החסרון ולכן היה דינם כדין השמות
המשותפים שהניח בח"א: לד' תאמר שהנה
הרב הביא ד' השאלות היקרות מקושרות
כשלהבת קשורה בגחלת לפי שכלם מתחייבו'
מהיותו יתברך מחוייב המציאות כי לכן
יחוייב שיהיה אחד ובלתי גשם וקדמון ראשון
לכל הנמצאים ושאר העקרים אינם בזאת
המדרגה מהקשר׳ והרב כשביאר שהוא
קדמון ביאר שכל מה שזולתו היה מחודש כי

כן הוא כאן זה העקר: לה״ תאמר שלא זכר הרב דרוש הד׳ שאלות כלו במקום א׳ או בסוף החלק א׳ או כלו בתחלת החלק ב׳ אבל חלקו לחלקים לב״ סבות ראשונה להיות דרך ה המדברים הפך הפילוסופים כי אלה יבארו מציאות השם מפאת חדוש העולם ואלה יבארוהו מפאת קדמותו ולכן הבדיל ביניהם והניח דעות המדברים בסוף ח״א כמו שהניח שם השמות המשותפי׳ שיקחו אותם הפתאים בזולת אמתתם והאחרים שיחשבו לאל באופן מוטעה ומשובש כי היה חלק א׳ ההוא מיוחד לדעות הראשונים ובטולם · והניח דרכי הפילוסופים והקדמותיהם בחלק ב׳ כמו שעש׳ ארסטו שבמאמר ראשון מספר השמע זכר דעות הקדמונים ובטלם ובמאמר ב׳ זכר בדרוש ההוא עצמו דעתו וטענותיו:

והשני לפי שמופתי הפילוסופים על אותם השאלות בנויים על קדמות העולם והרב ראה לחלוק עליו ולבטל טענותיהם בענין הקדמות ולהכריע דעתו בחדוש ולכן זכר בהתחלת הח״ב הקדמותיהם ומופתיהם ועשה הרב מופת אחר לדעתו על אותם השאלות כולל והחלטי לקדמות ולחדוש והתחיל מיד להשיב על דעת הקדמות ולהכריע דעת החדוש ומאח׳ זה בחינה שהיה הדרוש כולו מתאחד ומקושר הניח הרב הקדמות הפילוסופים ומופתיהם בתחלת חלק שני אשר יחד לבאר בו פנת החדוש עם שאר העקרים כמו שזכרתי:

לששי תאמ׳ שהביא העשרה פרקים מהמלאכי׳ והגלגלים בחלק ב׳ קודם דרוש חדוש העולם והנבואה לפי שהוא יעזר מהם בטענותיו אשר יעשה להכריע דעת החדוש רוצ׳ לומ׳ מתנועו׳ הגלגלי׳ ומספרם והנחותיהם ותנועותיהם כמו שביאר בפרק י״ט חלק ב׳ וגם מהמלאכים המתנים המניעי׳ אותם יסתייע הרב להכריע ענין החדוש בפרק כ״ב מאותו חלק · וגם כן בדרוש הנבואה יצטרך למה שבאר כאן מהמלאכים מהמלאכי׳ בפרק לו״ ובפרק מ״ג מלבד שיבא לו מכאן הקדמות לענין המרכבה:

לז׳ תאמר שלא הניח הרב דרושי נבואת יחזקאל בתחלת החלק הג׳ במה שהיא נבואה כי זה כבר נכלל בדרוש הנבואה הכוללת אבל הביאו כדי לבאר ממנו השגחת השם יתברך הכוללת בעולם התחתון באמצעות העולם העליון כמו שבארתי: לח׳ תאמר שהנה הביא הרב דרוש הידיעה וההשגחה בחלק ג׳ בהיות ושהביא דרוש הנבואה קודם לזה בחלק ב׳ לפי שהידיעה וההשגחה הם עקרים תלויים בפעולותיו יתברך התמידיות שלא יוחדו לחלק ב׳ כי אם לחלק ג׳ וכפי העקרים הניחם במקומותיהם: לט׳ תאמר שהנה זכר הרב אותם העניינ׳ המפורדים מהרעות הנמשכות מהחומר · ומרעות המדברים בהעדרים ושהרעות בעולם הם על המעט ומתכלית העולם ושעורי הגלגלים ושלכתנע טבע קיים לפי שהדברים ההם כולם זכר אותם שמה להתיר הספק שהוא מפאת רוע הסדור מרעות הצדיקים ומטובות הרשעים וכמו שבארתי בסדרם: לעשירי תאמר שהנה זכר הרב טעמי המצות בח״ג בבחינת היותם השגחה כוללת ממנו יתבר׳ על כללות האומה ומהיותם מורים על המשפט אלהי בשכר ועונש המיוחד בהם ובבחינת חכמתו וידיעתו בסדרם והזהרתם: ל״א תאמר שהנה באר הרב בסוף ספרו אחרי תשלום טעמי המצות פרק נ׳ כדי לתת טעם בספורי התורה שיחשוב חושב שהם ללא צורך כי אחר שנתן טעם במצות התורה ודעותיה ואמונותיה נתן גם כן טעם לשבת בספוריה ושבפ׳ נ״א ושאר הפרקי׳ ושאחריו ביאר העקר שלא באר עדנה והוא שראוי לעובדו ולהרי׳ קול ברוממותו שגם ביאר איזו היא עבודה שבלב ואמר שהוא הדבקות וההשכלה התמידית בו יתברך ומעשיו ושגם במדות המשובחות

יעבוד

שעבוד האדם לבוראו: וראוי היה הדרוש הזה להיות סוף ותכלית בספר הנכבד הזה· כי כמו שהפרק הראשון שהתחיל בו הספר היה בביאור שהאדם בצלם אלהים מפאת השכלתו אשר בפועל כן חתם ספרו בפרק החכמ' להודיע שתכלית האדם הוא בהשכילו הענינים האלהיים וכמו שאמר אל יתהלל חכם בחכמתו וגומר כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי וכמו שבאר שם: סוף דבר הנה כתבתי לך שלישים במועצות ודעת והארתי לך דעתי ומחשבתי בטעם חלוק הספר הזה לג' חלקים ובטעם ייחוד דרושיו כאשר הם שם והקשרם זה עם זה: והיו הדברים האלה אשר מתקי בפיך לאות על ידך ולטוטפות בין עיניך כי לא דבר רק הו' כי היא חכמתכם ובינתכם בהבנת כללות הספר הזה וענייניו· וכאשר תחפש אמתחותיו תמצא שבצדק כל אמרי פי הנה כה דברי כאש וכפטיש יפוצץ סלע: ואמנם פרטיות כל פרק ופרק מהספר הזה פה אל פה אדבר בו בבא עתו:

כאשר הגבר ראה עני הגרוש והנדוד מר ונאנח על אבדן מולדתו והוא עיף ויגע
כי השקט לא יוכל מבני עם ה' מפוזר ומפורד גלות ירושלם אשר
בספרד יצחק בן לאדוני בישראל גדול שמו אדון
יהודה אברבנאל זצ"ל:

אל הסופר תן מנוח: רבו צירוו מני ארבה:
ברוך נותן ליעף כח: ולאין אונים עצמה ירבה:

תם ונשלם

אמר הרב ז"ל וכתב בפתיחתו לא תבקש ממני זולתי ראשי פרקים ואפילו הראשים אינם מסודרים זה אחר זה י אבל מפוזרים מתחלפים הוא ממה שנבקש לבארו:

חלק ראשון פרק ה' אמר הנה אבאר לך בקצת פרקי זה המאמר:
חלק ראשון פרק כא:
חלק ב' פרק כו
חלק ג' פרק ד
פרק ט' אמ' כמו שיתבאר בקצת פרקי זה המאמר: חלק שני פרק ט:
פרק יח והתרדמה והנבואות כמו שיתבאר: חלק א פרק כא וחלק ב פרק מא
פרק כ הנה יתבאר לך אחר זה: חלק ראשון פרק כח
פרק כא כמו שיתבאר בקצת פרקי זה המאמר: חלק ראשון פרק לד
פרק כח תשמעהו בקצת פרקי זה המאמר: חלק שני פרק כו
פרק כט אמ' כמו שיתבאר ושים שם לב: חלק ראשון פרק לג
פרק לו אמ' הנה אבאר לך בדברים: חלק ראשון פרק לד
פרק לח אמ' כמו שאבאר בקצת פרקי זה המאמר: חלק ראשון פרק נד
פרק מג אמ' הנני עתיד לבאר בפרק בפני עצמו: חלק ראשון פרק מט
פרק מד אמ' כמו שיזכר בפרקי' יבואו בהשגחה: חלק ג פרק יז ופ' יח
פרק מו אמר ואף על פי ששם כשם משותף כמו שהתבאר: חלק ראשון פ' נח:
פרק מז אמ' על שפע מאתו כמו שהתבאר: חלק ב פרק יב
פרק מח אמ' כי אם הלב להיותו שם משותף: חלק ראשון פרק טל
פרק נב אמ' כאשר נבאר במופת המניעה: חלק שני פרק ב
פרק סג אמ' כמו שאבאר מופתו: חלק שני פרק א
פרק סד אמ' והנני אבאר הדברים בשתוף מלאך: חלק שני פרק י'
פרק עב אמ' שיהיה פחות משמונה עשר: חלק שני פרק ט
פרק זה אין נודע אלא אחר עיון דק: חלק שני פרק ד

חלק שני

פרק ז אמ' וכבר קדם לנו פרק בביאור שהמלאכים אינם גופות: חלק א פרק מט
פרק זה אמ' ותנועת אתון בלעם: חלק ב פרק מב
ובפרק מח
גם בחלק ג פרק כב
פרק י אמ' המציאו' כלו איש אחד כמו שזכרנו חלק ראשון פרק עב
פרק זה אמ' במציאות בכלל אירע כחות כמו שביארנו: חלק ראשון פרק עב
פרק זה אמ' עוד אשר בו יצוייר כמו שביארנו חלק שני פרק ד
פרק זה אמ' זו הפך זו מנוחה כמו שהתבא': חלק שני פרק ד
פרק זה אמ' והוא ציור וכוסף למה שיצוייר כמו שזכרנו: חלק ב פרק ד
פרק זה אמ' והוא הכוסף אליו כמו שזכרנו: חלק ב פרק ד
פרק זה אמ' וכח הנפש המדברת כמו שביארנו: חלק א פרק עב

חלק שלישי

ה' יאיר עינינו בתורתו אמן :

אמר משה בן יהודה נגרי

צונו והעירנו החכם המורה ע״ה בספרו
המור׳ בהשיב פרקיו זה על זה ואני
האיש משה עבד אחד קטן מעבדיו הנאמנים
בכל ביתו ראיתי להשתדל בהשלי׳ ציווי והוכי׳
הערתו מן הכח אל הפועל להועיל ולרמוז ולגלו׳
ליחידי סגולה הרודפים בו ושמתי כל מגמתי
להעריך הפרקים ולהסכימם בסוג ואף במין
כפי יכלתי וידיעתי ועיוני בספר המקודש
המורה הנבוכים ונקרא המאמר הזה מאמר
במערכת האלהים יעריך לנו כל טוב וכל שלמו׳
למען חכמתו אמן: **בהיותו** ית׳ מניע
ופועל ויושב בשמי השמי׳ סוף פר׳ א׳ מחלק א׳
וקרוב לראש פרק ט״ו ופרק מ״ו בסופו ופרק ע׳
ברובו וע״ב קרוב לאמצעו: **ובשמים** פ׳ כ״ח
מחלק א׳ י ובשמי השמים פר׳ מ״א מח׳ ב׳ וראש
פ׳ ו׳ ח״ג וראש כ״ז: **ובהיות** השליט ועליון
שמי השמים פ״ו ח״א ופ״ע ח״א ופ׳ י״ד ח״ג:
בהיות ית׳ כור עולמי׳ וקוסרס ומנהיגם בכחו
המנהיג המעכם פ״א ח״א ופ״ג ופ״א ופ״ט ופ׳ י״ו
ופ׳ כ״ט ופ׳ ל״ד ופ׳ ל״ט ופ״מ ומ״א ומ״ו וכ״ד וכ״ח:
ובנקודה התכליתית פ׳ ס״ז: **ובהיות** ית׳ כור
פ׳ ס״ט ופ׳ ע״א וע״ב ופ״ו ממנו י ופ״א ח״ב ופ״ו
ופ״י ופ״ל ופ׳ מ״א ממנו ופ״ז ח״ג ופ׳ כ״ה:
בהיות האלהים יושב עם האדם ושמו בקרב
הנביא והשלם פ׳ מ״ו ח״א י ופ״ו ח״ב ופי״ב ופ׳ ל״ד
ח״ב ופ״ז ח״ג ופ׳ י״ט ופ׳ ל״ב ופ׳ כ״ב: **בענין** האו׳
הראשון בכללו בטבעו החכ׳ ובכחותיו ופעליו
הנמשכים פ״ב ח״א ופ״ז ופ׳ י״א וי״ד ופ׳ י״א ופ׳ כ״ה
וכ״ד ופ״ל ומ״ב ח״א ופ״ל ח״ב: **בענין** מעשה
בראשית החמרי׳ והצורי׳ ובתכליתם וסדורם
ובריאתם פ״ו ח״א וכ״ב וס״ז וע״ב:
ובהשאלותם ובדבור סתום ומשותף בראש
פתיחה ח״א ופ׳ כ״ט ח״ב: **בענין** עצמיו מעשׂ׳
בראשי׳ וסדורם פ״ל: ובתכליתם פ׳ ל״א ח״א וי״ג
ח״ב: **בקדמותו** ית׳ ובשלמותו ותיוב מציאותו
וחדשו העולם בכללו פ״ט ח״א וי״א וי״ט וכ״ו וכ״ח
ול״א ול״ב ול״ג ול״ה ול״ו ול״ח ומ״ז ומ״ט ופ״כ וכ״א וכ״ב
וכ״ג וכ״ה וכ״ו וכ״ז וכ״ח וכ״ט ופ״ס וס״א וס״ד וכ״ט וס״ח
ופ״ע וע״א וע״ב ובהקדמה עשירית וי״א מפ׳ ע״ג
ודרך ה׳ ודרך ו׳ ודרך ז׳ מע״ד וע״ה וע״ו ממנו
והקדמת א׳ וי״א וי״ט ופ״כ וכ״ג וכ״ד וכ״ו ח״ב ופ״א
ופ״ד וי״ב וי״ג וי״ד וט״ו וי״ו וי״ז וי״ח וי״ט וכ׳ וכ״א וכ״ב
וכ״ג וכ״ה וכ״ו וכ״ח וכ״ט ול׳ ופ״י ח״ג וי״ג וי״ד וט״ו וכ׳
וכ״א וכ״ה וכ״ט: **בידיעת** האל ית׳ ובהשגחתו
ית׳ בהחלט פי״א וכ״ג וכ״ו ל״ה ול״ו ומ״א ומ״ז וכ׳ וכ״א
וכ״ב וכ״ג וכ״ד וכ״ה וכ״ו וכ״ז וס׳ ח״א ופ״י ח״ב ופ׳ י״ב
ממנו ופי״ב ח״ס וי״ו וי״ז וי״ח וי״ט וכ׳ וכ״א וכ״ג וכ״ו
וכ״ח וכ״ג: **בהשגחה** הרוחנית פ״א ח״א וי״ז
מח״ג בבחינה מ״ה ופ׳ י״א באותה הבחינה וכ״ג
וכ״א: **בענין** בא הגמול והעונש האלהיים
והשגחתו וכל ענין ההנהגה תחת יי׳ צבאו׳ ורצונו
הקדוש העורך ברוב שמים ובנו כח ובמלאך
עליון מליץ ובהסתרו ובהעלמו והראותו
ועלייתו וגם הנבואה והשלמו׳ אלה תחתיו ית׳
היושבי בשמים ובכלא היות דברו והשפעתו
האל ית׳ על ראש המקבל איזה הוא פ״ט ופ״י וי״ב
וכ״ב וכ״ג וכ״ד וכ״ט ול״ד ול״ט ומ׳ ומ״א ומ״ה ומ״ח
ומ״ט וס״ה וע׳ מח״א ופ״ה ח״ב ופ״ו וי׳ וכ״ט:
ובנבואה והשלמות פ״א ח״א ול״ב ח״ב וז׳ מח״ג
וי״ז וכ״ג: **בהיות** הנביאים משיגים ורואים
במערכתם אלהים חיים וכפי עיונם ועניינם
מנהיגי׳ ומשגיחי׳ עצמם וזולתם י קרוב לראש
פ״י וט״ו וס״ג וס״ד ח״א ול״ו ח״ב וי״ז וי״ח וכ״א מח״ג:
בנבואה מחלק בחלום אדבר בו במלאך
הכרוב והשתדלו ופגע לו אז על מה שהורגל
ביקיצה במועיל בגוף ובנפש והיותו הרוץ
ופקיד על הנבוא׳ במה הוא בלתי התעוררות
והיותו יושב והולך עם הנביא פ׳ כ״ז ומ״ו ח״א
ופ״ו ח״ב ול״ד ול״ו ומ״ד: גם **בהיות** הדברי
בענין העיון ובהערך העליונים במשפטו וברוב

בהערך בעת היקיצה הם הדומים על הכבוד׳
היקיציית והתודעותיית פ׳ לו׳ לז׳ חב״:
גם הכח המספ׳ הוא פקיד להספרתו היתיר׳
המהירה ובהגיד ובספוט פ׳ לח חב׳:
והיותו אדון על ההשגלות והמשלים והסתוף
פ׳ מג וסוף מה ומו ומז ומח חג:
בהיות מרעה מעיין בהתוערו ומחשב ברכונו
האלהי הקדוש הנערך ואין זולתו בעליות ולא
בעתיד ולא בעבר והכבוד ההתודעותית היא
עיונית באמת והחכמה היא תכלית׳ פג וד׳
וח׳ וכח ולז וכד וכט וס׳ חלק א׳ ולב׳ ולה חב ולו׳
ולח ומד ומה וכח וכד חג: בהיות המשיג
והמעיק קרוב לאלהי בידיעתו האל ית׳ עד
מופת פ׳ יח וכד וה׳ט חא וכה חב ולב׳ חב:
בענין אור כברא וצורה כברא מכד הנביא
אם מבואיי ואם במדמה וגם דבור ופועל כברא
במדמה פה וי׳ וט וכח חא ופכ׳ח וכה ולז חא:
בצורה כברא במלאך הכרוב פ׳ מו חא
ומט וכד ממנו ומא ומב ומד ומה ומו חב:
בענין קול ודבור כברא ברוחניות במציאות
פ׳ כח ולז וכה חא ולב׳ חב וכט חג:
בענין מעמד הר סיני פה וי׳ ויג וכ׳ וכו וכט
וכז ולח ולב ולג׳ ולד ומו מחא ולג׳ מחב ופז
חג וכד וכט ממנו: בהיות התורה כבראת
מאת האלהים אשר שמו בקרב הנביא היותר
שלם ואכם שיהיה ושלמותה ותועלת׳ ותכליתה
פ׳ כ׳ו ובענין תכליתה ותועלתה פ׳ לג חא ופ׳
לד ומו וכט וסה חלק א׳ ויט ולט חב:
וגם בתועלתה פמ חב וכו וכז וכח וכט ול׳
ולא ולב ולג ולד ולה ולו ולז ולח ולט ומ ומא
ומב ומג חלק ג׳ ומד ומה ומו ומז ומח ומט וכ׳
ממנו: בלוחות ומכתבם בטבע גם ברכון
אהי גם העתק המכת׳ מאת׳ רגלי ככה כבודו
ית׳ פ׳ ס׳ו מחא: בהשגת אצילי בני ישראל
בהיותם גשמים פה וכח ומד מחא:
ובהיות האמונה האמיתית היא הידיעה
המופתית פנ חא: בתפילה פנ וכח וכט
וסח מחא ופה מחב ולו׳ וסח מחג: בשמו ית׳

המפורש פ׳ כז וכח וסב וסג חא: בשכל הפועל
בעצמותו המעצם ובשמו פ׳ סב וסח חא וד׳
ויב חב: ובהדבק השכל הפועל בנו
כב חג: בענין הישוע האמיתית הרוחניית
פנ חא ויא חג: בענין היות הרמיון
יוכר הרע בחומר ובנפש וכל רע הוא מכד
החומר בפתיחת חלק א׳ ופ׳ יב מחב ומ מח ג׳
ופ׳ וח ויב ממנו: בנפש פד חא ופה וכו
ומט חב ופ׳ טו וכב וכג חג: בהיות יוס
הסבת ליי׳ כבחות הסובבת פ׳ לה חב:
בתוארו הסלילה המופתית פ׳ כח כט וסח חב:
בשם מעשה מרכבה פע חא: ובשם מעשה
בראשית פל חב: בענין הכרובים ברוחניות
פ׳ מה חב וכט חג ומה ממנו: בענין הקרבן
וכונתו הנערבת ביחוד פכט ול׳ ולב ומא
מחלק ג׳: בתועלת עליוני נערכים פלז חג:
בעקידה ובהאבק המלאך עם יעק׳ אבינו פ׳
מב ומו מחלק י׳ וכד חג: בסולם יעק׳ אבינו
בפתיחה ופ׳ טו חא ופו וי׳ חב: בנר הז׳
האמצעי מן המנורה פט חב: במספר סבות
וכנפי הגלגל מט חא: ובפנים פע חא:
ובפנים ובכנפים פ׳ עב חא וד׳ וט וי׳ חב:
ובנבואת זכריה וביסודות פ׳ וח חב:
בפנים פח חג וב׳ חג ובפני׳ ובידי׳ ובכנפי׳
ביסודות פג וח חג: בטבע ההתחלה
המתפעלת בפתיחה ופ׳ יז וכח חא וג׳ וד׳ וח׳
מחב וכו חלק ב׳: בתמונת המזלות פח חג:
בהיות הגלגלים משיגים פד וה׳ וז׳ מחב:
בעמידה אור השמש בגבעון והאיר לישראל
והתסיף לשונאיהם פ׳ כט ולה׳ מחב:
בסבת כפול המחלוקות והספקות על הענינ׳
העיוניים הנפלאים בכללם פ׳ לא ולב׳ ולג׳ ולד
מחא וט מחב: בחיי הקדומי׳ ובבן הצרפית
פ׳ מב מחא ומז מחב: בטבע הכח העיוני
בהתערבו ובלתי הסתרו בעצמו פ׳ לא ולב
וסח וע׳ ועב ובדרך ז׳ מפ׳ עד מחא ולו מחב וז׳
וט׳ מחב: בהשארות הרוחני והאחרי׳ לנו
הכוריי הערבותיי פמ ומח וע׳ ועב ודרך ז׳
מפ׳ עד

מפ׳ ע״ר מ״ח וכ״ב וכ״ח מ״ג : בהיות עצמותו
ית׳ הרוחני גם הכוריי לא יושג אך יושגו פעליו
פ״ג וד׳ וי״ו וכ״ח ול״ז ול״ח וכ״ח וכ״ט וס״ד מ״ח וז׳
מ״ג : בהשלל ההתאחדות והמנעו וקושיו
פ׳ ל״ז ומ״ג ומ״ט ח״א וי״ב ח״ב וט׳ מ״ג :
בהיות לתנועת הגלגלים קולות והככב הוא
זולתי גלגלו · פ״ח וי״ט וכ״ב מ״ב :
בענין הסבוב פ״ע וע״ב מ״ח והקדמת כ״ו
מ״ב וי׳ מ״ג : בנצחיות העולם ובקיומו
בשמים באיפיהם ובישבו על חוג הארץ פי״א
מ״ח וכ״ג וכ״ה וכ״ו וכ״ז וכ״ח וכ״ט מ״ב :
בהיות השכוי הנפלא כמלא ונראה לעין כל
רואהו פ״כט ול״ה מ״ב ומ״ג : באחדותו ית׳
ובהרחקת הגשמות ממנו פ״א וה׳ וט״ו וי״ח וי״ט
וכ׳ וכ״א וכ״ב וכ״ג וכ״ד וכ״ה וכ״ח ובכלל רוב
פרקי השתופים וההשאלות ול״ה ול״ו ומ׳ ומ״ז
ומ״ח ומ״ט וכ״א וכ״ב וכ״ג וכ״ה וכ״ו וכ״ז וכ״ח וכ״ט וס׳
וס״א : באחדות השכל אם בעצם ואם
במקרה פ״מח מ״א ורוב ההקדמות כ״ל ופ״א
וב׳ וי״ב מ״ב : בחיוב מציאותו ית׳ ועלויו פ״א
ונ״א וכ״ב וכ״ג וכ״ה וכ״ו וכ״ז וכ״ח וכ״ט ומ׳ וק״א ומ״ב
מ״א וקצת ההקדמות וא׳ וב׳ וי״ד וי״ח וי״ט וכ״א
וכ״ב מ״ב : במלאכים פ״מג ומ״ט מ״א וא׳
וד׳ ו׳ וז׳ מ״ב : בעל״ה והבה פס״ט מ״א וי״ב
וכ׳ וכ״א וכ״ב מ״ב : בהיות החכם נביא
לפתיחת חלק ב׳ ופ׳ כ״ב : במאמרות פ׳ כ״ב
מ״א : בכח ופועל פ׳ כ״ה מ״א וי״א מ״ב :
בעצמות הגלגל בכללו פ׳ כ״ח וע׳ וע״ב מ״א
ופ״ד מ״ב : ובמספרים וסדורים פ״ט ח״ב
ובפעלו בכל ובחלק פ״י וי״א וי״ב וכ״ב וכ״ו מ״ב :
בטבע העולם הגשמי בכללו הכח פי״ג וי״ד
במקרתו וי״ז מ״ב : בהקשר המציאות
קצתו בקצתו פ׳ ל״ד וס״ט וע׳ וע״ב מ״א וא׳ מ״ב
וי״א גם כן מ״ב : בענין רדת המן פ״כ מ״ג :
בענין האתון ודג יונה הנביא פ׳ ל״ב מ״ב :

תם

פירוש הכ״ה הקדמות שהקדים החכם הגדול הפלוסוף האלהי ז״ל לחלק השני מהמורה :

השבח לאל אשר לא סר מציאותו
האחד אשר לא יכלה טובו
לו היכולת הכנחי אשר ישפט בה על עולם
העצמה והחכמה הכנחית · אשר בה תסודר
ידיעת המלך והמלכו׳ הושפלו לתגבורת שפעו
ביזרי ההויות · ונכנעו לאימתו רוב מהויות
האפטריו׳ כראה באורו על הנפשות הטהורות
והשכלים הזכים הבהירים והמחשבות הנקיו׳
ביצירה · והשליך את התשוק׳ בהויו׳ הגלגליות
וכוכביהם ובנפשו׳ השפלות . ושמם בו חרות
ולהשיג אמתת ידיעתו הלבבות נבוכות
והשכלים העליוני׳ השמימיי׳ . על מדרגת מכותו
ורכונו מסבבי׳ · וכל מתפשט הנה הוא מתפשט
מהתפשטיותיו · וכל שלם הנה שלמותו הוא
אחר הבנתו · הנה התחלת העלו׳ משפיע טובו
באומו׳ והדתות · ומצמיח התנועו׳ המשוכות ·
ממנו התחלה ואליו התשובה באחרית יתברך
האל הראשון רבון העולמי׳ ותפלתו לאוהבי׳
על אוהבים לשליחותו בעלי הספרים ורעיהם
הטובים : אמר מחמד אבובכר בן
מחמד אתבריזי · זהו החלק אשר סדר בו הזקן
הנכבד השר הראש משה בן עבד האלהים
הישראלי הקורטובי מהספרים אשר נחשוב
לבארו ולגלותו · והוא הספר הרשום להוראת
הנבוכים הדרכי׳ הדרוכים המישרים אל אמתת
ידיעת הנכבד שבחלקי החכמה העליונה
והפילוסופיא הראשונה והוא תכלית האחרון
והמכוון התכליתי ממנה · אשר כאשר הגיעו
הנפשות האנושיות · אליו שב עצם נפשו דומה
בעצמים המלאכיים ורוחו קרובה במדרגה
מהרוחות הגלגליות כמו שיבואך בזה הספר
אמתתו ואם ירצה האל ית׳ והתחיל בו ואמר :

ההקדמות

והקדמות המצטרך אליהם בקיום מציאות האל יתבר' והמופת על היותו לא גשם ולא כח בגשם ושהוא יתברך שמו אחד חמש ועשרים הקדמו' כלם מבוארות במופת אין ספק בדבר מהם כבר הביא ארסטו ומי שבא אחריו מן המשאיין מופת על כל אחת מהם · והקדמה אחת נודה להם הודא' כי בזה יתבארו במופת דרושינו · כאשר · אבאר · ואותה הקדמה היא קדמות העולם :

הביאור דע שזה הדבור רמז אל ביאור שני ענינים · אחד מהם השאלו' המכוונות בכוונה הראשונה · והמה המכוון והשני האחרות המקבילות להגעה אל אותו המכוון והם ההקדמות . וכבר שמם ג' שאלות' אחת מהמה קיום מציאות האל ית' · וב' קיום שהוא איננו גשם ולא כח בגשם · ושלישי' מהמה היותו אחד · ונבאר המליצה באלה השאלות ונאמר אולם השאלה הראשונה המכוון ממנה קיום נמצא הוא מחוייב המציאות לעצמותו א"א שיהיה מציאותו מזולתו · אבל כל נמצא הוא מושפע ממציאותו באמצעי או בבלתי אמצעי · ואין מציאותו לזולתו אבל כל נמצא הוא לו עד שיהיה הוא התכלית המשולחת לנמצאות כלם · והוא המשלים לזולתו המגיע כל נמצא אל תכליתו · ויימשך זה שיהיה כל נמצא משתוקק אליו בטבע אחר שהוא המגלה למציאותו הנותן לו השלמות וההשארות : זה ביאור שם האל ית' · ואולם השאלה השנית הנה המכוון ממנה ביאור שהוא יתברך איננו גשם ולא כח בגשם · ונבאר מלת הגש' והכח · אולם הגשם הוא בהסכמתם מליצה מהעצם בעל המקום ר"ל אשר איפשר שיורמז אליו בחוש שהו' הנה או שם בעצמותו ולא בהמשכו' זולתו · ואיפשר שנניח בו מרחקים שלשה חתוכים על זויות נצבות והם הקטרים השלשה רצוני האורך והרוחב והעומק · ואולם הכח הנה הוא מליצה משותפת בין הכח הפועל והכח המתפעל · אולם הכח הפועל הוא מליצ' ממה שיהיה התחלה לשנוי מאחר לאחר מצד שהוא אחר · וענינו שהדבר האל בגשם כאשר שורף ממנו רושם בגשם אחר יאמר לאותו הדבר שהוא כח כמו האש המגיע בגשם · כי הוא כאש' פגש גשם אחר מוכן לקבלת החום חממו ויאמר שהוא כח בבחינת הגעת זה הרושם · והוא כח כבר יהיה מקרה בנושא וכבר יהיה צורה בהיולי · וההבדל בין שניהם שהמקרה עומד במשכנו אשר הוא הנושא והמשכן מעמידו · והצורה בהפך מזה ר"ל שהצורה תהיה מעמדת משכנה אשר הוא ההיולי והמשכן עומד בה הנה הצורה מהעצמים לא מהמקרים ושם הכח יקבצם יחד · ומשל הכח אשר יהיה צורה · הצורה האשיית והמימיית והאויריית והארציית · והצורות הגלגליו' והם אשר יאמר להם הצורו' המיניות כי בהם יהיו ההויות מינים אחר השתוף בהיותם גשמים : ואולם הכח המתפעל הוא מליצ' מהתאר אשר בו יהיה הדבר מקבל לדבר אחר כמו שיאמר ללחות או היובש שהוא כח מתפעל · כי הוא ישים הגשם בכד ילחץ מהדוחה · אם בקלות כלחות או בקושי כיובש · הנה הכרנה מאמרו שהוא איננו גשם ולא כח בגשם · הוא שהוא ית' איננו נמצא בתאר אשר תארנוהו בענין הגשם והכח · והוא מתעלה משיהיה בכד והמקום או אל במה שיהיה בכד והמקום : ואולם השאלה הג' הנה המכוון ממנה באור שהוא ית' אחד ודע שמלת אחד לה עניני' רבי' · אלא שאנחנו נרצה בזה המקום ג' מהם : והראשון שהוא ית' אחד בענין שעצמותו לא תקבל החלוק אחר שאין לו חלקים יתקבצו ויעמוד בם עצמותו לא חלקים כמותיים ולא חלקים עניין שזה יהיו כחמר וצורה או כסוג והבדל · ובכלל על אופן יהיו חלקי' המאמ' המבאר לענין שמו יורה כל אחד מהם על דבר הוא במציאות בלתי האחר · השני שהוא יתבר' אחד במינו ר"ל אין אמתתו מגעת לזולתו · הג' שהוא יתב' אחד בחיוב המציאות ר"ל אין במציאות נמצ' אחר זולתו היה מחוייב

לעצמותו

לעצמותו · אבל א״א שיהיה נמצ׳ אחר במדרגת
מציאותו והיא מדרגת החיוב · הנה המחוייב
המציאו׳ הוא לזולתו וכל אשר זולתו הוא אפש׳
לעצמותו · הנה זה ביאו׳ מופשט המליצ׳ באלה
השאלות ויגיע אמתם והמופת עליה׳ · אם ירצ׳
הא׳ ית׳ · ואולם ההקדמות החמש ועשרים הם
המגיעו׳ אל אמתת אלה הדרושים · ונביא על
ביאורם מופת כי סדרם בעל הספר בשת׳ · כי
לא היתה כוונתו זה לא מה שכווננו ומה שזכרנו
בזה הספר כמו שיבא · ואולם ההקדמה השש
ועשרי׳ והיא נצחות העולם · כבר הודה אותה
להם עד״ ההנח׳ לא על דרך ההאמנ׳ לאמתתה ·
כדי שיראה המופת על מציאות האל ותאריו
ית׳ : ואם הנחתנו העולם קדום · כי רבים
מהאנשים חושבים שהמאמר בקדמות העולם
נרצה באמתת הדרושים השלשה · ואין הענין
כאש׳ דמו או חשבו לפי שאנחנו נבאר שהמאמ׳
בקדמות העולם מאמר בטל ושאין מופת
לארסטו עליו ומי שחשב מהמתשכי׳ לו ומבאר
ספריו שהפנים אשר זכרם הם מופתים הוא
טועה · אם לסכלותו בתנאי המופת או בעזיב׳
עיון אותם התנאים לטוב מחשבתו בארסטו
שכל אשר אמרו או האמינו הוא מופת · ואינו
כן כי ארסטו הוא אשר למדנו בהגיון תנאי
המופת · ואנחנו נראה אותם התנאים חסרים
באופנים אשר זכרם בקיום קדמות העולם :
כמו שיבא אחר זה ברצון האל יתברך :

אמר ההקדמה הראשונה שמציאות גודל
אין תכלית לו שקר : הביאור דע שזאת
ההקדמה כבר הסכימו באמתתה האמתיים
מהחכמים ורוב חכמי הדתות האלהיות ·
והחולק׳ בה כתו׳ כפריד סברותיה׳ בספקותם
בה עם התירם · ולפני זה א״א מבלתי באור
המליצה בזאת השאלה : אח״כ נעתיד המופת
עליה · וכאמ׳ שאמרנו לדבר בשהוא אין תכלית
לו יאמר על שני פנים אחד מהם עד״ שלילה
והשני עד״ ההסרה · ואולם האופן הראשון הוא
שלא יהיה לדבר׳ הענין אשר ישיגהו התכלית·
וזה הענין הוא הכמה · ונשלול ממנו התכלית
אשר היא סגולת׳ לחיוב שלילת הסגולה ממנה
שישלל ממנו בעל הסגולה · כאשר יאמ׳ הנקוד׳
אין תכלית לה ועצמות הבורא או הנפש אין
תכלית להם כי אלה הדברים אין כמה להם ·
והתכלית אמנם הוא חתוך כמות הדבר וכאש׳
אין כמה לו אין חתוך לו ואין תכלית לו ·
ואולם ההסרה הוא שיהיה לדבר כמה אבל
יסולק ממנו התכלית · והוא גם כן על ב׳ פנים·
אחד מהם שיהיה מדרכו שיקר׳ לו תכלית אבל
היא בלתי נמצאת בפעל · כמו העגולה כי
היא בעלת כמה ואין לה תכלית · ואין רצוני
בו שטח העגולה בלתי מוגבל בגבול הוא
המקיף אבל אמנם ארצה בו המקיף עצמו
כי אין בו נקודה בפועל יגיע אליה החוט
העגול אשר הוא מקיף העגולה אבל הוא
מתדבק אין הפרש בו ולא גבול להיותו מדרכו
שהונח בו נקודה תהיה אותה הנקודה גבול
ותכלית לו · והשני שיהיה דבר לו כמה ויהיה
מדרך מינו וטבעו שיהיה לו תכלית אבל אין
מדרכו בעינו שיהיה לו תכלי׳ כמו הקו הבלתי
בעל תכלית לו היה · כי לא יעבור שיהיה
אחד במספר נושא לתכלית ולהעדר התכליתי
אבל טבע הקו מקבל לשיהיה בעל תכלית
בכלל ואולם הספק בקו הבלתי ב״ת · וזה
הענין הוא אשר נרצה שנחקור בזאת החכמ׳ ·
ההקדמה והענין מהיות הקו או המרחק בב״ת
הוא שאי זה דבר לוקח ממנו ואי זה משלים
לוקחו ממנו לאותו הדבר ימצא דבר חוץ ממנו
מבלתי כלה · וכאשר ידעת זה דע שהמופתי׳
הבחוני׳ אשר הגיעו לנו ממי שקדמנו ונשענו
עליהם בזאת ההקדמה · שלש אחד מהם יאמ׳
לו מופת ההדבקות · והב׳ מופת הנכוחות ·
והג׳ מופת הסולמי · ואולם מופת הדבקות הוא
זה · אלו היה מרחק מתפשט אל בב״ת במלוא
או רקות · אם היה לנו שנניח קו יוצא
מהתחלה היא נקודת א׳ בזה המרחק ההב״ת
וילך אל בלתי תכלית ונקראו קו א״ב כמו

זה א ג ב ונניח נקודה אחרת
בזה הקו אחר נקודת
א׳ בשעור אמה והוא נקודת ג׳ הנה הגיעו שה
שני קוים האחד מהם קו א״ב והוא מצד א׳ בעל
תכלית ומצד ב׳ בלתי בעל תכלית והשני קו
ג׳ב׳ והוא ג״כ מצד ג׳ בעל תכלית ומצד ב׳ בב״ת
וכאשר הנחנו במחשבתנו דבקות אחד מהם
על האחר מהשני כדדים הבעלי תכלית ·
וענין זה הדבקות שנקביל במחשבה החלק
הראשון מקו א׳ב מצד א׳ בחלק הראשון מקו
ג״ב מצד ג׳ · והחלק השני בשני והחלק השלישי
בשלישי וכן אל בלתי תכלית הילכו מקבילים
אל מה שאין תכלית לו מבלתי חתוך או יחתך
אחד משניה׳ והראשון בטל ואם לא היה החסר
כמו הנוסף היה קו א״ב נוסף על קו ג״ב בקו
א״ג הנה ישאר השני וידוע שהנחתך יהיה הוא
הקו החסר ויהיה בעל תכלית והנוסף אמנם
נוסף עליו בשעור בעל תכלי׳ והוא שעור אמה
הנה יהיה הוא גם כן בעל תכלית ויהיה הקו
המונח בלתי בעל תכלית בעל תכלית מצד ב׳
וכבר הנחנוהו בלתי בעל תכלית זה בטל ·
וכבר חויב מהנחת מרחק מתפשט אל זולת
תכלית בטל · ויהיה נמנע בטל · הנה כל גודל
הוא בעל תכלית מוגבל וזהו הדרוש · ועליו
ספק והוא שיאמ׳ שזה המופת לא ישלם בדבקו׳
אשר זכרתם אותו והוא לא ישלם אלא בהנחת
תנועת אחד השני קוים באורך להדבק עם
הקו האח׳ אבל תנועת הקו הבלתי בעל תכלית
שקר ר״ל התנועה הארוכה שזה היתה מהצד
הבלתי בעל תכלית או אליו אולם ממנו לפי
שאבל התנועה א״א מבלתי דקות מגיע מהצד
הבלתי בעל תכלית אחר שלולי היה מגיע
היה מרחק טרוד בקו ויהיה בקו נשאר על
ענינו בלתי מתנועע וכבר הנחנוהו מתנועע
זה חלוף וכאשר נשאר הגיע דקו׳ מצד הבלתי
בעל תכלית הנה זה הקו נחתך בעל תכלית ·
וכבר הנחנוהו בב״ת זה חלוף · ואולם תנועתו
אליו הנה חויב הדקות אליו כי הדבר אמנם

יתנועע אל צד יהיה דק ממנו ויתלאהו
בשיתנועע אליו וכאשר היה דק ממנו היה הקו
נחתך תחתיו והיה בעל תכלית וכבר הנחנוהו
בב״ת זה חלוף · הנה תנועת הקו הבלתי בעל
תכלית בארך שקר · ואכ״ הִתדבקות אמנם
יתאמת בקוים אשר יהיו בעלי תכלית ותהיה
אמתת הקדמת המופת עומדת על אמתת
הדרוש וא״א מבלתי לקיחת הדרוש במופת
והיה מערכ׳ על הדרוש הראשון ויחוייב הסבוב
והוא בטל · והתרו הוא שאין צורך בנו אל זה
הדבקות אל תנועת הקו ב׳חוכה אבל הדבקו׳
יגיע אל האופן אשר זכרנוהו במופת והוא
שיונח במחשבה מקביל כל חלק מאחד מהם
לחלק מן האחר מהצד בעל תכלי׳ ואין בהנח׳
המחשבית שקר · אחר כן יפול עליו שם המופ׳
כאשר אמרנו שאם הגיעו אלה ההקבלו׳ תמיד
אל בעל תכלית היה החסר כמו הנוסף זה שקרי
או יחתך החסר מן הצד האחר ויהיה בעל
תכלית ונוסף עליו הנוסף שיעור בעל תכלית
הנה יהיה הכל בעל תכלית וישלם המופת
כאשר זכרנוהו · ואולם מופת הנכוחות צורתו
שאנחנו נניח במרחק הבלתי בעל תכלית קו
בב״ת והוא קו א״ב ונניח כדור יוצא ממרכזו קו
בעל תכלית נכחי לקו הבלתי בעל תכלית
והוא קו כמו זה א ב הנה כאשר התנועע
הכדור עד שר קו נ״ד מנכחות קו
א״ב אל נכח ראשו א״א מבלתי
שיחודש בקו א״ב נקודה היא
ג ד
ראשית הנקודות אשר יפלו עליהם הפגישות
נכח ראשו אבל זה בקו הבלתי ב״ת שקר · כי
אין נקודה בו אם לא למעלה ממנו נקוד׳ אחת
והפגישה נכח ראשו עם הנקודות העליונות
קודם הפגישה עם הנקודות התחתונות · כי
כאשר הגענו קו ג״ד אל קו א״ב הנה הזוית אשר
תחודש עם הנקודות העליונות תהיה יותר
חדה מאשר תחודש עם הנקודות התחתונות
והוא נגלה ומן השקר שתהיה שם נקודה היא
ראשית הפגישה אבל היא מתחייבת אל סור

הקו

הקו מהמכוונות אל הפגישה וזה קבוץ בין שני סותרי׳ אבל כל אשר הנחנוהו בהקדמו מהנחת הכדור ותנועתו ונחת קו בעל תכלית מתרכזו נכחי לקו האחר אמתתו ידוע בהכרח אם לא הנחת הקו הבב״ת הוא מחוייב לענין הבטל ויהיה בטל׃ הנה כל גודל ושיעור יחוייב שיהיה בעל תכלית והוא הדרוש • ועליו ספקו אזקות לא זכרום המתאחרי׳ והוא שיאמ׳ למה אמרתם שהכדור כאשר התנועע עד שר הקו מהנכח אל הפגישה נכח הראש אין ספק שיחודש בקו הבלתי בעל תכלית נקודה היא ראשית נקודות הנפגשות נכח הראש וזה שהפגישה נכח הראש בן שניהם אמנם תתחדש בתנועה והתנועה מתחלקות לעולם בכח הנה יהיה שקר הפגישה נכח הראש בקו הבלתי בעל תכלית עם שקנה הקו הבעל תכלי׳ המתנועע בתנועת הכדור לעולם מתחלק בכח והיה איפשר הנחת נקודה מנקודות הפגישה אם לא שאפשר הנחת נקודה אחרת לפניה אחר שכל חלק מחלקי הקו בעל תכלית היה אותו הקו בעל תכלית או בלתי בעל תכלית איפש׳ שינחו בו נקודות בבלתי בעל תכלית בלתי נבררות ולא נמשכות אבל מחוייב שיהיה בין כל שתים מאותן הנקודות קו וזה נבנה על סלוק החלק ובפרט שזה המופת נבנה משרשו על סלוק החלק והוא נגלה למעיין בו • הנה המגיע שהפגישה נכח הראש אמנם תגיע בתנועה והיא מקבלת לחלוקה בבלתי תכלית בכח וכן מה שתפגשהו מן הקו הנה א״א הנחת נקודה היא ראשית נקודת הנפגשות בו נכח הראש • התשובה היא שהעגולה אשר תרשום בתנועת הקו בכדור המונח על שני חלקים אחד מהם קשת הפגישה והוא הקשת אשר ימשך לקו א״ב הבלתי ב״ת והאחר קשת הנטיה והוא הקשת האחר ואין ספק שכל הנקודות המונחות בקשת הפגים׳ יחוייב שתהיה מכלל נקודות הפגישה כמו שכל הנקודות המונחות בקשת הנטיה הם נקודות הנטיה והנקודה

אשר היא קנת קשת הפגים׳ אחר שהיא נקודה בקשת הפגישה יחוייב שתהיה מכלל נקודות הפגישה כי כל נקודה בזא׳ הקשת היא נקודת הפגישה וכאשר נדבק קנה קו ג״ד על זאת הנקד׳ ר״ל קנה קשת הפגים׳ נתלה לו הפגישה עם נקודה בקו א״ב הבב״ת ותהיה אותה נקוד׳ ראשית הנקודות הנפגשות אחר שאין לפניה מקשת הפגים׳ דבר להיותה קנה לה ואז ישלם המופת כאשר שפרנוהו • והית׳ כוונת הקודמי׳ בהוראת זה המופ׳ בהנח׳ העגולה לא במופשט הנח׳ הקוים וזהו הער׳ על התר הספק הנזכ׳ והמתאחרים הפילו בחינת העגולה בו וחשבו שהיא נוספת בו ובנוהו על מופשט הנח׳ השני קוים ובהנחת העגולה תועלת התר הספק הנזכר זה כללי מה שאכלי׳ בשיעור ידיעת זה המופת • ולאומ׳ שיאמר שהנקודה שהיא קנה קשת הפגישה היא בעינה קנה קשת הנטיה לדבקות שתי קשתות והיא הגבול המשותף בין שתי הקשתו׳ וכאשר היה כן שבה הנקודה אשר כאשר נדבק קנת הקו עליה היה נכוחי לקו האחר לא נפגש נכח ראשו ולא נוטה היא זאת הנקודה לא זולת כי שאר הנקודות אם נקודות הנטיה ואם נקודות הפגישה ואיכה נקודה הנכחית אלא זאת הנקודה להיותה משותפת בין שתי קשתות הנטיה והפגישה ויהיה הקו אבל נפילתו קנה על זאת הנקודה נכוחי לקו האחד לא פוגשו וזה ספק לא באר׳ התרו ומי ששער על התרו נשלם לו המופת כשאל האל שיישירנו בו • ונתחיל עתה בביאור מופת השולמי ונאמר לו הין המרחקים בב״ת איפשר לנו שנניח שתי התפשטיות יונאות מהתחלה אחת בתמונ׳ משולש לאשר המרחק בין שניהם נוסף בשיעור א׳ מהתוספת כמו שהמרחק הראשון אם היה אמה היה השני אמה וחצי ויוסיף השלישי על השני בזה השעור ג״כ׃ וכן הרביעי על השלישי ויהיה זה השעור נשער בזה התוספת וילכו ע בלתי תכלית עם התוספת הנזכר ויהיה כל מרחק עליון בין

שניהם מקיף על כל המרחקים אשר תחתיו
על כל אופן ואיפשר שימצא מרחק אחר יהיה
מקיף על כל אותן המרחקים הבלתי בעלי
תכלית במרחק יות' ממה שא"א יותר מזה והוא
אותם המרחקי' המוגבלי' זה חלוף אבל המאמר
שני התפשטיות מתרחקים על אותו האין
מהתוספת אל בעל תכלית איפשר בהכרח ·
הנה מחויב שימצא או מרחק אחד בין שניה'
מקיף על כל אותם המרחקים הבלתי בעלי
תכלית ויהיה אותו המרחק אם כן בלתי בעל
תכלית עם היותו מוקף בין השני מקיפין זה
שקר וקיים שכל גודל הוא מחויב שיהיה בעל
תכלית והוא הדרוש · ועליו ספק והוא שיאמר
שהמרחק אשר זכרתי אותו שהוא מקיף
המרחקים · הבב"ת על המקום אשר יכרתם
אותו ראוי שיהיה סוף המרחקים · ואלו לא
יהיה מקיף על כל המרחקי' הבב"ת כאשר היה
סוף המרחקים היו השני התפשטיות נפסקים
אצלו והיו בעלי תכלית וא"כ לא תתאמת אותה
הקדמה והיא היות מרחק אחד מקיף על כל
המרחקי' הבב"ת אם לא בהנח' השני התפשטיו'
הבעלי תכלית וזהו הדרוש מאותו המופת
ויתחייב שיהיה אמתת המופת עומד על אמתת
הדרוש והוא שקר · השיבו ממנו בשזה לא יזיק
לנו כי הנחנו כביאת המופת על זה האופן וכאמ'
המאמר בהיות השתי התפשטיות בלתי ב"ת
יחייב המאמר בהיותם בעל תכלית ויהיה
המאמר בהיותם בעלי תכלית וזה בטל ·
ואמנם אמרנו זה וזה שהוא אם שיהיה שם
מרחק אחד מקיף על כל אותם המרחקים
הבלתי בעלי תכלית או לא יהיה ואם היה הוא
סוף המרחקים ויהיו השני התפשטיות נפסקי'
אצלו ויהיו בעל תכלית ואם שא"א שם מרחק
על התאר הנזכר ואז יהיו המרחקים בעלי
תכלית מוגבלים ואצל זה הגבול יפסקו השתי
התפשטיות אצל זה הגבול זה חלוף · הנה
מתחייב הפסק השתי התפשטיו' אצל זה הגבול
ויהיו בעלי תכלית : הנה כבר יתחייב המאמר
בהיות שניהם בעלי תכלית על הוראת היותם
בלתי בעלי תכלית והוא שקר · ודע שהחלק
השני מזאת המליצה משותף בינה ובין המליצה
הראשונה ועלו מניעות חזקות והוא שיאמר
מה רצון מאמרכם שלא יהיה אפשר שימצא
במרחק אחד אמנם הוא מרחקים מוגבלים
נראי' והוא הנגלה ממאמרם לחייב להם בשלא
יתחייב שיפסקו השני התפשטיות כי לו נמצאו
אחר זה איפש' שימצא מרחקים נמצאי' במרחק
אחד יותר ממה שא"א יותר מזה והוא אותם
המרחקים המוגבלים זה חלוף והוא נמנע כי
לו יתחייב מכזיב אות' ההקדמ' כדק זאת עבר
שיהיה הבודק אבל כזבה הוא אמרנו הנמצא
במרחק אחד מרחקים מוגבלים תמיד לא על
ההרגש אבל כל אחד ואחד מאלה המרחקים
הנמצאים ביניהם מקיף על המרחקים בעלי
תכלית הם תחתיו לא אל תכלית בכד לא יגיע
אל אחד לא יהיה עליו מה שיקיף על מספרם
בעלי תכלית · עוד יאמר יתחייב חתוך השני
התפשטיו' אבל על כל אחד מקיף על מספרים
בעלי תכלית אחד זה דרכו לא אל תכלית ·
הנה זה מניעה לא ראיתי אחד מהם מגיע לו
דחייתה ואיפשר שיושב ממנו בשיאמר אם לא
יצדק אמרנו מקובץ המרחקים הנמצאים בין
שניהם נמצא במרחק אחד או אמרנו קצת
המרחקים נמצאים במרחק אחד נראה בלתי
השאר · או אמרנו כל כלל מאלה המרחקים
נמצאים במרחק אחד בכד יהיו הענינים
המקיפים על אותו הכלל מספר לא אחד ויהיה
כל אחד מה מהמרחקים המקיפים על אותו
הכלל מקיף על המרחקים בעלי תכלית לא
אל תכלית והקפו באלה החלקים נגלה לא
יתחלף מבואר · אולם החלוק הראשון הוא
מבואר ההפסד למה שהנחנוהו בשרש המופ' ·
והשני נפסד שזכרנוהו · והשלישי כשאר · וכאמ'
שהמקובץ אלה המרחקים הבלתי בעל תכלית
כאשר היה כל כלל בעל תכלית ממנו מקיף
עליו מרחק אחד בלתי המרחק האח' אשר יהיה

כלל

כלל אחר בעל תכלית מקיף עליו הנה אותם הכללים המקיפים עליהם מגיעים באותם המרחקים המקיפים אבל המרחקי' המקיפי' מספר לא הדרג' יהיה העליון מקיף על האחר להנחה הנזכרת' הנה המרחקים אותם יעמד מעמדם אחד מהם והוא העליון מהם ויהיו אותם הכללים המקיפים עליהם מגיעים באחד מהם ויהיה הכל מגיע באותו האחד ויהיה אותו האחד מקיף על כל המרחקי' בב"ת ואז ישלם המופת וזו היא התשובה מהמניעה הנזכרת · הוכחת המופת על צורה אחרת דע שאכל התר זה המופת בראשית ענינו קדמה אל שכלי כורתו על אופן אחר לפני אביו מה שזכרנוהו ואח' שהתאמת אצלי מה שהביאוהו מכאתיו אולת · מה שקדם אל שכלי אחר שלא יפנה עליו מהשיפנה על הראשון ויזכרהו כי הוא דק מאד המגיע ל' הדרוש מבלתי אריכו' · ואופנו שאנחנו ננית השני התפשטיו היוצאים מהם תחלה האחת בכד יתרחקו כפי שעורם תמיד כמו מה כאשר עיינתי אל שניהם על שיעור מבאתי בין שניה' מרחק בשיעור אמה ואכל היותם שתי אמות מרחק בשיעור שתי אמות וכן אל בעל תכלית והן הידוע בהכרח שאין הנמנע בהתרחקם על זה האופן וכאשר היה המרחק בין שניהם תמיד על שיעור שתי ההתפשטיות והשתי התפשטיו' נמצאו בבעלי תכלית עם ההתרחקות הנזכ' הנה בין שניהם מרחק בלתי תכלי' בהכרח עם היות המרחק בין שניהם על שיעוריהם תמיד ויחוייב שיהיה בין שניהם מרחק בב"ת עם היותו מוקף בין השני מקיפים זה שקר וזה הוא המופת אשר יכוון אליו בזאת ההקדמה · והשבח לא' על מה שהישירנו בטובו אשר אין לו תכלה ושבחיו בבלתי תכלית · ואולם המקיימים לשיעורים הבלתי בעלי תכלית הם כתות ולהם ל' קיומם כפי שרשיהם הנפרדי' טענות קצתם מיוחסו' לדעות הטבעיות וקצתם מיוחסות לדעות הפלוסופיה הראשונה נשמכות אל שרשיים

הניוניים קצתם לקוחו' כפי טבע הכח השופט בראשית יכיר' האדם והו' הכח המחשבי אולם הכת הראשונה הם סברו רקות בב"ת השעור וחלקים בו בלתי בעלי תכלי' המספ' מתנועעי' באותו הרקות פוגשים זה את זה כל תנועה ופגישה קדומה בתנועה ופגיש' לא אל ראשי': אמרו וכבר יזדמן להם שיפגשו על אופן ויתקבצו בחדוש עולמים בעלי תכלית וחלקי': מהם מי שאמר אותם החלקים לא יחלקו כלל לא החלוקה הכרופית ולא החלוקה הפרודית ומהם מי שאמר שהם יקבלו החלוקה הכרופית ולא החלוקה הפרודית אחר שהפרוד אבלו אמנם יהיה בהתרחב הרקות ולא יתרוקן בעצם אותם החלקים רקות ומאלה מי ששם עלת זה בשהויה והספר הבלתי בעל תכלי' יצטרך אל חומר בלתי בעל תכלית ולהם הפרדות אחרות אין ראוי לזכרם בזה המקום · ואולם הכת השנית הם אמרו כשאמרנו העולם משתנה לאמרנו זה העולם כי השנוי ענין חלקי מענין אשי · והראשון כלל מקבל המלאכה על רבים בכד יהיה יחסו אל כל החלקים המסודרים תחתיו בשווי ולא ישפט שיהיה הנמצא ממנו מספר מיוחד מעט או רב אבל הכל איפשר כפי אמתת זה המובן ואם נמנע רבוי העולמי' הבלתי בעלי תכלית אם שימנע למהותם למחויביהם והם שקר למה ש זכרנו שייחסם אל כל החלקי' על השווי מבלתי התיחדות במספר זולת מספר או למקרה נפרד ויעבר סודו ואז יעבר שיגיעו עולמים בלתי בעלי תכלית ולפי שהאפשר בנצחיות מחויב חיוב הגעת העולמים בלתי בעלי תכלית ואולם הכת האחרונה הם שפטו כפי אשר ראו החושים שהדבר אמנם יגיע אל קצה וקצהו אל קצה דבר אחר ולא ידבק לדב' ההעדר הגמור :·· ואיך יהיה ואנחנו נדע בהכרח שמזל כד הדרום נכר ממזל כד הצפון ומזל המערב ממזל המזרח מגלגל מהגלגלים אשר שמתם אותו סוף העולם או זולתו מן

הגשמים והכרת כד מכד בחוש והרמז הנה בהעדר הנמור שקר ומי שעמד על קצה העולם ושלח ידו חוץ העולם עבר ידו לא עבר ואם עבר אין ספק שרוחב אמה יותר רחב מרוחב זרת ושם שעור אם מלא ואם רקות ואם לא עבר שם דבר עומד ימנעהו והמתנגד לגשם מעבור גשם גם כן וכן ראוי שיהיה כל שעור ב"ת אל שעור לא אל קצה · וכב' שמעתי מקצת מכבדי זמננו מאשר הזקין בחכמות הפלוסופיות ובפרט הלמודיות שאמר שאין תכלית לשעורים והמרחקי' ענין טבעי ליצירה האנושית ושהמביאים ראיה על חלופו חולקים על אמתת הטבע · הנה זה הפרדת הסברות בקיום מרחקים הבלתי בעלי תכלית על אופן הקבורי וכאמ' אחר שהתאמת במופ' שהשעורי' בעלי תכלית כבר נגלה הפסד אלו הסברות אבל אנחנו נזכור בספר זה מה שיורה על הפסד אלה הדעות וכאשר לכת הראשונ' אולם הרקות הנה נקיים מהקרוב בזה הספר שמביאותו שקר כ"ש מי שהיה בלתי ב"ת וכן החלקים אשר לא יתחברו חלוקה גרופית ופרודית ואולם החלקים אשר יקבלו החלוקה הגרופית בלתי הפרודית שקר · כי אותם החלקים אבל האומרים בם מתדמי האמתות מתחלפי הטבע : וכאשר חלקנו אותם החלקי' במחשבתם בשני חצאי' איפשר בין שני חצאי כל אחד מהם מהפרוד הדוחה לדבקות אשר הוא מגיע בין שניהם כמו מה שעבר בין חצאי אח' מהם כי הם טבע אחד אין חלוף בם · ואולם ההוה וההפסד הב"בת הנה הוא נמנע שיפול ההיקש על זה אבל למה שיצטרך א' אמר ב"בת כי ההויה וההפסד הב"בת אמנ' יהיה על המשך זמן ויעבור שתמשך ההויה וההפסד הבב"ת על חוש מענין בעל תכלית השיעו' בעל תכלית משפ' החלקי' · ואולם הכת השנית הנה טענת חלוף אחר שלא יחוייב מה שיהיה למהו' כפי השכל בכון המשה על רבים בב"ת שיהיה אותו נופל או השער הנפילה כאשר האדם

וזולתם ופעמים יהיה הדבר איפשר כפי עצמותו ולא יהיה איפשר כפי זולתו אבל יהיה נמנע · ואולם אמרו בנכחיות מחויב הנה על שיעור ההקש על שרשי זה העמוד · ואמנם יהיה מחויב כי לו היה איפש' באיפשרו הכולל בלתי האיפשרו' המיוח' יהיה מחוייב לעצמותו או שיהיה אפשר באפשרות המיוחד אבל לא יעמד עדין הפועל אלא על מופשט האיפשרות עד שיהיה השפעתו ממנו מחויי ולמה אמרת' שזאת הגזרה נופלת על אחד משני אלא החלקים · ואולם הכת האחרונה הנה יאמר לה כבר נראה בראיות השכליות הרבה ממה שיחלוק משפט החוש בגרמי הכוכבים אחר שהחוש ישפט עליו בקטן השיעור והשכל יורה על זה חלופו : ואולם הכרת כד מכד הוא נופל בזה הגרס הנמצא המקיף בחושינו ונחנו ועליהם ביאור לקיחת חוץ העולם כי לא יספיק הפשטת הרמז אל חוץ העולם האלהים אם לא בהנחה : ואיך ידעתם שזאת ההנחה צודקת אולי היא כוזבת בטלה · ואולם העדר העברת ליסד הנה אין לקיום מונע הוא הגשם אבל התאר הוא המקום · ואולם אמתו' היסודות אם רצה בו יסודיות המחשבה אשר הוא נמשך בחכמה לחוש הנה הוא מקובל אבל אמתתו בלתי מחויבת · אבל קויים בחכמות הלמודיות המופת בהרבה אשר יכזבהו החוש והמחשבה כאשר אמרנו בגרמי הכוכבים וכן רבים מהמופתים התשבוריים · ואם רצה יסודות השכל הנה מסופק אי איפש' מבלתי ביאור שזה המשפט מסודר ממופשט יסודיות השכל בלתי ערוב המחשב' הנמשכת לחוש אבל הוא בהפך כי כבר עמדו על חלופו המופתי' השכליי' אשר זכרנום ובפרט האחרון מהם כאשר אמרתי בתמונות התשבוריות על חלוף הדמיון והחוש הנה זה סוף מה שנרב' בו לאמתת זאת ההקדמה · והאל המישיר בחסדו יתעלה : אמר ההקדמה הב' היא שמציאות גדלים אין תכלית למספרם

שקר והוא שיהיו נמצאים יחד ׃ הביאור דע
שהמכוון מההקדמ׳ הראשונ׳ אמנם היה ביאור
תכלית הגשמים בשיעור ׃ והמכון מזה באור
תכלית׳ במספר ׃ ומופתו הוא שאלו היה הגשמי׳
בלתי בעלי תכלית במספר היו בלתי בעלי
תכלי׳ בשעור ׃ והפסד הנמשך יורה על הפסד
הקודם ׃ באור התנאי הוא שכל גשם לו שיעור
מה וכאשר הוספנו עליו גשם אחר היה מקובץ
שיעור שניהם יותר גדול מאשר היה לפני
התוספת׳ וכן לו הוספנו עליו גשם אחר לא ב
תכלית ויהיה תוספת מספר עכמויו׳ השעורים
קנתם על קנת מחייב לתוספת השעור וכאש׳
היה המספ׳ בלתי בעלי תכלי׳ ותוספת השעור
כפי זו השעור ג״כ בלתי בעל תכלית בהכרח
שהדרגת הגודל בשעור מתחייבו הדרגות
הרבוי במספר ׃ ואולם ביאור הפסד הנמשך
כבר קדם ממנו באורו בהקדמה הראשונה ׃
הנה חויב שיהיו הגשמי׳ בעלי תכלית המספר
כמו שהם בעלי תכלית השעור והוא הדרוש ׃

אמר ההקדמה השלישית היא שמציאו׳ עלות
ועלולים אין תכלית למספרם שקר ואם לא
יהיו בעלי גודל משל זה שיהיה זה השכל ד״מ
סבתו שכל שני וסבת השני שלישי וכן אל לא
תכלית זה גם כן מבואר הבטל ׃

הביאור דע שהעלול אם מחויב לעצמותו או
נמנע לעצמותו או אפשר׳ לעצמותו ׃ והמחוייב
לעצמותו הוא הנמצא אשר אי אפשר עצמותו
להיות מקבל להעדר עם הפסק העיון מזולתו
אבל יהיה הכרחי המציאו׳ לעצמותו ׃ והנמנע
לעצמותו הוא אשר לא יהיה מקבל למציאות
כלל אבל יהיה הכרחי ההעדר לעצמותו ׃
והאפשר לעצמותו הוא אשר יקבל המציאות
וההעדר ולא יהיה הכרחי ההעדר ולא הכרחי
המציאות ׃ ומהידוע בהכרח שהמתחייב
לעצמותו לא יצטרך אל עלה תמציאהו כי
המציאות לו הכרחי ׃ והנמנע ג״כ לא יוחס
אל הסבה כי הסבה להגעת המציאו׳ והנמנע
אינו מקבל המציאו׳ ׃ הנה מהמבואר הנגלה
שהצריך ג׳ עלה תמציאהו ׃ אמנם הוא האפש׳
לעצמותו ׃ כי למה שהיה יחס המציאו׳ וההעדר
אליו על השווי לא יוכרע המציאות על ההעדר
ואל כל העדרו ישאר האפשר נעדר ׃ והדבר
אשר יגיע ממציאותו מציאות דבר אחר עומד
בו ואל כל העדרו יעדר אותו האחר יקרא עלה
וסבה ויקר׳ אותו האחר עלול ומסובב ׃ וכאשר
ידעת זה דע שהמכוון מזאת ההקדמה הוא
באור תכלית השתלשלות העלות והעלוליות
והגעתם אל עלה לא תהיה עלולה כלל אבל
תהיה מחוייבת המציאות לעצמו ׃ ואמתת
ההקדמה הראשונ׳ והשנית לא תהיה מספקת
באמתת זאת ההקדמ׳ כי הידוע מאותם השתי
הקדמות אמנם הוא הגעת תכלית ענינים׳ להם
הנחה ומקום והם הגשמים ׃ והעלות והעלולי׳
פעמים לא יהיו גשמים אבל יהיו נמצאים
מופשטים מהחמר והגשמות בלתי נתלה בהם
ויקראו שכלים כמו שיבא קיום זה המין
מהנמצאו׳ בזה הספ׳ ׃ ולא יחויב מהגעת תכלי׳
ענייני בעלי הנחה הם גשמים הגעת תכלית
ענינים לא יהיו כן ׃ ואם היו קצת המופתים
אשר עמדו על הגעת תכלית החלק הראשון
אפשר העמדתו בהגעת תכלית החלק השני
והוא מופת הדבקות בלתי הנשארים אבל על
החלק השני מופתים נפרדים ׃ ולזה שם זאת
החקירה הקדמ׳ נפרדת בעצמות׳ ואמר וראוי
שיהיו העלות והעלולים בעלי תכלית המספר
מגיעים אל קצה יהיה הוא עלה משובחת ולא
יהיה עלול כלל אבל יהיה מחויב המציאות
לעצמותו שלא יהיו אותם העלות והעלולים
גשמים ולא נתלים בם ׃ אבל שכלים נפרדים ׃
והראיה על אמתת זאת ההקדמה ׃ שהנמצא
אשר יהיה אפשר לעצמותו עלול ׃ ועלתו אם
היתה בזה התאר גם כן ׃ וכן עלת עלתו אל
בלתי תכלית ׃ אז יהיה כבר הגיע מקובץ
עלות ועלולים בב״ת כל אחד אפשר עלול ׃
וזה המקובץ מצד הוא מקובץ היה ג״כ אפשר
עלולי שהמתקויים האפשר העלול יותר ראשון

שיהיה אפשר עלולי ועלת אותו המקובץ אם שיהיה עצמו או דבר נכנס בו או דבר חוץ ממנו · והחלק הראשון בטל כי העלה קודמת על העלול והדבר לא יקדם על עצמו · והחלק השני גם כן בטל כי אשר הוא נכנס באותו המקובץ לא יהיה עלה לעצמו ולא לעלתו · ואם היה יהיה קודם על עצמו ועל זולתו וזה שקר · ולא יהיה עלה למקובץ כי עלת המקובץ תהיה ראשונ' עלת חלקיו אחר באמצעי' חלקיו יהיו עלה למקובץ : ואולם החלק השלישי והוא שיהיה עלת המקובץ דבר חוץ מאותו המקובץ הנה אותו שהוא חוץ לא יהיה אפשר עלול לפי שאנחנו כבר קבצנו כל מה שהוא אפשר עלול באותו ההשתלשלות הנה אשר הוא חוץ מהם לא יהיה אפשר עלול ואם היה יהיה נכנס בו והנמצ' אשר לא יהיה אפשר עלול יהיה מחוייב לעצמותו ויהיה השתלשלות העלות כלה אצלו ויהיה הוא קצה להם · ולא יהיו אותם העלות בלתי בעלי תכלית אבל יהיו בעלי תכלית אל עלה ראשונה היא עלה למה שאחריו מן העלו' וזהו הדרוש · וכבר נראה באלה ההקדמות השלש' שכל כלל יהיה בין נפרדיו סדור בהנחה בגשמים או הדרגה בטבע כעלות ועלולים · הנה יתחייב שיהיו בעלי תכלית · הנפרדים מוגבלי החלקים ואולם מה שלא יהיה למקובץ נפרדיו · הדרגה בהנחה או הדרגה בטבע · אם לפי שאין לו מקובץ בתנועות כי חלקי התנועו' לא יתקבצו קצתם עם קצת עד יגיע מהם מקובץ או אם היה לו מקובץ לא יהיה בין נפרדיו הדרגה בהנחה או בטבע בנפשות בני אדם הנפרדות אחר שאינם גשמים כמו שירא' עד שיהיה להם הדרגה בהנחה ואין קצתם עלה לקצתם · עד יהיה בינם הדרגה בטבע · הנה לא יעידו אלה המופתים אשר זכרנום באלה ההקדמות על חיוב הגעת תכלי' נפרדיו והפסק אפסיו · אבל הענין בו עומד על ראיה נפרדת בחלוק ובקיום והאלהים יודע :

אמר ההקדמה הרביעית שהשנוי ימצא בארבעה מאמרות במאמר העצם והוא ההויה וההפסד ובמאמ' הכמ' והוא הצמיחה והחסרון: ובמאמר האיך והוא ההשתנות וימצא במאמ' האנה והוא תנוע' ההעתק ועל זה השנוי באמת תאמר התנוע' בפרט : הביאור דע שהשנוי הליכה מן שיאות' אחר עצמות מה בתאר אחר אם בשיחודש בו דבר לא היה בו נמצא וכל אחד משניהם על שני חלקים כי אותו השנוי אם שיהיה פתאום ויהיה חדוש אותו הדבר בו או סורו ממנו בעת' אחת ואם שלא יהיו פתאום אבל מעט מעט ויהיה חדושו בו או סורו ממנו באורך הזמן · ועמדה החכמה בזה המקום כל שנוי יהיה פתאום הנה אנחנו לא נקראהו תנועה אבל התנועה הוא השנוי הזמני לא השנוי אשר בעתה והוא שיצא הדבר מהכח אל הפעל מעט מעט · וכאשר ידעת זה דע שהוא זכר בזאת ההקדמה שהשנוי ימצא בארבעה מאמרות מהמאמרות העשרה אשר נדרוש החכמי' בחכמ' הכוללת מהפילוסופיה הראשונה ואותם הד' הם העצם והכמה והאיך והאנה · והשנוי אשר יפול בעצם הוא כמו שישוב המי' אויר והאויר אש והאש ארץ או בהפך ויקרא זה השנוי הויה למין אשר יחודש והפסד למין אשר סר וזה בפשוטי' · ואולם במורכבי' כמו שישוב החטה והדם בשר ועצב ועצם וכמו שישוב הנחשת כשישרף שיד והעצם אפר וזה השנוי היה פתאום וכבר יחשב שההויה כבר תפול בהדרגה מעט מעט כמו שיהיה החי מהטפה ואינו אמת · כי אותו תנועה באיך והוא חדוש המזג עם הנמשכים לו ואין ספק שהם איכיות עד כאשר נשלם המזג בנמשכיו הנה תחודש נפש החי פתאום מבלתי הדרג' · ואולם השנוי בכמה אמנם הוא שישוב שיעור הגשם יותר נוסף מאשר היה או יותר חסר מאשר היה וכל אחד משניהם גם כן על שני חלקים · כי אותו התוספת והחסרון כבר יהיה בהתחבר גשם אחר אליו בכח טבעי ויקר' גדול כל צמח כאשר נוסף שיעורו בשיחובר אליו מזונו כח המגדל

וכבר

וכבר יהיה בהחסר חלק ממנו ויקרא כליון התכה והוא מקבל הגדול בכמה יחסר שיעורו בכליון ההתכה • ושני אלה החלקים זכרם בעל הספר והספיק לו וכבר נוסף שיעור הגשם או יחסר לא בהתחבר חלק אליו או החסרו ממנו׃ אבל בשיסור מן ההיולי שיעורו ויחודש בו אם שיעור יותר גדול מאשר היה ויקרא ספוגיות או שיעור יותר קטן מאשר היה ויקר׳ מקשין׳ • ומשל הספוגיו׳ הוא אם ינפח אדם נוד עור ד״מ כאשר היה רק ויתפשט האויר אשר בו להכרח העדר הרקו׳ וכאשר כפה אותו על מים תקשר אותו האויר עד שיעורו הראשון ולכן יכנס בו המים עם שאין מטבע המים העליה אבל למה שכר המכריח מן האויר התקבץ בטבע אל שעור עצמו ונמשכו אליו המים בשיעור מה שהיה ספוגיות האויר במציצה • ואולם השנוי במאמר האיך הנה הוא יקר׳ שנוי כמו התאדם והתלבן והחמם והקרה • ואולם השנוי שיפול במאמר האנה הוא תנועת ההעתק ממקום אל מקום׃ אמר וזה השנוי יאמר לו התנועה בפרט ר״ל שהשנויי׳ הנופלים בשאר המאמרו׳ לא יקראו תנוע׳ אבל מיבת התנועה מיוחדת בשנוי אשר יהיה במאמ׳ האנה בלתי בזולתה מהמאמרות • ודע שעל דבור המחבר ספקו׳ חזקות והוא שיאמר מה הכרכה מהשנוי במאמרו שהשנוי ימצא בד׳ מאמרו׳ אם הכרכה בו השנוי פתאום או לא פתאום או השנוי משולח שזה היה פתאום או לא פתאום. ואם היה רצונו בו השנוי פתאום. הנה השנוי בכמה והאיך והאנה לא יהיה פתאום אבל על ההדרגה • כי הגדול וההתכה וההשתנות ותנועת ההעתקה יקיימו בקיום הזמן ולא יהיו פתאום אבל השנוי במאמר העצם והוא ההויה וההפסד יהיה מסכים לו והספיק לו לפי שההויה וההפסד יהיו פתאום • ואם היה רצונו בו השנוי על ההדרגה הנה השנוי בעצם לא יהיה על ההדרג׳ אבל יהיה פתאום אבל שאר השנויים יהיו מסכימים לזה • ואם היה רצונו בזה השנוי הו׳ השנוי משולח עד יקיף כל אשר זכר היה פתאום או לא היה פתאום הנה השנוי משולח לא ייוחד במאמרות הארבעה אשר זכרם כי כל מאמר מן המאמרות הנה הם יחודשו במשכנם ויהיה לכל מאמר שנוי מה אם פתאום אם לא פתאום ולמה זה ייוחד לזכר המאמרות הד׳ בלתי אחריתם׃ תשובתו משני פנים אחד מהם שהרצון בזה השנוי הוא השנוי משולח עד יקיף כל החלקים אשר זכרם והמנם ייחד לזכור אלו הד׳ כי השנויים הנופל׳ באלו הד׳ להם שמו׳ מיוחדים כמו השנוי הנופל במאמר העצם יקרא הויה או הפסד והשנוי בכמה יקרא גדול או התכה והשנוי באיך יקר׳ השתנות והשנוי באנה יקרא העתקה • ואולם השנוים הנופלים בשאר המאמרות אין להם שמות מיוחדים הנה ייחד לזכר אלה הארבעה להיותו זה פירוש לאלה השמות עד כאשר זכר בספר אלה שמות יהיה ענינם ידוע לתלמידים והאופן השני הוא שנרכש באלה החכמו׳ ברוב הענינים המנם יהיה לזכור אלה השנויים הארבעה בלתי שאר השנויי׳ • כי רוב חקירתם אמנם יהיה בהויה וההשתנות פעם בהפרדה ביניה׳ ופעם בראית הכופרי׳ להויה וההשתנו׳ ופעם בביאור מיניהם וחלקיהם • וכעם רבוי נפילת הצורך אל החקירה מאלה השנויים ייחדם לזכר בלתי זולתם מהמאמרות • ולא יאמר השנוי במאמר המצב והוא כמו התנוע׳ הסבובית יצטרך לחקור ממנו באלה החכמות ויפול הצורך אליכו הריבוי עם שהו׳ לא יזכרהו לפי שכאמר התנועה הסבובית אנלו מין מהתנועה באנה כאשר יגלה זה בהקדמת י״ג ויהיה זכר סוגה מקיף עליה ואין צורך פה להפרידה בזכר׃

דרוש אחר החכמים הסכימו על שהשנוי אשר לא יהיה פתאום אבל יהיה על ההדרגה יקרא תנועה אחר כן אמרו התנועה אמנם תמצא בד׳ מאמרות שלש מהם זכרם המחבר והוא מאמר הכמה והאיך והאנה והמה באחד מהם לא דבר והוא מאמר

המצב · ושאלו שם התנועה על השנוי באלה הארבעה עד אמרו שהתנועה בכמה כצמיחה וספוגיות והתכה ומקשיות והתנועה באיך השתנות · והתנועה באנה העתקה והתנועה במצב היא כמו התנועה הסבובית ולמה זה יחד שבת התנועה בשנוי אשר יהיה במאמר האנה עם שהסכמת החכמים קשורה על שאותה באלה הארבעה כלם תשובתו הוא שהוא שומר על ההנחה הלשונית כי בעלי הלשון לא ישאלו שם התנועה אלא על ההעתק ממקום אל מקום הנה ידוע שהיא תנועה באנה · ואולם התנועה ממצב אל מצב לפי שזאת התנועה ואם לא תהיה תנועה באנה כפי אלות הגשם המתנועע בעגולה הנה כל חלק נניח בו הנה הוא יהיה מועתק ממקום אל מקום ולזה התנועה הסבובית אצלו נכנס׳ בתנועה במאמר האנה · ואולם השנוי במאמ׳ האיך בכרשומיות והתאדמות הנה בעלי הלשון לא יקראוהו תנועה · ואולם השנוי במאמר הכמה בצמיחה וההתכה הנה קרוב משיקרא תנועה בלשון אבל לא יכנס בחום והוא הצומח כח בלתי מתנועע · ולא יבחנהו · ואכנס בחינת מה שהוא נגלה בחוש מפורסם אצל חכמי הלשון בהמשך בהם בהשגחת לשונם ולזה ייוחד תיבת התנועה בשנוי במאמר האנה : אמר ההקדמה החמישית שכל תנועה שנוי ויציאה מן הכח אל הפועל :

הביאור דע שכל מה שאשר היה בכח בקצת בשלמיות הנה צאתו מהכח אל הפועל אם שיהיה פתאום והוא ההויה או על הדרגה מעט מעט והיא התנועה הנה שכל תנוע׳ הוא צאת מהכח אל הפועל ולא יתהפך כי ההויה גם כן צאת מהכח אל הפעל ואיננו תנועה אבל כאשר שמנו ביציאה מהכח אל הפעל תנאי ההרכבה או מעט מעט ומה שדומה להם או יתכן שיהיה גדר או רושם שלם בתנועה וכבר זכרו בהודעת התנועה אופנים אחד מהם מה שזכרנוהו · והאח׳ מה שזכרו המלמד הראשון · כי אמר התנועה שלימות ראשון למה שבכח מצד מה הוא בכח · וזה כי התנועה ענין איפשר ההגעה לגשם ויהיה הגעתה לו שלימות כי התנועה איננה כשאר השלימות כי שאר השלימות לא ישפוט הגעת לגשם שימשך לו שלמות אחר בצד לא יושכל · אלא היותו מביא אל שלמות אשר אחריו · והתנוע׳ שלמות זה דרכו כי התנועה מאשר היא תנועה דרשה שלמות אחר אחריה · וכאשר היה זה כן הנה התנועה שלמות ראשון למה שבכח ביחס אל השלמות אשר אחריו · ומציאותה לו היא שלמות ראשון למה שבכח אבל לא משולח · עד יהיה שלמות ראשון למה שבכח מאשר הוא בפעל · כמו שאדם כאשר התנועע ממקום אל מקום הנה התנועה שלמו׳ ראשון לו מאש׳ הוא אדם כי הוא באנשו׳ בפועל לא יתנועע להגיע לה אבל מאש׳ הוא בכח והוא היותו במקו׳ אשר יתנועע אליו הנה התנועה שלמות ראשון למה שבכח מאשר הוא בכח · והשלישי מה שזכרו גדול החכמים האלהי אפלאטו״ן שהתנועה היות הגשם בצד לא יניח מן העתות אם לא שיהיה עניינו בעתה אשר יהיה לפניו ואחריו וזה מה שנתלה בזה והאל המסכי׳ : אמר ההקדמה הששית היא שהתנועות מהם בעצמות ומהם במקרה ומהם בהכרח ומהם בחלק · ואולם אשר בעצמו׳ כהעתק הגשם ממקום למקום : ואולם אשר במקרה כמו שאמר בשחרות שהוא בגשם שהוא העתק ממקום אל מקום · ואולם אשר בהכרח כתנועת האבן למעלה במכריח יכריחהו על זה · ואולם אשר בחלק כתנועת המסמר בספינה כי כאשר התנועע׳ הספינה נאמר שכבר התנועע המסמר ג״כ וכל מחובר יתנועע בכללו יאמר שחלקו כבר התנועע : הביאור דע שמה שיתוא׳ בתנועה אם שתהיה אותה התנועה קיימת ועומדת בו או לא תהיה עומדת במה שיחובר לה : והשני יאמר לו המתנועע במקרה והוא על ד׳ חלקים כי המתנועע במקרה אם שיהיה חלק

למה

למה שהוא מתנועע האמ׳או לא יהיה · והשני חלקים אם שיהיה מדרכו שיקבל התנוע׳ כפרד ואם שלא יהיה מדרכו · הנה הגיעו חלקים ארבעה אחד מהם שיהיה חלק לו ואין מדרכו קבלתה כפרד · משלו ההיולי והצורה · כי כל אחד משניהם חלק לגשם ואין מדרך שניהם קבלת התנועה כפרד וכאשר התנועע הגשם יאמר לכל אחד משניה׳ שהו׳ התנועע במקר׳ · והשני מהם שלא יהי׳ חלק לו ולא מדרכו קבלת התנועה כפרד המשל הלובן בגשם כי כאשר התנועע הגשם יאמר ללובן שהוא מתנועע במקרה · והשלישי מהם מה שיהיה חלק לו ומדרכו שיקבלה כפרד משלו הגשם המחובר מהגשמים כנסרי המסודרי׳ בספינ׳ והמסמרי׳ התקועים בם ואם יניע המניע אמנם יניע כל שניהם ויתנועעו חלקיהם בהמשך להם ויאמ׳ לחלקיהם שהם מתנועעים במקר׳ · והרביעי מהם שלא יהיה לו חלק ומדרכו קבלתה כפרד כשיושב בספינה כי היא כאשר התנועע יאמ׳ ליושב בה שהוא מתנועע במקרה · ואולם החלק הראשון והוא שתהיה התנועה אם עומדת בו הנה הוא על שני חלקים כי סבת אותה התנועה אם שיהיה דבר חוץ מן הגשם ואם שיהיה דבר יתלה בגשם והחלק הראשון יאמר לו המתנועע בהכרח והוא אם שיהיה משיבה למוכרח או דחיה לו · ועל השני חלקים אם שיפרד מן המכריח אחר ההנעה או לא יפרד ממנו · ועל החלקים הארבע׳ אם שתהיה אותה התנועה ההכרחית מתהפכת לתנועה הטבעית למוכרח או תהיה יוצאת מתנועתו הטבעית בלתי מתהפכת · והתנוע׳ ההכרחית המתהפכת כמו השלכת האבן אל מעלה והיוצאת מתנועתו הטבעית בלתי מתהפכת כמו השלכה על נכח פני הארץ · ויגיע מהם מהזדווג אלה החלקים קצתם עם קצת שמונ׳ חלקים לתנועה ההכרחית ועליך בחינת הפרדתם בהמשלם · ואולם אם היתה סבת אותה התנועה דבר בנפש אותו הגשם הנה יאמר לו שהוא מתנועע בעצמות · והוא אם שתהיה מסודרת ממנו בכונה ובחירה והיא התנועה הרצונית או מבלתי כונה ובחירה והיא התנועה הנמשכת · ועל השני חלקי׳ אם שתהיה מוגבלת הכד הולכת על פאה אחת ואם שתהיה מתחלפת הצדדי׳ רבת העצמיו׳ ; ואלה הד׳ חלקים אחד מהם שיהי׳ אותו המניע יניע בבחירה על צד אחד הולך על פאה אחת והוא הנפש הגלגלית · והשני שיהיה אותו המניע מניע בבחירה תנועו׳ מתחלפו׳ הצדדי׳ והוא הנפש החיונית · והשלישי שיהיה אותו המניע מניע בהמשך תנועות מתחלפות מצדדים והוא נפש הצומחת · והרביעי שיהיה המניע מניע בהמשך אל צד אחד והוא הטבע ואלה חלקי המתנועע בעצמות · ואתה כאשר תקיף בזאת החלוקה כבר הקפת בכונת בעל הספר : אמר ההקדמה השביעית הוא שכל משתנ׳ מתחלק ולזה של מתנועע מתחלק והוא גשם בהכרח וכל מה שלא יחלק לא יתנועע ולזה לא יהיה גשם כלל : הביאור דע שזאת ההקדמ׳ מקפת על טענות ארבע׳ אחת מהן שכל משתנה מתחלק · והשנית מהם שכל מתנועע מתחלק · והשלישי׳ מהם שכל משתנ׳ או מתנועע גשם · והרביעית שכל אשר לא יחלק ולא יתנועע לא יהיה גשם · אולם הטענ׳ הראשונה והוא אמרו כל משתנה מתחלק הנה בו ספק וההשתמש הנה הוא אשר יחודש בו מה שלא היה בו כי אם לא היה דבר משני אלה הענינים היה אותו הדבר על ענין אחד אלא קיימו ולזה יהיה המשנ׳ זה חלוף · וכאשר היה זה כן הנה המשתנ׳ לא יחוייב שיהיה מתחלקי׳ הנפש המדברת כאשר יראה אחרי כן עצם בלתי מתחלק ויהיו לה שנויים כמו שתהית סכלה ותשוב · יודעת ויתחדשו בהציורים כוללים נקנים מהשמוש במרומות והמוחשותי׳ וכן האיכות הנפשיות כמו התשוקה והחמק והשמחה והפחד והכעס וזולתם ואם כן עצם הנפש מקבל לאלה השנויים עם שהוא בלתי מתחלק

מתחלק ואיך יצדק שיאמ' כל מתנו' מתחלק · ואולם הטענ' השני' והוא שכל מתנועע מתחלק בו גם כן ספק וזה שהגשם כאשר יתנועע הוא יתנועע בתנועתו השטח וקצהו והוא הקו וקצהו והוא הנקודה בהכרח ואצל תנועת הגשם התנועע הנקודה ג"כ עם שהיא בלתי מתחלקת · וכן נקודות רבות כמו שנוי קטבי הגלגל המזלו' כי הם יתנועעו בתנועת משוה היום ומרכזי הגלגלים יוצאי המרכז יתנועע כתנועת הדומים ובתנועה הראשונה ג"כ הנה לא יצדק שיאמר כל מתנועע מתחלק · ואולם הטענ' הג' והוא אמרו והוא גשם בהכרח הנה מלת הוא אם שתהיה חוזרת אל המשתנה או אל המתנועע או אל המתחלק ובכל אחד מהם ספק אם שהיה רצונו בו המשתנ' או המתנועע הנה הוא סתור בשתי הצורות הם הנזכרות כי הנפש המדברת משתנה ואינה גשם והנקודה מתנועעת ואינה גשם · ואם היה רצונו בו שכל מתחלק גשם הוא סתור בשטח והקו כי כל אחד מהם מתחלק ואינם גשמים · ואולם הטענה הרביעית הנה היא הפך ההקדמה הקודמת והנה לא תחויב אמתתה אלא אחר אמתת זו אבל אמתת זאת הנה לא תחוייב אמתת זאת אלא אחר אמתתה אבל אמתתה בלתי קיימת למה שזכרנו מן הסתירה הנה אמתת זאת בלתי מחוייבת האלהים אם לא בראיה נפסדת · והתשובה מהספק הראשון שאנחנו נרצה במשתנה הנה המשתנה באיכו' הגשמיות כמו החמום וההקרה והוא השתנות והסתירה נפלה באיכות הנפשיות · ואם אמרת כאשר חזקתה השנוי באיכיות הגשמיות היא המשתנה הוא הגשם והוא המתחלק בהכרח ואין זה צורך אל שומה מההקדמו' המופרדות אמרתי אין הנרצה במתחלק המתחלק בכח עד תהיה ההקדמה הכרחית אבל הרצון בה המתחלק בפעל ויהיה שיעור זאת ההקדמה כן · המשתנה בהשתנות הגשמיות מתחלק בפעל ואין זאת ההקדמה הכרחית אבל היא

צריכה אל הראיה שהגשם הפשוט אחד באמת כמו שהוא אצל החום ואינו מתחלק בפעל אבל בכח לבד · וכאש' השתנ' משתנ' כמו כיור מים התחמם ממחמם הנה הו' אחר השנוי הו' אותו הפשוט בעינו · ומה המחייב לבא' חלוף מהכח אל הפעל עד אמרו ומה שהשתנה באיך כבר חולק בפועל ונצטרך אל מופת יעמוד על אמתת זאת הטענה · ומופת' מה שאומ' שפועל המשנ' בצד אשר יפגש המשתנה יותר קודם מפעלו בצד אשר לא יפגשהו ואם היה מקיפו הנה פעלו במה שימשך נגלהו יותר קודם מפעלו במה שימשך זולתו הנה בראשית הפעל · יבואך קצת חלקי המשתנה באותו האיכות המגעת מהמשנה אחר ילך בנשאר בחלוף חלקי הגשם באיכו' ויחייב חלוקו בפעל בהכרח שהחלק החם ד"מ מהגשם כבר יהיה נבדל בפעל מהחלק הקר והפושר והגיע החלוק בפעל · הנה כבר נגלה אמתת זאת הטענה הראשונה · ואולם הטענה השנית דע שהרצון במתנועע המתנועע בעצמות לא המתנועע במקרה ונפלה ממנה הסתירה בנקודה כי הנקודה אמנם במקרה התנועע לא בעצמות והראיה על שכל מתנועע בעצמו הוא מתחלק הוא שנרצה בזאת התנוע' אם היה הוא התנוע' באיך והוא ההשתנות הנה כבר התאמת במה שזכרנוהו בטענה הראשונה · ואם היה הרצון בו התנועה בכמה בצמיחה והוא התוספת בשיעור היה המתנועע והוא הצומח מתחלק בהכרח וכן הנתך והמשתפג והמתקשה · ואם היה הרצון בו התנועה במצב והוא כמו התנוע' הסבובית הנה יהיה המתנועע בזאת התנועה גשם ויהיה מקבל לחלוקה בהכרח ר"ל חלוקה צרופית לא חלוק' פרודית · ואם היה הרצון בו התנועה באנה הנה כל המתנועע בעצמות יהיה לו חלק ימשך למכוון תנועתו וחלק אח' נמשך לצד המקביל המכוון בתנועתו והמגיע ממנו שהמתנועע כבר נמשך חלקיו בשנוי הצדדים ויהיה מתחלק בהכרח וזאת

היא

היא הטענה השנית וכאשר נראה שכל משתנה ומתנועע מתחלק בכדרים השלש׳ וכל מתחלק בכדרים השלשה גשם בהכרח הנה כבר התאמתה הטענה השלישית׳ ואולם הטענה הד׳ והוא שכל מה שלא יתחלק לא יתנועע ולא יהיה גשם בהכרח הנה לפי שהו׳ קיי׳ בהקדמה השנית שכל מתנועע מתחלק וידוע שכל גשם יתחלק אם בכח אם בפועל הנה יחוייב בדרך הפך הסותר שאשר לא יתחלק כלל לא יתנועע ולא יהיה גשם׳ והאל המיישיר בטובו:

אמר ההקדמה השמינית שכל מה שיתנועע במקרה ינוח בהכרח אחר שאין תנועתו בעצמותו ולזה לא יתנועע אותה התנועה המקרית תמיד: **הביאור** כבר ידעת במה שקדם ענין התנועה המקרית והתנועה העצמיית ומיניה ולא יעלם עליך דבור מזאת ההקדמה ואולם קיום אמתת הנה לא בא מופת אבל באמתה כי מהאיפשר שיהיה גשם מתנועע תנועה מקרית מגשם אחר יהיה הוא המתנועע בעצמות תמיד התנועה ויהיו השני גשמים מתחייבים במציאו׳ והתמיד התנוע׳ המקרית לגשם המתנועע במקרה כמו כדור האש כי הוא מתנועע בתנועת הגלגל ובעבור שהיתה התנועה לגלגל תמיד היתה התנוע׳ המקרית לכדור האש תמיד גם התנועה היומית לכדורי׳ המסובבים מקרית ולתשיעי עצמותית והיא תמידית להם הנה יחוייב מהיו׳ התנועה מקרית שיהיה המתנועע נח על כל פנים ובכלל ישוב אל זולתו לאמת זאת ההקדמה:

אמר ההקדמה התשיעית שכל גשם יניעהו בשיתנועע הוא גם כן בעת הנעתו:

הביאור דע שכל גשם יניע גשם אחר אם שיניעהו לפי שהוא גשם או לפי שהוא גשם וזה לפי שהנעתו לו אם לנפש גשמותו או ליחוד בו׳ ואם היה השני הנה עלת אותה ההנעה באמת האמנם הוא אותו היחוד לא הגשם מאשר הוא גשם ולכן לא יתחייב מהנעתו זולתו שיתנועע הוא גם כן בעצמו כמו אבן אלמגניטים כאשר הניע הברזל כי הוא אמנם יניעהו ליחוד בו לא לגשמותו ויניעהו מבלתי שיתנועע הוא בעצמו׳ ואולם אם היה׳ הנעתו לזולתו להיו׳ גשם הנה אם שיניעהו בשיתנועע או יניעהו להיותו גשם לא כגוף׳ והחלק השני בטל ואם לא היו הגשמים המתמששים מניעי׳ קצתם לקצת תמיד והוא חלוף הנראה ולא ישאר אלא שיניע זולתו בשיתנועע הנה כל גשם תניע גשם אחר בגשמותו הנה הוא יתנועע בעצמו במניע מה איזה מניע היה אחרי כן יניע זולתו ברמותו וזה הוא הרצוי מזאת ההקדמה:

אמר ההקדמ׳ העשירית שכל מה שיאמר שהוא בגשם יחלק אל שני חלקים אם שיהיה עמידתו בגשם כמקרים או יהיה עמידת הגשם בו כצורות הטבעיות וכל שניהם כח בגשם: **הביאור** דע שכל שני נמצאים יהיה אחד מהם מיוחד באחר התאחדות והיה הרמז אל אחר מהם עין הרמז אל האחר באמת ובשעור אחר כן יהיה אחד מהם תאר לאחר והאחר מתואר יקרא התואר משניהם ענין והמתואר בעל הענין אחר כך אם שיהיה הענין עומד בבעל הענין והוא מעמידו ואם שיהיה בעל הענין עומד בענין והענין מעמידו ואם היה האופן הראשון נקר׳ הענין מקרה ובעל הענין נושא כמו הלובן בגשם הנה הלובן בגשם מקרה והגשם נושא ואם היה על האופן השני נקרא הענין צורה ובעל הענין היולי וחמר כמו טבע האש בגשמ׳ הנה טבע האשיי צורה וגשמות׳ חמר לה הנה הענין בסוג תחתיו שני מינין המקרה והצורה ובעל הענין בסוג תחתיו שני מינים הנושא והחומר׳ ואחר זה נראה שכל כח יחול בגשם אם שיהיה מקרה אם היה עומד בגשם כחום וקור ואם שיהיה צור׳ בו אם היה מעמיד לגשם כצורות הטבעיו׳ ד״מ בצור׳ האשיית והאויריית והמימיית והארציית ובו הצורות המעמידות לחמרי הגלגלים וכל אחד מהמקרים והצורות

יקרא כח כי היו מוכני' לפעל מה בבחינ' הגעת אותו הפעל ממנו ותיבת הכח תקיף עליהם יחד · ודע שהם זכרו בקיום הצורות הטבעיו' ושכויים לאיכות המוחשות מאלה הגשמים פני' אחר מהם שהגשמים אחרי שתופש בגשמות מתחלפים בקבלת התמונו' ומהם מי שיקבלם בקלות הגשמי' הלחי' ומהם מי שיקבלם בקושי בגשמים היבשים ומהם אשר לא יקבלם כלל בגשמי' הגלגלי' וייחוד קצת אלה הגשמי' במה שלו מהתארי' בלתי הקצת א"א שיהיה לגשמות לפי שהגשמי' משותפי' בגשמו' ובלתי משותפו' באלה התארי' ולא למשכנם כי משכן הגשמות הוא ההיולי והיא המקבלת לאלה התארים ולא שתהיה פועלת אותם כי הדבר האחד לא יקבל הפועל יחד כאשר ירצה אחר זה וכשאר שיהיה למה שהוא חל בו והחל בגשמים אם מקרה ואם צורה ואם היה מקרה שבה הדרים' בשבת חלוף הגשמים באותם המקרים ואם היתה צורה הנה הוא הדרוש הנה כבר קוים שחלוף הגשמים בקבלת התמונות אמנם הוא בצורה עצמית חלה בגשמים מבלת אותם אחר שתופס בגשמו' ולא יאמר הדרים' עדין עומדת בהתיחדו' כל גשם במין מן הצורו' עם השתוף בגשמו' כי אכחנו כאמר אולם הגשמי' הגלגלים לפי שחמריהם לא יקבלו אלא אותם הצורות · ואולם החמרים היסודיים לפי שהתיחדו' חומר כל מין מהם בצורתו בעבור הככה קודמת אליה בה הגיעה לחמר אותה הצורה מהפועל ואם אמרת הנה תקל אותה ההככה הקודמת בהתיחדות הגשם במקרה המורגש · אמרתי ההבדל בין שניהם שהמים דרך משל כאשר התחממו בהכרח אחר כך כשעזבו אל טבעם שבו אל מה שהיו עליו מן הקור ולולי יהיה להם כח משיבם אל הקור כמנע שובם אליו אם לא לסבה חדשה · והמים אשר שבו אויר בתכריח אחר כך סר ממנו המכריח לא ישוב מים הנה בעת שהצורה המימיית לו לא תהיה סבה כח אחר בו · והשני מהשנים שהאיכות המוחשות מאלה הגשמים כמו החום והקור מקבלי' התוספת והחסרון והצורו' בלתי מקבלות אותם כי המים יתחזק קרירותם ויחסר והצורה המימיית שמורה · הנה ידענו שהצורות המיניות לאלו הגשמים בלתי אלו האיכיות המוחשות מהם · והשלישי מהם שכל גשם כאשר נעזב אל טבעו א"א מבלתי שייוחד במקו' מיוחד ויתנועע אליו בטבע אחר שאין מכריח או כמו נטית האבן אל מטה ונטית האש אל מעלה ואין זה לגשמו' המשותף בם ומשכנם למה שעבר הנה הוא לענין חל בו · בעבורו היה אותו הגשם נבדל משאר המינין והוא אשר יקרא צורות מניות ויקרא טבע כי הוא התחלה ראשונה בעצמו לכל שנוי וקיום לאלה הגשמים הנה דבר נגלה השנוי בין הצורה והמקרה ושהכח יכללם יחד וזה מה שרציתי לבארו בזאת ההקדמה : אמר ההקדמה האחת עשרה שקצת הדברים אשר עמידתם בגשם כבר יחלק בחלוק הגשם ויהיה מתחלק במקרה במראים ושאר הכחות המתפשטות בכל הגשם וכן קצת המעמידים לגשם וקצת לא יחלק באופן כנפש וכשכל : הביאור דע שהדברים שלהם התלות בגשם על ב' חלקים אחד מהם יחויב מחלוק הגשם חלוקו והוא כל מקרה יהיה מתפשט בו בגדר לא יוכח לגשם חלק אם לא שהיה בו מאותו המקרה דבר במרא' בגשם ולזה יחויב מחלוק הגשם חלוקו והשני מהם מה שיעמוד בגשם ולא יחויב מחלוק הגשם חלוקו אבל יהיה מכר קצותיו או קור' לו בשבת קצותיו בשטח והקו והנקוד' כל המקרים מקרים בגשם ולא יחויב מחלוק הגשם חלוקם אולם הנקודה הנה משולש · אולם הקו והשטח הנה אבל חלוק הגשם מבלתי כר חלוקם · אולם בשטח הנה בגבה בלתי שני הנשארים · ואולם הקו הנה ברוחב וגבה בלתי האורך וכמו שיקרה לגשם בשבת קצות התמונה שתקרה לו בשבת השטח ברבוע כי לא יחוייב שיחלק בחלוק הגשם

חלוק

חלוק יהי' כל אחר מחלקי' רבוע בחלוף החלק הראשון כי כאשר קרה לגשם בעל המראה חלוק יחוייב ממנו חלוק המראה בכד יהיה כל אחד מחלקיו במראה ׳ ואין היזק שיאמר התמונה ואם לא תחלק בחלוק הגשם אל חלקים דומים לכלם הנה היא תחלק בחלוקו בכלל ואם היה אל חלקים מתחלפים לכלם :

והחלק השלישי מה שיעמוד ויתחייב מחלוק הגשם חלוקו וזה כמו ההיולי והצור' והגשמית כי שניהם מעמידים לגשם ויחויב מחלוק הגשם חלוקם וזה שכאשר קרה לגשם חלוק והפרדה הנה המקבל להפרדה איננו הדבקות הגשמי כי הדבקות הפך ההפרדות ולא יהיה בדבר כח קבלת הפכו לגמרי ׳ ואחר שאין המקבל להפרדה באמת הצורה הגשמי' הנה הגשם המקבילו בזה הוא ההיולי הנה כבר יחויב מהגעת החלוק על הגשם הגעתו על ההיולי ׳ ואולם הצור' א״א שתקבל החלוקה הפרודית למה שזכרנוהו אבל היא תקבל החלוק' המחשבית והחלוק' כפי חלוף המקרי' כי איפשר שיונח בדבקות הגשמי במחשבה דבר זולת דבר וכן איפשר שיושם קצתו משכן לקצת המקרי' בלתי קצת ממנו שוה היו אותם המקרי' כירופיים או בלתי כרופיים הנה כבר יחויב ג״כ מהגעת החלוק על הגשם הגעתו על הצורה הגשמית רצוני החלוקה המחשבי' וחלוקת חלוף המקרים אבל לא החלוקה הפירודי' ׳ והחלק הרביעי מה שיעמיד הגשם ולא יחויב מן הגעת החלוק על הגשם הגעתו על אותו המעמיד כמו השכל כי הוא עלה למציאות הגשם כאשר יבא באורו במקומו ומלת מציאות הדבר מעמידתו בלי ספק ולא יחוייב מחלוק הגשם חלוק מה שהוא מעמיד למציאתו והו' השכל ׳ ודע שההבדל בין העמד' ההיולי והצורה לגשם ובין העמדת השכל אותו משני פנים אחד מהם שההיולי והצורה מעמידים לגשם בדבקות והשכל מעמידו בהבדלה ׳ והשני ששניהם מעמידים לגשם במהותו והשכל מעמידו במציאות כל עלה למציאותו וסבות מהות הדבר בלתי סבות מציאותו בלי ספק כי סבות המהות אמנם הם העצמותיות וסבות המציאו' אמנם הם העלות הפועלו' עם התנאי' הנכבדי' בפעולתם ׳ ודע שבעל ספר חבר זכר הנפש בשכל בזה המקו' ואין הנפש עלה למהו' הגשם מאשר הוא גשם ולא למציאותו אבל היא שלמו' ראשון לגשמים ומשלימים בהשפעת החיות והכמשכים אליה מהחוש והתנועה וזולתם הנה הוא מעמדת הגשמים בשלמותם בלתי מהותם ומציאותם ולא יתחייב מחלוק הגשם הלוקח ר״ל הנפשות המופשטו' אשר אינם גשם ולא גשמיו' כנפשות המדברות ׳ ואולם הנפשות הגשמיות כנפשות החיוניות והצומחו' הנה יתחייב מחלוק הגשם חלוקם ועל זה האופן והוא שירכה בנפש הנפש המופשטת בהשלמת הגש' בחיו ומהותו ומציאותו יתאמת המשלו בנפש בזה החלק ׳ והאלהים יודע :

אמר ההקדמה השתי' עשרה שכל כח כמצא מתפשט בגשם הנה הוא בעל תכלית להיות הגשם ב״ת' **הביאור** דע שכל כח מכר השתכותו לשמור הגשמים הנה היא בגדר עצמותו איננו בעל שיעור ואולם ישוער בשיעור הגשם להיותו אל בו מתפשט בחלקיו ואחר שהתבאר שכל גשם הוא בעל תכלית השיעור והכח משוער בשיעור הגשם במקרה הנה שיעורו אמנם הוא שיעור הגשם ויהיה בעל תכלית השיעור גם כן בחמימות כי הוא יהיה משוער בשיעור הגשם אחר שימצ' שכל חלק מהגשם החם חלק מהחמימו' הנה יהיה שיעורה הוא שיעור הגשם ויהיה בעל תכלית בשיעור בהכרח ׳ ודע שהתועלת בקיום התכלית לכחות הגשמיות כפי תכלית משככם אמנם הוא קיום התכלית בהנעת המסודרות מהם לקיים שהכחות הגשמיות לא יחזיקו פעולות בלתי בעל תכלית ובזה תועלו' רבות ובפרט בקיום המופשטים כאש' יבא ואנחנו רוצים לחקור מהם ונבאר במופת

על שהכחות בעלות תכלית בפעולתם · וכאשר שהכח למה שלא יהיה בגדר עצמותו בעל כמות לא ישא עליו התכלית או הלא תכלית אשר נרכה בו ההשרה בלתי השלילה אשר משניהם מסגולות הכמה אם לא בבחינת התלותו במה שיהיה בעל כמה וזה אם הגשם אשר הוא משכנו או ההנעות אשר סודרו ממנו אולם הראשון קנה כבר זכרנוהו · ואולם השני והוא שינשא עליו התכלית או לא תכלית בבחינת הכחות עליו הנה זה מג' פנים החוזק והמספר והזמן · משל החוזק והוא שיהיה אחד המשליכים יותר חזק ההשלכה אחרי התאחדם בדרך ההתחלה בהשלכה · ומשל המספר הוא שיהיה אחד המשליכים יותר רב מספר ההשלכות על ההמשך · ומשל הזמן הוא שיהיה אחד המשליכים יותר ארוך זמן בהשלכה אל האויר אחר ההתאחדות בהתחלה · ונבאר שהכחות הגשמיות בעלות תכלית כפי אלה האופני' השלשה · אולם כפי החוזק לפי החוזק לפי שהכח לו התחזקה תנועתו לגשם חזק בב"ת הנה אם שתפול אותה בזמן או בלא זמן ומשני חלקים בטלים הנה בטל התכלית כפי החוזק אולם הפסד החלק הראשון לפי שהתנועה כל אשר היתה יותר חזקה ויותר מהירה בדרך מורגש היה המנה יותר קצר ולו היתה נופלת בזמן איפשר הגעת תנוע' אחרת חותכת אות' הדרך המעויינת בזמן יותר קצר מאותו הזמן והיתה אותה התנועה יותר חזקה מהתנועה המחוזקת אל בעל תכלית ואז חיוב חתוך התנועה הבב"ת מהכר אשר הוא בב"ת כפיהו הנה לא תהיה בלתי בעלת תכלית זה חלוף · ואולם הפסד החלק השני לפי שכל תנועה היא על דרך ותהיה התנועה כל חניה קודם שתהיה התנועה עד שלמותה ותהיה נופלת בזמן הנה כבר קיום תכלית הכחות הגשמיות כפי החוזק · ואולם באור תכליתם כפי המספר והזמן לפי שאותו הכח אם שיהיה טבעי או הכרחי ואם היה טבעי היתה קבלת הגשם הגדול להנעה כמו קבלת הגשם הקטן לפי שאין התנגדות לשניהם בהנע' הטבעית בחלוף ההנעה ההכרחית כי הגשם הגדול היו יותר קשה מקבל הגשם הקטן וכאשר תניע הכח גשם תנועות בלתי בעלות תכלית במספר או בזמן והניע חלק אותו הכח קצת אותו הגשם מהתחלה אחת הנה אם שתהיה הנעת החלק לו ב"ת או בלתי ב"ת והשני בטל ואם לא היה פעל קצת הכח כמו פעל כלו והוא בטל אחר שבכל הכח אותו החלק ויותר · ואיך איפשר זה ואתה ידעת שהגשם כל אשר היה יותר גדול שיעור היה יותר חזק הפעל ובחן אותו באם קטנה ובאם גדולה ואם כן יהיה פעל אותו החלק ב"ת אבל יחס הפעל זה פעל כי יחס הפועל אל הפועל ויחס הפועל אל הפועל יחס ב"ת אל ב"ת למה שזכרו בעל הספר שכל כח בגשם הנה הוא בעל תכלית להגעת תכלי' משכנו הנה יחס הפעל אל הפעל יחס ב"ת אל ב"ת ויהיו אותם ההנעות בת' מספר וזמן והוא הדרוש · ואולם אם היה אותו הכח הכרחי נניח שהוא יניע גשם תנועת בב"ת במספ' או בזמן מהתחלה אחת ונניח שאותו הכח בעינו יניע קצת אותו הגשם מאותה ההתחלה בעינה הנה אם שתהיה הנעתו לקצתו שוה להנעתו כלו והוא שקר לפי שבדלו תוספת העקרי מההנעה ההכרחית על מה שקצתו ולא יהיה הדבר עם זולתו לא עם זולתו · ואם היה מוסיף עליו וא"א מבלתי החלוף ואמנם יראה מן הכח הבלתי ב"ת להתיחדם בהתחלה ותפסק הנעתו לכלו אבל יחס כל גשם אל קצתו יחס בעל תכלית אל ב"ת למה שקויים בראשית זה הספר הנה יחס ההנעה אל ההנעה יחס ב"ת אל ב"ת שהחלוף בהנעת אמנם הוא כפי חלוף ההעתקה בין הכל והחלק ותהיה הנעת החלק ג"כ ב"ת הנה כבר קוימה הגעת התכלית לכחות הגשמיות מן האופני' השלשה : אמר ההקדמה השלש' עשר' שא"א שיהיה דבר ממיני השנוי מתדבק אל תנועת

ההעתקה לבר והסבובי׳ ממנה: הביאור דע שהכונה באמתת זאת ההקדמה אמנם הוא קיום שהזמן אמנם ישמר בתנוע׳ ההכרחי והוא התנועה הסבובית בלתי שיור מיני התנועות וביאור זה הוא שהשנוי אם שיהיה פתאום או לא פתאום והשנוי שיהיה פתאום א״א שיתמיד מתדבק שאם נקח שנוי אחד אין ספק בהעדר דבקותו והתמדתו ואם נקח שנוים רבים כל אחד מהם אחר האחר א״א ג״כ שיהיה מתדבק כי כל אחד מהם יתחדש בעתה ולו התדבקו במשכים חוייב שימשכו העתות והו׳ שקר כמו שיתבאר. ואולם השנוי אשר לא יהיה פתאום אבל יהיה על ההדרגה הנה הוא התנועה וכבר ביארנו שהוא אמנם תפול בארבעה מאמרות הכמה והאיך והאנה והמצב וכבאר שאי איפשר שיהי׳ דבר ממיני התנוע׳ מתדבק תמיד אלא התנועה אשר תפול במאמ׳ המצב והוא התנועה הסבובית ממנו. אולם התנועה במאמר האיך והוא השנוי לפי שהיא מליכה משיעתכה הגשם מהפך אל הפך כמו שנוין מהחם אל הקור ומהלובן אל השחרות ומהמרירות אל המתיקות מעט מעט וכן זולתם מן האיכות הנה יהיה היות הגשם באותם המדרגות מהשנוי מוקף בין השני מקיפים והם השני איכיות אשר אחת מהם מתנועע ממנה והאחר מתנועע אליה. ויהיה אותו השנוי ב״ת בהכרח. הנה כבר התבאר שהתנועה במאמר האיך חויב שתהיה בעלת תכלית. ואולם התנועה במאמר הכמה כצמיחה והחסרון לפי שזאת התנוע׳ לא תפרד מהתנועה במאמר האנה הנה תגיע לתכלית בהגעתה. וביאור שהתנועה באנה בעלת תכלית כפסקת בלתי מתדבקת הוא שהתנוע׳ באנה הוא התנועה הישרה וכבר ביארנו לפי זה שהכדרים בעלי תכלית ותהיה כל תנועה ישרה ג״כ בעל תכלית. האלהים אם לא שיאמ׳ שהמתנועע כאשר הגיע אל תכלית תנועתו שב מתנועע וכן בצד האח׳ ותהיה מתדבקת. ואחר כבר יתחייב שיהיה בין כל שתי תנועות ישרות מנוחה וא״א דבקות התנועות הישרות ביאורו כי המתנועע כאשר הגיע אל תכלית תנועתו הנה הנטיה מתנועע אליה תהיה נמצאת עמו בעת ההגעה ש״ה כי הנטיה היא העלה לאותה ההגעה והעלה תהיה נמצאת עם מציאות העלול וכאשר חזר בתנועה אמנם יתנועע בנטיה אחרת כי הנטיה אל אותו הגבול לא יהיה ענין הנטיה ממנו אבל ההגע׳ אמנם תתחדש בעתה בחלוף התנועה כי היא אמנם תתחדש בזמן ותהיה הנטיה המגעת נמצאת באותה העתה והנטיה האחרת אמנם תתחדש בעת׳ אחר למה שזכרנו ששתי נטיו׳ לא יתחברו. והנטיה ג״כ ר״ל המציאו׳ כי הנטיה זולתי התנועה ובאנהו בצד הכפוח הנח תחת המים בהכרח כי אתה תמצא בו נטיה מוחשת עם העדר התנועה וא״כ השתי נטיות אמנם יתחדשו בשתי עתות ובין כל שתי עתות זמן כי המשך העתות שקר הנה בין שתי עתו׳ שתי הנטיות וזמן הוא זמן התנועה הנה כבר קוים שכל תנועה ישרה הנה היא תכלה אל מנוחה וא״א שיהיו התנועות הישרות מתדבקות הנה התנועה אשר איפשר שתהיה מתדבקו׳ אמנם היא התנוע׳ הסבובית והיא אשר יתכן שתהיה מתדבקת אמנם היא התנועה:

אמר ההקדמה הארבע עשרה שתנועת ההעתקה יותר קודמת שבתנועות והראשונה מהם בטבע כי ההויה וההפסד יקדם לה ההשתנות וההשתנות יקדם לו קריבת המשנה וכן המשתנה ואין צמיחה ולא חסרון אם לא שיקדם להם ההויה והפסד: הביאור דע שא״א שיתחדש דבר ממיני המחודשים אשר זכרנום אם לא תקדם לו תנועת ההעתקה ובפרט המתבייט ממנה וממנה התנועה הסבובית. באורו שהתנועה בכמה אם היתה צמיחה הנה היא תצטרך אל תנועת ההעתקה והיא תנועת החלקים אשר הם דומים בכוון בכח ויועתק ש״ו ויודרג ש״ו באורך ורחב ועומק

על

על התיחסות שאור עד יצמח הכזון ויתנועע
בכמותו אל שלמות צמיחתו וגדולו וא״כ אין
צמיחה אם לא שיקדם לה תנועת ההעתקה ·
ואולם ההרכבה הנה לפי שאי איפשר שיותך
דבר מחלקי הנתך עד ילך חסר בכמותו אל
ההתכה וההשחתה והדבר הנתך א״א מבלתי
שיפרד ויתנועע אל מקום אחר ואם כן כל עת
שלא יתנועע אותן החלקים הנתכים תנועת
ההעתקה לא הגיע ההתכה · ואולם השפונות
והמקשיות לפי שהם לא יפרדו מן השנוי
אחר שהדבר המשתפג ותדקדק עצמותו
והתעבר מן השנוי והוא התנוע׳ באיך וכבא׳
שהשנוי לא ימצא אלא אחר תנועת ההעתקה
ובאורו שהמשתנה אם שישתנה בטבע או
בהכרח והראשון על שני החלקים אחד מהם
שנוי הפשוטים בטבע כהשתנות המים
המחוממים אל הקור · והשני מהם השתנות
המורכבים בטבע כהשתנות בוסר הענבים
מהחמיצות אל המתיקו׳ אולם השתנו׳ הפשוטי׳
המורכבים בטבע לפי שיתוייב שיהיו יוצאים
מן האיכיות הטבעי עד איפשר שישבם טבעם
אל אותם האיכות וכאתם מהאיכוין הטבעיו׳
לא יהיה בטבע ואי איפשר מבלתי הנא׳משנה
מכריח אותם ראשונה להשתנותם אל האיכו׳
היוצאות מן הטבע אחר כן נפרד מהם וישוב
טבעיהם חוזר גשמיהם אל האיכות הטבעיות
כמי׳יקרב מהם האש ויחממם · אחר כן ירחק
מהם וישובו אל הקור בטבע ויהיה זה השנוי
כבר קדם לו קרבת המשנ׳ ומרחקו מהמשתנ׳
והוא תנוע׳ ההעתק׳ · ואולם שנוי המורכבים
בטבע לפי שהם אמנם יהיו אחר הגעת
הרכבה מקבוץ גשמים מתחלפי המקומות
הטבעיים וזה לא יגיע אלא בתנוע׳ ההעתק׳ ·
ואולם השנוי בהכרח לפי שהמכריח אם היה
מדובק למוכרח המוכרח הוא באמת שנוי
בטבע · וכבר קדם הדבור בו ואם היה נפרד
אי איפשר מבלתי קרבתו ממנו עד אפשר לו
שישנהו כתקדם לו תנועת ההעתק׳ בלי ספק

אולם אמרו שההויה וההפסד יקדם להשנוי
והשנוי יקדם לו קרבת המשנה מהמשתנה
כבר ידעת שההויה וההפסד אינם מכת
התנועות אבל הם מכת השנויים אשר יפלו
פתאום ורכה שיבאר שהם ג״כ לא הגיעו אלא
אחר תנועת ההעתקה וזה כי יקדם לשניהם
שנוי מהמשנה ואמנ׳ יגיע בשר׳איכות הנאותה
לאותו המין בהגעת מה שיתהפך לה מן
האיכו׳ והתחזק הכנת החמר להפשטת הצורה
הראשונה והוא ההפסד · והלבישה בצורה
השנית והיא ההויה · וכבר ביארנו שהשנוי
יצטר׳ל תנוע׳ ההעתק׳ הנה להויה והפסד ג״כ
תקדם תנועת ההעתק׳ : וכבר ביארנו במה
שקדם שתנועו׳ ההעתקה הישרה נפסקת ולא
תהיה היא הסבה הפרטית בחדוש זה השנויי׳
אשר הם מתדבקים בעולם ויחוייב שתהיה
הסבה הפרטית היא התנועה הסבובית
לאיפשרו׳ דבקות׳ ותמידותה כי הגשם העגול
יקיף בתנועתו הסבובית על כל הגשמים
אשר הם בתוכו ויפלו התיחסיות בין הגשמי׳
המאירים התקועים בו ובין היסודיים ויגיע
ביניהם הפעל וההתפעלות ויגיע מזה הכנת
החמר לשישפעו עליו הצורות מנותן הצורות
וימשכו אליהם שאר השנויים וזאת התנועה
ר״ל הסבובית יותר נכבדת משאר התנועות
ג״כ כי היא אמנם תקרה לנושאה אחר שלמות
עצמו ותהיה תמיד על סדר אחר ולא ידבק לה
החלוף כמו שידבק לתנועה הישרה כי היא
אם היתה בטבע היא תתחזק באחרית
ואם היתה בהכרח הנה היא תתחזק באמצע
ותחלש בסוף ותהיה התנועה הישרה מתחלפ׳
ואולם הסבובית הנה לא תתחלף כלל כאשר
סודרה מכח אחד הנה התנועה הסבובית
הקודמת שבתנועות בטבע והיותר נכבדת
בעצמות והאל יודע : אמר ההקדמה החמש
עשרה שהזמן מקרה נמשך לתנועה ודבק בה
ולא ימצא אחד מהם מבלתי האחר ולא תמצא
תנועה אלא בזמן ולא יושכל זמן אלא עם

התנועה וכל מה שלא תמצא לו תנועה אינו נופל תחת הזמן : הביאור דע שזאת ההקדמה מקפת על שלש חקירות אחד מהם בביאור מהות הזמן והשנית בביאור היות הזמן עם התנועה דבקים לא יפרד אחד מהם מן האחר כלל ׳ והשלישית בביאור שאשר לא יתנועע לא יפול תחת הזמן ׃ החקיר׳ הראשונ׳ בביאור מהות הזמן ׃ ונאמר חלקו הראשונים במהות הזמן על ארבע דעות אחת מהן שהו׳ נמצא עומד בעצמו בלתי גשם ולא גשמים והוא מחויב המציאות לעצמותו ׃ והשנית שהוא גשם המקיף בכל גשמי העולם והוא גלגל משוה היום ׃ והשלישית שהוא תנועת משוה היום ׳ והרביעית שהוא שעור התנועה מצד הקדימה והאיחור אשר לא יתחברו ׳ כאשר יבא ביאורו והוא בחירת ארסטו ומי שנמשך אחריו וזהו אשר זכרו בעל הספר שעור התנועה מקרה נמשך לה ׳ ונבאר זה הדעת ואחר השלמתו נזכור טעות הסברות הנפסדות עם תשובתם ׳ ונאמר אם הנחנו גשמים מתנועעים על דרך מורגש בשיעור המהירות והנחנו גשם אחד מתנועע באותו הדרך ובאותה המהירות אין ספק שניהם לא הסכימו בלקיחה הסכימו במריב׳ ש הגעת תכלית אותו הדרך אבל לו התחיל הראשון בלתי השני אחר כן התחיל השני ועזבו יחד הנה יהיה בין לקיחת הראשון ועזבו איפשרו׳ אכינו׳ דרך פחות מדרך הראשון והאיפשרו׳ השני חלק מהאיפשרות הראשון והאפשרות הראשון ענין שיעורו מקבל לתוספת וחסרון ואין שעור כח בעצמות אבל הוא לעולם בכלה כי לולי יהיה כלה לא חסר מהשני כבר הוא מגיע לראשון כי שניהם מסכימים במהירות והתחלה בנקוד׳ אחת מן הדרך ושוה התחילו יחד או התחיל האחד מהם לפני האחר ויחויב שיהיה דרך השני כמו דרך הראשון ואינו כן ואם כן הוא שיעור יהיה מציאותו על דרך החדוש והכליון ולא יהיה זה השיעור

נמצ׳ עומד בעצמו לא יהיה בנושא לפי שאנחנו בארנו שחלקנו מחודשים כלים וא״א לו מבלתי נושא כמו שיבא ביאור שכל מחודש א״א לו מבלתי נושא ובהיות לו נושא לא ימנע אם שיהיה זה השיעור שיעור לנושא או לתכונה בו והראשון בטל משני פנים אחד מהם ששיעור הנושא כח העצמות וזה בלתי כח העצמות והשני הוא ששיעור נושא כאש׳ נוסף הנה נוסף הנושא בהיותו נוסף ולא נוסף הנושא בתוספת זה השיעור כי שוערו המתנועעי׳ הארוך מהם בזה השיעור בדרך מורגש עם שכבר יהיה שיעורו קטן הנה ואין זה שיעור הנושא והוא א״כ לתכונה בנושא ואותה התכונ׳ אם שתהיה כחת העצמות או לא תהיה כחת העצמות והראשון בטל בשני פנים הנזכרים הנה הוא אם כן שיעור תכונה בלתי כחה והוא התנועה הנה הזמן הוא שיעור התנועה לא מצד חלקי הדרך כי שעור חלקי הדרך כח העצמו׳ והקוד׳ לא יקויים עם המתאחר אבל מצד הקודם אשר לא יקויים עם המתאחר ולא יתחברו לעולם מחלקי השיעור אשר בארנו שהוא ע״ד החדוש והכלוי ׳ הנה כבר נראה מזאת החקיר׳ מהות הזמן והתנועה דבקים לא יפרד אחד מהם מן האחר ׳ ביאורו הוא שהוא כבר׳ בחקיר׳ הראשונה שהזמן שיעור התנועה וא״א אמותו בזולתה ׳ ואולם שא״א לאמת התנועה בזולתו לפי שכל תנועה היא ע״ד וכל דרך הנה הוא מקבל לחלוק תמיד והוא נבנה על חלוק החלק ותהיה התנועה לחצי הקודם התנועה אל אחריתה הנה תהיה נופלת בזמן וכבר קוים דבקותם והחקיר׳ השלישית בביאור שמה שלא יתנועע ולא ישתנה הנה לא יפול תחת הזמן ביאורו הוא הנראה מאמרו הדבר הפלוני נופל תחת הזמן או בזמן הוא שמציאותו דבק לזמן והזמן מתחדש עובר הנה הדבק לו מתחדש עובר ואין זה אם לא התנוע׳ הנה הנופל בזמן ותחתיו אמנם היא התנוע׳ בעצמו׳ והמתנועע במקרה והוא הגשם ומקריו ומה שלא יהיה

מתנועע ולא משתנה כלל לא בעצמות ולא במקרה לא יהיה נופל תחת הזמן ולא יהיה מציאותו זמני · ונזכור דמות החולקים אומר בעל הסברא הראשונה שהזמן נמצא כאשר הונח העדרו חויב ממנו בטל וכל מה שחויב ממופשט הנחת העדרו שקר הנה הוא מחובר המציאות לעצמותו הנה הזמן נמצא מחויב המציאו' לעצמותו · ביאור הקטנה הוא שהזמן נמצא בהכרח כי כל אחד יודע בהכרח שא"א שיהיה נמצא לפניו באלף שנה ושהוא נמצא עתה מכך שנה משני חייו והאמות כאש' היה הכרחי הנה חלקיו הכרחיים. הנה הידיעה במציאו' הזמן הכרחית ויחויב ממופשט הנחת העדרו בטל לפי שכאשר הונח העדרו היה העדרו אחר מציאותו ומציאותו קודם העדרו קדימה ואיחור לא יתחברו והקדימה והאיחור אשר לא יתחברו הוא עצם הזמן הנה יהיה הזמן נמצא עם העדרו זה שקר ואולם הגדולה הנה נר' כי אין ענין למחויב המציאו' לעצמותו זולת מה שיחויב מהנחת העדרו בעיון אל עצמותו בטל הנה הזמן נמצא מחויב המציאו' לעצמותו וכל אשר יהיה מחויב לעצמותו לא יהיה גשם ולא גשמי הנה הזמן נמצא עומד בעצמו איננו גשם ולא גשמי · ואולם מי שאמר שהזמן הוא גלגל משוה היו' הנה הוא יתחזק באמר הזמן מקיף בכל המחודשים וגלגל משוה היום מקיף בכל המחודשים הנה הזמן הוא גלגל משוה היום · ואולם מי שאמ' שהזמן הוא תנועת גלגל משוה היום הנה הוא מוסיף בזאת הראיה דבר ואמר הזמן מקיף בכל המחודשים ומתחדש עובר ותנועת משוה היום מקיף בכל המחודשים ומתחדש עובר הנה הזמן תנועתו · התשובה מהסברא הראשונה הוא שאמרנו באמרנו שהזמן בלתי נח העצמות אבל הוא לעולם בחדוש והדבקה ומחויב המציאות לעצמותו לא יהיה כן · ותשובת השנית שהקשם מהתמונה השנית והחבור המורכב משתי מחויבות בו לא יוליד

והפך הגדולה קצתי לא יתכן שתהיה גדולת התמונה הראשונה · ואם אמרת כשי' הגדולה שוללת כדי שיוליד כן ואין זולת גלגל משוה היום מקיף בכל המחודשים ויוליד הנה אין הזמן דבר זולת גלגל משוה היום · אמרתי או תהיה הגדולה נמנעת וחסר' בתנועתו ושומר תנועתו · ותשובת השלישית מארבעה אופני' אחד מהם מה שזכרנו תשובה מהשנית · והשני שהזמן לא יתוא' במהירו' אבל באורך והקצור · והתנועה תתואר בשעתה הנה היא זולתה · והשלישי שאי איפש' שימצאו שתי תנועות יחד ואי איפשר שימצאו שני זמנים יחד · והרביעי מהם שאנחנו נניח תנועה מראשית היום עד אחריתו בשיעור מהמהירות ונניח תנועה אחרת באותו השיעור מהמהירות מראשית היום עד חציו הנה התנועה הראשונה שוה לשנית במהות והמחויבים לה והמהירות המורגש ויתחלף לה בשיעור הידוע שחלופה מנה אמנם הוא בזמן לא זולתו מצד שזמנה יותר ארוך הנה אין הזמן אלא שיעור התנועה אשר לא יתחברו חלקיו בקדימה ואיחור והאל יודע :

אמר ההקדמה השש עשרה היא שכל מה שאינו גשם לא יושכל בו מנין אלא בשיהיה כח בגשם וימנו אישי אותם הכחות במנין חמריהם או נושאיה' ולכן הענינים הנפרדים אשר אינם גשם ולא כח בגשם לא יושכל בם מנין כלל אלא בשיהיו עלות ועלולים :

הביאור המכוון מזאת ההקדמ' מבואר שכל מהו' תוכיית ימנו האישים אשר תחתיה הנה סבת אותו המנין אמנם הוא מנין בחמרים ושנוי המקבלים ביאורו הוא שאישיות אותו המהות אם שיהיה הוא המהות או זולתו ואם היה הוא הוא הנה אם נמצא המהות כמצ' אותו האיש בעינו לא יהיה אישיה מנויים אבל יהיה מדה באישה והמונח חלופו · ואם היה זולתו והוא ממקריו א"א לו מבלתי עלה ועלות אם שתהיה אותו המהות או מה שיהיה חל בה או מה שיהיה משכן לה או מה

שלא

שלא יהיה חל בה ולא משכן לה אבל לו התלות עם המהות או מה שלא יהיה אותו ההתלות ג"כ במהות כלל · והחלק הראשון בטל ואם לא יהיה מיכה באישה ולא יהיו תחתיה אישי' והוא חלוף מה שאכחנו בו · והחלק הב' ג"כ בטל לפי שחלוק החל אחר חלוק המשכן אחור בעצמות ולא יהיה עלה למה שהוא לפניו בעצמות · ואולם החלק הג' והד' הנה שניהם אמתיי' משל החלק השלישי הכחות הגשמיות מהמקרים והצורו' ומשל החלק הרביעי הנפשו' המדבריו' · ביאור זה שהעיונים ימנו ויתחלקו לאישים כפי מנין הנתלה בהם מהחמרים והגופות להכנה אשר תחודש בם · והחלק הה' ג"כ בטל כי מה שלא יהיה לו התלות במהות כלל ולא באישיה הנה יתכן בה אליה בשוה ומן השקר שנשפט מספר מהם בלתי מספר אם לא לסבה תעיר החלוק הנזכר בו וא"א מבלתי ההגערה אל אחד חלקי השלישי והרביעי · וכבר הגיע מזה שכל מהות כמנו אישיה הנה אותה המהות מיכוכה בכחות הגשמיות מהצורות והמקרים או נתלות בחמר במין מההתלות כנפשות המדברות והמופשטים הגמורים והנפרדים במוחלט א"א שימנו אישיהם כלל אבל יהיו מיניהם באישיהם אם בשיהיה אשיותם כפש מהותם כמו בחוק המחויב המציאו' לעצמותו או בשיהיה מהות מספקת בישותה ואישיותה ממחויב המציאות לעצמותו בעצמים השכליי' המתעלים מההתלות בחמר אחר שלא ימנו בפועל הראשון ואין חלק במהותם ואין להם מקבלים ולא מה שידמה למקבלים ולא ימנו באישיהם אשר יהיו תחת מין אחד אבל יהיו מיניהם באישיהם אך יגיע המנין בהשתלשלו' העלות אשר ביניה' בשיהיו קצתם עלה לקצת ויגיע רבוי אבל הם לא יהיו תחת מין אחד אבל יהיה כל אחד מהם מין משתנה לזולתו :

אמר ההקדמה השבע עשרה היא שכל מתנועע יש לו מניע בהכרח אם חוץ ממנו כאבן תניעה היד או יהיה מניעו בגשם ההוא כי החי מחובר ממניע ומתנועע ולזה כאשר מת נעדר ממנו המניע והוא הנפש ונשאר המתנועע והוא הגשם תכף כמו שהיה אלא שהוא לא יתנועע אותה התנועה · ולמה שהיה המניע הנמצא במתנועע נעלם בלתי נראה לחוש נחשב כחי שהוא מתנועע בלתי מניע וכל מתנועע יהיה מניעו בו הוא אשר יקרא מתנועע מצדו ענינו שהכח המניע למה שיתנועע ממנו בעצמות נמצא בכללו :

הביאור דע שזה הדבור מקיף על שתי חקירות אחת מהם בביאור שכל מתנועע לו מניע זולתו והב' מה שבו חלוק המניע ופירוש המתנועע מצדו · החקירה הראשונה ראיתה הוא שהגשם כאש' התנועע הנה אם שיתנועע לשהוא גשם משולח או לשהו' גשם מה והראשון בטל מפני' אחד מהם שלו היה כן היה כל גשם מתנועע תמיד כי העלה כאשר היתה תמיד היה העלול תמיד בתמידותה ואינו כן · והשני מהפנים שהגשם אם היה מתנועע במה שהוא גשם לא ימנע אם שיהיה מכוון לצד מורגש או לא יהיה והראשון בטל משני פנים אחד מהם שיחויב שינוח כאשר הגיע אליו ואז לא תהיה הגשמות לבדה עלת התנוע' כי אם היה זה לא נח וכבר הנחנוהו כן זה חלוף · והפנים השניים שיחוייב שלא יהיה כל גשם מכוון אל אותו הצד בעינו והנחנו כד' הגשמי' מתנועעים אל צדדים מקבילים כתנועת האש למעלה ותנועת הארץ למטה ואולם שם לא יהיה המתנועע מכוון לצד מעוין אבל עבר שיתנועע אל אי זה צד הזדמן הנה אין התנועעו אל קצת הצדדים ראשון מהגעת אל שאר הצדדים ואם שיתנועע פתאום אל צדדים מתחלפים והוא שקר או לא יתנועע אל דבר מהם הנה לא יתכן שיהיה הגשם לבדו מחויב תנועת עצמו · והשלישי מהפנים הראשונים לו היה מתנועע הגשם במה שהוא גשם היתה בטלה המנוח' כי מה שבעצמו' תמיד בתמידות העצמות · והרביעי מהם שהגשם מקבל

לתנועה הנה לא יהיה פעולה כי המקבל לא יהיה הוא הפועל · ואולם החלק השני מפורש הדבור והוא שיהיה הגשם אמנם מתנועע לפי שהוא גשם מה ואז יהיה המתנועע אותו היחוד לא הגשם מאשר הוא גשם · הנה כבר נראה מזה שכל גשם מתנועע הנה מניעו דבר זולת היותו גשם · ולא יסתר זה השרש בחי כי הפועל לתנועתו הוא הנפש זולת הגשם והוא צורת הגשם אם מופשטת כמו באדם או מחוברת לחומר כמו בשאר אבל כל אשר היתה בנפש נעלמת העצמות בלתי מוחשת נחשב שהוא יתנועע בגופו מבלתי מניע והוא שקר ·

החקירה השנית בחלוק המניע נתלה בו והוא אם שיהיה ברצון או בהמשך אלהי מבלתי רצון · ועל השני החלקים אם שיהיו אותם התנועות מתאחדו' על סדר אחד או מתחלפות ויגיעו מזה ארבעה חלקי' ואנחנו כבר השלמנו הדבור בזה ההקדמות הקודמות ולא נשיבהו · ואולם פירוש המתנועע מצדו הנה החכמים חולקים בשמוש זה הלשון · מהם מי ששם המתנועע מצדו הוא אשר לו שיתנועע בטבע תנוע' בלתי אותה התנוע' אשר הוא במתנועע ואותה התנוע' עם זאת לא תהיה מסבה מחוץ וכפי הכונה' יכנס הצמח בכלל המתנועע מצדו ויצא הגלגל מכללו הם עם זה מונעים שיצא הגלגל מזה הנה אין הפירוש מסכים לדעתם ומהם מי שהוסיף על זה הפירוש תנאי אחר והוא שיהיה לו עם זה שלא יתנועע כאמ' רצה יכנס בו הגלגל ולא יחויב מצדק אמרנו כאשר רצה שלא יתנועע כי הוא לא יתנועע אפשר שתפול בו אותו האפשרות וירצה שלא יתנועע וזה לפי שיחויב מצדק התנאי' צדק הנשואי' כמו שבארנוהו בהגיון ומהם מי שפרש המתנועע מצדו במתנועע אשר לא תהי' סבת תנועתו חוץ ממנו במכריח אבל יהיה אם בתוכו או נתלה בו והם אמתיים מן החכמים ולפי זה יכנס בו הגלגל והצמח והחי והפשוטי' המתנועעים בטבע ויצאו ממנו התנועות ההכרחיות האנוסות והוא אשר רצה בה בעל הספר · ומהם מי שהתנה בזה הפירוש שיהיו התנועו' ברצון · ויצאו ממנו התנועו' הנמשכו' והם תנועו' הנפש הצומחת והתנועו' הטבעיות וישארו התנועות הגלגליות והחיות לבד · ואתה תבחר באלה השלוחים כי אין הקל בלשונות ואם היה היותר דומה מה שזכרנו בזה הספר :

אמר ההקדמה   השמונה עשרה שכל מה שיצא מן הכח אל הפועל מוציאו זולתו והוא חוץ ממנו בהכרח כי לו היה המוציא בו ולא יהיה שם מונע לא נמצא בכח עת אחת אבל היה בפועל תמיד ואם היה מוציאו בו והיה לו מונע ואולך אין ספק שמסיר המונע הוא אשר הוציא אותו הכח אל הפועל והבן :

הביאור   דע שזאת ההקדמה נכבדת גדולת המעלה תחתיה סודות דקים ועניני' הרופים ונחזיק לדבר בם ונאמר אמנם מה שבא מן הכח אל הפעל יהיה על שלש מדרגות · הראשונ' מהם שיהיה אותו הדבר נעדר ויסוב נמצא כמו שהחמימו' נעדרת במים אבל היא מקבלת המציאות וכאשר תמציאה הפעל שבה נמצאת בו ויאמר שהוא יציאה מן הכח אל הפועל · והשנית שיהיה הדבר נמצא בפעל בעצמות ואיפש' שיהיה לו תאר מה אם צורה ואם מקרה אבל היא לא תהיה נמצאת ויאמ' לאותו הדבר הנמצא בפעל כפי איפשרו' הגעת אותו התאר לו שהוא בכח כך וכאשר נמצא לו אותו התאר יאמר שהוא שב בפעל כמו המי' כי היו נמצאים בפעל בעצמותם ואיפשר שיתוארו בחמימות וקודם מציאותה להם יאמר שהמי' בכח וכאש' נמצאה לו יאמר שהוא שב חם בפועל · והמדרגה השלישית שיהיה הדבר נמצ' בפעל שלם העצמות תמי' התארים ואיפשר שיחודש ממנו דבר אחר לא נמצא בו אבל נפרד ממנו ולפני חדושו ממנו יאמר לאותו הנמצא שהוא פועל לדבר האחר בכח וכאשר חודש ממנו יאמר לו שב פועלו בפועל · ואם החלק

גדול הדרך מאד והדבור בו ארוך והחלוף בו רב ויבנו עליו הרבה מהשאלות הגדולו׳ כמו חדוש העולם וקדמותו וכדבר ראשונה בשני החלקים הראשונים אחר כבאר השלישי ביאור ראוי בזה המקום׳ ונזכור שלמותו בהקדמות הבאות בע״ה׳ ונאמר כל מה שיבא מהכח אל הפועל על השני פנים הראשונים לו מוציא מציאותו מן הכח אל הפעל לפי שאותו הדבר איפשר בעצמותו בלי ספק ויחס המציאות והעדר אליו על השווי ויצטרך אל מכריע יכריע מציאותו על העדרו ומכריע מציאות הדבר על העדרו מוציאו מהכח אל הפועל בלי ספק וזה המכריע המוציא כבר יצא לחוץ מעצמות אותו הדבר אשר הוא בכח כאש ביחס אל המים וכבר יהיה בתוכו מקיף כמו הכח הטבעי המבטל לפרות ההוות בו׃ והחלק השני מהפנים שלא יתחלף ממנו פעלו הנה הוא בשנעמיד מה שהוא נמצא בו בפעל תמיד ולא יהיה משכנו בכח בעת מן העתים ודברנו במה שיהיה בעת מה בכח אחר כן יצא אל הפעל ואם נתחלף ממנו פעלו בשלא ואם מה שהוא בו מן הכח אל הפעל ספק שיהיה אותו החלוף אם להקש מונע או לחסרון התנאי׳ ויצטרך כל ענין חוץ ממנו יסיר אותו המונע או יגיע אותו התנאי ומסיר המונע או מגיע התנאי שהוא חוץ ממנו מוציא לזה שהוא חוץ אשר הוא בדבר בפעלו מהכח אל הפעל ככח הטבעי המבטיל הפרות הוות בו כאש׳ לא יגיע ממנו אותו הבטול אם להקש בו מונע כקור מניס אותם פנים בלתי מבוטלים או להפקד תנאי בחמום האויר וכל עת סר המונע ההוא או הגיע זה התנאי בשמש כאשר התפשטה בו בחמום האויר הנה הוא מוציא הכח הטבעי בפעלו מהכח אל הפעל׳ ולפי זה יהיה המוציא השרשי אותו שהוא חוץ ואם כן המוציא לדבר על השלות מהכח אל הפעל יהיה חוץ ממנו תמיד וזה הוא אשר רצו אליו באמרו והוא חוץ ממנו בהכרח׳ ואולם האופן השלישי והוא שיהיה אותו הדבר נמצא העצמות שלם התארים ויתחדש ממנו רושם בפעל אחר שהיה בכח ואותו הרושם אם שיהיה בחומר בצורות והמקרים האלים בו במין מההתלות בנפשות המדברות או לא יהיה בחומר ואין התלות בו בשכלים הנפרדים׳ והשני חלקים הראשונים אפשרים כאשר הכין אותו החומר מכין ויוכן להגעת השפע מאותו הפועל ויחדש בו אותו הרושם משלו מן הטבעיות שהשמש נמצאת בפעל השפעתו לאור אין קצור בו ולא המנע מצדו בנתינת האור׳ וכאשר לא יאיר ממנה דבר לקצור בהכנתו בשלא יהיה בעל מראה או לא יהיה לכנתו או יהיה בינה ובינו מסך וכאשר הכינו מכין בשיגיעו לו אלה התנאים ויסו׳ ממנו הנה יושפע אור השמש עליו מבלתי עכוב ולא חלוף אבל זה לא יחוייב שנוי בפעל כי אותו החלוף לא יהיה לחסרון ענין בפועל עד ייוחסו אין שנוי אבל לחסרו׳ במקבל׳ וחדוש הצורות והמקרים בחמר השפל גם הנפשות במדברות מהבורא ומלאכיו אינו אלא על זה האופן כי התנועות העליונות יכינו זה החמר לקבלת אופן הדברים ויחודש מהם בם כפי כל מקבל מה שראוי בו מבלתי שנוי בפעל כלל אחר שלא יתחלף מה שיתחלף אלא לקצור לא לחסרון מאר בפעל׳ ואולם החלק השלישי והוא שלא יהיה אותו המחודש בחמר ואין התלות בו עם שלא יתאמת השנוי על אותו הפועל הנמצא העצמות השלם התארים אם איפשר זה או א״א הנה קצת מה שקדם ממנו בהקדמות הקודמו׳ ומה שיבא בהם בהקדמו׳ הבאות יעזרך להשקיף על משפט זה החלק ושלמות השני חלקים הראשונים׃

אמר ההקדמה התשע עשרה שכל אשר למציאותו סבה הוא איפשר במציאו׳ בבחינת עצמותו כי אם נמצאו סבותיו נמצאו ואם לא נמצאו או נעדרו או נשתנה יחסם המחוייב למציאותו

למציאותו לא ימצא ׃ **הביאור** דע שכל אשר לו סבה הנה הוא בבחינת עצמותו אפשר המציאות וההעדר כי אם לא יהיה אפשר המציאו' וההעדר בעיון אל עצמותו אם שיהיה מחוייב המציאות לעצמותו לפי שאין אמצעי בין המציאות וההעדר וכאשר לא יהיה מקבל לשניה' היה אחד מהם לא מורגש אם המציאו' או ההעדר ואם היה הראשון הנה הוא מחוייב המציאות לעצמותו וכל אחד א"א שיהיה לו סבה ׃ ואולם המחוייב המציאות לעצמותו ואם' לו סבה הנה הוא יסור בשור הזולת ואות' הסבה והקבוץ בין שניהם סותר ׃ ואולם הנמנע לעצמותו לפי שמה שלו סבה א"א שלא ישוב נמצא במציאות אותה הסבה והנמנע לעצמותו לא ישוב נמצא ׃ אבל במה שיהיה לו סבה הוא בבחינת עצמו אפשר המציאות וההעדר בלתי נמנע מלקבלם לגמרי ואמנם ימצא כאשר נמצא סבת מציאותו עם התנאים הנבחנים באותו הפעל ויחויב מציאותו בה כי אם לא יחוייב מציאותו נשאר בגדר האפשר ולא יהיה מציאותו מוכרח העדרו ולא יהיה מציאותו ראשון מהעדרו בנפילה ולא יהיה נמצא עם מציאות סבתו השלימה ולא תהיה סבת מציאותו סבה למציאותו זה חלוף ואם כן כאשר נמצאת שלמה בתנאים הנבחנים בפעל חויב בו מציאות המסובב ואמנם יאמר כאשר נעדרה סבתו או אם נמצא' אבל נעדרו התנאים והנדרים אשר יבחנו באותו הפעל וזהו הרצון באמרו או נשתנה יחסה המחוייב למציאותו ואז ימנע מציאותו המסובב בהכרח הנה כבר תגיע מזאת החקירה שכל אשר לו סבה הוא בבחינת מציאות סבתו מחויב המציאות ובבחינת העדר סבתו נמנע המציאות ובבחינת עצמותו עם הפסק העיון ממציאות סבתו והעדרו אפשר המציאות וההעדר והאל המיישיר בטובו ׃

אמר ההקדמה העשרי' שכל מחויב המציאו' בבחינת עצמותו הנה אין סבה למציאותו באופן מן האופנים ולא בענין מן הענינים ׃

הביאור דע שא"א שיהיה לדבר המחוייב המציאות לעצמותו סבה בו ימצא כי אמנם ביארנו בהקדמה אשר לפני זאת שכל אשר לו סבה הנה הוא בבחינת עצמותו אפשר המציאות וההעדר ויתחייב מזה בדרך הפך הסותר שאשר לא יהיה אפש' המציאו' וההעדר לעצמותו הנה לא יהיה לו סבה כלל אבל יהיה מחויב המציאות לעצמותו א"א המציאות וההעדר לעצמותו הנה לא יהיה לו סבה באופן מן האופנים ׃ ולאומר שיאמר אתם בארתם בהקדמה אשר לפני זאת שכל אשר לו סבה הנה הוא אפשר המציאות בבחינת עצמותו ׃ ותהיה זאת ההקדמ' מחויבת ממנה בדרך הפך הסותר ואין צורך לשומה הקדמה נפרדת הלא תראו שכל הקדמה הנחתם אות' בזה הספר הנה יחויבו ממנה מחוייבים רבים אם בדרך הפך הסותר או בזולתו מן הדרכים המפורסמים בהגיון כמו אמתת השוה ובזב הסותר וזולתם ולא תצטרך שנזכר אותם המחויבים בפני עצמם כי הם יהיו ידועים מסרש ההקדמה המוכחת וכן הנה לא יצטרך לזכור זאת ההקדמה בפני עצמה אחרי הנחת ההקדמה הקודמת לעזיבת האריכות ׃ והתשובה ממנה שזאת ההקדמה למה שהיתה רבת השמוש לרוב נפילת הצורך אליה הנה השאלות אשר ידברו בם אין פשע לזכרם בפני עצמם כדי שיהיו יודעים נמצאים בשכל בפעל ולא נצטרך להוציאם מהקדמה אחרת כי פעמים לא יעתק שכל המעיין אל הפך הסותר לאותה ההקדמה לעמוד באמתת אותם הדרושים ואולם כאשר היתה נזכרת בפני עצמה הנה לא יגיע לזה ספק יעכב והאל יודע ׃ **אמר** ההקדמה האחת ועשרי' שכל מורכב מב' ענינים הנה אותה ההרכבה היא סבת מציאותו על מה שהוא עליו בהכרח ואינו מחויב המציאות לעצמותו כי מציאותו במציאות חלקיו והרכבתם ׃ **הביאור** דע

שכל

שכל מהות תהיה מורכבת חלקים או יותר הנה מחויב שיהיה אפשרי המציאו׳ לעצמותו ולא יהיה מחויב המציאות לעצמותו מורכב כלל אבל יחויב שתהיה אמתתו פשוטה מתגבלת ומתעלה מגדרי ההרכבה · ביאורו שכל מורכב מציאותו צריך אל מציאות חלקיו וחלקיו זולתו · הנה כל מורכב מציאותו מצטרך אל זולתו וכל צריך אל זולתו הנה יסור בסור אותו הזולת הנה הוא אפשר לעצמותו ויוליד שכל מורכב הוא אפשר לעצמותו ואין דבר מאשר הוא מחויב המציאות לעצמותו יוליד אין דבר מורכב מחויב המציאות לעצמותו · ויהפך אין דבר מהמחויב המציאו׳ לעצמותו מורכב · הנה כל אשר הוא מחויב המציאות לעצמותו עצמותו אחת גמורה מתגדלת מהחבו׳ ומן ההרכב׳ וזה מה שרצינו לבארו והא׳ לבדו ישתבח ויתעלה כי הו׳ היודע האמת : אמר ההקדמה השתים ועשרים שכל גשם הוא מורכב משני ענינים בהכרח וישיגוהו מקרים בהכרח אולם הב׳ ענינים המעמידים אותו חמרו וצורתו ואולם המקרים המשיגים אותו הכמה והתמונה והמצב :

הביאור דע שהמכוון מזאת ההקדמה בביאור שני מקומות אחד מהם בהתעצם הגשמים והשני במקרה הגשמים אולם המקו׳ הראשון נאמר · חלקו חכמים בהתעצמות הגשמים מתחלפי הטבעים באבדים הכליים מהפרדתם והם מהלאות הארבעה והם מהמזוגות והם מהיסודות הארבעה וכבר יהיה פשוט והוא יהיה כן אבל בכח ועל השני שיעורים אם שיהיו ב״ת או בלתי ב״ת והגיעו ארבעה חלקים· אחד מהם שיאמר שאלה החלוקים מגיעים בפעל והם בעלי תכלית ואלה על שני חלקים כי החלקים אשר ביניהם אותם החלוקי׳ הב״ת בפעל אם שיהיו מקבלי׳ לחלוק או לא יהיו והראשון סברת דיאמקר״טים כי היה אומר שהחלקים אשר יגיעו על הגשם הפשוט מגיעים בפעל ויכלו אל חלקים לא יקבלו החלוק בפעל אבל בכח ושניהם שוים והם כדוריי התמונה מתדמי המהות והאמתו׳ וכאשר התחברו הגיעו הגשמים הפשוטים ראשונה א״כ מהם המורכבים שניה · והחלק השני סברת המדברי׳ כי אכלם הגש׳ מהחלקי׳ הם מגיעים בפעל והם ב״ת והוא סברת כלל המדברים והם רחוקים מעט מהמעתזלה והשלישי מהם שאותם החלקים מגיעים בכח והם בעלי תכלית והוא סברה זרה לא אדע כמה אליה · והרביעי מהם שאותם החלוקים בכח והוא בלתי בעלי תכלית והוא סברת החכמים האמתיים · ונגלוי זאת הסברת הוא שהגשם הפשוט כמו אחד דרך משל או אחד באמת כמו שה׳ה אבל החוט אלא שהוא מקבל לחלוק אל בלתי תכלית לא בענין שהוא הגיע חלקים ב״ת בפעל כי זה שקר כמו שיבא אחר זה אבל בענין שלא יגיע אליו חלוק אם לא שא״א שיגיע עליו חלוק אחר וכל אשר יגיע בפעל הנה הוא יהיה בעל תכלי׳ מוקף · והבן זה הענין מהם כמו שתבין מאמרנו הבורא יכול להמציא דברים ב״ב״ת שאינו ענינו שהוא ממציא מספה בב״ת אבל ענינו שלא יגיע להמציא דבר אם לא שאיפשר לו להמציא אחריו דבר אחר עם שכל אשר יגיע הנה הוא יהיה בעל תכלית לעולם · ולעולם הגשם הפשוט אכלם מקבל לחלוק אל בלתי תכלית במספר ושיעור וזהו השורש אשר יבנה עליו קיום הוי׳ הגשם מורכב מהיולי והצורה ׳ ונזכור מה שיורה על אמתת זה הדעת ונאמ׳ · אי היפשר שיגיע הגשם בחלוקה אל חלקים לא יקבלו החלוקה כלל לא בכח ולא בפעל ויורו עליו אופנים · אחד מהם לו כלתה החלוקה אל חלקי׳ זה תאר׳ הנה לא ימנע אם שא״א שיפגשו או איפשר · ואם א״א לא יהיה הגשם מגיע מחבורם ואם אפשר הנה נניח שלשה חלקים הנה אם שיהיה החלק האמצעי מבדיל לשני הקצוות מהפגים׳ או לא יהיה ואם היה מבדיל היה מה שיפגש ממנו אחד השני קצוות בלתי

מה שיפגש האחר ויהיה מתחלק ואם לא יהי׳ מבדיל כל אחד משני קצוות פוגש האמצעי בכלל כי לולי יהיה בכלל היה מתחלק וכאשר היה כן לא יוסיף שיעור מקובץ השלשה על שיעור האחד ולא תהיה ההרכבה מכמו אלה החלקים מקנה השיעור ואין השיעור מגיע מהרכבתם וכבר תארוהו כן זה חלוף השני מהאופנים שהלוח המורכב מהם כאשר האיר בזריחת השמש עליה היו הפנים המאירים זולת מה שלא יהיה כן הנה כחלק השליטי הגשם כבר יהיה כלו דמיונו ויהיה דמיונו מהכל חצי הגשם וכאשר הנחנו זה הגשם מורכב ממותר כלו היה כלו זוג והיה לו חצי הוא כל חצי הגשם ויהיה אותו הגשם מתחלק בשני חלקים שוים ויהיה כבר חולק החלקי׳ ·

הרביעי מופת אקלידס בתמונת על שמיתר הזווית הנצבת גדר מרובעי השתי צלעות המקיפות בשבת כל אחד מהם עשרה חלקים היה מיתר הנצבת גדר המאתים ואין למאתים גדר אמתי וזה מבלתי חלוק החלק ׳

החמישי מופת אקלידס על שהשטחים הנכחיי׳ הצלעות יהיו על תושבת אחת ובצד אחר וכן קוים נכחיי׳ יהיו שוים וכאשר הנחנו שני שטחי׳ בזה התאר ואחד מהם ארבעה בארבע׳ יהיה מורכב מששה עשר חלקים וזה שקר ׳ ואם אמרת וזה מחויב על בעל הפרטים ג״כ כי אחר השני שטחי׳ כאשר היה זרתבזרת והאחר מן המזרח אל המערב ואיך יהיו שני׳ אמרתי כאשר היה אחד השני שטחי׳ נצב על התושבת והאח׳ נוטה וכל אשר הוסיף ארכו הוסיף רחבו ואין שקרו׳ בו האופן הששי לו היה החלק אמת היתה התנועה בטלה אבל התנועה אמתית הנה החלק בטל · ביאור התנאית שהמתנועע מתחלק אל החלק תנועתו אם על הראשון והוא שקר כי הוא אבל הראשון לא יתנועע עדין או על השני והוא גם כן שקר כי אבל הגעתי׳ השני כבר כלתה תנועתו כי התנוע׳ היא סבת הגעתו אל המקום השני ולא תהיה התנועה הנה כבר התאמתה התנאית אבל הנמשך נפסד בהכרח הנה הקודם כמוהו ·

השביעי לו היה החלק אמת היתה העגולה בטלה אבל העגולה אמתית הנה החלק בטל ביאור התנאית היא שהוא לו העגולה או אם שיהיו החלקים המגיעים בה פוגשים הנגלים או לא יהיו והשני בטל · ואם לא הגיע בכל חלק טרדה ורוח ויחוייב החלק זה חלוף ואם היו פוגשים הנגלים איפשר שתושם עגולה אחרת מקפת ומדבקת בה ואם שיורכב על כל חלק מהעגולה הפנימית חלק מהעגולה החיצונה או שני חלקים ויותר והשני שקר ׃ ואם לא חויב החלק בחלק המורכב עליו והראשון ישפט שיהיה מספר החלקים מהחיצונה כמספר חלקיו מהפנימית והיתה החצונה כמו הפנימית וכן אם קרה להקפת עגולו׳ אחרות בשתיהן שלישית כנית הקפה גם שלישית ורביעית עד שיגיע אל גבול יגיע שעור בשיעור הגלגל הגדול עם שהוא יהיה מספר חלקיו כמו מספר חלק העגולה הקטנה אשר הנחנוה ראשונה וזה בטל׃ ואולם ביאור העגולה אמתתו משני פנים אחד מהם שאנחנו נראה בחוש מה שהוא בסבוב בעגולה ואם היה באמת כמו שהוא אבל החוש הנה כבר קוימה העגלה ואם לא תהיה באמ׳ עגלה כשיהיו קצת חלקיו גבוהי׳ וקצת שפלי׳ ויהיה כבר הגיעבו עוות בו ואותן העוות אם היה אין רחב בה אלא מה שיהיה פחות מהלך חויב החלוק ואם ירחב כמו חלק מלא אותה עד הגיע השווי ותקוים העגולה ׃ ואם היה בו רחב יותר מאחד הנה אם אשר ירחב בה מספר ב״ת מלאה עד הגיע השווי ואם היה בב״ת היה הריוח מקבל חלוק לבלתי תכלית · והוא בטל משני פנים אחד מהם שבעלי החלק מסכימים על הפסדו · והשני ששעורי אותו הריוח בעלי תכלית להיותם מוקפים בין אותם החלקים האישיים והגעת השיעור אבלם אמנם הוא מהרכבת מספרי

אותם

אותם החלקים ומעוטם ואם כן הם מתיחסים אבל שיעורי הריוח ב"ת הנה המספר אשר ימצאם ב"ת. האופן השני לאמת העגולה הוא שאנחנו כאשר לקחנו גשם וקימנו א' מב' קצוותיו במקום מיוחד משטח וסבבנו הקצה האחר עד שיכלה למקום התחלתו להגיעו אין ספק שהקצה הקיים יהיה מרכז למקיף אשר יגיע מהנעת הקצה האחר · ולמה שהיה שיעו' אותו הגשם אחד היה יחס המרכז אל כל חלקי המקיף שוים והשטח המוקף באותו המקיף הוא העגולה · הנה כבר נראה מזה הפסד סברת מי שאמר בשהגשמים מורכבים לא יתחלקו ויתחייב ממנו גם כן הפסד סברת מי שאמר בשהגשם יחלק בפעל אל ב"ת כי יתחייב להם הנאמר בהיות הגשם מורכב מחלקים לא יתחלקו ואם היו בלתי אומרים אותו וזה שהם אומרים אל כל מה שאיפשר מהחלוק הנה הוא מגיע בפעל ויתהפך הפוך הסותר שמה שאינו מתחלק בפעל א"א שיחלק הנה הגשם לזאת שהיה בו רבוי בפעל וכל רבוי הוא מליכה מאחדים הנה בגשם אחדים וכל אחד מאותן האחדים לא יקבל החלוק לא בפעל ולא בכח אולם בפעל כי אנחנו הנחנוהו אחד ולא היה הרבה בפעל לא היו אחד ואולם בכח למה שחויב לאם שמה שאינו מתחלק בפעל א"א שיחלק וכאשר לקחנו מספר ב"ת מאותם החלקים אין ספק שאיפשר להרכיבם על אופן יגיע לאותו המקובץ הקטבי' השלשה ואם לא יהיה כמו אלה החלקים המקנים לשיעור ולא יהיה שיעו' הגשם מגיע מהרכבת' זה חלוף וכאשר הרכבנוהו על האופן הנזכר מגיע גשם ב"ת השיעור והמספר הנה אין כל גשם כאשר שברו זולתי ב"ת המספר · וגם כן יהיה לזה הגשם יחס אל שאר הגשמים אשר חשבו שהם מתורכבים ממספרים בב"ת קוים שכל הגשמים ב"ת השעור קנתם בחוש ואשר אינו מוחש במופתים אשר קדמו בהקדמה הראשונה · וכאשר היה התוספת השיעור וחסרונו כפי תוספת המספר וחסרונו הלא שניהם מתיחסים ויחס השיעור אל השיעור יחס ב"ת אל ב"ת הנה יחס המספר אל המספר יחס ב"ת אל ב"ת הנה א"כ חלוק הגשם בפעל אל בלתי תכלית שקר · וסברת דימוקריטו"ס גם כן בטלה כי אותם החלקים שוי המהות והאמתות · או איפשר שימצאו מהם שנים שוי המהות והאמתות ויתאמת מה שבין שני חלקי כל שנים מהם מהדבקות האחד לפרוד כמו מה שבין שני חלקי כל האחד מהם ובהפך ואז יחויב שיהיו אותם החלקים מקבלים לפרוק ולפרוד · וכאשר קוימו אלה ההקדמות לבאר היות הגשם מורכב מן ההיולי והצורה ·

ונאמר למה שקוים החלקים האפשריי' בגשם בב"ת וקוים שהחלקים בפעל ב"ת חויב ממחוב' שתי אלה ההקדמות שיהיה לנו גשם היה אחד באמתות כמו שהוא אצל החוש וכאשר בא עליו הפירוד הנה המקבל לפירוד א"א שיהיה הוא הדבקות כי הדבקות הפך הפירוד ולא יהיה בדבר לעולם קבלת הפכו כי המקבל לדבר יהיה נמצא בעת מציאותו המקובל והדבר לא ימצא' בעת הדום הפכו · וא"כ המקבל לפירוד בגשם אשר הו' מתדבק בעצמותו דבר ובעל הדבקות הוא המקבל לדבקות והפירוד יחד ואותו המקבל הוא ההיולי והדבקות הגשמי הוא הצורה ומקובץ שניה' הוא הגשם · הנה הוא א"כ מורכב מההיולי והצורה וזה מה שרצינו לבארו במקו' הראשון ואולם המקוים השני והוא העיון במקרים השלשה אשר זכרם והוא הכמה והתמונה והמצב דע שהגשם כאשר נעזב לטבעו הנה אין ספק שיגיע לו שיעור מורגש אחר שגשם בזולת השיעו' שקר · וכי אין מכריח אז הנה אותו השיעור לו טבעי וכן התמונה כי התמונה מליכה מדבר יקיף בו גבול או גבולים והגשם למה שחויב לו התכלית חויבו לו גבול או גבול בלי ספק ויהיה בעל תמונה · ואולם המצב הנה הוא מליכה מהתכונה המגעת לגשם בסבת יחס

חלקיו קצתם אל קצת ויחסם אל הגשמי׳ אשר
חוצה לו ׃ וידוע שכל גשם לו יחס מיוחד בין
חלקיו ויחס אל הגשמים מהקירבה והרחק ׃
והתכונה המגעת לו בסבת שני אלה היחסים
הוא המצב ואם כל גשם לא ימנע מאלה המקרי׳
השלשה אשר הם הכמה והתמונה והמצב ׃

אמר ההקדמה השלש ועשרים שכל מה
שבכח ולו בעצמות איפשרות מה שכבר איפש׳
בעת מה שלא ימצא בפעל ׃

הביאור דע שזאת ההקדמה בנשוא כל
מה שבכח וכבר חזקה׳ באמרו ולו בעצמותו
איפשרות מה וכשואה אמרו כבר איפשר בעת
מה שלא ימצא בפעל ׃ והרצון מאמרו כל מה
שהוא בכח הוא כל מה שאיפשר שימצא בפעל
ולא ימצא וזה כי הכח מקביל הפעל בזה
המקום ואינו משפט האיפשרות אבל הוא
מליצה משיהיה הדבר איפשר המציאות ולזה
יהיה נמצא וכאשר נמצא יאמר שיצא מהכח
אל הפעל והיות הדבר נמצא בכח לא יצדק
עם היותו נמצא בפעל ועמו ואחריו וכאשר
קיים זה דע שעל זאת ההקדמה שתי שאלות
אחת מהם שאמרו כל מה שהוא בכח ענינו
כל מה שהוא איפשר המציאות ואינו נמצא
כמו שזכרנוהו הנה האיפשרות ידוע ונכר בו
בכללותו ולמה חזקו פעם אחרת במאמרו
ובעצמותו איפשרות מה והשאלה השנית היא
בשוא הגזירה ראוי שיהיה זולת עשאה אחר
שאין תועלת בהשגות הדבר משפט ושיהיה
חוץ ממנו ואם לא יהיה קיימו לנושא מושכל ׃
ולא יהיה גזרה תדרש אמתת׳ במופת ודברינו
בגזירות המופתיות ׃ וכאשר קוים זה הנה
מאמר הרצון מהנשוא בזאת ההקדמה והוא
אמרו הנה כבר איפשר בעת מה שלא ימצא
בפעל אם שיהיה קיום האיפשרות לפני באתו
אל הפעל או אחריו או משלא ואם היה הראשון
נשוא הגזירה בלתי נושאה או נכנס בו כי
ענין היות הדבר בכח הוא היותו בכד איפשר
שימצ׳ בפעל ושלא ימצ׳ כאשר היה בלתי נמצא
ונשאו עליו יהיה על אחר מפני פנים הנזכרי׳ ׃
ואם היה השני היה סותרו בנפש המדברת כי
היא תהי׳ בכח לפני חרוש הגוף ואכל הגעתו
תמצא בפעל ׃ כי קיים בחכמה שהיא נשארת
לא תעדר ואם יחסר המזג ונפסד הגוף הנה
לא תהיה זאת הגזירה אמתית על זה השלוח ׃
ואם היה השלישי הנה הוא ג״כ רק מהתועלת
כי כל בעל תנאי הנה הוא יצדק עליו משלא
וכל אשר הוא בכח הנה יצדק עליו שהוא
איפשר שלא בפעל וזה ידוע בהכרח כי הוא
בעת היותו בכח יצדק עליו שהוא איפשר שלא
ימצא בפעל ואין צורך לשומה מההקדמות
המופתיות ׃ והתשובה מהשאלה הראשונה
שהרצון באיפשרות הנה אמנם הוא איפשרות
הקיום וההפסד אחר צאת הדבר מן הכח אל
הפעל והוא זולת איפשרות המציאות וההעדר׳
בעיון אל עצמותה כי לא תשוב מחויבת
לעצמותה אחר שהיתה איפשרית לעצמותה ׃
ואמנם יחויב מציאותה לחיוב עלתה לא
לעצמותה ׃ ומן השנית שהכרנה מאמרו הנה
כבר איפשר בעת מה שלא ימצא הוא שיעדר
בעת מה אחרי באתו אל הפעל ׃ והסתירה
בנפש המדברת לא תפנה אליה למה שזכרנו
שהכרנה באיפשרות אמנם הוא איפשרות
הקיום וההפסד ׃ ואין לנפש המדברת זה
האיפשרות ויהיה שיעור המליצה בזאת
ההקדמה כן כל מה שהוא בכח אל הפעל אי
איפשר שלא יעדר בעת מה וכבר עשה זאת
ההקדמה בפרק אשר זכר שהוא עיון רביעי
ואינה מכלל ראיות הייחוד על האופן אשר
זכרנוהו ׃ ונבי׳ מופת על אמתת ונאמ׳ כל מה
שימצא אחר שלא היה נמצ׳ הנה העדרו קודם
מציאותו ומציאותו אחר העדרו קדימה שלא
תתחבר עם האיחור ׃ ואין הקדימה והאיחור
עכס ההעדר כי ההעדר קודם בהעדר אחר
ואין הקודם הוא האחר הנה הם ענינים
נוספי׳ על העדר הדבר ומציאותו והם מקבלי׳
החלוף בתוספת והחסרון והם נמשכים
מתרבקים

מתדבקים וזה הוא הזמן וא״כ כל מה שימצא
אחר שלא היה הוא מצטרך אל הזמן וכבר קדם
בהקדמות העוברות שהזמן הוא ממשיגי
התנועה הנה כל מחודש הוא מצטרך אל
התנוע׳ וכאש׳ היה בו אפשרות הקיו׳ וההפסד
ג״כ הנה לפי שעור הפסדו יהיה העדרו אחר
מציאותו על דמיון אשר אמרנו בחדושו ויהיה
הפסדו גם כן מצטרך אל הזמן והתנועה
ויחויב שיהיה מצטרך במציאותו וקיומו אל
התנועה אחר כך נאמר דרך כמו זה המחודש
אם שיהיה אל התנועה בשלוח איך תזדמן
או אל תנועות מורגשות וכפסדו הנה יעדר זה
המחודש כי מציאותו מן הפעל אמנם היה
בתנאי אותם התנועות המורגשות ונעדר אל
העדרם בהכרח ׳ וזה הוא הככבד המשער
לכל מחודש בשיעו׳ אשר הוא הפרדת המשפט
האלהי הקודם הנה כבר התבאר שכל אשר
הוא בכח כאשר נמצא והיה לו בעצמותו
אפשרו׳ הקיום וההפסד הנה אין ספק שיעדר
בעת מן העתים׃ **אמר ההקדמה** הארבע׳
ועשרים שכל מה שהוא בכח דבר אחד הוא
בעל חומר בהכרח כי האפשרות הוא בחמר
לעולם׃ **הביאור** דע שכל מה הוא נמצא
בכח לו חמר שיהיה משכן לאפשרות מקבל
ההכנה והראיה עליו הוא שהיותו אפשר ענין
נמצא ואם לא יהיה אפשר ואותו האפשרות
לו נוסף ואותו הנוסף אם שיהיה עין אותו
האפשרות אשר לו בכח או מה שיהיה חל בו
ואין משכן לו ׳ והשני חלקים הראשונים
בטלים ׳ ואם לא חויב עמידת הנמצא בהעדר
והחלק השלישי אמת והוא החמר וזה כי
אנחנו לא נרצה בחמר זולת מה שיהיה משכן
לאפשרות הדבר אשר הוא בכח כטפת הזרע
ביחס אל האנושות אשר יהיה בכח כי היא
נושאת לאפשרותה מקבלת לתנאי הכנתה ׳
ואולם החלק הרביעי והוא כמו שיאמ׳ אפשרו׳
הדבר מליצה מיכולת היכול להמציאו ׳
והוא גם כן שקר כי יכולת היכול אחרי זה
האפשרות הנה יאמר אם לא יהיה אפשר
בעצמו ולא יהיה הפועל יכול עליו ויהיה
אפשרות הדבר בלתי יכולת היכול עליו
בהכרח הנה כבר קיים שכל מה שהוא בכח
הנה הוא בעל חמר בלי ספק ויחויב שיתאמת
אצלך אתה הדרוש האמת שהרצון ארסטו
מהאפשרות בזה המקום אמנם הוא ההכנה
השלמה לחדוש הדבר כמו המזג האנושי ׳
והנמשכים אליו אשר יחודשו בחמרו רצונו
טפת הזרע ׳ ואולם האפשרות המשולח
אשר הוא כפי המהות והוא שיהיה המהות
מקבל למציאות והעדר בכלל שוה הגיעה
הכנתו השלמה או לא הגיעה אין החפץ בזה
המקום כי האפשרות הנו ענין נמצא ואלא
היה יחס מהותו אל מציאות באפשרות כי
האפשרו׳ אפשרו׳ אחר וכן הדבור באפשרות
השני והשלישי הולך אל ב״ת והוא שקר ואם כן
יחויב שיהיה רצונו באפשרות הוא האפשרו׳
השני והוא ההכנה השלמה אשר היא מליצה
מהגעת התנאים וסור המונעים בהכנת טפת
הזרע במזגה והנמשכים לה לצורה האנושית
וכבר נעלם זה הציור למפרשי דברי ארסטו
ונמשכו אליהם בזה המתאחדים עד נטאו
דבריו על אפשרות הראשון והוא נפסד ועליו
ספקות אי אפשר להמלט מהם ודע שעור מה
שהעירונוך מהם ושמרהו ועיין בו אז תנצל
מהספקות אשר יגיעו על המלמד הראשון
בזה הפרש הגדול אשר יבנו עליו רבים
מעקרי השאלות׃ **אמר ההקדמה** החמש
ועשרים שהתחלות העצם המורכב האישי
החומר והצורה ואי אפשר מבלתי פועל רצוני
מניע הניע הנושא עד הכינו לקבל הצורה
והוא המניע הקרוב המכין לחומר איש מה
יחויב מהנה העיון בתנוע׳ והמניע והמתנועע
וכבר התבאר בכל זה מה שיחוייב לבארו׃
ונכית דברי ארסטו על שהחמ׳ לא יניע עצמותו

ואת היא ההקדמה הגדולה המביאה לחקור
שהמניע הראשון: הביאור כל מה שהוא
מקבל הדבר ואחר לו הנה אי אפשר שיהיה
הוא הפועל לאותו הדבר· ביאורו הוא שיחס
הדבר אל הפועל בחיוב למה שביארנו
בהקדמות העוברות· שהעלול יחויב מציאות
אבל מציאות העלה ויחסו אל המקבל אמנם
הוא בהיפשרות לא בחיוב ובפרט בצורות
והמקרים היסודיים וזה שאין למקבל אל
היותו מוכן להגעת מציאו׳ אותו הדבר· ולזה
אכתנו כאשר ידענו שהדבר מקבל לדבר
אחר הנה לא יהיה לנו מתופשט זאת הידיעה
לשפוט מציאותו לא עוד: אולם כאשר ידענו
שפועלו השלם נמצא לנו שמפושט שעלולו
נמצא הנה כבר קוים שאי איפשר שיהיה
הדבר האחד מקבל ופועל יחד· וכל חומר
לצורה או נושא הנה המניעו לקבל אותה
הצורה או המקרה בפעל דבר זולת אותו
החמר ואותו הנושא· הנה זה ביאור הכ״ה
הקדמות אשר פתח בם בעל הספר וסדרם
להשלים הכוונה אשר הניאו וחברו בעבורה
והאל המישיר בחסדו ייַשירנו אל האמת
ונכהר אליו ואל טוב
באחריתנו:

תם ונשלם שבח לאל ב״ע

ובעל הספר אשר סדר אלו ההקדמות הוא הראש אשר משענתו החכמה
וכסאו כס הבינה והוא השר הישראלי אשר גמל חסד עם אנשי אומתו
ועם כל אוהבי האל ועוברי עבודתו והישרים אל האמת לדעת
כי יי׳ אלהים אמת ושמו מעין החכמה ומקורה השר
רבינו משה בן מימון בן עבד האלהים הישראלי
והוא עבד אלהים השם יזכנו להיות
בחלקו ויותן לנו מחוקו כי צדק
אמת ספקו והאל
יעזרנו אל
האמת:
אמן

זה מה שנמצא מספר נחמד ביאור על ספר מורה הנבוכים

מפיק מרגליות בדרושים נחמדים פעם מסייע לרב בלשון חכמים מרפא לעצם עצמיות האדם הוא שכלו הטהור ומבאר דבריו היקרים וירד לעומק כונת הרב ·

ופעמים ישיב עליו בענוה ומוסר כנאות לכבוד הרב זלה״ה ובדברים מיוסרים על ארני פז הקבלה מוצקים במעבי השכל הישר ומתוקים מדבש ונופת צופים

השם יתברך ימלא חסרוננו ויאיר עינינו בתשלום הספר היקר הזה וכמדומה שהוא קצת מספר ההשגות שחבר החכם השלם כמה״ר

יוסף ן׳ ניקטילייא זלה״ה וברוך שידע :

אֹ לעיון החכמות טעה חריזי בהעתקה שהרי רמ״זל אמר בערבי ללאמור אל נטרי״ה · כלומר חכמות העיוניות והם חלק אחד מחלקי הפילוסופיא שהם חכמות עיוניות לא מעשיות · וחכמות עיוניות הם שלש׳ מינים הא׳ חכמות הלימודים נחלקת לד׳ חכמו׳ חכמת המספר וחכמת התשבורת וחכמת הככבים וחכמת הנגון · המין השני חכמת הטבע מתעסקת בגופות מתם במקורות ובמחים ובעלי חיים במקריהם ובגולתם ובבותם · המין השלישי חכמת האלהות והיא שני חלקי׳ האחד בהוראה בכל מצא שאינו גוף ולא כח בגוף כשם ית׳ ובמלאכיו · השני מחכמת האלהות הוראתה בסבות הרחוקות מאד לכל מה שכולל עליו אחר החכמות ונקראת גם כן חכמת האלהות ומה שאחר הטבע · וכל זה נקרא חכמות עיוניות · ולפי׳ טעה חריזי באומרו בעיון החכמות שלא הרגיש סברת הרב מ״ב · ב׳ חכמת הלימודים במ״א · ג׳ חכמת התכונה היא סדר תכונת מערכי שמים והככבים וכל הדברים הגופניים על סדריהן ומשפטיהן · ד׳ מלאכת ההגיון שם הגיון נופל על ג׳ ענינים · הראשון הוא כח שבו ישכיל האדם המושכלות וילמוד החכמות ויבדיל בין המגונה והנאה וזה נקרא הכח המדבר · והשני הוא המושכל עצמו ונקרא דבור פנימי · והשלישי הוא הביטוי בלשון על אלו הענינים המצויירים בנפש ונקרא דבור יוצא · ומלאכת ההגיון תקנה ארסטו׳ בשמונה ספרים · וערך מלאכת ההגיון לשכל כערך חכמת הדקדוק ללשון ואמרו כי מלאכת

ההגיון

שהגיון איננה מכלל החכמות אבל היא כלי
החכמות שאין חכמה מתאמתת על סדר בלי
מלאכת ההגיון • והנה מלאכת ההגיון כוללת
ביאור ושבעי׳ וחמשה שמות כוללים כל דרכיה
לכל עניניה • ה׳ שמות משתתפין שהם מינין
האחד שם משותף גמור והוא כל שני דברי או
יותר שאין שתוף ביניהם מבד עצמם ונקראים
בשם אחד כעין המים ועין האדם • השני
השם הנאמר בהסכמה והוא כל שני דברים
נקראים בשם אחד מבד שיש ביניהם דמיון
בבד ענין שמתקן עצם כל אחד מהם כשם חי
שנאמר על האדם והנשר והפרס והדג מפני
שכל אחד מהם כזון ומרגיש וכן כל סוג שהו
נאמר על התכונין שתחתיו בהסכמה •
השלישי שמות המספקין והוא כל שני דברים
או יותר נקראי׳ בשם אחד מבד ענין שנשתתפו
בו ואין זה הענין מתקן עצם כל אחד מהם •
כשם האדם שנאמר על אדם חי ועל כ רת עץ
דומה לאדם שדומין זה לזה בצורת הדמיון לא
באמתת עצמם • עיין במ״ז עוד • הרביעי
שם הנאמר בכלל ובפרט והוא מין הנקרא
בשם סוגו • כהיות ככב קטן שבשמים נקרא
בשם ככב׳ ונקראים כל הככבים בשם ככב
בענין סוגו • החמישי שם המושאל והוא כל
שם שנקרא בו עצם אחד בתחלת הנחתו
בלשון ואחר כך נקרא בו עצם אחר בקצת
העתים אבל לא תמיד כשם אריה שנקרא בו
מין האריה ולפעמים ייחסו בו האדם החזק
הגבור • הששי שם המועתק והוא שם המונח
תחלה בלשון לדבר ידוע מורה על ענין ואחר
כך הועתק לדבר אחר מפני צד דמיון שבין
שני העניני׳ או מבלי צד דמיון ושודר זה השם
על שניהם יחד על הנעתק ממנו והמועתק
אליו • כפתח וקמץ בנקודות ופתח הבי״ת
בשרום הלשון • וקמץ משם מלא קומצו אלו
הששה נקראים בכלל שמות משתתפים •
ששה מינות מושאלים במ״ה • והשמו המספקין
דומים לשמות ההסכמיים מפני שמבד שתוף
שבין האדם וצורת העץ נקראים אדם ודומים
למשותפים האמתיים מפני שאמתת זה העצם
בלתי אמתת זה האחר ולפי נקרא שם מספק •
ח׳ חכמת הפלוסופיא • שם פלוסופיא נופל על
חכמ׳ מופתית והמופת ממנו צודק וממנו כוזב
והמופת צודק הוא ההקש האמיתי • והמופת
כוזב ממנו כוזב גמור וממנו כוזב לא גמור
והכוזב הגמור הוא ההקש המחוב׳ מהקדמות
השיר והכוזב לא גמור פעמים יהיה כזב שבו
שוה לצדקו והוא הקש ההכלה • ולפעמי׳ יהיה
כזב שבו יותר מן הצדק והוא הקש המטעה •
ולפעמים יהיה כזב שבו מועט מן הצדק והוא
הקש הנכוח • וכל אלו שמות ההקשים תדעם
במ׳ הקש וגם יקראו שם פלוסופיא על שני
מיני חכמה • האחד כל חכמה עיונית שכלית
שאין בה מעשה ביד וזה בכלל חכמת עיונית
הנזכר במ״ה השני כמלאות והנגרות ועבודת
האדמה ונקראות חכמות מעשיות ושני אלו
נכללים במ׳ פילוסופיא • ט׳ בחבור ספרנו
בגמרא הוא משנה תורה והם י״ד ספרי׳ ובראש
המדע שהוא הספר הראשון ביאר ארבעה
פרקים באלו הענינים כדמיון כללים •
י׳ חכמת הטבע הוא יועד כל חומר מוגבל
שמכנים עצמו בגבול וטביעות וטבע מלשון
טבעת שהוא דבר מקויים ומוגבל כסוד זכר
ונקבה שאלו הם יסודי ההרכבות והמזגים כל
דבר לפי מינו • י״א מעשה מרכבה היא
חכמת האלהות ובכאן צריך ביאור אם היא
חכמת האלהות הרי אין בה דבר גופני •
והיא כתלית בשם ובמלאכי׳ כאשר נודע במ״ה •
אבל ראוי לדעת מדוע מעשה מרכבה של
יחזקאל כולל שלש׳ עולמות גם לפי דעת רבינו
משה ז״ל • אמנם דעתנו כי מעשה מרכבה
הוא סוד השתלשלות כל הדברים וקיומם זה
בזה מאכילות ראשונה עד טבור הארץ וזהו
ענין מרכבה כלו׳ גבוה מעל גבוה שומר
וגבוהים עליהם וחכמת הטבע לפי סברא זו
היא קיום כל דבר ומהותו על מתכונתו וחכמ׳

המרכבה עלוי המעלות זו על גב זו :
יב שמו אותם משכים במיניהם וכו׳ : כלו׳ דברו בהם בגמרא בחידות ובהגדות ועל זה אמרו אין מקשין בהגדה כלומר שהפשט לפי מושכל ראשון ישתכח גם על הראוי להרגש לפי הטבע הראוי כ״ש אבל סוד נעלם שעליו נאמרה הגדה זו ואין זה בגמרא לבד רק בנביאים וכתובי׳ ועל זה נבנה ספר משלי כלו :
יג המדע הטבעי הוא אחרון למדע האלהי והו׳ קודם לו בזמן הלימוד . ביאור זה כי כל הנבראה תחלה וקרוב לסבה הראשונ׳ הוא יותר דק ומעולה והרי נברא השכל תחלה ואחריו החומר והמורכב ולפי המדע הטבעי הוא אחרון למדע האלהי מלמעלה למטה יאבל אנו שנסב למטה נתחיל ללמוד מן המדע הטבעי כדי שנעלה בדרך סולם למדע האלהי שהוא עליון . ולפי׳ קודם לנו בלימוד המדע הטבעי שהמדע הטבעי בערך שלנו הוא קודם מלמט׳ למעלה והוא סוד החקר אלוה תמצא בחקיר מלמעלה . ואם עד תכלית שדי תמצא בחקור מלמט׳ ולפי דרך זה קדם בתורה מעש׳ הטבע שהוא מעש׳ בראשית והסמוך לו למתן תורה שהיא חכמת האלהות בסוד אנכי יי׳ אלהיך אף על פי שהשם מכוי קודם מעשה הטבע . אנו מעשה בראשית קודם לנו כדי לעלות אליו במדרגה ולפי׳ הקדים בתורה מעשה בראשית לאנכי . יד להגיד כח מעשה בראשית לבשר ודם אי אפשר לפי׳ סתם לך הכתוב בראשית ברא וכו׳ : כלל גדול אמסור לך הנה דע כי מפני היות אמתת קדמות השם ית׳ דבר שאינו מושג לאוכה לו ית׳ אפילו לשכלים הנפרדים כל שכן לבשר ודם הוצרך ית׳ להעלים ברא׳ התורה השם המיוחד ולהשתמש בכנוי אלהים שהוא מורה על החדוש ולפי׳ לא תמצא בכל מעשה בראשית השם המיוחד אבל כשגמר מעשה בראשית והתחיל לפרש היאך סדרי הבריאה בפרשת אלה תולדות השמים והארץ פירש אף על פי שתמצא במעשה בראשית בכנוי יי׳ קודם לו ולפי׳ אמר אלה תולדות השמי׳ והארץ בהבראם ביום עשות יי׳ אלהים ארץ ושמים . וכלל גדול אמסור לך שנית להגיד איכות אצילות הנאצל מאת השם יתברך מי שיוכל להשיג זה ואפילו משה רבינו ע״ה לא השיג וזהו וראית את אחרי . ושני שהש איכות אצילות ראשונה היאך היה תמני לא ירחו׳ ולפי׳ אמרו להגיד כח מעשה בראשית היאך נאצל לבשר ודם אי אפשר ולפי׳ העלים השם המיוחד והעלים איכות אצילות הראשונ׳ שהיה הפנים והתחיל לפרש בסוד האחוריים זהו בראשית ברא אלהים כלומר אחר שנאצל הראשית נברא בו שאר הנביאים וסוד כ״ח מעשה בראשית תמצא סדר ז׳ ספירות שסודם כ״ח וזהו כח מעשיו הגיד לעמו . ט׳ רחוק מה שהיה כלומר מה שהיה קודם שנברא רחוק הוא לנו להשיגו שאין זולת השם מי שישיג זה : ועמוק עמוק הוא סוד אצילות ראשונה מאת השם ית׳ שהוא עמוק אצלנו מצד השם ית׳ . וגם מצד הנאצל שאינו גוף ואינו גופות הוא עמוק פעם שנית . אבל בפסוק זה הודיע כי לאמתת השם מה שהיה קודם שנברא עולם אין כח להשיגו ושעריו סגורים אבל אמר בשנית עמוק ועמוק הוא יות׳ קרוב מן הרחוק שאף על פי ששני אלו השגות מנועו׳ הראשונה שהיא אמתת השם יותר מנועה להשיג ולפי׳ אמר בה רחוק : י״ו ובספר קשה הענינים עם השכל . הוא ספר שחבר רמז״ל לחברו לפרש בו הגדרות שבגמרא ולהשוות גם המורגש עם המושכל על פי הכוונה שלה כאמרו ונקרא ספר ההשואה ולפי שלא השיג חריזי שם כולל הענינים הוצרך לפרשו במלות רבות . ורבינו משה אמר בלשון הערב כתא״ב אל מטבו בקה כלומר השואה מסודרת וקצר יסר . י״ז ובפירו׳ מלותיהם לנו לעורר קצת על דעת רמז״ל מה שתצטרך לדעת כי כל הלשונות שבעולם בלתי לשון הקדש לא נצטרך לבקש טעם לאותיות המלה מפני שהשמו׳ והלשונות אבלם הסכמיי׳

לא טבעיים כלומר הסכמה שהסכימו עליה לשון ואומה להקרא זה כך וזה כך ולפי׳ אין למלות לשונם דקדוק פנימי אבל לשון הקדש איננה בכלל זה מפני שאינה לשון מסכמת שהסכימה עליה אמנם היא נולדת מחכמת השם ית׳ שאין לה סוף והכל מסור׳ על פי הכונ׳ האלהית ולפי׳ אפי׳ למלה אחת לא נוכל להשיג תכליתה כל ימי חיינו ודמיון אמשול לך הנה למלת בראשי׳ יש לך על פי האמת טעם מדוע הושמו בה אלו האותיות ומדוע הושמו בסדר זה ומדוע בנקוד זה ונדע כי כשנהפוך אותה ונאמר בראשית יש לה טעם גדול אבל הכוונה אשר השם ית׳ סדרה סוף דבר במלה אחת ומלות התורה יש אלף אלפי טעמים שאין מי שישיגם רק השם ית׳ וזהו מה שאמר שלמה אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנ׳ · אמר כי תחלת חקירת התורה כדמיון דבר ככסף והו׳ כדמיון כסף מבחוץ וזהב מבפנים וזהו כדבר הנעלם מן המורגש והפשט כי במטמונים הם הסודות נעלמים כלומ׳ ברמז האותיות והמלו׳ והנקוד ולפי׳ אמרו אין לך אות בתור׳ שאין בה כמה תילי תילי׳ תלוי׳ מקוונותי׳ ואמרו קווצותיו תלתלים אפילו קוץ יוד אחת אלף אלפי תלים תלויים בה וזהו שחורות כעורב כלומר יושבי׳ במסתרים שאין לעיני האדם אור לראותם כהולך בחושך · ולפי דרך זה נקראו כל החכמות אבל התורה חכמות חצוניות כלומר שאין להם פנימיות ואין להם רק הדמיון שעלתה בהסכמת כל לשון ולשון · אמנם תורת השם ית׳ לה פנימי וחיצון לחכם ולכסיל ובעוד שלא יבין הפנימי יתעסק אדם בחיצון וכשיגיע לפנימי אז האדם נכנס בהיכל השם ורואה אותו פנים אמתיים ולפי׳ כל חכמות נקראות חיצונות שאין בהם אמתת הפנים הפנימיים רק כלם כפי שהסכימה עליה׳ דעת אומה ולא עוד · ולפי דרך זה תדע כי למשה רבינו ע״ה נמסר בסיני דרך קריאת התורה בפנים רבים שאין להם מספר וכל דרך ודרך תורה חכמה פנימית ולפי׳ אין ספר תורה נקוד כדי שיסבול כל מיני חכמה הנכללת בחפץ אלהי · שאלו היה נקוד נמצא כחומר שהגיע לו צורה כי הנקוד אבל המלות כצורה אבל החומר כאלו תאמר אדם אודם אדום · אלו לא ינוקד יסבול כל אחד שלשתן ואלו ינוקד לא יסבול רק המוגבל · ולפי׳ הוצרך ספר תורה להיות בלתי נקוד כדי להיות תל שכל החכמות מושכלות בו · ולפי׳ הוצרכו רבותינו לפרש אל תקרי כך אלא כך · כלומר זה וזה וכל החכמות כלם נקשרות במלה אחת ואין מי שישיג תכלית מלה אחת רק השם ית׳ וזהו ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים · תהום אמר לא בי היא וים אמר אין עמדי · אל״ם הבין דרכה והוא ידע את מקומה · ולפי׳ שמור כלל זה כי כל מלה ממלות התורה בין במלה בין בנקוד בין באותיות משונות בספר תורה עקומות ולפופות בין במלא וחסר בין בסדר פתוחות וסתומות לכל אלו הענינים סודות גדולים ונפלאים נתבארו למשה רבינו ע״ה בסיני ובהם ישיג כל משיג · שאין חכמה בעולם ולא תבונה ולא ענין תבונה ולא ענין שאין רמוז בתור׳ או באות או במלה או בנקוד או בזולת זה ושמענה ואתה דע לך · י״א לבור שהיו מימיו עמוקים טעה חריזי וגם כל הנוסחאות שנמצא בהם כך · הענין הזה לרבותינו דק מאד והנני מבאר · דעתי סדר הגמרא כך הוא למה היו דברי תורה דומין קודם שלמה לבאר שמימיה עמוקים באר ולא בור ולפי׳ אמרתי למעלה כי במלות יתרון והפרש גדול בתורתנו לדעת מה הוא באר ומהו בור · והכלל באר נובע בור אינו נובע והכלל מעין נבים באר מים חיים ונוזלי׳ ואתה יודע מהו מים חיים · וזהו והנה באר בשדה וכל מקום שתמצא באר · אבל בור בכל מקו׳ אינו נובע וזהו והבור רק אין בו מים · שלחתי אסירך מבור אין מים בו וכן בכל מקום · ואחר זה אמסור לך כלל גדול מדוע אמרו רבותינו

רבותינו והמשילו התורה לבאר. ואחר שכן
הידוע למקובלים שיש להם לבקש טעם אם
יוכל להשיגו לכל מלות מתדמות בתורה
כדמיון בראשית ריש ראש רש ריש ברוש ראש'
וכן ברא ברית בורות בר בר כמה מינין
ואחר הקדמה זו דע כי באר שהוא נובע הוא
דמיון אמתי אבל התורה כי התורה נדרשת
בשלשה פנים או יותר פירוש וביאור ופשר
ודרש. ולשון פירוש הוא להבדיל מלה ממלה
שדומה לה בטעם ידוע. ולשון ביאור הוא
מסורת הסודות הפנימיים שנובעים ממקור
החכמה האלהית כדמיון באר לדעת כל סוד
וסוד על אמתתו וכפי דרך זה משה רבינו ע"ה
באר את התורה לישראל וזהו בעבר הירדן
בארץ מואב הואיל משה באר את התורה
הזאת לאמר באר אותה בעומקה בלשון באר
וכך היה ראוי לאותו המעמד ולאותו הדור
ולאותו המזון שהיו אוכלין שאפילו קטנה
שבנשיהם השיגה יותר מיחזקאל ולכיוצא
בהם ראוי ביאור כלשון מעיין נובע שאינו
פוסק ואין סוף למימיו. ולדרך זה אמרו ז"ל למה
היו דברי תורה דומין קודם שבא שלמה לבאר
שהרי משה בלשון באר משרה ואתה יודע מה
שאמרו ז"ל אלף ושבע מאות קלין וחמורין
וגזרות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי
אבלו של משה ואף על פי כן החזיר עתניאל
בן קנז מפלפולו שנא' ויאמר כלב אשר יכה
קרית ספר ולכדה ונתתי לו את עכסה בתי
לאשה ואומר וילכדה עתניאל בן קנז אחי כלב
ולכיוצא כאלו ראוי לומר באר. והקורא בור
הוא בור שהוא חול בשפה כדרין ואין לו כנקוד'
אמצעית בסוד באר. ולפי' אמרו שלא היו
יכולין להשיג דברי תורה שהם כונן שאין
הדבר מושג מרוב קרירות המקבל. ומשבא
שלמה הושיב משלים ודמיון כדי לעמוד קצת
על הכוונה לא על פי הביאור שאין
הזמן ובני אדם והמזון שיוכלו לסבול
התורה על הביאור. ולפי' אחר שבא שלמה
השיגו קצת אחר דמיונים ומשלים שאין להם
עינים בריאים לעיין באספקלריא המאירה.
ואחר זה דע כי שלמה ע"ה אמר פסוק אחד
במשלי שתה מים מבורך ונוזלים מתוך בארך
ולנו לבקש מדוע אמר בורך ואחר כך בארך.
דע שבתחלה צוה על האדם שלא יהיה בורה
תור' מלבו שלא יעשה עצמו כבור שאינו נובע
אבל יקבל התורה מרבותיו כדי שיהיה מיסד
חכמתו על יסוד החכמה האלהית ואחר שקבל
ומסרו לו סודות התורה אם הוא חכם יבין
מדעתו ויעשה עצמו באר נובע על הענינים
שקבל ואז תהיה הכונה שלמה בו. ולפי דרך
זה התבונן במי שהיה משבח לתלמידיו ואמר
באחד בור סיד שאינו מאבד טפה שבחו שלא
היה נובע ולא שוכח. אבל ברבי אלעזר בן
ערך ששקול כנגד כלן אמר שהוא באר וזהו
כאלעזר בן ערך מעין המתגבר. ואחר
שרמזנו לך מעט זה התבונן בסוד אותיות
התורה וסוד המלות ותדע ותראה שכל מלה
וכל אות יש להם סדרי' גדולי' ועקרים אמתיי'
ולפי' התבונן סוד ביאור בכל מקום שתמצא
שאם תמצא מלת פירוש לה כוונה אחת ואם
תמצא מלת באור לה כוונה אחרת ויעלה
בדעתך שכוונתם אחת ואין הענין כך.
וכן מלת פשר דבר כלומר הדבר קשה על
הקורא כשיבין בו קצת הכוונה לא כל הכוונה
נקרא פשר מלשון מים פושרין וכן דרש הוא
מלת הגדה בפשטים לא בפנימיות ולפי' היא
מלה מורכבת דרש כלומר די ריש כי לעני
בפרוטה שתתן לו די לו. ולעשיר אם לא תתן
לו מתנה גדולה לא ישבחך בזה וכן הריק
מסודות התורה במעט כשט שתתן לו דיו.
אבל לחכם תתן הבאר וזהו סוד תן לחכם
ויחכם עוד על מה שתתן לו יוסיף וידמה
לבאר. וזהו שאמרו ודלא מוסיף יסיף. ואם
כן מתוך מה שאמרנו יתבונן לך סוד המשל
הזה שאמרו היו דברי תורה דומין לבאר.
ויתבונן לך סוד באר בסוד ברית כרותה כי

יפרה איש בור ואחר שבארנו לך ענין זה שמור אותו לטוטפת בין עיניך : יט הם מצות סוכה ולולב ודין ארבע' שואלין יש בכאן להשיב על רבינו משה מדוע כלל סוכה ולולב שהם חק וסודות עמוקי' אין למעלה מהן עם ארבע' שואלין שהם משפט והם מכלל הנימוסים המדינים וזה קשה עלינו ועדין נשיב עליו בטעמי המצות בענין זה שרומזין עליו בעינינו דברים קלים כפי הטע' שנתן בהם, אבל אנו קבלה ברורה אמתית עמוקה מאמיני' עליה :

כ' תפוחי זהב במשכיות כסף זה המשל שפי' רמז"ל על הפשט ועל המושכל נאה מאד · והכלל להיות החיצון נאה ככסף והפנימי מעולה כזהב הוא פסוק אחר במשלי אם תבקשנה בתחלה בכסף אז כמטמונים הדבר הטמון שהוא הזהב תחפשנה וסוד תחפשנה כלומר עיון נמרץ מה כתיב אחריו אז תבין יראת יי' ודעת אל"ים תמצא וסוד דעת אלהים הוא המושכל בדבר שנקרא דעת עליון :

כא ענייני סולם שאמר רמז"ל בכאן עדין נבאר לך בכל אלו הענינים פלאות בתורה מפני שהם סוד סדרי עולם לפי המקובלים אבל רבינו משה ז"ל ביאר זו בספר המורה דברי' מפוזרי' עדיין נעו דרך עליה' במקומם · והנני רומז לך קצת כלל · דע כי יעקב אבינו ע"ה ושאר כל הנביאים לא היתה נבואה שורה עליה' עד שישיבו כל סדרי עולם על סדר נכון ולסוף יתבודד בהיותן משיגין הצורו' השכליו' העליונות כדי להדבק בעולם העליון ובפנות מחשבותם מן המורגשות ובהדבק במושכלות העליונו' אז הנפש השכלית מתחברת בשכלים הנפרדים איש כפי התבודדות נפשו וכנפש המשיג נדבקת למעלה אז הנבואה שופעת עליה והיא רואה ספרים עולמים מבני אדם ומשיג העבר וההווה והעתיד כל אחד כפי כח טהור השגתה ואלו היו מעלות הנבואה · אבל הכלל הגבול שאין אחד מכל הנביאים משיג המושכלות והצורות העליונו' עד שילמוד וישיג

עניני בסולם

כל סדרי עולם שלמטה מהן · ולפי' הוצרך בתורה לבאר זה ביעקב אבינו ע"ה ובכאן ביאר סדר כל נביא משיג השגות עליונות ואומר שאין נביא יכול להשיג אא בדרך פסוק זה כי מה שביאר בפסוק סולם הוא השגת משה ע"ה בסנה והוא מה שבאר ישעיה בפרש' וארא' את יי' וסוד מעשה מרכב' שהשיג יחזקאל הכל שוה הוא אלא שזה הסתיר וזה פירש · והנני מפרש קצת · ויחלום ענין חלום בכאן הוא חלום נבואה בסוד סלם שהוא המעלה את הנשמה לעליונים ומפני שבא יעקב ע"ה לארץ טהורה מקום שבו שכינה שופעת והוא התבודד ופנה מחשבותיו כדי להשיג השגת השם ית' בדרך וזהו סוד ויפגע במקום · ואחר זה אומ' והנה סלם ראה כל העולם כולו כדמיון סולם שהשיג קשר כל הדברים מטבור הארץ עד השם ית' הכל נמשך כדמיון שלשלת מדרגות זו למעלה מזו וכלם קיימים בשם שהוא תכלית לכלם והוא סבת כלם וזהו ענין סולם כלומר מדרגות מדרגות וסוד סלם שיש לו שלשלת מעלו' מטה ואמצע ומעלה שלש שהן ארבע והתבונן בחלק ראשון פרק ט"ו וענין סלם זה כבר רמזו רבותינו ז"ל שהו' סיני וזהו האמת שהיא סוד דרך המעלות וסוד המערכות · ואחר שאמר סלם שהוא כלל סדרי עולם אמר מוצב ארצה · וסוד ארצה במקום זה הודיע שכל הדברי' שהם עוברים אבל השם ית' שהיא ארץ כנגדו כלות' מקבלי' כח אמתתו וזהו סוד ארץ התחתונה שהיא חלק שהיא מקבלת כח מזולת' ואמ' כי הרוצ' להשיג הנבוא' יתחיל בראשונ' להשיג סוד היסודו' התחתונים שבארץ וסוד המזגי' וההרכבות והכחו' והמגלו' וכשידע זה וידע סוד המחצבים והצמחי' ובעלי חיי' שאינם מדברי' וסדריהם וכמותם ומגולתם אז ישיג סוד בעלי חיים המדברים וסוד קשר הנשמה בהיכלה בעוד היותה בגוף וזהו מוצב ארצה שיבין תחלה סדרי עולם התחתון וכשיבין סדרי עולם השפל אז יעלה משם

לסדרי עולם הגלגלים וזהו וראשו מגיע השמימה כלומר שידע ויחקור סדרי הגלגלים בכחותם ותנועתם ופעולתם בזמן מרוצתם וידע היאך הגלגל מתנועע תמיד בחפץ השם ית׳ ואז ישיג הגלגלים שכל השגתם עמוקה מהשגת כל אשר בארץ ואז תתעלה נפשו ותתיחד יותר ממה שהית׳ בהשיג׳ סדרי עולם השפל וכשיעבור על השגת עולם הגלגלים בדרך החקיר׳ האלהית אז יפנ׳ דעתו ומחשבותיו להשיג סוד השגת עולם המלאכים שהם יותר דקים וזכים מכל בעל חומר וזהו והנה מלאכי אלהים אחר שהשיג סדרי שמים שהם חומר ישיג סוד המלאכים שהם פשוטים מחומר׃ וכשיגיע אדם להשגת עולם המלאכים ראוי לחקור בהם ולומר מאחר שאינם גופות והם שכלים נפרדים היאך תהיה הידיעה וההשגה בהם׃ ולפי׳ ביאר ואמר עולי׳׃ והיה לו להקדים יורדים מאחר שהם מלאכים ולחזור ולומר עולים׃ אבל בכאן ראוי למסור כלל גדול ונאמר מאח׳ שהגיע אדם לסוד עולם המלאכים ראויה נפשו להדבק ולהתחבר בהם׃ ואז תעלה הנפשות לחקור בבית השם ית׳ בעולם המלאכים במה שצריכות לחקור בין בהשגת סודות וסתרים או בהשגת חקיר׳ בדרכי עולם השפל וכשיעלו וישיגו מה שהשיגו אז יבדלו משם ויחזרו וירדו לעולם זה להודיע ולבאר להם מה שהשיגו׃ ואז בהיות העולם השפל והגלגלים והמלאכים מושגים אז יהיו כלם עדים נאמנים על מציאות השם ית׳ שהוא מכוי בכח אמתתו ואינו מושג לזולתו רק מצד פעולותיו שהם כלם כלות׳ כדרך עלות ועלולי׳ ונבין שיש לפעולה פועל וזהו סוד והנה יי׳ נצב עליו כלומר אחר השגת עולם שפל וגלגל ומלאך לא ימצא אחר כך רק השם ית׳ קיים באמתתו ומכאן ואילך התחיל לפרש ולומר הנבואה ואמר אני יי׳ אלהי אברהם אביך׃

ואם כן הרי סלם ענין אחד מוצב ארצה ענין שני וראשו מגיע השמימה ענין שלישי והנה מלאכי אלהים ענין רביעי׃ עולים ענין חמשי׃ ויורדים ענין ששי והנה יי׳ ענין שביעי׃ זהו סדר מעלות הנבואה וההשגות ואם כן התבונן מה שאמר רבינו משה ז״ל׃ ועם כל זה שבארנו עוד בענין עולים ויורדים סודות פנימיים בענין היות למלאכים עליה וירידה כדרך עלות ועלולים וכל דבר בלתי השם ית׳ יש בו רבוי בסוד עליה כנגד מה שלמטה ממנו וירידה כנגד מה שלמעלה ממנו׃ וזה הרבוי יש נמצא במלאכים כי מצד עצמם אינם בעלי גופות שנאמר שיורדים ועולים במקו׳ ואם כן שמע ופקח עיני שכלך ואולי תזכה׃ כ״א כח התולד׳ טעה חריזי שהעני לא פקח עין בחכמ׳ והכנים עצמו במקום אש להבת שלהבת ממה שלא היה ראוי לו׃ מה שאמ׳ כח התולדה הנה הרב ז״ל אמר בהעתקת הערב אל מאד״ה והוא החומר אשר בגוף האדם׃ ואל ישיא שום אני מחשבותיו לטעון עלינו כי כח התולדה הוא ענין החומר שאין הדברים כמו שחושב׃

ונאמר דע כי השם ית׳ ברא צורות נפרדות מחומר וברא במדרגה למטה מהן החומר כאש׳ נודע בספרי החכמה ויש צורות שכליו׳ נמצאו׳ מבלי חומר אבל אין חומר נמלט מצורה וגם אין צורה גופנית נמצאת מאין חומר ומפני היו׳ ההעדר ראשית תולדת צורת החמר דמה החומר לאשת איש זונה בענין מה שנבאר׃ דע כי הפלוסופים הראשונים היו מחפשים בחכמו׳ והיו לוקחים לשונו׳ לדבר בהם ברמזי׳ כהיו׳ אפלטון קורא הצור׳ זכר והחומר נקבה׃ ומפני היות ענינים מורגשים מכונים בדמיון המושכלים תדע כי זכר ונקבה שבבעלי חיים כלם דמיון צורה וחומר אבל יש בין צורה וחומר גופניים הבדל בעלוי זה על זה כי יש לאמר עלוי על הצורה בהיות החומר קיים תמיד ופושט צורה ולובש צורה אחרת כאמרו׳ דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת וגו׳׃ ויש לצורה עלוי על החמר מפני שהוא מושלת עליו ומשכה אותו ונחזור למה שאנו בו ונאמר

דע כי בהיות העדר ראש התולדת לא תמצא חמר בעולם זה השפל מבלי שיהיה לובש צורה ופושט צורה בסבובת הגלגל ובהיות הצורה אחת דובקת בחומר אז בחזרת הגלגל פושט החמר אותה הצור' ולובש אחרת · והנה הצור' הוא הזכר והחמר היא הנקבה ולעולם אין החמר נמלט מהיות אשת איש שא"א לו לעמוד מבלי זכר שהיא הצור' · אבל היא בעלת ברית איש אחד ונותנת עיניה באחר בהיות החומר פושט צורה ולובש צורה ולפי דרך זה דמה החמר בספר משלי כאשת איש זונה שנותנת עיניה באחר · ולפי היות החומר בדרך זה איננו ראוי להתעסק בדברים הפנימים הדקי' השוים באחדו' שלימה מאחר שהחמר מתהפך כמה פנים · ולפי' התבונן ותמצא כי בהיות החמר על מתכונת' אין השכל מתאחד לעמוד על היחוד משלם · ולפי' נענשו הזקנים באמרו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו כלומ' שנתערב בהשגתם חומר נכרי · וזה אש זרה אשר לא צוה אותם · ולפי' כלל בהשגתם ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר · והתבונן שלא השיגו כסדר שראו תחלה השכלים הנפרדים ואחר כך החמר שזה איננו ראוי כמו שכבר הודענוך בשלם · וזהו ותחת רגליו ולפי היות החומר אשת איש והיא כבעלת לכמה בעלים המשילה בחמר האדם שהוא מעכב בהשגת האמתיות ולפי ענין זה תמצא סוד בריאת אדם תחלה לסודות עמוקים וסוד בריאת חוה אחר האדם וסוד הנחש וסוד קין והבל וסוד וא"ל אישך תשוקתך · ומכאן יתבאר סוד קדושין וגט וסוד מה שאמרו האשה נקנית בשלשה דרכים בכסף בשטר ובביאה וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל כי כל אלו הענינים כלם דבקים בחומר וצורה · ומכאן יתבונן בגט כי מצא בה ערות דבר ומה שפרשו ז"ל אפי' הקדיחתו תבשילו · ויתבאר סוד לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאש' אחרי אשר הוטמאה כי תועבה היא · ובאמת כי

חכמה עליונה מתחייבת כן ולפי אלו הענינים התבונן כי יש חומר שהו' מוגרע מקולקל מצד המולידין או מנהגים רעים ויש חומר מיושב שאינו מתהפך לפי שעה · כמו שיש אשה מחשבת תיקון ביתה ומספקת צרכי בעלה בנחת · ויש אשה שית זונה מפסדת כל סדרי ביתה ונותנת עיניה באחר ולפי ענינים אלו יסד שלמה כל ספר משלי להיותו מיסר האדם ומלמדו בסדרי עולם זה בפשטים · ומורה את הנפש שהיא הצורה היאך תתנהג עם החומר הרע והיאך הדרך לעשות · כ"ג שתי הגזרות סותרות זו לזו בגלוייהם דע כי זה בתור' לרוב מרוב עומק הענינים ושאין בני אדם יכולין להשיגו על אמתתם כמו שנדע באמת שמים וארץ נבראו כאחד כאשר נודע מצד אמתת חקירת העיון ומצד הקבלה · ואני שואל אמור לי שמי' וארץ במלה שנדע שנבראו כאחד מצד קריאתן וזה אין נופני בעולם שיוכל לאמרו ולפי' אמרה בתורה בראשית ברא אל"ים את השמים ואת הארץ · ואנו מקשים הרי שניהם נבראו כאחד ונדוע יקדים שמים אח"כ נמצא פסוק הפך זה כאמרו ביום עשות יי' אל"ים ארץ ושמים והרי שניהם סותרין זה את זה ואח"כ מה נעשה תהיה התשוב' מפני שאין יכולין להאמר כאחד ושניה' נבראו כאחד ותן לכל אחד מהם דין קדימה כדי שלא יהיה זה קודם לזה אלא בהעברת הלשון לבד · ואח"כ מנין לנו שנבראו באחד זהו פסוק שלישי מכריח אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני עליה' יעמדו יחד · וכן פסוק אחר אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם · ופסוק אחר אומר וירד יי' על הר סיני והרי זה הורס את זה ויבא פסוק שלישי ויכריע מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש : כ"ד ענני הקדמ' השישית יתבאר איכותה בע"ה · בהיותך מבין מיני ההיקשות כמה הם והיאך הם וכשתבין הקש החלוף שהוא אחד ממיני ההקשי' יתברר

לך

לך האמת: כ"ה השבה הרביעי' בהיו' בספרי הנבוא' כתוב אחד אומר כך וכתוב אחר אומר כך והם כסותרים זה את זה כאמרו במסכת ראש השנה כתוב אחד אומ' כבסי מרעה לבך ירושלם למען תושעי · וכתו' אחר אומר כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית הא כיצד כאן קודם גמר דין כאן לאחר גמר דין · והרי לא נתבאר אחת מהן במקומו מדוע אמר כאן כבסי · ומדוע אמר כאן כי אם תכבסי וכן כל כיוצא בזה: כ"ו שלמה לא דייק שדבריך סותרים וכו' · הנה אמר דוד לפנים הארץ יסדת ומעשה ידיך שמים המה יאבדו ואתה תעמוד וכו' · ושלמה אמר כי כל מעשה האלהי' הוא יהיה לעולם וכן דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת והנה דברי זה הפך זה לפי הפשט אלא שדבריך סותרים זה באמרו שמח בחור בילדותיך והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך ובמקום אחר אומר אל ישט אל דרכיה לבך וכו' וכמה כאלו וכאמרו ברכת יי' היא תעשיר ובמקום אחר אומר לא לחכמים לחם ולא לנבונים עושר והרב' כיוצא באלו והתירוץ בזה עיין בעיון השכל ברכת יי' היא תעשיר מצד הדבוק השם השפע העליון · אבל אם אין שם כן ושפע עליון הכל כפי מערכת הככבים כאמרו שבתי וראה תחת השמש כי לא לקלים המרוץ ולא לגבורים וכו' כלומר אם לא תהיה שם השגח' פרטית · והתירוץ בשמח בחור הוא כי על כל פנים מאחר שהאדם בעל הרגש וגופני יש לו להמשך קצת אחר דמיוני הגוף לתת לכל אחד ואחד חלק הראוי ובעת הראוי אבל לא בענין שיזון גופו מן העביר' ולפי' אמ' בסוף ודע כי על כל אלה יביאך אלהים במשפט · וזהו מה שאמרו ז"ל אפי' שיחה קלה שבין אדם לאשתו עתיד לתת עליה את הדין שנא' ומגיד לאדם מה שיחו · לפי' אמר אחר כך אל ישט אל דרכיה לבך ולשון נטיה הוא מקו' האמצעי כי האדם ראוי לתת לגוף חלק הראוי וזהו סוד ומלאו את הארץ וכבשוה שהרי לא היה באותו הזמן לסטים מזויינין או בעלי מדינות שיכבשו הארץ מידם שהוא ואשתו לבד היו יחידים אלא מלאו את הארץ כלומר ימלאו חלק התאוה הגופנית אבל לא יותר מן הראוי וזהו וכבשוה כבשה חסר כתיב כלומר חייב אדם להכניע תאותו ועם כל זה לא ימנע שארה כסותה ועונתה וזהו שאמ' בנזיר מאשר חטא על הנפש כלומ' צריך להביא כפרה על שחטא אבל נפשו הבהמית שחסר מעונגה הראוי וזהו שאמר יביא כפרה על שהזיר עצמו מן היין:

פרק א' הנה רבינו משה מ"ב כתב בספ' זה התרת קושית כלם ודמות וכשארז

אחר תרוצו קושיות אין מספר: וקודם שאתחיל בקושיא עליו אקדים הקדמה ואומר מאחר שנתעסק באמתות ולא כדבר בהגדות ופשטי' עם עמי הארץ רק שאנו מתעסקי' בספר זה עם חכם שלם כאשר אמ' הרב בהקדמת זה הספר ראוי שיהיו התירוצין שבזה הספ' שלמי' ולא ישאר אחריה' קושיא ואם אינו כן נמצאת הקושיא חזקה מאשר היתה קודם שנתעורר האדם שהיה ישן מתחלה · וזו היא תחלת קושיתנו על תירוץ הרב ז"ל · כרצ' לחקור אבל הרב ז"ל ולומר אם השם ית' והשכלים הנפרדים אחדים במהות או לאו ואם ישיב שכלם אחדים במהו' זה לא נקבל ממנו מפני שנדע באמתת כי השכל הנפרד ואף על פי שהוא נפרד יש לו עצם וצורה שכליים דקים רוחניים כאשר חייבה חכמת המאכיל ומהותם הוא עצמם וצורתם היא סוד קיומם בשם ומאחר שהם בעלי עצם וצורה יש להם גבול זה אבל זה אף על פי שאין להם גבול אבל חומר · ולפי' אין לנו לומר שמהות השם ומהותם אחדים · ואם ישיב ויאמר שאין מהות השם ומהותם אחדים נשאל ממנו ונאמר אם יש לנו על מהות השם או מהותם חקירה או לא · ואם ישיב ויאמר שיש לנו על מהות השם חקיר' לא נקבל שזה מנוע מכח' כדדין · ואם יאמר שיש לנו על מהות המלאכי' חקירה מצד השכל נקבל שכן

תחייב

המחייב החכמה האלהית׳ ואחר חקיר׳ זו נחזור ונאמר כי הפרש והבדל גדול יש בין מהות השם ית׳ למהותם כמהותו ית׳ אבל מהותנו׳ מפני שאין לו מהות שישתתף למהו׳ עצם נברא בין שיהיה העצם שכל נבדל או חמר ואין דמיון בינו ית׳ ובין זולתו במהות לא מעט ולא הרבה וכל כך דומה למלאכים כמו שדומה לבני אדם שאין לו ית׳ שתוף עם אלו ולא עם אלו׳ ואחר שידעת זה נרצה לחקור על רבינו משה מ״כ מי הביאו בדוחק לתרץ קושיות השם יתברך אינו דומה לנו כתואר הגוף אבל שיש לנפשותינו שהן כח בגוף דמיון לאמתתו ית׳ ועל זה נקשה עליו ונומ׳ אם יש בדמיון לנשמה עם השם ית׳ או לאו׳ ואם יאמר שיש דמיון לא נקבל שאין המציאות והנמצאים שוים כמו שאין הסופר והמכתב שוין באמתת מציאות אין אנו אומרים בגוף הסופר וגוף המכתב ואם כן מאי זה צד ירצה רבינו משה לסלק הנשמות מאת השם ית׳ ולהכניסן בגדר שכל נפרד שהרי גם השכל הנפרד שעור יש לנו בבחינת אמתתו שהרי כלם עלות ועלולים והרי אחר תירוצנו נשארה קושיא חזקה אין לה התר שמדמה אמתת השם יתברך לאמתת נשמה שכלית והרי אין לו מהות נמשלת למהו׳ דבר נברא שכל נברא יש לו שעור בעצם אף על פי שהוא בתכלית הדקות מאחר שהשם ית׳ תכלית כל הנמצאים אין דבר בעולם שאין לו תכלית ושעור בלתי ית׳ ואם כן נשאר השם ית׳ לפי התירוץ הזה שיש למהותו שתוף עם צורה משוערת ומהות מוגבלת אף על פי שאין הצורה הזאת מוגבלת אבל חומר אף על פי כן גבול יש לה אבל האמת ואם כן השם ית׳ לפי דעת רבינו משה כשאמר בו כלם יורה על מהות ידועה מצד אמתתה וזה אי אפשר להיו׳ אמתת הנפש כאמתת הבורא שאין בין מהות שניה׳ שתוף לא מעט ולא הרבה׳ ואין להקשו׳ ממה שאמרו ז״ל בגמרא ברכות בדרך הגדה במה שהדברי׳ כשמה דומה ליוצרה כי כשיובנו

דברי אותה הגדה כלם אמתיים ואין דמיון במהות הנפש אבל הבורא ית׳׳ כדמיון הבורא לכל דבר גופני מאחר שכל עצם זולת הבורא נברא׳ ולפי דרך זה יהיה תירוץ רבינו משה נהפך לקושיא אין למעלה ממנ׳ ואחר קושיתנו הזאת החזקה הטה אזניך ושמע דברי חכמים ודעתך תשית לדעת הבורא ית׳׳ דע בני שאם תעיין עיון אמתי בתורת השם ית׳ תמצא שאין לך דבר שיקשה לך בו ענין בכל התורה שאין תשובתו בצדו כי תורת יי׳ תמימה ולא יחסר כל בה׳ מה שתצטרך לדעת דעת אמתית בלי פקפוק שאין לנו ולכל נברא בעולם צד וענין לספר באמתת השם ית׳ צד ומהות ואיכו׳ מפני שאינו משוער ונדמה לזולתו מכל הנבראים שהרי כל הנבראים בעלי גבול בין שכלים בין חמריים כלם תכלית יש להם מאחר שהם נמצאים מכח ממציא זולתם ואחר שנדע זה יש לנו לתת הבדל בין אמונת מהות השם יתברך למהות המלאכים ולומר כי השם ית׳ לא נחקור עליו בצד בעולם לספר עליו מה ואיך אמנם כאמין מציאותו ואף על פי שלא נשיג מהותו ואיכותו שעל כרחנו פעולותיו יורנו על היותו מצוי באמתתו ואין דומה לו בשום צד וענין׳ ואחר שנאמין זה עליו נחקור על השכל הנפרד ונאמר כי השכל הנפרד בבחינת אמתתו כלו מעלות מעלו׳ ואף על פי שאינם גוף ואין להם שעור כנגדנו שעור יש להם זה אבל זה ואין לנו להיותנו מגדילין עצמנו ולפסוק כי הדומה לנו כי הוא אפשרי שתהיה המחשבה הזאת מוכרחת אך מה שיפסוק האמת ואם כן יש לנו לדעת שאין מציאות דבר מתבטל כשאין המלה מדמה מציאותו׳ וכן אין לנו לגזור שאין לשכל הנפרד גבול מאחר שאין אנו משיגין לו גבול רק נחקור אבל התכלית שיש לכל דבר תכלית אחת בדרך עלות ועלולים ונמצא כל הנמצאים שיש להם גבול אבל השם אבל השם לבד אין לו גבול׳ ואחר זה נדע שיש שתוף בין כל הנבראים גדולים וקטנים

שעור אבל יש מהם גדולי השעור יותר מזולתם ועל דרך זה נאמין גודל שעור השכל הנבדל על גדל שעור החומר · ואחר כל אלו הקדמות שמע תירוץ הקושיא על אמתת שלא נשאר אחריה קושיא · דע כי השם ית' אין לו בכל הנבראים דמיון וכמו שאין לו בכל הנמצאים דמיון כך אין לשון בעולם שיכלול מהותו ואמתתו רק שם בן ארבע אותיו' שהוא יהו"ה ית' שמורה מציאותו אמיתית ולא יורה מהות מוגבלת ולא משותפת עם דבר בעולם כמו שאין למציאותו עם הנמצאים שתוף שזה נושא וזה נשוא ולא נאמר נושא ונשוא בחבו' זה לזה רק נושא הכל ונבדל מן הכל כאשר ידעת בשם יהו"ה ית' שפירשתי לך · ואחר זה שאין בכל התורה ובכל הלשונות מלה מעידה על אמתת השם רק שם בן ארבע אותיו' וכל שאר כנויין שתמצא אחר שם בן ארב' כלם נתחדשו בחדוש העולם ואין שיוד' על אמתתו רק השם המיוחד שזהו שם שמעיד עליו כאשר בא בפרק רבי אליעזר הגדול זק"ל קודם שנברא העולם היה הוא ושמו בלבד · אבל אחר שברא העולם נתחדשו לו ית' כנויים רבים וכל כנוי מעיד פעולה ידועה ואין כנוי בלי פעולה כמו שלא תאמר אב אם אין שם בן וכמו שלא תאמר אדון אם אין שם עבד כך לא תאמר כנוי בלי הדבר שעליו נקרא ויש בכאן מקום עיון דק מאד וזה שאין אחד הלשונות סמוך לו ית' לבד שם המיוחד ואף על פי כן שכנוי ראשון הוא אלהים הוא שם לאותו השכל בראשונ' ונתכנ' בו יתברך על שם שהוא פעולתו ולפי דרך זה יתבאר לך כי כל העשוי במעשה בראשית כלו הינו רק השתלשלו' ענפים מן השכל בראשונ' הנקרא שביעי והוא אלהים בקריאת שמו ·

ולפי דרך זה כי כל שנתחדש אחר אצילות ראשונה לא היה רק ענף נמשך מן המעין ברצון השם יתברך ולפי ענין זה התבונן כי באמרו בתורה · ויאמר אלהים נעשה אדם זה דבר אמתי שאמר אלהים ולא אמר יהו"ה מפני שהבורא ית' נבדל מכל אלו הענינים ואין בין מהותו ובין זולתו בכל הנבראי' כד דמיון לא מעט ולא הרבה וכשאמר בתורה ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו נוכל לומר כי אלהים יש לו שעור אבל יי' והוא סוד אצילות ראשונה ומהות פשוטה בעלוי ובשלימות כאש' שנפש האדם שהיא אמתתו נאצלה מאותה הצורה וזהו וייצר י' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים · ואם יהו"ה נופח ידוע כי אלהים הוא הנפוח שאין הנופח עם הנפוח דבר אחד · רק הנפוח הוא הדבר הקרוב לנופח ולפיכך נאמר כי השם ית' נפח באדם מן הקירוב אליו נשמה ולפיכך נקראת הנשמה לפעמים רוח להיות נפש האדם נכוחה מן השכל הנאצל בראשונ' וזהו שאמרו ז"ל תקן נפשות עם האור הראשון ואף על פי שהרב רבינו משה ברבי נחמן אמר כי הנפשות מאתו יתברך ואמר כלה נופח מרוחו הוא נופח אם תתבונן תמצא שאין הרוח הוא הנופח והוא הנפוח אך היתה דעת רבותי' ז"ל וכל הנכנסים לאמתיות כי הנשמה היא מן הדברי' הקרובים לשם ית' יותר מבאר כל הנבראי' אבל שיאמרו שהנשמה היא ממהות השם ית' אי אפש' מכמה צדדין שהרי הנשמ' יש לה כמה שנויין וערובין בגוף והרי יש לה גמול ועונש ולמהות השם ית' אין לה תפיסה כענין גדר והיאך תהיה מהות הנפש שהיא מן השם כענין זה · ואם נאמר שהנשמה ממהות השם ויתחדשו עליה כמה ענינים וגמול ועונש נאמר שגם השם ית' יתחייב לו מצד זה השנויין כיוצא בנשמה מפני שהחלק מורה על הכלל · אבל האמת שאמרתי לך כי אלהים הוא אמר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו מפני שכמו שנקר' שם אלהים כלומר אצילות ראשונה היא מחודשת והיא קרוב' לשם ית' מצד אמתתה כך נשמת האדם קרובה לשם ואין אמצעי בין האדם ובין השם יתברך רק נפשו לבד ולפי' כל העובד ומתפלל לאמצעי כופר בשם ית' ובנפשו והוא עובד

צלמים

בצלמים שמניח צלם שלו הקרוב לשם ומכניס
באמצע צלמים ולפי' יש לך להתבונן כמה
הפליגה התורה בעלוי נשמת האדם שאמר
עליה שהיא בצלם אלהים ולפי ענין זה אמר
בדמותנו כלומר אחר שנפש האדם מיהות
שלנו ראויה להיות דומה לנו בפעולותיה כלות'
שיהא אדם למושכלות ולא יפסיד הנשמה
ויטביענה במורגשו' ולפי' אמר בשעת הבריא'
ויברא אלהים את האדם בצלמו ולא אמ' בדמותו
מפני שהצלם עשה אלהים והדמיון ביד האדם
ולפי ענין זה התבונן במעשה בראשי' ותמצא
כי אלהים שהוא סוד השפעת האצילו' לבדין
הוא בעל רבוי הפעולות ולפיכך אמר בצלמנו
כדמותנו בלשון רבוי שזהו האמת מפני שאין
אחר השם ית' אחד אמתי · אבל השם ית' הוא
עשה אלהים כאמרו ביום עשות יי' אלהי' כלומ'
יהו"ה הוא עשה אלהים. ואחר הקדמה זו
התבונן ויסתלקו ממך כל הספקות ותהיה
תורת יי' פשוט' לפניך ולא ישאר אצליך קושיא
וישמח לבך ותגל נפשך בהיותה דבקה בשם
יתברך ועל ענין זה אמסור לך קצת מקבלות
הנאמרות בענין צלם אדם דומה לאלהים הנה
אלהים סוף יהו"ה אלהים בסוד כו כף ואו פי'
נמשך מנה בו וסוד פו · סוד אדם בסוד מ"ה
מ"ם ה"א אלהים · הנה לך מצד התורה שזה
נמשך מזה והאדם האמתי נקרא אדם מצד
נפש שכלית שהיא אלהים ולפיכ' נקרא האדם
השלם בכנפש אלהים כאמרו אלהים לא תקלל
ועל ענין זה נאמר ועל דמות הכסא כאמרו
כמראה אדם ודוק ותמצא כי אלהי' הוא הכסא
לשם המיוחד וסוד כסא עדין יתבאר ואם יקשה
לך בענין ועל הלא ידעת כי אלהי' ואם הוא ראש
הכנויין אדם קורא לו אף על פי שמניה' באים
באחת כי אדם נקרא סוד מלבוש כי ראשית
אצילות נמשכות מסוד יהוה הוא אדם בהיות
אותיות יהו"ה מתפשטות בקריאתן בסוד יו"ד
ה"א וא"ו ה"א שסודן מ"ה והנה אדם הוא קרוב
ליהו"ה יותר משאר כל הלשונות שבעולם כמו

שמם הדבר קרוב לדבר שנקרא בו וכמו
שסמות אלו האותיות קרובות לאותיות כך
אין נמצא בעולם קרוב לשם יותר מן המדרג'
הנקראת אדם וסוד אדם הוא סוד שעור קומה
בסוד אב גד הו זח ט' שעד כאן יגיע שעור
כל הנמצאים עד העשירי שכלם כלולים בו
והכל כלול בסוד אדם וזהו סוד מ"ה שנאמר
מהות שכל מהות שבעולם מכאן הוא מתפשט
וזהו סוד על מה אדניה הטבעו · ועל ענין זה
התבונן מה שאמר בתורה ועתה ישראל מה יי'
אלהיך שואל מעמך ואמרו אל תקרי מה אלא
מאה · ואתה התבונן היאך רמזו רבותינו ז"ל
לעורר ישנים בענין מה כלומר צורת אדם
שבעבור מה נאצלת בך שהיא התלבושת השם
המיוחד והקרוב אליו · והנה כל אדם שהוא
אדם אמתי דבק בשם יהו"ה ואין ביניהם
אמצעי · ולפי ענין זה צריך אתה לדעת
ולהתבונן סוד נעשה אדם בצלמנו
כדמותנו כלומר מה שאנו קרובים לסבה
הראשונה בסוד מה שיהיה נקרא אדם אמתי
קרוב לסבה ראשונ' · והנה בפסוק הזה הודיע
סוד גדולת האדם וגודל מעלתו וקורבתו
ודבקו לשם והודיע שאין השם ית' נגדר עם
דבר בעולם רק הקרוב קרוב :

פרק שני מה שאמר רבינו משה מ"ב בענין
תירוץ קושיות ותפקחנה עיני שניהם וקושית
יודעי טוב ורע דבריו נכוחים · אמנם בענין
זה ראוי לנו לדקדק על דרך אמונת התורה
ולומר אם אדם לפי דעת רבינו משה מ"ב קודם
שחטא היה משתמש במורגשות או לאו ואם
היתה בו תאות המשגל או לאו · ואם יאמר
שלא היה משתמש במורגשו' זה אי אפשר שהרי
לא נבראו כלי ההרגש לריק וגם אם לא היתה
בו תאות המשגל הרי לא היה ראוי להוליד וכן
אמר השם ית' פרו ורבו · וגם מה שתירץ
בענין טוב ורע שהן במורגשות ולא במושכלו'
גם בזה יש עיון דק בכימי' אם הוא כדבריו ;
אבל שאלה אחת יש לנו על רבינו מ"ב כשאמר

שנחש לחוה והייתם כאלהים יודעי טוב ורע או לא היתה חוה מבינה שחסרון גדול היה לה בהיותה יורדת ממעלת שקר ואמת למעלת טוב ורע. וגם איך לא היתה מבינה כי אין לאלהים בחינה בין טוב ורע מאחר כי שם אלהים כמו כנוי למושכלות וטוב ורע כנוי למורגשו׳ אך לאלהים בחינה בין שקר ואמת. וידוע כי הנחש לא יביא לה דמיון וראיה ממה שהיתה יודעת שאינו כך׳ ואם כן ממני פנים לא היה לה לקבל · שאם היתה יודעת שאין במדרגת אלהים ידיעת טוב ורע הרי היא חכמה גדולה היתה בתכלית שלימות שכל ותדע שדברי הנחש כזב ולא תאמין וגם אם את׳ הנחש יודעי טוב ורע וזה להשג׳ המורגשו׳ ולרדת ממעלת המושכלות גם כן לא היתה לה לקבל לרדת ממעלה גדולה לגריעות ·

אבל כשאר לנו להקשות על רבינו משה מ״ב מה יעשה אם טוב ואם רע הוא במורגשות׳ בפסוק אשר אמר באור הראשון השלם וירא אלהים את האור כי טוב ואין אלהים וגם את האור דברים גופניים ומפורסמים רק הכל דבר שכלי עליון׳ וכן בכל מעשה בראשית וירא אלהים כי טוב ואם טוב בכל מקום הוא כנגד המפורסמות מה לו לאלהים להתעסק בכל מעשה בראשית כי טוב גם במושכלות גם במורגשו׳ גם בעליוני המעלה גם בגלגלי׳ גם בתחתונים׳ ולפי ענין זה קשה עלינו תירוץ הרב ז״ל אבל בדרכי החקירה האמתית לנו בעניניס אלו סודות נפלאים׳ ונתחיל ונאמר ההקדמה ואחר כך נבא לכונתינו ממה שראוי לכל חכמי לב להאמין בענין אדם נחש וחוה וגן עדן ונהרותיו וקין והבל ושת והדומה לכל הענין הנמשך אחריו שהדברים כפולים הפשטים אמתיים והמושכל בהם הוא העקר ׃ ואת׳ הקדמה זו אל יהרהר אדם אחרי שמכחתי ענין שהוא קשה אבל דברי באמרי מה שאני אומר. דע כי בתחלה כשברא השם ית׳ אדם הראשון הבדיל חמרו מחמר כל שאר בעלי חיים בעלוי ובטוהר כאשר נבדיל סלת הקמח מתוך הפסולת כדי להיות מזג אותו החומר בהיר זך קרוב לקבל המושכלות · ולפי׳ נבדל חמר אדם מחמר שאר בעל חיי׳ בזכו׳ ובטוהר לא במין כי חומר כל מה שתחת הגלגל חמר אחד משותף אבל ההבדל בין המינין הוא כפי הנקיון והטוהר והמזג וכפי רבוי אחד היסודות או מיעוטו · ואל תדמה על זה בין הבדל חמר המינין זה מזה כי גם חמר אדם אחר שהו׳ נקי וטהו׳ הוא קרוב לקבל המושכלו׳ יותר מאדם אחר שחמר שלו עכור · ואם זה יקרה בין המין האחר כל שכן בין מין למין זולתו. ואחר שעוררנוך בזה דע כי לפיכ׳ ברא השם ית׳ חמר האדם ושקל אותו בקו השוה בפלס הצדק בתכלית הממוצע כדי שלא יתגבר אחר מהיסודות ותולדת המלחמה בגוף ובהיו׳ טבעי הגוף כלחמים אז ישתבש השכל ולא יתברר כאשר בהיו׳ המים העכורין אין הצורה נראית בהם · ולפיכך תקן ית׳ חמר אדם הראשון ומזג הרכבותיו בתכלית השווי כדי להיות השכל שוקט ונח אין שטן ואין פגע רע בהיות מים המונחים על מקום שוקט ירד העפר למטה ונשארו זכים וכלולים · וכן נשאר מזג אדם הראשון כל יסוד עומד על תקונו כי חכמת האומן הבורא מחייבת כן׳ ולפיכ׳ הושם אדם בגן שגם המזון שהיה אוכל היה נבלע באיברים והיו אותן הפירות בקו השווי מעין המזג שלו והיה המזון עם הגוף שוה בשוה וזהו מה שאמרו ז״ל פירות הגן נבלעים היו באיברים וכל זה תקן אותו ית׳ כדי להיות האדם שנתן בו השכל העליון שנא׳ עליו בצלם אלהים כמו שידעת שיהיה האדם משיג השגות עליונו׳ באמתת השם ית׳ ותהיה נפשו קשורה בעליונים בצורה אחת ונמורות השכל הנפרד ובזה יזכה האדם זכייה שלמה בעולם הזה ובעולם הבא וזאת היתה ׃

הכוונה בבריאת האדם׳ אבל בהיותו ית׳ מצוה על האדם ומזהירו לבל יאכל עץ הדעת

טוב ורע בזה יש לכל משכיל לעיין עיון נמרץ מהו עץ הדעת טוב ורע · או מדוע שמך לעץ זה טוב ורע · או אם אכל אדם מעץ החיים או לאו ומהו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם · ועל כל אלו החקירות יש לנו סודות נפלאים ועניינים נוראים · והנני חוזר ומתרץ קושיא שהקשיתי על הרב ז״ל לפי כונת קושיתנו לא לפי כונת תירוצנו · דע כי אדם הראשון קודם שחטא היה שלם במורגשות בתכלית השלימו׳ והנה השם ית׳ נתן בו כח להוליד מין כיונ׳ בו ולאכול ולשתות · וכח ההולדה היתה בעיניו באותה השעה ככח המאכל וכל האיברי׳ כלם בעיניו שקולים בקו היושר ולא היה מגנה אבר בכל הגוף מפני שכל כוונתו הית׳ לשמים בהיות הגוף במזג שוה והשכל קשור בעליונים · וכשאמר לו השם ית׳ מעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו אמר לו כך דע שאתה שקול בפלס האמצעי כי המזג שלך בקו השוה · ושני הצדדין לעולם שהם קצות שקו השוה האחד לעולם טוב והשני רע · כלומר מלא וחסר · או מעלה או מטה או ימין או שמאל או פנים או אחור · ואם כן הפירות שאתה אוכל בגן הם כלם מזג בשני אינו נוטה לאחד מן הצדדין וכשתאכל מהם לא יפסידו במזג שלך דבר · אבל יש עץ שהוא נוטה לאחד מן הצדדין ובו יטה הפלס למלוי או לחסרון לטוב או לרע כי בו ירגיש המרגיש מה יש בין מלא לחסר או בין טוב לרע · ולפיכך אני אומר לך שלא תאכל ממנו מפני שיוציא מזגך מן הקו השוה ומשם ואילך יתערבו טבעך ולא יזוקק השכל ולא תוכל להשיג השגות שכליות על דרך האמת ויתערבו לך המורגשות עם המושכלות · וזה כי ביום אכלך ממנו מות תמות · כלומר ביום שיתגבר בך אחד מהמזגים הרי המיתה נולדת שאין מיתה בעולם רק בהגבר אחד היסודות על חברו אמנם בהיותם כלם שוין הרי אין הגוף יכול להשתנות לאחד הצדדין אלא עומד תמיד כמו שכל יסודות גופות עומדין שוין : והנה באותו היום שאכל מת כמו שאמר ית׳ כלומר׳ באותו היום יצא מקו השוה ונולדה בו המיתה שהיא הנטיה לאחד הצדדין · ומה שאמרו ז״ל שהאריך לו השם הכל הגדה וזהו האמת שבאותו היום נולדה בו מיתה ויום שנולדה בו מיתה הרי נאמר בהכרח שבאותו היום מת · והנה פירות הגן היו שלשה מינין מהם פירות מתמידין המזג השוה על טבעו ואותן הפירות נקראין כנגד המזג השוה על טבעו עץ החיים · והיו בגן פירות אחרים נוטים מן הקו השוה ומוציאין המזג מן השווי ונקראים סם המות · והיו גם בגן פירות אחרים שאף על פי שהמזג יוצא מקו השוה יוכלו להחזירו לשווין והיה בהם קבלה להחיות הגוף אחרי צאתו מקו השוה ואוכליה׳ יחיו לעולם ועל המין הזה אמר בסוף הכל ולקח מעץ החיי׳ ואכל וחי לעולם · וזה שהוסיף מלת ג״ם מכלל שעץ חיים אחר היה בו ועץ חיים האחר אינו ממין זה אלא כמו שאמרנו למעלה : ואחר שידעת זה נחזור להתיר הקושיא · דע כי טוב ורע על דרך האמת נופל גם כן על שקר ואמת ואומר לך היאך דע כי כל דבר שאמר עליו במעשה בראשית כי טוב העיד עליו שהוא מתוקן בתקון אמתי וכל תקון אמתי יתחייב להקרא טוב שאין בו גריעות · וזהו מה שאמר הכתוב תמים פעלו כי כל דרכיו משפט · אמר תמים כלומר כל דבר נכון בהכנה אמתי ולפיכך כל מעשה האלהים הוא יהיה לעולם · מדוע מפני שעליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע וזהו הנקרא אמת כלומר שאין אחריו תוספת או גרעון כי כל מי שלא יאמר אמת או יוסיף או יגרע · והנה השם אמר בכל מעשה בראשית במקום אמת טוב · בא אדון הנביאים ופירש הכתוב תמים פעלו וכו׳ צדיק וישר הוא · בא שלמה והוסיף באור כי כל מעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף ממנו אין לגרוע׃

הנה

הנה פירושו כי הדבר הנקרא טוב הוא התמים והוא שאין בו תוספת או גרעון הנקר' אמת · ומנין כי טוב שנאמר בפרשת בראשית הוא קרוי אמת כשאמר כי טוב כאמרו ראש דברך אמת · ואחר ביאור זה דע שכל הוא הפך האמת והטוב הוא הרע והשקר · כיצד במעשה בראשית פירשו ז"ל והנה טוב מאד טוב זה טוב מאד זה מות וכל מות הוא רע והרע הוא ענין הפרד החבור וזהו סוד רועה התרועעה ארץ סוד התפוררה ארץ וזהו סוד תרועה בהיות מאחר התקיעות דומים פרפורים ·ולפי דרך זה יאמ' כי חבור כל דבר הוא טוב כלומר שלימות ופירודו הוא רע והוא מעיד משקר המזג ·ויצא מן הקו האמצעי · ולפי ענין זה התבונן ענין גדול שאני מבאר לך עכשו ·דע כי מאמר טוב ורע נחלק לשני דברים רוחני וגופני · וסוד טוב ורע כבר אמרתי לך שאפי' גם בנאכל הראשון בא טוב מצד מציאותו ורע מצד אפיסתו · כלומר מצד שלא היה מצוי קודם לכן והנה הנחש שאמ' דבר גדול שפתח להם פתח לעלו' במדרגת הנאכל בראשונה שזה העץ מכוון כנגד ההפכים שבו ואמר שאם תאכלו מזה העץ יותן בכם כח להיותכם יודעים דרכי הנהגת טובתו ותוכלו לברוא עולם מצד הטוב ולהפסידו מצד הרע ותהיו במדרגת אלהים יודעים אי זה הדרך יחלק אור וחושך אי זה מקיוד כי זה העץ הוא מכוון כנגד העץ העליון ומשתאכלו אותו ישפע בכם כח העליון ותהיו כאלהי"ם · וזהו שאמרו ז"ל שאדם הראשון רצה לקצץ בנטיעות וזהו סוד והמה כאדם עברו ברית שם פשעו בי · וזהו סוד המגדל אשר בנו בני האד"ם שאמר בני האדם ולא אמר אשר בנו זה הבני אלא בני האדם כאמה בתה כלומר חטאם דומה לחטאת אביהם · והנה בעבור שרצו לפשוט ידיהם בזבול עליון כעכשו שאפי' השגתם הראשונה האלהית לא תשאר בידם וירדו מגדולת החכמה האלהית המושכלת לטוב ורע המורגשים שגם במורגשי"ם טוב ורע כלומר תקון והפסד כמו שבמושכלים יש השגת טוב ורע ואף על פי שאין ביניהם רע אלא הכל מפיאת הטוב והנה אחר שירד ממעלת השכל ונפלל ממנה וסר מעליו הזיו העליון העומד בשווי מכא טבעי גופו נוטים לאחר הצדדין ולפי' גנה גלוי הערוה ואחר הסמוך לו והנה באותו היום נולדה בו מיתה · והנה אלו דיני שמים מדה כנגד מדה הוא רצה לעלות למדרגת האלהית במעלה ובכח להמית ולהחיות ונענש שירד למדרגת הבהמות שגם נפשו אין בו כח להחיותה · והנה אם תתבונן בכתו' הזה יסתלקו ממך כמה ספקו' ותתעלה נפשך בסתרי תורה והעמוקות ומה שאמר הרב בענין והייתם כאלהים יודעי טוב ורע ושבא פירוש אנקלוס ותהון כרברבין אל יעלה בדעתך כי אנקלוס פירש כרברבין במקום זה אלא לסמוך המלאכים שהם רברבין שאם כרברבין כבני אדם גדולים הרי עדין לא היה בעולם איש אחר רק אדם ואשתו · ועל כל פנים כרברבין נתכון במקום הזה לומר שיהיו גדולים כדבר הגדול שבכל הנמצאים שהם נבראים ובהיות השכל קרוי טוב במושכלות ובמורגשות כתוב מלא ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם ׃

פרק שלישי ענין תמונה ותבנית לפי העברית הלשון דברי דמ' אמתי אבל לפי עומק סתרי הקבלה בהם פלאות והנני רומז · תבנית תחלה עקרו מן בנה כאשר אמר וסוד בינה וסוד בן וסוד בית וסוד בין כל אלו ודומיהם כלם נמשכים אחר עקר אחד לפי סודות עליונים והעקר שלא נשמטה תבנית לשם ית' מפני כי תבנית הוא ראש כל הבנינים כמו שמנים הוא ראש לכל המניינים · ולפי נתכנה סוד תבנית ובנה ובן וכל דומיהם על סוד ב"ית שהיא מלה שניה באלפא ביתא והאמת שכל אחד יסוד וכל שנים בנין · אבל בנין זה יש ממנו בנין גופני ונקרא בנין · ויש ממנו

בנין שכלי עליון ונקרא תבונה · ולפי ענין זה התבונן קושיא אחת על רבינו משה חזקה מאד שהרי אמר כתבניתם אשר אתה מראה בהר והרי זה כמראה הנבואה ואין שם תבנית גופני · ואם יאמר כי תבנית למורגשות מפני ששרשו בנה מה יאמר בענין תבונה ששרשו גם כן בנה · אבל התירוץ לקושיתנו בהיותנו משימי' תבנית שם משותף למורגשו' בסוד בנין למושכלות בסוד תבונה וזהו סוד בחכמה יבנה בית ובתבונ' יתכונן · ואם כן הרי מלת תבנית מבוארת ושאינה סמוכה לשם לא מעט ולא הרב' אבל ענין תמונ' הוא כמו שאמ' הרב לאמיתת כל דבר והכל רמוז במלת מניין או מינין כי כל מין לפי אמתתו מינו · וענין ותמונת השם יביט כלומ' המינין הראוין בהשגת המושכלות אשר הם דבקים במציאו" השם הוא משיג · אבל כנגד הבורא כי לא ראיתם כל תמונה וסוד תמונה אמרו גדולי הקבלה בגמרא פרצוף אדם · ודי לך בביאור זה · ומה שאמר רבינו משה כי תמונה הוא בשם ממש ופי' אמתת השם ישיג · זה אי אפשר שנוכל לומר במשה רבינו ושאר כל הנמצאים מציאו' השם משיגין אבל אמתתו אינן משיגין · ואם יאמר ותמונת השם יביט היאך יתרץ קושית כי לא ראיתם כל תמונה שנוכל לומר כמו שזה אמתת השם כך זה אמתת השם · אבל אמת ברורה כי לא תמונה זו ולא תמונה זו דבקים בשם ית' רק בנמצאות קרובות לו ויבא גם כן על ענין האמתי המושג בשכל · מה זה מקום יביא ראיה שצריך הוא להביא ראיה אחרת על ותמונת השם יביט כאשר עשה בשאר המקומות שאם יאמר כי פסוק ותמונת השם יביט הוא הטוען והנטען זה אינו נכון אבל יביא ראיה על פסוק זה · ואז מפסוק הראיה יבאר זה כי זהו הדרך לכל מבאר · והנני מוסר לך סוד כתבניתם דע כי כל סדרי המשכן נעשו צורות מורגשות כנגד צורות מושכלות כלומר תבנית כנגד תבונה כי יש בעולם העליון בנין דברים ונקר' תבונה ועל אותן הצורות אמ' השם ית' כתבניתם אל תקרי כתבניתם אלא כתבונתם כלומ' כצורת התבונה תעשה התבנית :

פרק חמישי דרכי ההקש · דע כי משפטי ההקש אצל הפלוסופים הם יסוד הוצאת החכמה לאור ושלא יאמין אדם בכל דבר רק האמת ובהיות אדם יודע דרכי ההקש יוכל לבחון הדברי' אם כלם אמת או קצתם או כלם שקר · ומלת הקש צריך אתה לדעתה · דע שכבר נתבאר במלאכת ההגיון שכל גזרה היא מנושא ונשוא יחד כאמרך אדם חי וכל חי מרגיש וכשיתחברו שתי גזרות שיש להם קצת שתוף יולידו תולדה כאמרך כל אדם חי וכל חי מרגיש יולידו כל אדם מרגיש ואלו שתי הגזרות נקראות בכל מקום הקש · אבל אם שתי הגזרות נפרדות כאמרך כל אדם חי וכל שלג לבן לעולם לא יולידו תולדה עד שיהיה ביניהם קצת יחס באחד הנשואי' או הנושאים · ומיני ההקש הכללים שהם בדמיון סוג לבא אחריהם אלו הן ההקש המופתי והוא שכל הקדמותיו אמתיות · וההקש הנצוחי והוא הקש שהקדמותיו כלם או קצתם מפורסמים לא מושכלות · וההקש ההלצה והוא הקש שהקדמותיו כלם או קצתם מקובלות לא מפורסמות ולא מושכלות והקש המטעה הוא הקש שהקדמותיו מזוייפות בדברי כזב וקולו' ונערות ואינן מקובלות ולא מפורסמות ולא מושכלו' · והקש השירי והוא הקש שהקדמותיו בנויות על דמיוני' וחיקויי' כהיות האדם משבח דבר או מגנה אותו בהיותו מדמה צורה לצור' בהיות אדם מדמה כדי לגנו' צורת אדם לצורת כלב או זולתו או כאשר יעשו בדרכי השיר שמדמין בדרך שבח אדם אחד לשמש וללבנה וכיוצא באלו הדברים כל זה הדרך קורין אותו הקש השירי · אלו הם כללי ההקשים ולהם פרטים רבים ומפני היות אלו ההקשים מורים לאדם דרכי השמירה מן הטעות בכל דבר ·

אמר הרב ז"ל בספרו שידע דרכי ההקש כדי שלא יאמין רק האמת מפי עצמו ולא שיסמך על דעות נכריות מבלי בחינה מופתית וגם בפרק זה יש לנו לעורר על ענין אצילי בני ישראל ולהודיעך גם הענין הנל"ה אליו ונאמ'. דע כי מפני היות מעמד הר סיני דבר שלא היה לפניו ולאחריו ענין נורא ונפלא כמותו יש לנו לעורר על היות כל אותו הדור דור שלא היה בעולם כמותו ותחלת מה שאנו צריכין לעורר בו . ולהודיעך דרך שאלה אחת היאך איפשר לגוי שהוא שש מאות אלף רגלי הגברי' לבד מטף ונשים כלם משיגים השגה שלמה כהשגת הר סיני שהיתה שלמה מכל השגה שהשיג שום נביא אחר מתן תורה . ונאמר תחלה מה שיש לך לדעת ענין אחר לרבותי' ז"ל באמרם השיגה שפחה על הים יותר ממה שהשיג יחזקאל בן בוזי הכהן ואם שפחה כך כל שכן הטף והנשים בני ברית וכל שכן שש מאות אלף רגלי' והעקר שתצטרך לדעתו כי כל אחד מישראל שהיה במעמד הר סיני כלם היו נביאים כאמרו בעבור ישמע העם בדברי עמך . ואתה יש לך להפלא היאך איפשר להיו' כלן נביאים . ואין נבואה מבלי הקדמות הראויות לה כמו שידעת במעלות סלם כי כשיעלה אדם כל הסלם . וזהו הר סיני אז ימצ' על ראש הסלם והנה יי' נצב עליו ועל ראש סיני וירד יי' על הר סיני אל ראש ההר זה שוה לזה . ואם תאמר היאך איפשר לאנשים שהיו עבדים משועבדים בחמר וטיט להיותן כלם חכמים בעלי השגה ראוים לנבוא' זו אי אפשר אבל בהיו' תורתנו התמימה שלמה בלי חסרון הודיעה אותנו סודות חתומי' וענינים גדולים . והוא היות המן חיוב לישראל וכבר ידעת מה שאמרו ז"ל בענין המן לחם אבירים אכל איש כלומר לחם שכלי זיו עליון נתגשם בחפץ אהי' וזכך שכלם בהעמידו על קו היושר פשוט שלם זך ונקי וטהור ולפי' אמרו שהיה נבלע באיברי' כלומר שלא היה בהם ערבוב הרגשה בכל

אבל עם כל זה לא היה מזג כלם שוה וכל מזג לפי הערך ולפי הענין שמצא אותו העמיד על קו הטוהר הראוי לאותו המזג . ולפי ענין זה היו כל ישראל במעמד הר סיני מזג נקי ראוי לנבואה . ועוד יש לך לשאול אם היו מוכנים מצד המזג לנבואה באמרו היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה שזהו האמר מנין היה להם החכמה שיהיו ראוי' להשיג מעלת נבואה שאין הנבואה מצד המזג הטוב לבד רק מצד החכמה עם המזג הטוב על זה תדע כי קודם מעמד הר סיני היו כל ישראל חכמים גדולים למדו חוקים ומצות וסתרי תורה וסוד מעלות הסלם וזה כלו למדו אותו במרה כשאמרו שם שם לו חוק ומשפט ושם נסהו כלומר במרה נתנו לישראל סודות סתרי תורה הנקראי' חק וסתרי ההנהגות המדיניות הנקראי' משפטי' . ושם הורגלו בהשגות העליונות וזהו שם נסהו מלשון הרגל כאמרו אשר לא נסתה כף רגלה כלומר שלא הורגלה ואחר שאכלו המן והורגלו במרה בסוד החכמות היו לומדין ברגע אחד מה שהיה אדם אחר לומד במאה שנים כי המזון והרב מחייבין כן . ועם כל זה לא נאמר שהשם ית' שנה המזגים שלהם אלא כל אחד ואחד עמד במזג שלו אבל נזדקק אותו המזג ונעשה טהור . ולפיכ' כשעמדו בהר סיני כלם היו ראוים לנבואה גדולה שאין נבואה בעולם בלתי נבואת משה רבינו דומה לה . ואחר הקדמה זו דע כי כשעמדו בהר סיני עמדו כל ישראל בהשגה זו מדעות מדרגות כלומר כל מזג בגבול הראוי לו . המזג הדק או העבה או הבנוני כל אחד במדרגה הראויה לו כאמרו והגבלת את העם סביב לאמר . ואמר והגבלת כלומר כל מזג יהיה עומד בהשגה הראויה לו ומנין לנו לפרש מעלות המשיגין כאמרו ואל משה אמר עלה אל יי' אתה בתחלה ואהרן אחיך נדב ואביהוא אחריכם ושבעים מזקני ישראל אחריכם והשתחויתם מרחוק . מהו מרחוק אלא כל אחד כפי רוחק שלו . ולפיכך

אמר

אמר וגם הכהנים הנגשים אל יי' יתקדשו פן
יפרוץ בהם יי' · והנה אחר כל זה התבונן ·
כי נדב ואביהוא ושבעי' זקנים כלם רצו להשיג
יותר מן הראוי להם כאמרו ויראו את אלהי
ישראל ותחת רגליו · ומאי ענין זה תדע לך
שלא בא פסוק זה לבאר השגתם בדרך עלוי
כאשר דרך שאר הנביאים רק בא לדקדק
עליהם ולתפוש בהם ולהענישם שהשיגו יותר
מן הראוי להם ולא כדרך הראוי · כי אתה
ידעת כי מעלות שלש הם סודות ההשגה ·
כלומר הארץ תחלה הנקראת רגל · ואחריה
השמים הנקראים כסא ואחריהם המלאכים
ואחר הכל השם יתברך · ואמר בפסוק זה
שהשיגו המלאכים תחלה באמרו ויראו את
אלהי ישראל ואחר כך השיגו מה שתחת רגליו
שהם השמים והחמר התחתון שהוא חומר
הארץ · ואחר הקדמה זו דע כי נדב ואביהוא
ושבעים זקנים נתחייבו מיד כליה ונתפלל
עליהם משה רבינו ע"ה והאריך להם עד
שנשרפו נדב ואביהוא באהל מועד כאמרו
ויקריבו לפני יי' אש זרה ואתה ידעת כי אשה
זרה ונכריה נמשל החמר בה · כי החמר הוא
זר מן השם יתברך · ואימתי הזהירם שאמר
אשר לא צוה אותם · כאמרו וגם הכהנים
הנגשים אל יי' יתקדשו פן יפרוץ בהם ושאר
המתאוננים נשרפו בתבערה · והתבונן שכלם
נתחייבו מיתה באש שהוא קרוב לשם יתברך
שהכניסו עצמם במקום אש להבת שלהבת
כאמרו כי באש יי' נשפט וכאמרו כי יי' אלהיך
אש אוכלה הוא · ועל כן התבונן בפירוש זה
שפירשתי לך ובמקראות ותראה מה שאמר
ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו כי שרה
השגתם המתהפכת באור הכתוב ושמענה
ואתה דע לך · ואם תקשה ותאמר השיגה
שפחה על הים יותר מהשגת יחזקאל והרי
הים קודם המן וקודם מרה · דע כי ענינים
השפיע השם על ישראל שלא עשה כן לכל גוי
מקרי קודם המן ומרה הקדים להם ענין

מזקק השכל ומעמידו על האמת ואלו הן
ענני כבוד שהיו מזקקין ומטהרין את הנפשו'
ומשביעין אותן בזיו העליון הבהיר ונחכות
אספקלריה המאירה כאמרו ויי' הולך לפניהם
יומם בעמוד ענן לנחותם והיו שבעה ענני
כבוד · ושנת הארבעים מעידה על טוהר
אותן העננים ואם למנעלים ואם למלבושים
היו מטהרין ומקיימין כל שכן לנפשות שהן
מתיכם כאמרו ועננך עומד עליהם כנה זה
הענן לשם יתברך · ועל זה תדע לך כי מיד
שהושפעו על ישראל ענני הכבוד התלבשו
נשמותם זיו עליון וטוהר מחשבה אבל עם כל
זה לא השיגו במעמד הים ענין שיהיה כטפה
מן הים אבל מעמד הר סיני כי בים אומר
שהשיגו הי"ד וסוד היד ידוע כאמרו וירא ישראל
את היד הגדולה וזה די לו בענני הכבוד ·
אבל מעמד הר סיני שאין בעולם דומה לו
הוצרכו לענני כבוד והמן ומרה וכלן הקדמות
למעמד אלהי כזה ועל כן התבונן ותמצא
היאך אמרו ז"ל כי יחזקאל השיג מעט מרכבה
שזה מדרגה להשגת השם וכן ענין הים היתה
דמיון מדרגה למעמד הר סיני ·

פרק ששי מה שתצטרך לדעת בכל מקום
כי כל שם שהוא בתורת השם יתברך מונח
לכל דבר אינו מקריי הסכמיי כאשר חשב
הרב ז"ל באמרו שהשמות הסכמיי' ולא טבעיים
והביא ראיה מאמרו ויקרא אדם שמות כלומר
שהם לפי הסכמת הלשון · ושכח פירוש
דקדוקי אמיתי שאמר בסוף הפסוק וכל אשר
יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו · ופירש
בו פירוש מסייע לפי סברתו שאמר הוא שמו
כלומר שמו המוסכם עליו · אבל פירש הוא
שמו כלומר הוא שמו האמיתי לפי החכמה
האלהית על פי הסדר העליון מפני שהיה
מקובל הכל בידו והשם יתברך הודיעהו סוד
סדרי עולם וסוד המרכבות ודרך התולדות
וסדרי הכחות לכל המערכות ואחר שהודיעהו
זה אז היה יכול לקרוא לכל דבר שם הראוי

לפי הכונה העליונה וזהו מה שאמרו ז"ל סוד העבור מסר הקב"ה לאדם הראשון ולפי זה הענין יש להתבונן בענין ויקרא אלהים ליבשה ארץ ויקרא אלהים לרקיע שמים כי כל אלו ונמצא בהם אינם גם הסכמיים כאשר חשב הרב. ואחר הקדמה זו נשוב לכונתינו ונאמ'. דע כי על דרך האמת ענין איש ואשה כבר הביאו רבותינו ז"ל בהם ענין ואמר כי איש ואשה יה מתוך ביניהם כדי להטיל ביניהם כחו הגדול ויהיו יכולין להתקיים ויולידו צורת שלישית דומה להם. ואמרו ז"ל כשאיש והאשה הם בשלום זה עם זה שכינה ביניהם ואם אין שלום ביניהם שכינה נסתלקת מביניהם שזהו יה"ו. ואחר כן שמע האמת. דע כי לכך נסמך איש ואשה לכל אחד מבעלי חיים וגם לשם יתברך נסמך באמרו יי' איש מלחמה להיות ענין איש הוא סוד אש וסוד אש הוא היסוד העליון האמתי שאין זולתו יסוד. וענין אש מענין אושיה יחינו שהוא יסוד ומפני היות יסוד אש כלל כל היסודות לפעמים מכנה כל הנבראים מן היסודות על שם הגדול שבהם וגם מפני היות יסוד אש קרוב לבורא ומעולה שבכל הנבראים ממשיל בו הבורא מפני שאין דבר שבכל הנבראים מעולה ממנו שנוכל לדמותו אליו שאלו היה שם דבר עליון ומעולה בו היינו מכנין אותו וזהו כי יי' אלהיך אש אוכלה הוא. אבל על דרך האמת שאין לו דמיון לאש כמו לעפר ממש שהוא השפל שבכלן. ולפי היות ענין אש מתקבל עם שאר יסודות ומוליד צורות כך איש ואשה בהתחברם יולידו צורה והוא הבן. כמו בהיות האש יסוד כך איש ואשה שניהם יסוד להוליד. ואם כן אחר הקדמה זו התבונן למה נסמך אצל השם יתברך ענין אש ולמה נסמך אצל זולתו ואחר שרמזנו לך זה נחזור אצל הרב ז"ל בענין אחר ונאמר מדוע אמר במעשה מרכבה חוברות אשה אל אחותה ולא אמר חוברים איש אל אשה. וכן בענין מלאכת המשכן חוברות אשה אל אחותה ולא אמר איש אל אשה עם לא אמר אח אל אחותו כל אלו דברים ראוים אנו להתעורר עליהם ולבקש להם טעם נכון ונאמר דע כי ענין איש ואשה לא תמצאם רק בבעלי חיים מפני שהן מולידין צורה דומה לשניהם. אבל בשני דברים שאין מולידין צורה ממינם בענין החיות אמר בהם אשה אל אחותה כלומר מורכבות זו אצל זו. ולא יולידו צורה כדמיונם ולפיכך אמר אשה אל אחותה דמיון שתי נקבות שלא יולידו לעולם צורה מדמיונם. וכן ביריעות מטעם אמר אשה אל אחותה כלומר שלא יולידו שלישית מהרכבותם. ואחר זה שמע ממני דבר והוא נכון פוקח עיני העורים ומסיר מעליהם הסנורים. דע שיש עלינו להקשות על הרב מ"ב בשני מקומות בפר' זה. האחת שאמר כי אחות ואח כאמרים מנה ההשאלה כדמיון איש ואשה וזה אינו כך כי לא תמצא אח כי אם זכר כאמרו איש אל אחיו. וגם לא תמצא בהרכבה בשום מקום רק אחות. והשני כי איש ואשה הם לבעלי חיים לבד ומולידים צורה שלישית. ואשה ואחות אינם רק לשאינם מולידי' צורה שלישית דומה להם ואם כן יש לך לדעת שאין ענין איש ואשה דומה לענין אשה אל אחותה. ותירוץ כל אלו הענינים לפי הדרך שלנו הנו מבואר במה שהוא כתוב שמענה ואתה דע לך. ואם תתבונן בעין השכל עיין במלאכת המשכן כשאמר בראשונה אשה אל אחותה ותמצא בסדר השני אחת אל אחת ודי לכל מבין. ואחר כל זה התבונן והשכל כלל בפרק איש ואשה כי זהו אחד מן הפרקים שהביאם רבינו משה ז"ל לסודות אחרים עמוקים כפלא' שהם במעשה מרכבה ובשאר ספרים פנימים. ודע כי כל מה שפירשנו אנחנו בפרק זה כלם אינם לכוונתם לבד רק לסודות חבור עולם העליון ועולם הגלגלי' וגם הרכבת זה העולם השפל כל אלו הענינים רמזים גדולים הררים

גדולים

גדולים תלוי במער' דקה ודי לכל משכיל בזה:

פרק שביעי צורה אנושית דע כי צורה אנושית היא צורת הנפש השכלית שהגיע לאדם בבאתו מן הכח אל הפועל זאת נקראת השלימות האחרון · ובעבור זאת הצורה נאמר באדם בצלם אלהים וכבר ידעת זה בביאור ובכל מקום שתמצא צורה אנושית היא בבאת הנפש מן הכח אל הפועל וזה נאמר בה בצלם אלהים · ענין שת שאמרו עליו שהגיע לתכלית האחרון שהוא השלמות האחרונה שיצא אדם מן הכח אל הפועל דע כי לפי ענין זה נקרא שמו שת שתי אותיות שהן תכלית האלפא ביתא · ושמו מעיד שהגיע לו שלימות אחרונה והשלמות הזאת נקראת כמו שידעת צלם ודמות שהצור' הזאת הולכת בדמיון המלאכים ולפיכך אמר ויולד בדמותו בצלמו ויקרא את שמו שת והנה שמו מעיד שהגיע לתכלית אחרונה · גם בפרק זה והנה ידעת כי כל מי שאין בו זאת הצור' אינו נחשב מבני אדם כי אם מן החיות ראוי לך לדקדק מדוע אמר ידעת כי לשון ידיעה שידע אותו במופת מה שתצטרך לדעת ממה שהקדמנו כי שם אדם אינו נופל על תבנית הגוף והרגשותיו רק על הצורה העליונ' שהיא צורת הנפש השכלית הנקראת אדם העליון בסוד מה · וכשלא יגיע אדם לצורה זאת לא יקראהו בשום ענין אדם אבל נאמר שהוא מכלל בעלי חיים שאינם מדברים שרושם האברים אין הפרש בהם בין אדם לבהמה מאחר שהם כלי הגוף ושמוש גוף והנהגות גוף · ואחר הקדמה זאת אבין לך מופת ברורה על זה דע כי השם יתברך ברא בעולם התחתון ארבע מדרגות כנגד ארבע יסודות · המדרגה התחתונה אבני' ושאר מתכות שהם מורכבים מארבע יסודות ואין בהם כח גדול · למעלה מהם הצמחים שהם בהרכבה וגדול ולפיכך יונקים הצמחים מן המדרגה שלמטה מהם ומשתמשין בהם · למעלה מן הצמחים בעלי חיים שאינן מדברים שהם בהרכבה ובגדול ובהרגש ולפיכך בעלי חיים אוכלים צמחים ומשתמשין במורכבים · למעלה מבעלי חיים שאינם מדברים בעלי חיים המדברים · וכח הדבור כבר ידעת מהו לשון הגיון כמו שתמצא בסימן ד' שאין דבור אמתי רק בהשיג אדם צורת השכל במה שהוא מדבר ולפיכך משתמש אדם בבעלי חיים שאוכל אותם ואת הצמחים ומשתמש בכלם כל אחד כפי הכח הנתוסף על האחר משתמש בו · ואם כן נמצא שכל איש שלא הגיעה לו צורת הדבור שאינו אדם רק הוא כבעלי חיים שאינם מדברים · ולפיכ' מותר לנוחרו ביום הכפורים שחל להיות בשבת ולפיכך אמרו עם הארץ אסור לאכול בשר מפני שהוא והבהמ' מין אחד מאחר שאין לו כח הדבור · ועם הארץ שאמרנו עם הארץ גמור במדות שכליות וגופניות · ולפי ערך זה התבונן מה שאמר הרב ז"ל כי כל מי שאין לו זאת הצורה אינו נחשב מבני אדם כי אם כשאר הבהמות ואין זה ענין משל רק דבר אמתי נכון וקיים ·

גם בפרק זה היה מוליד רוחות ר"ל שדים · התבונן הפלגה גדולה שאמר רבותינו ז"ל בהגדה זו ששמו לאדם שאין בו צורה עליונה שהוא פחות ממדרגה בהמה כי הבהמו' נקבל בהם פועלת לצרכנו · אבל זה האיש הרע בליעל שאין בו צורת שכלי' רק ומשתמ' ברעות ובדברים הבאים מהם נזק וסכנה וזה נקרא שטן באמת שהוא משחית העולם ואינו עוש' בו תועלת אפי' בבהמות ולפיכך ראוי לקרוא עם הארץ רע כמו שבא בפסחים · ולפיכך אמרו במדרש כי הבני' שהוליד אדם הראשון באותן ק"ל שנה היו בני סטנה כלומר משחיתים עולם ומחבלי' כשטן ולא היה בילידתם תועלת דבר עד שבא שת שהיה בצורה העליונה שהיה בו הכח הנוסף על הבהמות ונקרא בצלם אלהים והוא אדם · ולשון שדים שאמרו מלשון שודדי עולם וזהו מקטב ישוד צהרים ·

פרק שמיני. ענין מקו' שפיר' בו הרב ז"ל בער'
ברו' כבוד יי' ממקומו' גם בזה בסתרי הקבלו'
מתורתנו ענין פנימי נעלם וקוד' שאזכור תרוץ
זה אקרי' לפרש ענין מקו' הנאמ' בשם ית'. דע
כי הרב ז"ל לא הזכיר ענין מקו' שכנו רבותי' ז"ל
באמר' ברוך כבוד המקו' שנתן תורה לישר' וכן
בכמה מקומו' ואמרו במקום אחר הוא מקום
עולמו' ואין עולמו מקומו וכמה הפליגו בכתו'
ענין זה לפרש ברוך כבוד יי' ממקומו. והנה
נתחיל לפרש מלת מקו' דע כי כל לשון שתמצא
בתור' לו סודו' נפלאי' וענייני' נעלמים ומה שאנו
חושבין שהו' שם מונח תחלה לעני' תחתון אולי
הוא שם מונח תחלה על דרך האמת לדב' שכלי
רוחני עליון פנימי וממנו הושאל לדברים
המורגשים. ושמור כלל זה לכל מקום כי הוא
עמוק כי גם עין ואזן ופנים ואחור וזולתם גם
הם שמות אמתיים לצורות עליונות שכליות
שאין כח לשער דקותם וכלם כחות נבדלות
וכל כח נקרא שם אמתי כפי היכולת שבו וגם
אותו השם כפי עומק חכמת התור' יורה לאות'
שנכנסו להיכל פנימי איכות אותו הכח ואלו
הם הסודות שנמסרו למשה רבינו ע"ה בסיני
וא"כ הושאלו מלמעלה אותן השמות לאיברי
בעלי חיים לענין דמיון שנעשו דברי' מורגשי'
בדמיון המושכלים ושמור עיקר זה שהו' גדול
ונכבד ושימהו לטוטפות בין עיניך. ואחר זה
דע כי מקום ענינו האמתי שקראו רבותינו ז"ל
מהקב"ה מקום באמת הוא לפי קבלה שהיתה
בידם על דרך האמת והכל מכח שם מיוחד
בסוד יהו"ה שהוא סוד מקום בסוד היותו ית'
מקיף הכל בסוד קו"ף וזה נודע בהיות השם
המיוחד נחשב בצורתו יו"ד עשרה פעמים
כמותה קו"ף ה"א חמש פעמים כצורתה כ"ה
וו' שש פעמים כצורתה ל"ו ה"א שנייה חמש
פעמים כצורתה כ"ה נמצאת הקפת הש' לכל
דבר כפי שעור המעלות הנכללות בחשבון
השם שהוא סוד מקום וזהו סוד קו"ף שהוא ית'
מקו' לכל ומקיף את הכל בסוד העשירי יהיה

קדש. ואחר שידעת זה דע כי מפני שהכל
אצלו ית' יש לו גבול ואין לבורא ית' גבול אצל
דבר בעולם מן הדין הוא שיהיה מקום וקיום
לכל ואין בכל נמצא מקום לו שהרי הוא גדול
מהכל בבחינת אמתתו ואם כן באי זה מקום
יהיה מוגבל והרי הכל מוגבל אצלו. וגם
אפילו בדברים המתדמים אין החלק נושא
את הכלל. וזה הוא סוד הנה השמים ושמי
השמים לא יכלכלוך. וסוד יכלכלוך מלשון כלי
כלומר שאתה הוא כל והשאר חלקים. וזה
בדרך דמיון גבולם אצלו לא בערך דמיון
מהות חלילה. ואחר שידעת זה
דע כי מקום תחלת האמת הוא אצל השם
ית' ואחר כך הושאל לכל דבר נושא דבר אחר
ולפי ענין זה בעלוי אמרו פלוני ממלא מקום
אבותיו וסוד מלוי מקום זה בסוד שפע
השכל הבא מהשם שהוא יהו"ה להיותו אותו
מקום שכלי רוחני. ואחר כל זה דע כי ברוך
כבוד יי' ממקומו פירושו מה שאמרנו כי הנאצל
בראשונה שהוא הכבוד הנעלם מקבל שפע
ברכה מאת הבורא יתבר' שהוא מקומו ונושא
אותו ומקיימו וזהו סוד מקו' עולמו ואין עולמו
מקומו. ואחר כל זה התבונן סוד הנה מקום
אתי כלו' לי מיוחד אמתת מקום וקיום שהמקו'
אתי ולא עם זולתי וזהו סוד ונצבת על הצור
נגד שאני מקום הצור שהוא סוד הנאצל והוא
נשוא ואני נושא אותו ומקיימו. תוכל להבין
ולעמוד על אמתת חדושו וזהו סוד ונצבת על
הצור. ואם כן התבונן בסוד מקום ותמצא
מקום ליי'. ובפרט זה שהוא כמו שהתבאר
במופת כבר נודע בראיות מופתותיו שהמקו'
המוגבל מגביל מי שהוא בו ואין גוף בלי
מקום. ואם מקום מוגבל מגביל לאותו שבו
הרי אותו שבמקום גוף. וכל גוף בעל רבוי
ואנו השתדלותנו באחדו' שאין בה רבוי כאשר
בא המופת על האחדות ואם כן יתחייב מזה
לכל יהיה השם יתברך מגביל אותו מקום
ולפיכך אין לו מקום בדרך זה המופת זה לפי

דרך חכמת המחקר ענין כסא ומקובל · אבל האמת הכולל כל הסברות מה שאמרנו למעלה ואין קושיא כשארת אחר זה · ושום שם מקום על פי האמת הוא לשון קיום · כי מקום וקיום וקימה וקומה הכל הולך אל כוונה אחת · ובפרק זה המקום הנרמז אליו כלומר הדבוק בשם יתעלה:

פרק תשיעי כבר הודענוך כמה פעמים שאין העקר בתורתנו קריאת המלות רק הפנימיו' שבהן שהכל חפץ עליון אין מי שיגיע בו לכוונה האלהית לבד השם יתברך ואף על פי כן נגיע אנו ומי שהיו לפנינו כמי שרואה אחר גוף בהיר דרך התכוססות ונאמר דע כי כל מה שפירש רבינו משה ע"ה בענין כסא כל דבריו לפי כונת הספר נכונים · אבל לפי כונת דרכי הקבלה למלת כסא יש לה פנים אחרים : ונאמר הנה כבר עוררנוך שכל מלות המתדמות באותיו' אף על פי שפרשיהם משוני' קצת או משמע שלהם בהעברת הלשון משונה ראוים אנו לבקש להם טעם מדוע מלות אלו מתדמות אם יש ביניהם קצת ערך או לא ואחר הקדמה זו נתחיל בפי' כסא דע כי מפני היות השם יתברך מסתתר מכל מה שזולתו ואין מי שישיגנו מצד מהותו בכל הנמצאות כי אם מצד פעולותיו נתכנו בתורה מלות רומזות סתרים פנימיי' אין בריה יכולה לשער דקותן וכן הוא ראוי להיות · ומפני היות הדבר קרוב לשם יתברך נקרא אור לבושו בערך אל כל מה שזולתו יתברך לא להיות זה האור מלבוש לשם יתעלה שאלו היה מלבוש לו היה מקיפו והמקיף גדול מן המוקף · אך נקרא מלבוש כלומ' היותו פרגוד בין השם יתברך ובין שאר כל הנמצאי' שאין מי שיוכל להגיע לידיעת אמתת השם וכל המגיעין עד זה יבאו ויעמדו בהיות החלוק מבדיל בין הגוף ובין שאר המלבושים או בין שאר מי שהם חוצה לו כך באלפי הבדלות זה האור בערך אלינו הוא מלבוש חוצץ בין השם יתב' ובין שאר כל הנמצאים ובו יסתתר השם יתב' כדבר המסתתר בהיכלו ולא להיות לשם יתב' דבר מקיף אותו · ולפי דרך זה שעוררנוך דע כי לכך נקרא לשון כסא אבל השם יתברך שמים או כבוד נברא או המקדש כלומ' שבהם מתכסה ומתעלה ומתעלם מזולתו · ולפיכך כנה באמרו השמים כסאי כלומר אבל כל מי שבארץ הנה אלו השמים דבר כדמיון חביון שאפילו השמים אינן משיגין כל שכן שישיגנו לתכלית אמתתו ובערך היות השמים נקראין כסא אבל מי שבארץ כך יש דבר פנימי למעלה מן השמים ונקרא כסא אבל השמים כלומר שאותו הדבר הוא ענין מתעלה אין תכלית ואין השמים משיגין אותו וכל שכן שישיגנו אמתת הבורא שזה הדבר הוא כדמיון דבר חיכון ובדרך זה התבונן אמרם ז"ל שמים מהיכן נבראו מאור לבושו התבונן ותמצא כסא לכסא ושמור עקר זה מאד ותמצא כסא נקרא כל דבר שהשם יתברך מסתתר לפנים ממנו ולפי ענין זה התבונן כי כל דבר שהוא פנימי ומעולה מזולתו קורא אותה בתור' כסא לבור' להיותו זה הדבר הפנימי נמנע בהשגתו לזה שלמטה הימנו כל שכן השם יתברך שהוא לפני לפנים · ועקר לשון כסא מלשון כסוי ולפיכך תמצא שמות אלו מתדמין כוס כיס כסא כסוי כלן דוק ותשכח ואחר שעוררנוך בזה נחזור לתאר כוונתינו אבל כוונת הרב ז"ל ונאמר · דע והאמין שאין בכל הלשונות מלה שהיא מורה על מציאות השם יתברך ואמתתו רק שם המיוחד לבד ושמור כלל זה · ואל תנא ממנו ולא תזוז מנקודתו ולא תוכל לטעות ולהטות דעתך לפי' נכרי שאינו ממין האמת · ואחר הקדמה זו דע שאין כסא בתור' שיהיה מורה על מציאות השם יתבר' ואמתתו רק כלן באין להודיענו סוד התעלמותו יתבר' ושאינו מושג לזולתו לאמתות ולפי היות ברואי הארץ דבר שפל במדרג' ובהשגה כנה השמים אצלנו ית' כסא בערך אל מה שבארץ והטעם

כי

כי אין בכל ברואי מטה מי שיגיע לידיעת אמתת שמים כפי מה שהם שאין בכל חכמי האומות מי שיגזור אומר על השמים בדרך החיוב ולומר שהם מחומר כך ומטבע כך ובתכונת כך ובמהות כך רק יגזרו עליהם בדרך השלילה ואומר שאינם קלים ולא כבדים ולא אחד הטבעים סוף דבר מתוך שלא יביטו מה הן אבל יגזרו אומר על השמים שהם כך אמנם שירדו על פי האמת לתכלית אמתתם זה נמנע בחק האדם · ואין אנו אומרי' באדון הנביאים אבל אצל כל מה שזולתו · ואחר זה דע כי לכך נתכנו השמים כסא לומר שהם נסתרים ומתכסים ממנו ואינן יודעים כל שכן מה למעלה מהם וכערך השמים אל הארץ כך עקר המשכלים אצל השמים · וזהו סוד כי יד על כס יה כלומר הדבר קרוב לו שהוא כסא אצל שמים · ולפיכך באר ברא יה שבו יתברך מסתתר בסוד סולו לרוכב בערבות ביה שמו · וסוד ערבות הוא סוד חבור דברים בנאצל הראשון ואל תטעה בסוד גלגל תשיעי שנקרא ערבו' כי גם אצל זה הערבות ערבות פנימי אין למעלה מפנימיותו בנבראים וזהו סוד וערבי נחל ולפיכך שתי ערבות בלולב · ולרבותי' בזה סודות פנימיים · יה יה לגזירה שוה · ואם יאמר הרב ז"ל מדוע גזר אומר להיות זה הכסא מתמיד בשם יתברך באמרו ואתה יי' לעולם תשב כסאך לדור ודור · התבונן הפסוק שאמר לעולם ודור ודור ותמצ' שאין בו הפוך כלום · וכי אם דור ודור שהם דבר הווה נפסד הם הולכים ובאים איכו דין שהכסא שהוא היסוד שלהם שיהיה קיים ואין לעולם קיים בלתי זה הכסא · דע כי סוד כסא הוא סוד עולם באמת זה מתכס' וזה מתעלם · וכשאמר בפסוק זה לעולם ולדור ודור אין בכאן מקום חשש · שלא תלה קיומם כקיום השם יתברך שוה בשוה על דרך אמתת השם רק בדבר חוץ לשם · ואלו אמר אתה יי' מחויב המציאות והקיום וכסאך כמוך היה בזה

מקום חשש · אבל לחכמי האמת גם בזה סוד כי הפרש גדול יש בין לעולם ובין לדור ודור · כי לדור ודור למטה מעולם הוא והוא מעיד על עצמו · ואחר שעוררנוך בזה התבונן כל כסא שבא בשם ית' אצל הדבר נסמך אליו ותמצאהו מתכס' ולפי' תמצא במקומו' בתורה כסה באות ה"א וגם בענין כסא שלמה שש מעלות לכסא · מאחז פני כסא ובענין זה כאת' כי כמו שכסא עליון הוא לשון התעלמות ועלוי כך הושאל כסא עליון למורגשות כי כל מי שיש לו כסא הכסא מעיד על עלויו כפי שהוא ויפה פירש הרב זה וזהו השמים כסאי כלומר תמציאות השמים תדעו שאין דרך להשיג אמתתו מרוב עלויו · ואחר כל זה סמור להיות זה גם כן הפך סברת הרב שהרב חשב להשאיל הכסא מלמטה למעלה ואנו משאילין כסא מלמעלה למטה כאשר עשינו בענין מקום וגם בענין מקדש שנקראו כסא מתוך מה שבארנו בכסא שמים ובכס יה יתבאר לך הסוד בענין מקדש · כי סדרי מקדש מכוונין כנגד סדרי עולם העליון ואלו דמיון לאלו ולפי' ראוי לזה להקרא כסא בבחינת אמתתו כמו שאלו נקראין כסא בבחינת אמתתם · ובאמת כי ירושלם כסא לשם כאמרו יאמר לירושלם כסא יהו"ה · ובאמת כי סוד ירושלם הוא סוד התעלמות השם והסתרו בסוד שבעים ושתים גשרים שבהם יתעלה השם בסוד ידו אותות · ואחר שעוררנוך על זה מכאן ואילך בא וחשוב שאר המקומות ולא יפלא ממך שכל שלם בענין כסא · ואחר כל זה עוד לבעלי החכמה האמתית בסוד כסא וסוד כס ענינים פנימיים בסוד סדרי המרכבה והשם ית' יורנו ויראנו נפלאות מתורתו ·

פרק עשירי ענין ירד ועלה שפירש הרב ז"ל בפרק זה דבריו נכונים אין בהם נפתל ועקש · אך כדי לקצר בפירושו אמסור לך כלל שלא תטעה בכל ירידה ועליה שתמצא בבורא ית' ואתן לך במושכל זה מופת כאלו

היה מורגש ואחר שתשיג המופת בזה יסתלקו
מעליך כל הספקות בענין ירידה ועליה
הנאמרים אצלו ית' והנני נכנס לדרכי המופת
כבר ידעת מה שהקדמנו לך היותו פועל כל
הנבראים וממציאם מכח אמתת הויתו מצויה
באמתתו לבד · ומאחר שכל הנמצאים באים
מכחו הרי כחו גדול מכל הנמצאים כלם ולפי'
נקרא מקום לעולם כמו שידעת · ואם הוא
מקום לכל והוא מקיף בכל והוא בכל וחופה
לכל הרי אין דבר גדול ממנו · ואם אין בכל
הנמצאות דבר גדול ממנו באי זה דבר ירד
ועלה והרי הוא כולל את הכל והוא נושא את
הכל ואם כן יתחייב מזה שאין החלק נושא את
הכלל ואם כן נמצא ית' שאין לו ירידה ועליה
בדבר שהרי כל הנבראים בו יורדים ועולים ·
והנה שלמה ע"ה אמר הנה השמים ושמי השמי'
לא יכלכלוך · ואם כן היאך ירד מן השמים
והרי פסוק מלא אומר הלא את השמים ואת
הארץ אני מלא נאם יי' · ואם הוא מלא את
הכל היאך ירד ממקום שיהיה אותו המקום
ריקם ממנו והרי הוא ממלא את הכל ·
ולהפלגת מליצה גדולה בעקר היותו נושא את
הכל אמר השמים כסאי והארץ הדום רגלי אי
זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי ·
אמר בפסוק זה שאין בכל הנמצאות כדאי
להיותו נח בהם · והרי הוא אומר את כל אלה
ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם יי' · ואם השעור
הנרמז ביד לבד פעל את הכל אי זה מקום
שיהיה כולל את כולו · והרי מקום אחר אמר
ושמים בזרת תכן וכל בשליש עפר הארץ ואם
השמים שעור זרת הנרמז כנגדו באי זה מקו'
מן השמים שיהיה יורד ועולה כל שכן שאין
זרת ולא יד כדאי להעריכו ית' אצל דבר נברא'
והרי אמרנו שכל הנבראים יש להם גבול אצלו
והוא אין לו גבול אצל זולתו · ואם כן היאך
יגביל הגבול למי שאין לא גבול · ואם כן אחר
כל אלו ההקדמות פקח עיניך וראה שאין לו
ית' ירידה ועליה מצד האמ' שהיורד או העולה
בדבר גדול ממנו יורד ועולה · ואחר עקר זה
בא וחשוב בכל מקום שתמצא בתורה אצלו
ית' ירידה ועליה שאין זה על דר' אמתתו ·
ואחר שעוררנוך על זה ראוי לנו לעוררך על
ענין ההבדל שבין ירידת סיני או ירידת סדום
ועמורה שאלו הם שתי המחלוקות אחד כנגד
טוב והשני כנגד הפכו · ומה שראוי לנו בזה
להודיעך כי הוא ית' אדון החביון והוא השם
הגדול המסתתר מכל מה שזולתו ואם ירצה
להודיע אמתתו לדבר גופני הרי זה אי אפשר
שדבר שאין לו גבול היאך יגבילנו שכל שהוא
בגבול ובעבור היות הדבר כן וראה ית' שאין
תחבולה להיותו מושג לשום גופני על דר
השגת אמת הערי' תחבולות ומשלים ודמיונים
כדי שנתקרב לידיעת אמונתו · והנה הדמיוני'
האלו אינם מורים אמתתו רק המושכל מהם
יורה קצת מאמתת מציאותו ואם כן מאחר
שאין אלו הלשונות כוללים דבר מאמתתו אלא
שהם דמיונים קרובים למורגשות היש בעולם
ירידה גדולה בירידתו ית' ממעלת אמתתו
לדמיונים שאינם בו לא מעט ולא הרבה וכי
כשיאמרו רבה או חשב או עמד או עלה או ירד·
היש ירידה גדולה מהיותו ית' נכלל במה שאין
בו דבר ממנו וכל זה תחבולה אמתית מאחר
שאין דרך לשכל גופני להשיג מי שאין לו דמות
וערך כאמרו אל מי תדמיון אל ומה דמות
תערכו לו · אמר בכל עניני הנבואה והשפע
וההשגה שהיא אצלו ירידה שאלו לא יורידוהו
מאמתתו הנסתרת לא יוכלו להשיגו השגה
גופנית · ואם כן זאת היא כוונת ירידה ועליה
הנאמרים בענין ההשגות · כי כשהוא מתקרב
לידיעה אנושית יאמרו עליו שירד וכשהוא
מסתתר באמתתו הקיימת אומר שנתעלה וזה
יסוד ועקר גדול אל תרחקהו מאתך · ואמנם
ירידה או עליה שבאה בגמול ועונש הם בענין
שאודיעך הנה כבר ידעת במופת ובקבלה
שאין בו ית' שנוי אצל ההפכים יולדו מצד
המשכל בראשונה ואף על פי שהמשכל הוא
תחלת

תחלת ההפכים הרי לא ישתנה מצד שהוא
שונא או אוהב שהרי אין בו איברים המחייבים
אהבה ושנאה וזה דבר מקובל ומופתי וכבר
אמרו רבותינו ז"ל אין למעלה לא ישיבה ולא
עמידה לא קנאה ולא שנאה לא עיוף ולא
עפוי אמנם יתחייבו הגמול והעונש מצד
היות כל הנבראים דבקים בשכל וכשהם
בדרך האמת יתדבקו בו ויתחייב היותם
קיימים וכשעושים מה שאינו הגון הרי הם
נפרדים מן השכל שכלו טהור ונקי מצד
אמתתו ואז יתחייבו ההפסד מאותו הצד:
והנה הבור' ית' לא יגיע מצד שלו רק טוב שלם
שאין בזה הטוב הפסד והפוך מאחר שהוא ית'
אין בו הפך. ואם כן כשייחס בתורה שאדם
חטא והפליג ברוע והבורא יתברך מעניש
אותו על אותו חטא הרי אין ירידה אצלו
יתברך גדולה מזו שאומר שהוא מענישו
והרי לא יבא מאתו יתברך רק הטוב השלם.
אבל בהיותו ית' מפליג טובה על טוב שעשה
אומר עליו שנתעלה מפני שהטוב באמת
יבא מאתו וזהו ויאמר לי עבדי אתה
ישראל אשר בך אתפאר, כלומר אשפיע בך
הטוב הבא מאמתתי ובו אני מתעלה כי פאר
הוא לשון עלוי כאשר בא בקבלה לתת להם
פאר תחת אפר ואלו תפילין שבראש. ואם כן
כשבא ירידה ועליה שבענין עונש וגמול באים
מצד זה שאמרנו ואלו הלשונות ירידה אצלו
יתברך באמרנו שישתנה מחפץ לחפץ בראותו
טוב או רע וזה רחוק מאמתתו יתברך אבל
הוצרך לספר עמנו בדברים שהם קרובים
לדעו' גופניות כדי שיתקרב השגתנו לידיעת
קצת אמתתו. ואם כן הרי עלה וירד בכל
ענין ובכל מקום שתמצאם בין במורגשים
בין במושכלי' כלם נדונין על דרך זה שאמרנו
וגם בענין וירד יי' על הר סיני לבעלי הקבלה
בזה ענינים ופלאים כי סיני הוא סוד השם
המפורש שהוא יהו"ה וגם שלם ולפיכך אמר
והנה יי' נצב עליו. ועל כל פנים סיני הוא
כדמיון מורגש מפרש לנו סוד יהו"ה שהוא דבר
מתעלם. והנה על כל פנים ירידתו יתברך
בלשון סיני שהוא מורגש ועליתו בשמו המיוחד
שהוא יהו"ה ואנו אין לנו דרך להכנס לידיעת
אמתת שהוא מצוי ממציא הכל רק בהיותנו
מלבישין לשמו מלבוש הרגש בסוד שלם ובסוד
סיני. ואז נעלה ונגיע לסוד והנה יי' נצב עליו
וכן וירד יי' על הר סיני אל ראש ההר.
וזהו סוד ואל משה אמר עלה אל יי' כי תחלה
בעלייה בסיני שהוא השלם וזה אמת מבואר.
ואם כן הרי העליה והירידה שאצלו יתברך
כלם מבוארים ברמזים אלו לא ישאר אחריהם
ספק והואל נא ובין וייטב לבך:

פרק ארבעה עשר מה שאמר הרב בפרק
אדם אף על פי שנדע שהוא אחד מן הפרקים
הבאים לרמוז סתר פנימי מסתרי תורה ואף
על פי שהעלים בפרק הזה העקר שעליו בא
הפרק ונשארה כוונתו נסתרת עם כל זה
עלינו לשוב אצלו במה שהזכיר בפרק זה:
הנה כבר נתבאר לבעלי הקבלה כי שם אדם
הוא סוד פנימי והיות האדם נקר' אדם באמת
בהיות בצורת מלבוש יו"ד ה"א וא"ו ה"א שזהו
סוד אדם. וזהו סוד דמות כמראה אדם עליו
וזהו סוד ודמות פניהם פני אדם. ומה שאמר
הרב כי אדם שם נגזר מאדמה אינו כך חלילה
חלילה. אבל הוא הפך מה שחשב כי אדם
הוא שם מונח תחלה על יסוד עליון פנימי
והוא סוד צורת השכל בסוד מה אד"ם באמרו
יהו"ה מה אדם ותדעהו. כי בסוד פסוק זה
הודיע היאך ידיעת השם יתברך נדבקת
באדם ולא בא פסוק זה לפחיתות אדם רק
למעלתו הגדולה ולחלקו הגדול באור העליון:
ואחר שכנוי האדם הוא בסוד עליון שמנו
שם האדם לארץ הנעבדת ביד האדם שהיא
מוציאה מזון מובחר לאדם משאר בעלי חיים
אחר הטורח והיגיעה כאמרו בזעת אפך
תאכל לחם וקראו לארץ הנעבדת בחכמת
האדם שהיא בכוונת השכל קראו אותה אדמה

על

של שם שהיא נעבדת בשכל האדם לכוונה ידועה ובזמנים ידועים ובכלים ידועי' ובעניני' ידועים כל אלו דברים באים מכח צורת השכל הנקראת אדם · ולפיכך יכנו לאותה הארץ אדמ' ואין הדבר כמחשבת הרב שחשב שאדם שם נגזר מאדמה אבל האמת שאדמה שם נגזר מאדם · מפני שלא תקרא שם היסוד רק ארץ · ומה שאמר וייצר יי' אלהים את האדם עפר מן האדמה שנראה שפשט זה מסייע לרב אינו כן · שאין בריאת אדם מן הארץ רק מהמזגת ארבע היסודו' בצורת השכל העליונה שנקראת אדם באמת · וכשימצא ארבע היסודות קראום בשם אחד והוא אדמה : כלומר חומר מוכן קרוב לקבל צורת אדם לא כשאר הבהמו' שהחומר שלהם רחוק לקבל צורת אדם אבל הפליג לומר עפר מן האדמה להיותו קרוב להתקשר בו צורת אדם לא תחשוב זולת זה · ולפיכך לא תמצא בתורה יסוד אחד מן היסודות לבד שיהיה כנוי אדמה רק ארץ או עפר · ואם כן תמצא אומר וקין היה עובד אדמה עובד אדמתו ישבע לחם · קרא לארץ הנעבדת בשם אדם וזה אמת בלי ספק ואם כן · אחר שידעת זה

התבונן כל מקום שתמצא בו אדם שהוא כדרך בשני דינין אדם חשוב לשלם שהגיע לו צורת השכל קורא אותו אדם לצד הצורה העליונה · ואדם שצורתו העליונה ריקנית ומתעסק בתענוגי הגוף ושאר דרכי החומר והוא עובד אדמה קורא אותו אדם גם כן לצד היותו דבק בחומר התחתון · והנה לשני אלו הדרכין יבאו כל הכתובים הבאים בענין אדם וסוד ומותר האדם מן הבהמה אין אל יעלה בדעתך כי אי"ן במקום זה הוא דבר קטון · אמנם אין הוא סוד השכל הקנוי מא"ין כלומר מדרך השלילה · היות האדם שולל כל תאוות הגוף ומתדבק בשם יתברך בהיותו שולל מאת השם יתברך כל דמיוני הגוף ובהיותו שולל מאת השם יתברך דמיוני הגוף ורואים שהם דברים חוצה לו · שולל מגופו גם כן הדברים שהם רחוקים מן השם וזהו ובו תדבק וזהו והלכת בדרכיו וזהו שכונו להדמות לשם יתב' וזהו סוד אי"ן במקום הזה : וזהו סוד מאין יבא עזרי · וזהו סוד והחכמה מאין תמצ' כל אלו העקרים נמשכים אחר סודות פנימיים ואחר שאמ' והחכמ' מאין תמצא שהוא סוד השלילה · באו הפסוקים שאחר זה מבארים כי אין :

עד כאן מה שמצינו מזה הספר וגם כי אין דרכנו להדפיס ספר אשר
איננו שלם בראותנו אנחנו המדפיסים היות זה הספר תפוחי
זהב במשכיות כסף רב התועלת בחרנו להדפיס מה
שנמצא ממנו נדפס והוגה בעיון רב יום ד'
ז' אייר של"ד לפ"ק הט"וב אשר
הטיב ה' עמנו למביא
בחלק זה הספר
והטבנו לכם :

פה ויניציאה